

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GERİLLANIN BARIŞI

Metin Yeğın

GERİLLANIN BARIŞI

GUATEMALA - MEKSİKA - EL SALVADOR

Bariş ve Ateşkes Süreci

Metin Yeğın

ÖTEKİ YAYINEVİ

Öteki
SIYASET

Yayına Hazırlayan
Deniz Lodos

Düzeltili
Barbaros Sarıcı

Kapak ve Sayfa Düzenleme
Özgür Yurttaş

Kapak Resmi
Zapatista Kartpostalı

2. Baskı
Mayıs 2015

© Öteki Yayınevi
Sertifika No: 25446

Baskı ve Cilt
Ceylan Matbaası
Mahteme Mah. Davutpaşa Cad.
Güven İş Merkezi B Blok No: 318
Tel: (0212) 613 10 79

Yönetim Yeri
Dr. İhsan Ünlüer Sok. Caferağa Mah. 16/10
Kadıköy / İstanbul
Tel: 0216 345 41 09
kitap@otekiyayinevi.com
www.otekiyayinevi.com

ISBN: 978-975-584-231-8

METİN YEĞİN

GERİLLANIN BARIŞI

GUATEMALA - MEKSİKA - EL SALVADOR

Barış ve Ateşkes Süreci

ÖTEKİ YAYINEVİ

Metin Yeğın, 1963'te İstanbul'da doğdu. İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Cambridge Üniversitesi'nde sinema eğitimi aldı. Hiçbir zaman sınıf başkanı olmadı. 12 Eylül'ü cezaevinde karşıladı. Dünyanın birçok ülkesinde avukatlık, bulaşıkçılık, taksi şoförlüğü, sandviççilik yaptı. *Topraksızlar*'la yürüdü. Meksika'da Chiapas'da uluslararası insan hakları gözlemcisi, Ekvador'da bambu evlerin yapımında işçi, Guatemala yerli hakları kongresinde katılımcı, Nikaragua'da karides avcısıydı. Chiapas'da Subkumandan Marcos'la, Venezuela'da Devlet Başkanı Chávez'le ve Douglas Bravo'yla, Arjantin'de Leonardo Bertulazzi'yle, Bolivya'da Devlet Başkanı Evo Morales'le, Uruguay'da *Tupamoros* gerilla lideri ve Parlamento Başkanı Pepe'yle, Şili'de FRMP lideri Kumandan Salvador'la ve Kore'de José Bové'yle görüştü. Kolombiya'da barış görüşmelerinde gerillaların yanındaydı.

Hayat Tv, Kanaltürk, NTV ve CNN Türk'e, Venezuela televizyonu TeleSUR'a, BBC'ye, Polonya ve Arjantin televizyonlarına belgeseller ve "sokak" programları yaptı. *F* (2001), *Topraksızlar* (2003), *Patronsuzlar* (2003), *Çocuklarından Doğan Aneler* (2005) ve *El Mahalla* (2009) gibi yapmış olduğu çok sayıda film ve belgesel dünyanın birçok festivalinde, direniş mekânı ve alanlarında gösterildi. *Radikal, Birgün ve Özgür Politika'nın* yanı sıra İtalya'da *Il Manifesto*'ya, İngiltere'de *Nerve*'ye, Arjantin'de *Pais*'e yazdı. Halen *Özgür Gündem, Leman* ve *Zete*'de "Dünyanın Sokakları"nı yazıyor.

Son dönem çalışmaları, barınma ve kent hakkı mücadeleleri ekseninde yoğunlaşmış ve Viranşehir'de "Ax ü Av Komünü"nün örgütlenmesine öncülük etmiştir (2009). Soma'da kurulan KoopUlarca'nın inşasında yer alan Yeğın, kapitalizmin neoliberal kentlerini ekolojik kent modelleriyle aşındırmaya ve ezilenlerin barınma hakları için kerpiç evler yapmaya devam ediyor.

Bugüne kadar yayımlanmış kitapları: *Marcos'la On Gün* (2000), *Firari İstanbul* (2001), *Topraksızlar* (2004), *Topraksızlar-Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş* (2006), *Patronsuzlar* (2006), *Likya Yolu* (Barış Doğru'yla birlikte, 2007), *Dünyanın Sokakları* (2010), *Gerillanın Barışı* (2010), *İstanbul Öyküleri* (2012), *Kent Reformu ve Yeni Gecekondu Hareketi* (Merve Tuba Tanok'la birlikte, 2014)

*Anneme,
Kürt ve Türk annelerine...
Eşitlik, özgürlük, adalet ve barış...*

ÖNSÖZ

Kitaplarımda önsöz söylemeyi anlattıklarımı çok iyi bilen birisine bırakırım. Okuyucuyla doğrudan buluşsunlar diye. *Gerillanın Barışı* için önsöz hepsinin...

“Başka yer hakkında bir şey söylemek çok zor. Ben inanıyorum ki yoldaşlar objektif düşüneceklerdir. Benim sorumluluğum, bir yoldaştan bir yoldaşa söyleyebileceğim tek şey; eğer halk varsa gerilla vardır ancak bu şekilde değişim gerçekleşebilir. Bu yüzden her zaman objektif olarak hareket etmeliyiz. Çünkü gerilla hareketi başka türlü yaşayamaz. Bütün dünyada bu aynıdır. Bunu bir solcu militandan, bir mücadeleciden diğer bir silahlı mücadeleciler militana söylenmiş bir öneri olarak kabul edin.”

Jorge Schafik Hándal Vega
(FMLN Gerilla Komutanı – FMLN Parlamenterleri)

“Bütün kalbimle diliyorum ki ülkeniz bir gün barışa kavuşsun. Kaos sona ersin. İnanıyorum ki bir gün kadınlar, erkekler ve gençler kol kola girip, ülkenizi yeniden inşa edeceksiniz. Her iç savaşın yarattığı türlü tahribatlar vardır; kayıplar, ölümler, ailelerin yaşadıkları felaketler... Bunların aşılabilmesi elbette kolay değildir. Barışın inşası uzundur ama gereklidir. Yoksa daha büyük kayıplar ve daha kötü sosyo-ekonomik koşullar yaşanacaktır. Bütün bunlara, kadınlar liderlik yapabilirler ve mücadeleyi bir başka biçimde sürdürerek her şeyi değiştirebilirler. Herkesi buradan selamlıyorum.”

Kumandan Nidia Díaz – María Marta Valladares
(FMLN Gerilla Komutanı – Orta Amerika Parlamenterleri)

“Türkiye’de devrimci mücadele içinde bulunan yoldaşlara devrimci selamlarımızı gönderiyorum. Eski savaşçılar ve bugün Guatemala’da politik mücadele verenler olarak.”

*Kumandan Tomás – Celso Humberto Morales Morales
(URNG Gerilla Komutanı)*

“Türk halkı, Kürt halkı ve bütün dünya halkları hepimiz daha iyi bir yaşam için mücadele ediyoruz. Hepimiz onurlu bir yaşam için mücadele ediyoruz ve bu bizim en temel insani hakkımız. Kürt halkının durumu, muhtemel ki Guatemala’daki Indianlar ile çok benzer. Benim mesajım; mücadeleye devam etmek, direnmek! Sonuç olarak hükümet sizin de dâhil olmak zorunda olduğunuz anlayacaktır yani ufak bir grup, daha ne kadar koca bir ülkeyi yönetebilir ki! Bu çok önemli. Bence müzakere süreci barışla sona erecektir. Barış isteriz ama müzakere süreci yaşamadan barışa ulaşamaz. Bu sadece halkın umudu değil aynı zamanda ihtiyacıdır. Barış yeni bir ülke inşa eder çünkü barış ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bir meseledir. Başka bir formda düşünülemez. Mesela şu an Guatemala’yı barış olmadan düşünmek mümkün değil çünkü barıştan sonra çok şey değişti. Türk ve Kürt halklarına, buradan devrimci selamlarımı gönderiyorum.

Walter Félix (URNG Parlementeri)

“Ben Guatemala’da bir Maya olarak diyebilirim ki biz de aynı mücadeledeyiz. Biz de politik haklar için mücadele ediyoruz. Ekonomik, sosyal haklar ve değişim için. Bu yüzden aynı cepheleyiz. Biz hep birlikte, bütün dünyada aynı şeyi inşa ediyoruz.”

Rosapi (Kadın Gerilla – URNG)

“Kürtlerin mücadelelerine yoldaşça sempati duyuyoruz. Dilleri için mücadelelerini, kimlik ve kültür mücadelelerini gayet iyi anlıyoruz. Orta Amerika’daki savaşçılar olarak çok daha kolay anlıyoruz. Bunun sadece silahlı mücadele olarak değil ancak bütün mücadele

biçimleriyle sürdürülebileceğini de biliyoruz. Devrimci selamlarım-la...”

*Kumandan Rubén Rojas – Roberto Cañas López
(FMLN Gerilla Komutanı – Profesör)*

“Türkiye’deki gerilla hareketine ilişkin politik olarak çok şey bilmiyorum. Kuşkusuz eğer farklı güçler arasında diyalog şansı varsa ve sosyal problemlere ilişkin bir müzakere etme şansı varsa, bu değerlendirilmeli. Bu problemlerin müzakerelerde tartışılabileceğini düşünüyorum. Çünkü gerillanın en üst durumu budur zaten ama bu olasılık yoksa başka. Ama ne güzel böyle bir durumu yakalayabilmek. Bence böyle bir müzakere durumunu ilke olarak yakalayabilmek çok önemli. Ancak o zaman çok daha iyi koşullarda, daha büyük çözümler yakalanabilir.”

*Luis Antonio – Ríos Méndez
(URNG Gerillası – URNG Uluslararası Sekreteri)*

“Umarım Türkiye’deki barış da birden bire bir uyuşturucu savaşı-na dönmez ve bizim durumumuza benzemezler. Yoksa burada barış filan yok.”

Ciudad Guatemala Gecekondu Mahallesi’nden Bir Genç

“Bizim bir prensibimiz, bir mücadele düşüncemiz var. Hiçbir zaman cuntaya müsaade etmeyeceğiz. Çünkü bunun sonucunu biliyoruz. Düşünce olarak biz sadece silahlı mücadeleyi değil esas olarak halkın mücadelesini öngörüyoruz. Yani ne zaman halkın taleplerine cevap verebilirseniz daha geniş bir kesimi kucaklayabilirsiniz ve gerçekten onların sesi olursunuz. Devrimci selamlarımızla.

*Gerilla Randall – Raul Barrea Herrera
(Gerilla Mahallesi Koordinatörü)*

“Eğer gerçekten bu mücadelede haklılarsa devam etmeliler. Biz barış imzaladık diye aynı olmak zorunda değil. Eğer bir hareket devrimciyse, ülkeyi değiştirebilecekse, yoksulluğu kaldırabilecekse devam etmeli. Dayanışma duygularımızla.”

Rafael Chauca (URNG Gerillası)

METİN YEĞİN

“Mücadeleye devam ediyorlar mı? Haklarınızı alıyor, yeriniyorlarsa mücadeleden başka bir çare yok. Mutlaka mücadele etmek gerek ama sadece bir azınlık için değil çoğunluk için, yoksullar için. Çünkü bütün ülkelerde durum çok kötü. Küçük bir grup sadece iyi yaşayabiliyor, çoğunluk değil. İş bile bulamıyorlar. Çalışmayınca ne yapacaklar? İhtiyaçlarını nasıl karşılayacaklar? Bunları sağlamaları gerek. Şu anda milyonlarca Guatemalalı için aynı şey söz konusu burada.”

Nelson Camposeco Leiva (URNG Gerillası)

“Bilincimiz onura uzanan bir köprü... Okyanusları ve sınırları aşabilen, sesleri olmayanların konuşabilmesi ve dinleyebilmesi için.

Subkumandan Marcos (EZLN Kumandanı – Zapatista)

Barış, tabii ki barış. Eşitlik, özgürlük, adalet ve barış...

Metin YeğİN - Mayıs 2010

GUATEMALA

Kumandan Tomás'la konuşuyordum. Guatemala meclisinde URNG'nin ofisiydi. Birbirinden, kısa camlı bölmelerle üçe dörde ayrılmış büyükçe bir odaydı. Biri Indian giysileriyle iki sekreter, eski ve ağır bilgisayarların başında çalışıyor görünüyordlardı. Köşede konuştuğumuz bölümün arkası kilisenin çan kulesiyle karşılıklı komşuydu. Çanlar sanki bizim için çalışıyordu. Kumandan Tomás gerçek adıyla Celso Humberto Morales Morales, dağda yaşayan ve cezaevinde kalan her insan gibi yaşını pek göstermiyordu. Sadece dökülmüş saçlarını kazımişti. Uzun saçlı gerilla fotoğraflarını görmüştüm. Bir gerillaya rütbe verirken, ateşin başında akordeon çalarken...

Siz URNG kumandanısınız. Kaç yıl silahlı mücadele ettiniz?

1972 yılında yasadışı örgütlenme ile başladı. 1972'den 1995'e kadar. Yani yirmi altı yıl. Sonra müzakere sonucuna kadar yani barış imzalanana kadar, başkent Guatemala ve Meksika arasında geçen bir süre var. Bütün süre gerilla olarak geçti.

Yaşantınızda kişisel olarak nasıl bir değişiklik oldu? Gerilla savaşı zamanı ile bugün arasında çok büyük bir değişiklik var değil mi?

Tabii ki kesinlikle. Biz gerillada yaşarken vaktimizi köylülerle ve kampı paylaştığımız ailelerle birlikte, kampımız için çalışarak geçiriyorduk. Daha düzgün ve daha sessiz bir yaşantıydı. Şimdi kondisyon olarak daha güç koşullar altında yaşıyoruz. Kamplardan sonra burada yaşamak daha zor. Şu anda bütün Guatemala için çok kötü şartlarda, çok tehlikeli bir zaman yaşıyoruz. Cinayetler ve çocuklara, kadınlara, bütün insanlara uygulanan şiddet var. Çok fazla yolsuzluk var. Hükümet bu durumlara karşı bir şey yapamıyor. Şu anla karşılaştırdığımızda, o günkü durum çok çok fazla temiz kalıyor.

Kumandan Tomás'ın, yirmi altı yıl dağda gerilla olarak yaşadık-
tan sonra meclisin bir odasında konuşurken, “Şimdi daha güç koşul-
lar altında yaşıyoruz, diye bir cevap vermesi garip geliyordu. Hem
de Guatemala'daki savaş dünyanın en kirli savaşlarından biriyken.
Burada romantizm de yoktu. Her şey Kumandan Tomás'ın, “Şu anla
karşılaştırdığımızda, o günkü durum çok çok fazla temizdi, cümle-
sinde saklıydı. Bir başka anlatımla, her şey çok açıktı. Dağda, karşıda
bir düşman var ve siz varsınız. Her şey çok net.

Guatemala Devrimci Ulusal Birlik (*Union Revolucionaria Nacional
Guatemalteca-URNG*) Ocak 1982'de dört gerilla örgütünün birleşe-
rek kurduğu bir cephe. Bunların içersinde en büyüğü olan Yoksul-
ların Gerilla Ordusu'nun (*Ejercito Guerrillero de los Pobres-EGP*) ku-
mandanlarından biriydi Kumandan Tomás.

Bağış imzalanması doğru muydu? Bu kadar yıl sonra ne düşünüyorsunuz?

Bence evet. Anlaşmayı bu kadar yıl sonra düşününce bir kez daha
söyleyebilirim ki bağış imzalanması doğrudur. Sonucu olumluydu.

Çünkü ülke bütün olarak barışı istiyordu. Bütün olarak bunu arzu ediyordu. Şöyle bir gerçeklik vardı: Yeni bir gelecek inşa etme istemi bütün topluluklara hâkim olan şeydi. Herkese...

1960 yılından 1996'ya kadar süren bir savaştı. Çoğunluğu Maya olan 300.000'e yakın ölü ve kayıp vardı. Dünya tarihinin en kirli savaşlarından birini yürüttü bu yıllar içinde Guatemala oligarşisi. Aslında her şey yine bir *Ekim Devrimi*'nde, 1944'te Guatemala'daki "Ekim Devrimi"nde başladı denilebilirdi. Devrimci yurttaşlar, öğrenciler, işçiler, köylüler ve bağımsızlık yanlısı askerler diktatör Jorge Ubica'yı yıktı. Guatemala tarihindeki tanımlamayla "demokrasinin ilkbaharı" başladı. 1944-1951 yılları arasında Doktor Juan José Arévalo Bermejo ve 1951-1954 yıllarında Jacobo Arbenz Guzmán ülkeyi politik ve sosyoekonomik olarak değiştirmeye başladı. Öncelikle bir işçi yasası çıktı. Bu yasaya göre işçilere örgütlenme hakkı ve pazarlık şansı tanındı. Sosyal güvenlik yasasıyla bütün Guatemalalı işçiler sağlık hakkına ve sosyal güvenceye sahip oldular. Üçüncüsü, kadınlar oy hakkına sahip oldu. Devrimci hükümetlerin yaptığı en önemli değişiklik ise 900 sayılı yasa ile toprak reformu düzenlemek oldu. 100.000 hektar büyüklüğünde bir toprak, toprak ağalarından alınıp köylüye dağıtıldı.

Bütün bu değişiklikler ve özellikle toprak reformu ABD'li muz şirketi United Fruit Company'nin hiç işine gelmedi. CIA devreye girdi ve demokratik Arbenz hükümetine karşı büyük bir kampanya düzenledi. Onlara göre, komünistler Orta Amerika'yı işgal ediyordu. Ordunun içindeki işbirlikçilerle beraber doğrudan saldırıya geçti. Honduras'tan yönetilen askeri saldırılarla, hava bombardımanlarıyla, "demokrasinin baharı"yla Arbenz Hükümeti sona erdi. Darbeci Castillo Armas'ın ilk icraatı tabii ki 900 sayılı yasayı, toprak reformu yasasını ortadan kaldırmaktı. Bu arada binlerce kişiyi hapisanelere tıktı. Öldürdü ve sürgüne gönderdi.

Bir muz şirketi istedi, ABD ve CIA demokratik Arbenz Hükümeti'ni devirdi. Diktatörlükler ve demokrasi kılığındaki hükümetler-

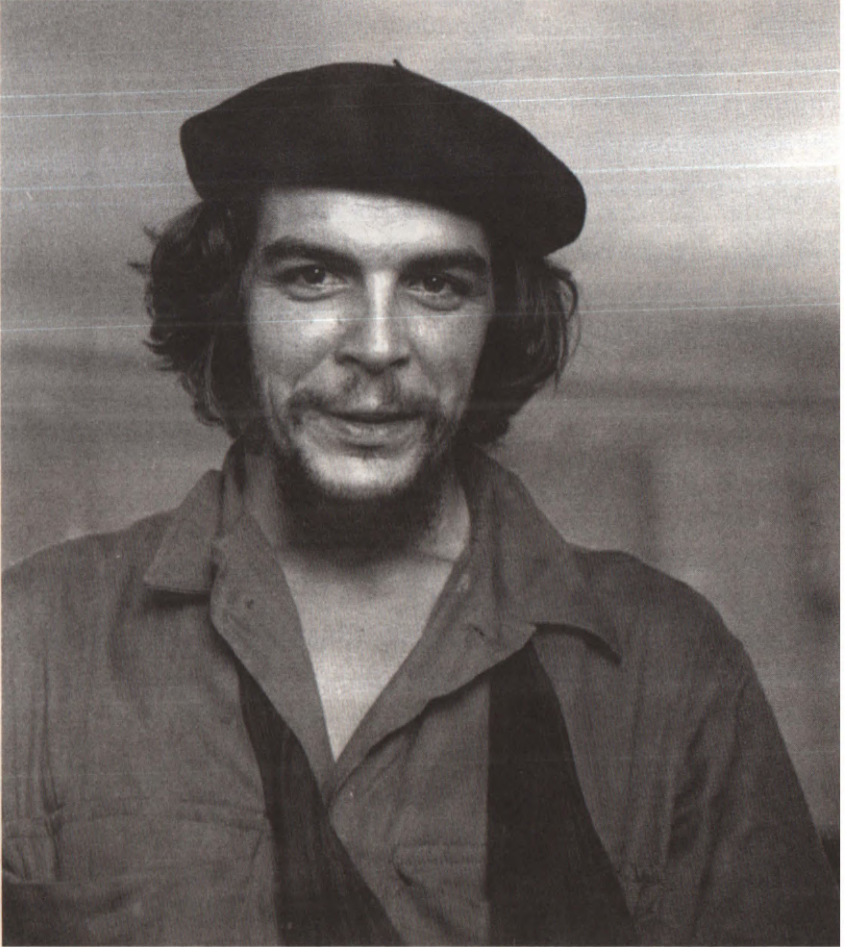
le geçen yılların başlangıcıydı bu. Ancak bu saldırı ve darbe sadece bunu yaratmadı. Bu haksızlığa, saldırıya karşı direnişe tanık olan bir insanı da mücadeleye kattı: *Ernesto Che Guevara*.

Guevara, 1953 Temmuzunda bir arkadaşıyla birlikte motosikletle yola düştü. Bolivya, Peru, Ekvator, Panama, Kosta Rika, Nikaragua, Honduras ve El Salvador'dan geçip aralık ayının son günlerinde Guatemala'ya vardı. Guatemala'da yoksulların yanındaki bu hükümet vardı. Halasına gönderdiği mektupta buradaki devrimci sürece katılmak için gittiğini yazıyordu. Bu yolculuğu sırasında Latin Amerika'daki yoksulluğa, sefalet ve sömürüye yakından tanık olmuştu. "Che" lakabı da burada doğdu. Daha çok Arjantinliler kendilerine has bu seslenme nidasıyla herkese hitap ettiğinden, herkes de ona "Che" demeye başladı. Che'nin Guatemala'daki esas siyasi ilişkisi Perulu sosyalist Hilda Gadea'ydı. Yani Che'nin Meksika'da evlendiği ilk eşi ve 1956'da doğan ilk kızının annesi. Hilda, Guatemala Arbenz hükümetindeki birçok üst düzey politikacıyı Guevara'yla tanıştırdı. Ayrıca Che daha önce tanıştığı sürgündeki Kübalı devrimcilerle burada yeniden bağ kurdu. Bu sürgünlerin arasında Küba - Bayamo'daki "Carlos Manuel de Céspedes" saldırısına katılan Antonio Nico López de vardı. López, Granma Küba'ya çıktıktan kısa süre sonra "Ojo del Toro" köprüsünde hayatını kaybedecekti.

CIA'nın kanlı darbesi sırasında Che vizesini yenilemek için El Salvador'a geçmişti. Hemen geri dönerek direnişin içinde yer almaya çalıştı. ABD uçaklarıyla gerçekleştirilen bombardımanlar sırasında Komünist Gençlik tarafından örgütlenen silahlı birliklere katıldı. Onlar harekete geçmeyince bu sefer doktor olarak çalışmaya devam etti. Arbenz hükümeti bütün yabancıların ülkeyi terk etmesini istedi. Bu istek tabii ki işgalci ABD askerî güçlerine yönelikti. Halkı destekleyen yabancı 'komünist'leri gerekçe gösteriyorlardı. Gadea tutuklandıktan sonra Guevara kısa süre için Arjantin konsolosluğunda saklandı ve sonra Meksika'ya geçti. Yıllar sonra Che, Jose Ricardo Masetti'nin Siera Maestro dağlarında yaptığı röportajda, "Guatemala'da herkes savaşmanın gerekli olduğunu biliyordu ama hiç kimse savaşmadı.

GERİLLANIN BARIŞI

Herkes direnmenin gerekli olduğunu biliyordu ama hiç kimse bunu yapmadı. diyordu. Guatemala Che'yi yarattı. Çünkü halkçı Arbenz Hükümeti'nin ABD tarafından bu şekilde devrilmesinin ardından emperyalizmin ancak silahlı mücadele ile defedilebileceği fikrine sahip oldu. Che Küba'da, Kongo'da, Bolivya'da ve dünyanın bütün isyanlarında yer aldı.

MEKSİKA

Subkumandan Marcos'la konuşuyorduk. *La Realidad*'taki komününde bizim kaldığımız kulübedeydik. Bazılarının boyları kısa kalmış tahtalardan yapılmış, sanırım üç metreye iki metre büyüklüğündeki kulübe, sadece bir kalastan yaptığımız masadan ve yatak olarak kullandığımız bir kerevetten ibaretti. Geceydi. Ağustos böcekleri çılgık çılgığa bağırıyorlardı. Marcos, "Che'nin dediği gibi; barış için en ufak şans varsa ve siz bunu uygulamiyorsanız canisiniz ama barış için hiçbir şans yoksa ve siz hâlâ silahlı mücadele etmiyorsanız siz yine bir canisiniz," diyordu.

1 Ocak 1994'te Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu (EZLN) tüm Meksika için demokrasi, özgürlük ve adalet istediklerini açıklayarak Meksika'nın güney doğusundaki Chiapas eyaletinde silahlı bir ayaklanma başlattı. EZLN'nin genel bildirisinde Lacandona Ormanları'ndan ilk deklarasyon yayınlandı ve San Cristóbal de Las Casas, Ocosingo, Las Margaritas, Altamirano, Chanal, Oxchuc ve Huixtan şehirleri isyancılar tarafından ele geçirildi. 1 Ocak'ı takip eden iki hafta yoğun savaşla geçti. 12 Ocak'ta Meksika hükümetince ilan edilen ateşkes Zapatistlerce de kabul edildi.

Eduardo Galeano, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*'nda şöyle anlatıyordu:

“1910’da Meksikalılar silahlanıp Porfirio Díaz’a karşı ayaklandılar. İsyan güneyde, Emiliano Zapata’nın öncülüğünde başladı. Toprak reformu yanlısı Zapata, devrim liderlerinin en dürüstü, yoksulların davasına kendini en çok adanmış olanı, toplumsal kurtuluş uğruna en çok coşkuyla savaşıyordu. 19. yüzyılın sonları yerliler için soygun yılları olmuştu. Morelos bölgesindeki köy ve kasabalar, toprağı ve insanları yiyip yutan şeker kamışıyla kuşatılmıştı. Ülkeyi şeker kamışı yönetiyordu. Gelişmesi, modern rafinerilerin, damıtım evlerinin ve demiryollarının yapılmasına sebep olmuştu. Zapata’nın köyü Anenecuilco’da köylüler, topraklarının işgal altında bulunduğu yedi asrın hesabını soruyorlardı. 1909’da, toprakların bir bölümüne daha el konulmasını öngören bir yasanın çıkması, zaten uzun süredir var olan toplumsal çelişkileri daha da alevlendirdi. Ülkenin en iyi at terbiyecisi olarak ün yapmış, dürüstlüğü ve cesaretiyle herkesin saygısını kazanmış olan Emiliano Zapata gerilla lideri oldu. Porfirio Díaz düşürülerek iktidara Francisco Madero getirildi. Toprak reformu vaatleri kısa sürede unutuldu. Zapata düğün gününde töreni yarıda kesmek zorunda kaldı: Hükümet, kendisini sindirmek için

General Victoriano Huerta'nın birliklerini üzerine göndermişti. Eski kahraman şimdi bir 'haydut' olmuştu. Zapata, Kasım 1911'de Ayala Planı'nı açıkladı ve 'herkese ve her şeye karşı savaşımaya hazır' olduğunu bildirdi. (...) Savaş on yıla yakın sürdü. Díaz'a, Madero'ya, Katil Huerta'ya daha sonra da Venustiano Carranza'ya karşı savaşıldı. Bu dönem, aynı zamanda Kuzey Amerika'da müdahaleler dönemi oldu. Zapata'yı ezmek için sayısız askeri birlik harekete geçiriliyor, yakıp yıkmalar, katliamlar, köyleri yok etmeler Zapata'yı sindiremiyordu. 'Zapata yanlısı casuslar' olarak suçlanan erkekler, kadınlar ve çocuklar kurşuna diziliyor, asılıyor, bu kıyımları zafer kutlamaları izliyordu. Ama çok geçmeden güney bölgesindeki dağlarda yaşayan devrimci göçebe topluluklar güç topladılar. Zapata'nın adamları birçok kez karşı saldırılarını başkentin kenar mahallelerine kadar ilerletmeyi başardılar. Huerta'nın devrilmesinden sonra, Emiliano Zapata ve Pancho Villa, 'Güneyin Atillası' ile 'Kuzeyin Kentauru' Meksika'ya girerek bir süreliğine iktidarı ele geçirdiler."¹

¹ Fduardo Galeano, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*, çev. A. Tokatlı, R. Hakmen, İstanbul, 2006.

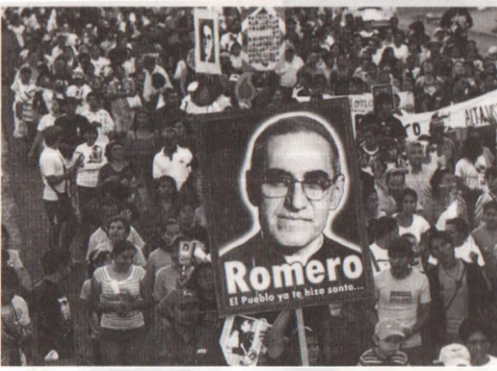
EL SALVADOR

El Salvadorlu kadın gerilla komutanı María Marta Valladares yani kumandan Nidia Díaz'la konuşuyordum. FMLN'yi meydana getiren beş gerilla hareketinden Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi (PTRC) önderlerinden biriydi. Barış anlaşmasının imzacılarından-
dı aynı zamanda. Şu anda da Avrupa Konseyi benzeri bir kurum olan Orta Amerika Parlamentosu'nun El Salvador parlamenteriydi. Savaş sırasında esir alınıp, tutsak düşmüştü. FMLN gerillaları bir restoranı basıp devlet başkanının kızını kaçırdılar. Kumandan Nidia onunla takas edildi. Hapisten kurtuldu.

*Siz bir gerillasınız. Bir gerilla komutanısınız. Sonra barış anlaşması imzacılarından-
sınız ve şimdi de Orta Amerika parlamenterisiniz. Barış anlaşmasından on altı yıl sonra bu süreci bize analiz eder misiniz?*

Gelecek ay yani Aralık'ın 19'unda, barış anlaşması yapalı tam on altı yıl olacak. El Salvador'da iç savaş sırasındaki kaosu-
nu politik baskı, askerî diktatörlük, sosyal ve ekonomik adaletsizlik ve Orta Amerika'nın genel durumuydu. Birçok kez diktatörlük ile ilgili anlaşmazlık üzerine konuştum. Bunu "diktatörlükle diyalog öncesi dönem" ve "diyalog sonrası dönem" olarak iki bölümde

konuşmamız gerekir. Askeriyenin baskısından da bahsetmek gerekir çünkü El Salvador'daki barış anlaşması bunu da içeriyor. 1991 Eylül'ün 11'ndeki ulusal kongrede durumu belirttiğimiz gibi El Salvador'da savaş kilitlenmişti. Kimsenin üstünlük elde edemeyeceği bir durum-

du. Askeriyede ekonomik ve sosyal olarak bu durumu aşabilme pozisyonu yoktu ve açılmaya da korkuyordu. Cephemizde ise yirmi dokuz yıl önce biz bir konsey oluşturmuştuk. Politik ve diplomatik olarak bu diyalogu zorladık ancak buna karşın sağcılar hiçbir zaman buna yanaşmadı. Askeriye cinayetler ve katliamlarla cevap verdi. Monsenyör Romero'yu katlettiler, demokratik devrimci cephenin sözcüsünü öldürdüler. Yarın katledilişinin yirmi dokuzuncu yılı. Demokratik mücadelenin liderlerini öldürdüler. Bu şekilde diyalog şansını her zaman ortadan kaldırdılar Bunun üzerine cephe, özellikle silahlı mücadele sürdüren milislerle ancak bu duruma karşı durabiliyordu. Sonra cephe büyük atak düzenleyerek durumu bir üst seviyeye taşıdı. 1980'nin Ocak ayında genel bir saldırı düzenlendi. Tabii bu büyük bir hızla olmadı bir hafta, bir ay, iki ay devam etti. Ve bu savaş on iki yıl sürdü. Birçok kez askeriye ile kısa diyaloglar kurulsa da iç savaş bu durumda devam etti. Çünkü oligarşi, politik olarak barışçıl bir mücadele şansı tanııyordu. Bu nedenle politik mücadelenin başka türlü sürdürülmesi gerekiyordu. Aslında mücadele kesinlikle politik, diplomatik bir bütündür zaten. Zafere ancak işçi mücadelesinin, sosyal mücadelelerin birlikte mücadelesi ulaşılabilir ve bu mücadeleler silahlı mücadeleye de avantaj tanır. Aynı zamanda uluslararası konjonktür de bu yöndeydi. ABD'de de devlet başkanı değişti. Carter, El Salvador'a gelerek 1979 yılında işlenen cinayetler için insan hakları araştırması yapılmasını istedi –aralarında

dört ABD vatandaşı rahibenin tecavüz edilip öldürülmesi de vardı—. Diktatör Romero'yu doğrudan sorumlu tuttu, Humberto Romero'yu. Biz zaten bunu biliyorduk.

Katledilen Monsenyör Óscar A. Romero, El Salvador halkı için sosyal adaletin bir simgesiydi. Kiliseyi yoksullar dolduruyordu. Ülkenin bütün zenginliği oligarşinin elindeydi. Oligarşi iktidarda bir avuç zorbaydı. Sadece on dört aileydi. Milyonlarca yoksul vardı. Monsenyör Romero bunun ortadan kalkması gerektiğini dile getiriyordu. Ülkenin demokratikleşmesi için diyaloga geçilmesini savunuyordu. Oligarşi buna tahammül edemedi. Roberto D'Aubuisson'ı buldu. D'Aubuisson, Nikaragua diktatörü Somoza'nın ölüm mangalarının yani ulusal muhafızlarından bir subaydı. Uygun bir katildi. Yine kendisi gibi uygun katillerle birlikte kilisede herkesin gözü önünde Monsenyör Romero'yu öldürdü. Mayıs ayında tutuklandı. Genellikle bütün her yerde olduğu gibi oldu. Kimin emir verdiği ısrarla soruşturulmak istenmedi. Robert White, onun ve bütün paramiliterlerin oligarşi tarafından, ABD'den doğrudan finanse edildiklerini ortaya çıkardı. Ayrıca bunu söyleyen Robert White bir komünist de değildi. ABD büyükelçisiydi.

GUATEMALA

Ciudad Guatemala'nın kenar mahallerinden birinde URNG-Maiz merkez ofisi. Hiçbir yazı yoktu kapıda. Büyük bayraklar ve pankartlar, afişler, arma ya da tabela da yoktu. Zilde adı bile yazmıyordu. Üç kere önünden geçtim. Zaten parlamentodan bir polis yanlış bir adrese, kentin öte ucuna göndermişti beni. Onun eski bir paramiliter olduğunu düşünüyordum. Küfür ediyordum. En az yirmi kişiye sorduktan sonra biri telefon rehberine bakmamı önerdi. Daha önce bakmıştım, bulamamıştım. Bir radyo ve fan tamircisinde tekrar baktım. İçi açılmış radyolar ve pervaneleri, sağa sola dağılmış fan parçaları dolu bir dükkandı. Kilitli, demir parmaklıklı bir kapıydı. Bozuk radyolar ve sökülmüş fan pervanelerinin çok değerli olduğu izlenimi veriyordu kapı. Rehberi önüme bırakıp gitti. Bizim sarı sayfaları. –Özelleştirmenin ilk adımıdır bütün ülkelerde telefon rehberi, sarı sayfalar. Sonra hayat da ona döner. Ne kadar paran varsa o kadar görürsün. O kadar var olursun. – Güçlülükle buldum. Küçük harflerle “urng” yazıyordu. Oradaki müşterilerden biri benim için telefon etti. Adresi aldı. Zaten URNG'nin o mahallede olmadığını anlamıştım. Lüks bir mahalleydi. Her kapının önünde pompalı tüfeklerle özel güvenlik görevlileri duruyordu. Bir otomobil galerisinde, bir McDonalds'ta, benzin istasyonunda ya da herhangi yerde hatta sadece tişört, kazak satan bir yerin kapısında bile vardı. Bir spor ayakkabı satan yerin kapısında iki tane duruyordu. Oranın soyguncular tarafından basılıp soyguncuların ayakkabıları giydiklerini hayal ettim ve sonra polislerin sokakta “şüpheli” Nike giyenleri topladıklarını. –Bir dilenci vardı, bir ilerdeki sokakta. Sağ bacağı çıkarıp yanına koymuştu. Kalçadan itibaren yapılmış, kötü plastikten bir protez bacak. Nike vardı ayağında adamın ve protez bacakta da. Sahte olduğunu düşündüm Nike'in, protez bacak gerçektir. –Yoksullar yoksullardan korunuyorlardı.

Onlara da adresi sormuştum. Tepkilerini merak ediyordum. Eski bir gerilla örgütünü sormam bir şey değiştirmede onlarda. Paramiliter olmayacak kadar yoksuldular. Otomobil galerisinde altı pompalı tüfekli bekçi vardı. Çok ciddiydiler. Siyah şapka, siyah pantolon ve siyah tişört giymişlerdi. Siyahı lekeliyorlardı. İçlerindeki tişörtleri lime lime olmuştu. Neden otomobil galerisini soymadıklarını merak ettim.

İki belediye otobüsü, yedi adres sorma ve üç yolcu muhabbetiyle vardım. Otobüsler mümkün olduğu kadar insan sığdırılması için düzenlenmeye çalışılmıştı. Her koltuk arası sadece ve belki bir bakalababiliyordu. Eski Amerikan filmlerinde gördüğümüz eski okul otobüsleriydi. Bazılarının arka tepesindeki “School Bus” yazısı hala duruyordu. Rengârenk bir dış cephesi, dışarıda duran herkesi otobüse almaya çalışan, sürekli kapıdan sarkan muavinleri vardı. Otobüs durmadan aşağı atlayıp aynı yönde koşarak düşmeden ayakta kalıyor, sonra koşarak otobüsü yakalıyorlardı.

Bir koltuk sırasına üç kişi oturuyordu. Ortadan geçmeye kalktığımda sıranın kenarında oturanlar ayağa kalkmak zorunda kalıyorlardı. Denizi yarıyor gibi yürüyordum. Sanki köy kahvesinde saygıyla ayağa kalkar gibiydiler.

“Gonzalez” diyeceğim ilk konuşanın adına artık. O kadar samimi olduk ki adını bir daha soramıyorum. Zaten isimleri unuturum ve bir günde yirmi kişiyle tanışınca daha çok unutuyorum. Göğsünde, boynuna yakın bir kısmında bir çukur var. Tişörtün yakasından görünüyor bazen. Parmak genişliğinde. Çatışmada olmuş. Sol tarafında daha derin bir yarığı gösterdi ve ucu kopmuş kulağını.

“Benim babamı yoksulluk öldürdü. Açlık ve sefalet. Daha çok küçüktüm. Köyde annem ve kardeşlerimle aynı yoksulluk içinde yaşamaya çalışıyorduk. Topraksız köylülerdik. Açlık ve sefaletten öleceğime direnmeye karar verdim. Gerillaya katıldım. 1979 yılıydı, on altı yaşındaydım. Barış imzalanana kadar on yedi yıl gerillaydım dağlarda. Okuma yazma bilmiyordum. Dağda öğrendim. Tek eğitimimi dağda aldım zaten.

Barıştan sonra eğitimi sürdürme şansı olmadı mı?

Böyle bir şansımız yoktu zaten.

Bariş sürecinde size maaş bağlandı mı?

Yok, hiçbir şey bağlanmadı ve çalışamıyorduk da. Nasıl iş bulunabilir ki on yedi yıl dağdan sonra...

Paramiliterlere?

Onların çoğu orduya, polise kaydırıldı ve suçu da zaten onlar yönetiyorlardı. Narko trafik onların aracılığıyla sürüyordu. Fark etmedi onlar için.

Gerilladaki hayatınla şimdiki arasında ne değişti?

Her şey.

Hangisi daha zor?

–Düşündü biraz ve bu soruyu kime sorduysam, mutlaka düşündü biraz.– Tabii ki dağlardaki hayat zordu. Her gün birileri öldürülüyordu. Korkunç bir şiddet vardı ordunun ve paramiliterlerin sürdürdüğü. Kadınları, çocukları öldürdüler. Kafası *machete* ile koparılmış kadınlar gördüm. Çocuğunu emzirirken kafası kesilmiş kadınlar vardı inan, çocuk annesinden meme emerken. Kafası parçalanmış çocuklar vardı. Sonra bombalar ve helikopterler. Onlarla savaş. Tabii ki bunların hepsi çok kötüydü. Daha zordu. Şimdiyse zorluk daha başka. İnsanın karnını doyurması gerekiyor. Başka türlü bir savaş. Onun kadar da öldürücü.

Peki, barıştan on üç yıl sonra ne düşünüyorsun? Sence anlaşmanın imzalanması gerekiyor muydu mutlaka?

Kesinlikle. Herkes çok yorgundu. Halk sürekli bir baskı altındaydı. Katliamlar ve işkenceler... Hepsinin son bulması için bu anlaşmayı mutlaka yapmalıydık. Aynı zamanda hemen olmadı bu. Uzun bir süreci kapsadı. Her yerde tartıştık bunu. Bir de uluslararası durum da bunu dayatıyordu.

Girişteki masa da oturuyordu. Tabii ki kapı kilitliydi, biri gelince önce yandaki camdan bakılıyor, eğer tanıdık değilse yavaşça kapının üzerinde cam açılıyordu. Eli belindeki silahtayken yapıyordu bütün bunları. Bina da her zaman en az iki kişi kalıyordu ve ikisinde de 14'lü vardı.

MEKSİKA

18 Ocak 1994'te EZLN, Mexico City'nin eski belediye başkanı Manuel Camacho Solís'i hükümetle yapılacak pazarlıklarda hükümet temsilcisi olarak tanıdı. Federal hükümet ve EZLN arasında ilk doğrudan diyalog, üç gün sonra San Cristóbal piskoposu Samuel Ruiz Garcia'nın iki tarafı da ılımlı olmaya davet etmesiyle San Cristóbal de Las Casas Katedrali'nde başladı. Samuel Ruiz egemenler tarafından "Kızıl Papaz" diye adlandırılıyordu. Kilisesine gelen Mayalar'dan, yoksullardan yana olduğu için bu adı takmışlardı. Devrimci Hristiyanlardan başka bir papaz şöyle diyordu aynı kıtada; "Ben yoksullara ekmek dağıttığımda aziz diyorlar. Neden ekmek bulamadıklarını sorduğumda komünist."

2 Mart'ta San Cristóbal'daki barış görüşmeleri bitti. EZLN'nin istediği otuz dört talepten ancak hükümetin kabul ettiği yirmi dört "çekinceli" madde üzerinde anlaşmaya varılabildi. Hükümet politik konularda ulusal çapta yorum yapmayı reddetti. EZLN, görüşmelerin sonucunun tüm Zapatista komünlerine ve sivil destek örgütlerine sunulacağını, referanduma ve tartışmaya açılacağını bildirdi.

Komünün futbol sahasının kenarına oturmuştuk. Subkumandan Marcos'a Irma soruyordu soruları. Kanada pasaportlu bir El Salvadorlu'ydu. Ailesi mülteci olan milyonlardan biriydi.

Siz iktidara el koymak istemiyorsunuz, istediğiniz şey sosyal bir gücün ilerlemesi. Bu sosyal gücü nasıl tasavvur ediyorsunuz?

Biz demokrasiyi düşünüyoruz. Nasıl açıklasam? Zapatistler için sözcüklerin önemli anlamları vardır ve sözcüklerin sonuçları da önemlidir. Bir sözcük "ne demekse o demektir" diye düşünüyoruz.

Bu yüzden biz, bize bir şeyler anlatan insanları dinlemeye çok hevesliyiz. Bir kişi ne söylesen bu doğru demektir. Bu yüzden biz profesyonel politikacılarla geçinemiyoruz. Çünkü bu çok bilinen bir şeydir ki; onlar bir şeyler söylerler ve başka bir şey yaparlar. Bu anlamda demokrasi sözcüğü, insanların insanlar için hükümet olması demektir. Biz ne söylüyorsak o gerçekleşir. Sorun gücü zapt eden bir siyasal partinin siyasal yönlendirilmesi değildir. Diğer bir deyişle, eğer hükümet temelde toplumdan ayrılmışsa, yabancılaşıymışsa, sağ veya sol bir parti olup olmadığının hiç önemi yoktur. Bir rejim oldukça devrimci olabilir fakat eğer toplum yabancılaşıymışsa, eğer hükümet toplum için egemen değilse, kendi kendini yıkarak sona erecektir. Dünya tarihinde olduğu gibi. O zaman biz, sosyal gücü veya politik gücü elinde tutmaktan daha fazlasını öneriyoruz. Tersyüz edilmiş bir politik ilişki. Hükümet görevlileri kumanda eden değil, görev ihsan edilen delegeler olacaktır ve toplum onları sosyal taleplere itaat etmedikleri takdirde yerlerinden etme gücüne sahip olacaktır.

Kulübede konuşurken bu anlattıklarını, “Biz Mayalar gibi yaşamak istiyoruz, diye tanımlıyordu Subkumandan Marcos. “Yani kömün olarak!”

Bir Orta Amerika uygarlığı olan Maya uygarlığı, binlerce yıl boyunca Meksika’nın güneydoğusundan, Honduras, El Salvador ve Guatemala’ya kadar uzanan coğrafyada yaşıyordu. Meksika’nın güneydoğusunda Campeche, Chiapas, Quintana Roo, Tabasco ve Yucatán’da tarihleri boyunca yüzlerce farklı lehçe ile birbirleriyle anlaşıyorlardı. Bunlardan bazıları, hâlâ günümüzde sayıları 21 ile 44 arasında olduğu ileri sürülen Maya dilinin oluşumunu sağlamıştır. Maya uygarlığı M.Ö. 600 dolaylarında yükselişe geçti. M.S. 250 ile 900 yılları arasında en parlak zamanlarını yaşadı. Kent yapılarının siyasi kargaşalar sonucunda çöktüğü M.S. 900’e dek, geniş bir alanda varlığını sürdürdü. İspanyol işgaliyle birlikte de kıtanın bütün diğer yerlileri gibi büyük bir kıyımına maruz kaldı.

Mayalar astronomi, matematik, mimari ve sanat gibi birçok alanda gelişmiş bir düzeydeydi. Maya edebiyatındaki *Rabinal Achí*, Po-

pol-Vuh, *Chilam Balam* gibi eserler bu kültürü çok iyi yansıtmaktadır. İspanyol işgali 1697'de Itzá Mayaları'nın başkenti Tayasal'ın ve Guatemala'daki Ko'woj Mayaları'nın başkenti Zacpetén'in alınmasıyla tamamlandı. Son Maya devleti ise 1901'de başkenti Chan Santa Cruz'un Meksika tarafından işgaliyle ortadan kalktı.

Mayaların yurdu üç bölgeye ayrılır: Güneyin "Yukarı Topraklar"ı, güneyin "Aşağı Topraklar"ı ve kuzeyin "Aşağı Topraklar"ı. "Yukarı Topraklar" Guatemala ve Chiapas'ın irtifa seviyesi yüksek topraklarını kapsar. Güneyin aşağı toprakları "Yukarı Topraklar"ın hemen kuzeyinde yer alır ve Meksika'daki Petén'i (Campeche), Quintana Roo'yu, kuzey Guatemala'yı, Belize'yi ve El Salvador'u kapsar. Kuzeyin "Aşağı Topraklar"ı ise Yucatán Yarımadası'nın kalan kısmını ve Puuc Tepeleri'ni.

Maya uygarlığının en dikkat çekici yönlerinden biri, klasik sonrası dönemin sonunda (M.S. 800-1000) Yucatán Yarımadası'nda yeni bir yönetim biçimi yani bu *multepal* denilen konfederasyon sistemiydi. Bu sistemde yönetim, birbirlerini “kardeş” sayan birçok kişiden oluşan bir konseyle icra ediliyordu. Bu hükümet konseyi üyelerinin ünvanı *ah tepal* idi.

Mayapán'ın yıkımından (1451) sonra Yucatán Yarımadası *kuchkabal* denilen on altı ya da on yedi kente bölündü. Her *kuchkabal*'ın başkentinde *halach uinik* yani “gerçek ve doğru adam” bulunuyordu. Her *kuchkabal* da *batabil* denilen *batab*'lar tarafından koordine edilen bölgelere ayrılıyordu. Her *batabil* de *kuchkteel* denilen komünlerden oluşan küçük birimlere. Komün sorumluları zaman zaman yönetim meselelerini çözmek üzere, *batabın* da katıldığı bir mecliste bir araya gelirdi. *Batabil* meclisleri komün delegeleriyle (*ah k'ul*) *batab* tarafından atanan temsilcilerden oluşuyordu.

EL SALVADOR

El Salvador Parlamentosu'nda, kendi odasında Jorge Schafik Hándal'la konuşuyordum. Eski bir gerilla komutanıydı. Şimdi ise FMLN parlamenteriydi. Ayrıca El Salvador' da FMLN'nin efsanevi "Türk" lideri Kumandan Schafik Hándal'ın oğluydu. Esas olarak Filistinli bir aileden gelmeydi. 1915'te aile Latin Amerika'ya göç etmişti ve bütün benzer göç eden Filistinli, Lübnanlı, Suriyeliler gibi Osmanlı pasaportu ile geldiklerinden, bütün Latin Amerika'daki deyimle "Türk"-tüler. Türkiye'den geldiğimi öğrendiklerinde "Kumandan Schafik de Türk," diyorlardı. Hoşuma gidiyordu. "Evet, diyordum.

On beş-on altı yıl sonra El Salvador'daki barış sürecini nasıl yorumluyorsunuz?

Öncelikle şunu söylemek lazım; "Barış imzalanmasının sonucunda iki taraf için de ne değişti?" Bizim açımızdan en önemli şeyler *policiya nasyonel* (ulusal polis) tasfiye oldu, *policiya nacional guard* (milli muhafızlar) tasfiye oldu. Ayrıca üç-beş tane üst düzey, elit "anti terörist" timi tasfiye oldu. Aynı zamanda ordunun asker sayısının 15-16 bine indirilmesi ve anayasal olarak da ordunun yeni görevinin belirlenmesini kararı alındı. Ayrıca eskiden ordu için ayrı mahkemeler vardı, bu da ortadan kalktı. Yani aslında ordu demek devlet demekti daha önceki anayasada. Daha önce anayasada ordu, toprağın babası olarak anılıyordu. Yani artık ordunun, yaptıklarından sorumluluğu oldu. Ayrıca eski çatışmacıların sivil hayata dönüş koşulları anlaşmada yer aldı. Şimdi barış anlaşmasının ana fikri, ordunun eski durumundan farklı olarak görevini sadece ülkeye dışarıdan gelecek saldırılara göre biçimlendirilmesi oldu. Sadece dış saldırılara karşı.

Aynı zamanda eskiden devlet başkanı, Ulusal Sivil Polis'in de başı sayılıyordu. Bu bütün olarak tamamen değişti. Yargının yapısında değişiklik yapıldı. İnsan hakları ihlalleri soruşturması kararı alındı. "Gerçekleri Araştırma Komisyonu" kuruldu. Yani bir bütün olarak devletin yapısında bir reform gerçekleşti.

Aynı zamanda gerilla örgütü FMLN'nin politik bir parti olarak örgütlenmesi söz konusu oldu. Yani bu FMLN'nin silahını bırakması, normal hayata geçmesi, politik parti olarak faaliyete geçmesi ve sonuç olarak bugün hükümet olması, işte bunların hepsi bu sürecin sonucudur. İşte barıştan sonra geçen bu on altı yılda sürekli olarak devletin demokratikleştirilmesi mücadelesi söz konusu. Aynı zamanda bu hakların tümü, barış imzasından elde edilmiştir. Anlaşmanın imzalanmasından hemen iki ay sonra başlayan bu süreçle, haklar uygulanması ve yeni bir devletin inşası başlamıştır. Bu, devletin demokratikleşmesi, yeniden inşası, FMLN'nin katılımıyla yeni bir süreç olarak başladı. İşte bugün barıştan on altı yıl sonra, biz devleti değiştirebilmeyi gerçekleştirebildik diyebilirim. Yani şu anda duruma baktığımızda, bütün bu sahip olduklarımıza hiçbir zaman savaş sırasında sahip olmadığımızı görürüz. Çünkü savaş sürecinde radikal kesimlerin hâkimiyeti söz konusudur ve demokratik fikirlerin ortaya çıkabilmesini düşünemezsiniz bile.

Farabundo Martí Ulusal Özgürlük Cephesi (*Farabundo Martí Liberación Nacional-FMLN*) 1981 yılında beş devrimci hareketin birleşerek oluşturduğu bir cephe. Bu cepheler: Farabundo Martí Halk Özgürlük Ordusu (*Fuerzas Populares de Liberación Farabundo Martí-FPL*), Devrimci Halk Ordusu (*Ejército Revolucionario del Pueblo-ERP*), Ulusal Direniş (*Resistencia Nacional-RN*), Salvador Komünist Partisi (*El Partido Comunista Salvadoreño-PCS*), Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi (*Partido Revolucionario de los Trabajadores Centroamericanos-PRTC*).

FMLN'nin ismini aldığı Farabundo Martí, El Salvador'un devrimci lideriydi. 1931 yılında bir grup asker iktidara el koydu. ABD'nin baskısıyla kısa zamanda oligarşinin adamı General Maximiliano Her-

nández Martínez bu darbenin başına geçti. Yine kısa bir süre sonra yani 1932 yılının başında parlamento ve belediye başkanlıkları seçimleri vardı. Birçok solcu ve ilerici bu seçimlerde adaydı. El Salvador Komünist Partisi 1930 yılında kurulmuştu. Komünist Parti, parlamento ve belediye seçimlerinde büyük çoğunluğu kazandı. Halk seçimin ertesi günü sokaklarda büyük kut-

lamalar yaptı. Birçok şehirde komünistlerin zaferi nedeniyle eğlenceler düzenlendi. Bu tabii ki o zamanlar televizyon ve radyo olmadığından ilan edilmedi ama telgraflarla her yerden ulaşan sonuçlar bunu çok açıkça gösteriyordu. Burjuva partileri halkın sokakta zafer gösterileri düzenlemesini protesto etti. Ardından terör başladı. Özellikle Santa Ana, Ahuachapán ve Sonsonete'de halka saldırdılar. Şiddet, işkence ve ölüm sokakları doldurdu. Komünist parti, General Maximiliano Hernández Martínez'den olanların durdurulmasını talep etti. General yine bir general olan içişleri bakanı General Valdez'le buluştu ve her ikisi de böyle bir şeyi polis ve ordudan isteyeceklerini söyledi. Bunun üzerine Komünist Partililer, liderleri Farabundo Martí de dahil olmak üzere 7-8 Ocak'ta toplandılar ve ne yapacaklarını konuştular. Birçok detayı tartıştılar. Santa Miguel, San Miguel'deki askerlerin de kendilerine katılabileceklerini düşündüler ve buna göre plan hazırladılar. Hükümet ayın 14'ünde bu planın haberini aldı ve 19'unda da Farabundo Martí'yi öğrenci sözcüleri Luna ve Zapata ile birlikte tutukladılar.

En önemli şey köylülerin ve Indian'ların kararıydı. Ayın 22'si sabahında hükümet, halkın yanındaki askerleri ve bütün komünistleri öldürmeye başladı. Devrimcilere ve halka karşı çok hızlı bir vahşet uyguladı. Başkent San Salvador'daki komünist partinin merkezine

büyük bir saldırı düzenledi. Ülkenin batısında halkın elindeki silahlar sadece macheteler ve küçük ateşli silahlardı. İyi organize olmuş değillerdi. Dağlarda ve köylerde de örgütlü değillerdi. El Salvador'un en büyük trajedilerinden biri yaşandı. 30 bin kişi öldürüldü. Yani o günkü El Salvador nüfusunun %2,5'u. İşkenceler ve diğer şiddet uygulamaları bunun dışındaydı. Herkes bu saldırıya maruz kaldı. Sadece erkekler değil kadınlar, çocuklar, herkes. Binlerce aile bu barbarlıktan Guatemala'ya, Honduras'a ve Nikaragua'ya kaçarak kurtuldu. Bütün sosyal ve politik hareketler 70'lerde gerilla hareketi başlayana kadar büyük bir yıkıma uğradı. 1932 yılındaki bu katliam, ülkenin sol hareketinin kolektif bir travmasıdır her zaman.

GUATEMALA

URNG'nin meclis odasında, parlamenterlerinden Walter Félix'le konuşuyordum. Zaten sadece iki parlamentere sahipti. Toplam 164 parlamenter vardı mecliste. Son seçimlerde biraz daha yüksek oy oranına varmışlardı ama eski güçlerinden çok uzaktılar. Félix bir Maya'ydı. Meclisteki az sayıda Maya'dan biriydi. Heyecanlı ve coşkulu konuşuyordu.

Şu anda benim ülkemde de bir barış süreci başlatılmak isteniyor. Siz barış anlaşmasından sonra on yıldan fazla bir süreç yaşıyorsunuz. Barışın anlamı ne sizin için?

Metin, öncelikle bu röportaj için çok teşekkür ederim ve Türkiye halklarını selamlarım. Yıl 2009, bundan tam tamına on üç yıl önce 1996 yılında Guatemala Hükümeti ile URNG arasında barış anlaşması imzalandı. Şimdi barış anlaşmasının üzerinden on üç yıl sonra baktığımızda, bizim için negatif tarafları pozitif taraflarından daha ağır basıyor. Çünkü bu barış anlaşmasında tutulması gereken birçok söz verilmişti. Özellikle de barış anlaşmasının temellerini teşkil ediyordu bu verilen sözler. Ancak anlaşmadan sonra iktidara gelen birçok hükümet, bu barış anlaşmasında ki verilen sözlerin birçoğunu tutmadı. Ayrıca 2005'te parlamentoda nasıl uygulanabileceğine dair bir başka yasa çıktı ama buna rağmen yine de 2005'ten bugüne kadar her şey yine aynı. Bazı hükümetler iyi niyetli olsalar da böyle bir kapasiteye sahip değillerdi ve barış anlaşmasını yerine getiremediler. Sadece neoliberal politikacılar barışın çok kültürlülük ve çok dillilik kısmına yoğun ilgi gösterdiler. Yani birçok konuda var olan birçok problem, barışın imzasından önceki durumdan daha iyi bir

durumda değil ve hatta birçok sosyal problem barış imzasının öncesinden daha beter bir durumda. Ayrıca barış imzasından önce de var olan birçok ekonomik tekel barış imzasından sonra daha da gelişkin olarak varlıklarını sürdürmekte. Halkın önemli bir bölümü de temel ihtiyaçlarını karşılayamamakta. Ayrıca barıştan önce bu kesimin taleplerini gerçekleştirme gücü de barış imzasından sonra kaybolmuş durumda. Bu bizim için çok önemli çünkü bundan etkilenen ve ihtiyacı olan taraf biziz.

Savaş sırasında birçok insan ölüyordu. Ancak şimdi daha çok insan sokaklarda soygunlara, uyuşturucu ticareti şiddetine, cinayetlere maruz kalıyor...

Aslında gerçekte işçiler, köylüler, halk hareketleri, Indianlar savaş sırasındaki gibi devletin politik baskısı altında değil ama güvenlik sorunu daha da fazla şu anda. Bu benzer bir düşünceden kaynaklanıyor. Çünkü polislerin bu kesimleri korumak diye bir derdleri de yok. Aynı zamanda bu saydıklarım yani halkın büyük bir kısmı ekonomik krizden doğrudan etkilenen kesimi oluşturuyor. Çünkü kentteki güvenlik krizi aslında çok fazla işsizliğin, açlığın ve yoksulluğun üzerinden doğuyor. Bu aynı zamanda Guatemala'nın birçok yerinde, birçok hammadde bulunamaması durumunu yaratıyor. Ayrıca hükümetin bir politikası da yok ve problemin üstüne yeterince gitmiyor.

Dışardan davul ve zil sesleri geliyordu. Karnaval giysileriyle kırk-elli kadar kişi yürüyordu. Muhtemelen bir aziz günü ya da bir festival çağrısıydı. Üstüne Hristiyanlık çökmüş küçük bir Maya geçidi gibiydi. Şaman bir İsa'ydı. Guatemala hâlâ Maya yurduydı. Mayalar klasik öncesi dönemden itibaren olağanüstü yapılar inşa ettiler. Nakbé, Mirador, San Bartolo, Cival gibi büyük kentler kurdular. Dünya mirası listesinde olan Tikal, Quiriguá kentleri dışında Palenque, Copán, Río Azul, Calakmul, Ceibal, Cancuén, Machaquilá, Dos Pilas, Uaxactún, Altún Ha, Piedras Negras kentleri bugün ulaşılması imkânsız bir organik kent yapılarına sahipti. Bu kentlerde Maya uygarlığının en dikkat çekici eserleri piramitler, dikili taşlardı.

Üstlerine dokunulduğunda o zamana döner gibi oluyordu. “Keşfedilmemiş hiçbir yer kalmadı. Keşfedilmemiş zaman var.” diyordu Huxley. Mısır, tuz, kakao, obsidyen ve yeşim ticari mallarıydı. Parayı ve sefaleti İspanyol sömürgeciler getirdi buraya. Daha önce takas sistemi uygulanıyordu. Bazen takas için kakao meyvesi kullanılıyordu –Anadolu’da Likya’da da keçiboynuzu çekirdeği–.²

Patikalar ve büyük yollarla kentler birbirine bağlanıyordu. *Sache* büyük yollara verilen isimdi. Taş bloklarla düzeltilmiş ve üstü sıvanarak bozulması engellenmiş Maya caddeleri idi. Cobá’yı Yaxuná’ya bağlayan böyle bir *sache* 100 km. uzunluğundadır. Bu yolların yapılmış olması sadece ticari nedenlere dayanmıyordu. Dinsel, kültürel ve konfederal yurttaşlığa ilişkin, komünal idari bağlantı yollarıydı bunlar. Diğer uygarlıkların çoğunda görülen, yük hayvanlarının çektiği tekerlekli arabaları Mayalar kullanmıyordu. Hâlbuki tekerleği biliyorlardı ama bunu sadece oyuncaklarında uyguladılar. Bunun nedeni ticaretin tekelleşmesini engellemekti. Alman köylü komünlerinde ya da Türkmen boylarında ‘artık-değer’in yok edilmesine yakın bir gerekçe olmalı. Alman komünlerinde o yılın fazla ürünün mesela buğdayın yakılarak yok edilmesinin nedeni, gelecek yıl o fazla ürüne sahip olanın, elinde bulunduranın, ‘mal sahibi’ haline gelmesini engellemekti. Türkmenler’de de “Dede Korkut” hikâyesinde bahsedilen şenliklerden sonra her şeyi yok etmenin nedeni buydu.

² “Değerler döneme göre az çok değişmiş olsa da, bir tavşanın değeri on kakao meyvesiydi. Para sistemine İspanyol işgali döneminde *Virreinato de la Nueva España*’nın emriyle, 17 Haziran 1555’te geçildi ve İspanyol realı kullanıldı. 1575’te bir real yüz kakao meyvesi değerindeydi” www.wikipedia.com

MEKSİKA

24 Mart 1994'te EZLN, yapmayı planladığı referandumu PRI başkan adayı Luis Donaldo Colosio'nun bir suikast sonucu hayatını yitirmesinden dolayı geçici olarak erteledi. Hemen ertesinde barış görüşmelerinin ara bulucusu "Kızıl Papaz" Piskopos Samuel Ruiz, Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi. Nobel ödülünü alamadı ama o zaten buna aldırmadı. 30 Mayıs'ta Zapatista komünlerinde referandum sonuçlandı. Referandum sonuçları halka açıklandı. %97.88 hükümetin, ihtilafın kesin çözümü için teklif ettiği önerilerini reddetti, %2.11 barış imzalanmasını istedi. Sadece %3.26 çatışmaya devam etme yönünde görüş bildirdi. Böylece bir yandan ateşkes anlaşmasına bağlı kalmaya devam edilmesi, diğer yandan da sivil toplum ile yeni bir

diyaloga girilmesine karar verildi. EZLN, Ulusal Demokratik Kongre'nin gerçekleştirilebilmesi için çağrıda bulundu. Bu arada EZLN, 12 Haziran'da Lacandon Ormanları'ndan ikinci bildirisini yayınlamıştı. Bu bildiride, Meksika devrimine ihanet eden federal hükümetin sadece istifa etmesini değil anayasanın da yenilenmesini talep ediyorlardı. Ulusal demokratik bir konvansiyon için çağrıda bulunuyorlardı. Bunun gerçekleştirilmesi için bütün yerleşim yerlerinde, okullarda, fabrikalarda, bölgelerde komitelerce ortaya konulan taleplerin üzerinden yeni bir anayasa inşa etme biçimini öneriyorlardı. Ulusal Demokratik Kongre çağrısı bunun ilk toplantısı için yapıldı.

Aslında Meksika'daki halkların mücadelesi, İspanyolların 16. yüzyılda Meksika kıyılarını ve Yucatán'ı istila ettikleri tarihte başladı. Hernández de Córdoba ve Hernán Cortés, büyük Aztek ve Maya uygarlıklarının topraklarının fethedilmesi için görevli İspanyollardı. 1521'de iki yıl süren kanlı bir savaştan sonra Tenochtitlan –şimdiki Mexico City– Cortes'e teslim oldu ve 1525'ten itibaren Francisco Montejo Mayaları egemenliği altına aldı. 1540'lardan itibaren neredeyse tüm Kuzey Meksika İspanyol yönetimindeydi. 1541'deki ilk büyük çaptaki Indian isyanı bastırıldı ve daha sonraki üç yüzyıl, İspanyol kolonisi olarak varlığını devam ettiren Meksika'da Indianlar'ın askeri ve dini baskı altında tutulması ile geçti. İspanyol işgalciler bu süre içerisinde Meksika'nın doğal kaynaklarını çalıp Avrupa'ya nakletme konusunda bir hayli yol kat ettiler. Buğday ve şeker kamışı yetiştirmek için muazzam büyük çiftlikler kurup, yerlileri kölelik şartlarında çalıştırdılar. 17 yüzyılda "Yeni İspanya" olarak anılan Meksika'nın ekonomisi çöktü. Hastalıklar ve aşırı çalışma 1520'lerde on iki milyon olan Indian nüfusunu 1720'lerde bir milyona indirdi fakat İspanyol yönetimine karşı asıl tehditlerin baş göstermesi 19. yüzyılı buldu.

İlk isyan 1810'da bir semt papazı olan –*Grito de Dolores* adlı kitabında İspanyol egemenliğine son verilmesi, toprağın yeniden dağıtılması ve halkın egemenliği çağrısında bulunan– Miguel Hidalgo ve Costilla'nın liderliğinde patlak verdi. Costilla ve yandaşları tutuklanarak hapse atıldı. Bunun ardından, 1814'te José María Morales ve

Pavón liderliğindeki ayaklanma da yenilgiyle sonuçlandı ve ayrılıp dağılan özgürlük hareketleri bir gerilla savaşına dönüştü. İspanya ile sürdürülen koloninin bağımsızlık mücadelesi 1823'teki bir askeri isyanla kazanıldı, kongre seçildi ve Meksika bir cumhuriyet oldu.

ABD Kongresi'nin 1845'te Texas bölgesini kendi topraklarına katma kararı vermesini Meksika ile savaş takip etti ve 1848'te galip gelen ABD ordusu Utah, Texas, Nevada, California, New Mexico ve Colorado'nun büyük bir bölümü kendi topraklarına kattı. 1857'de Benito Juárez koloniyel sömürünün kalıntılarını silmek için yeni bir anayasa hazırladı. Toprak reformları, yoksulluk içinde yaşaya gelmiş olan çoğunluğun yaşam koşullarında çok büyük bir değişiklik yapamadı ama her zaman toplumsal bellekte bir hak ve talep olarak yerini aldı. 1858'de Juárez liderliğindeki liberallerle muhafazakârlar arasında iç savaş başladı. Juárez başarılı bir liderdi ve birtakım reformları ordunun ve kilisenin aşırı gücünü azaltmaya yönelik olmuştur ancak sonra gelen halefleri onun kadar başarılı olamadı. 1876'da Porfirio Díaz yönetimi ele geçirdi, politika üzerindeki tekeli sonraki otuz yıl boyunca devam etti ve bu da 1910'daki devrimi getirdi.

1910'daki ayaklanmaya, ne radikal sosyal reformu ne de şiddetli değişimi savunan Francisco Madero liderlik etti. Başka bir general Victoriano Huerta, muhafazakârların desteği ile Madero'yu devirdi. Köylüler 1910'da başlayan ayaklanmayı sürdürdüler. Emiliano Zapata ve Pancho Villa, Huerta karşıtı mücadelede kilit isimler oldular. Daha sonra Huerta mağlup edildi ve yönetim Madero'yu da desteklemiş olan toprak ağası Venustiano Carranza'ya geçti. Güneyde Zapata ve kuzeyde Pancho Villa'nın yeni yönetime direnişleri sonuç vermedi ve 1920'de halk ayaklanması sona erdi. Yeni kurulan PNR partisi gücünü sağlamlaştırdı ve 1930'lardaki kriz, yapılan toprak reformlarının etkisini tersine çevirerek zengin ile fakir arasındaki farkı daha da derinleştirdi. PNR (şu an Kurumsal Devrimci Parti-PRI) uzun yıllar tuhaf bir tek parti sistemi ile ülkeyi yönetti. Daha sonra yönetim değişse de PRI her zaman etkin partilerden biriydi.

1968'deki öğrenci ayaklanması olaylı bir şekilde bastırıldıktan sonra PRI, baskı altına alınmış çoğunluğun isteklerine karşı daha

da kayıtsız kaldı. 1 Ocak 1994'te EZLN, Zapata'nın savaş açtığı ve uğruna öldüğü reformları talep eden ve adı daha önce hiç duyulmamış devrimci bir grup, Meksika'nın güneyindeki Chiapas'ın birtakım bölgelerini ele geçirdi. Kırk bin federal asker devrimcilerin etrafını sardı. Meksika hükümeti bir kere daha reformlar yapması için müt-hiş bir baskı altındaydı. Meksika'da İndian'lar ve baskı altında yaşayan diğer insanlar mücadeleden hiç vazgeçemediler. EZLN bir rüyayı yakaladı ve bölgesinde çoğunluğun desteğini kazandı.

EL SALVADOR

San Salvador'da FMLN'nin merkez ofisinde konuşuyorduk. İki katlı mahalle içinde bir yerdi. Farabundo Martí posterleri ve seçim afişleri ile doluydu duvarlar. Koca bir masa ve tepesinde koca bir pervane ve küçük bir arka bahçesiyle, biraz büyükçe bir evden tek eksiği duvarlardan sarkan hamakların olmamasıydı. Farabundo Martí'nin büyük resimleri onu daha da kısa boylu gösteriyordu. Nedense uzun boylu olması gerekiyormuş gibi saçma düşünceme ters geliyordu bu. Salonda oturup bekliyordum herkesi. FMLN'nin uluslararası sekreteri Rigoberta'ya baskı yapıyordum. Sadece bir cam ayırıyordu ofisiyle burayı. Karşısında öyle oturup ona bakıyor, yeni bir görüşme ayarlatıyordum. Eski bir gerilla, komutanlar, barış imzacıları, FMLN

sorumluları... Günlerce neredeyse sadece benim için çalıştı. Koca bir vicdan azabı gibi o masaya çöküyordum.

O masada konuştum FMLN'nin eğitim sorumlularından Carlos García Reino ile. Ellili yaşlarında bir Mestizo'ydu.

Bariştan on altı yıl sonraki durumu nasıl analiz edebilirsiniz?

Barişin imzalanmasıyla bütünsel bir değişim olmadı ama aynı zamanda ülkede bir demokrasinin inşası potansiyelinin önünü açtı. Bu aynı zamanda FMLN'nin bir hükümette koalisyon halinde olsa da yer alabilmesine yol açtı. Demokratik solun birlik halinde hükümet olmasına neden oldu.

Bu kadar yıldan sonra "Barış imzalanması doğru değildi, diye bir kere bile düşündünüz mü hiç?

Bence barış kesinlikle doğru bir yürüyüştü. Ne zaman ki böyle bir karşılaştırma yaparsınız o zaman mutlaka o günleri hatırlamanız gerekir. Çok büyük sorunlar vardı o zamanlar. Şimdi en azından sendikalar bu mücadeleyi masaya yatırabilme hakkına sahip oldu, diğer örgütlenmeler de. Bu sorunları tartışabilme hakkına, talep edebilme hakkına sahip oldu. Şu anda halk hareketlerinin pozisyonu, gerilla mücadelesinin yarattığı yararlarıdır. Bu durum, barış müzakerelerinin sonucu. Yani bugünkü halk hareketleri, işçiler, köylü hareketleri hepsi bu barış sürecinin yarattığı avantajlardan yararlanarak hareket ediyorlar. Bu hareketlerin tüm talepleri gerçekleşmedi ama önemli bir güç kazandı. Çünkü bizim ülkemizde, örneğin sendikalar daha çok inşaat işçilerindir. Bu alanda güçlüydüler ve onların hâkimiyeti vardı. Ancak onlar sermayenin ve ABD'nin baskısı altındaydı. 70.000 işçi vardı ama hiçbir hakları yoktu. Onların haklarının müdafaası yapılamıyordu. Aynı şekilde bugün FMLN hükümete katılabildi. Bunun sağlayacağı yararları görmeye başlayacağız. Ülkenin daha da hızlı demokratikleştirilme süreci yaşayacağını düşünüyoruz ki bunu barışın imzalanmasından kazandığımız bir hakla elde ettik. Bu aynı zamanda bir sol hükümet olabilme şansını yarattı. Bu hükümet olabilmesi için halk hareketlerinin, sendikaların, bütün işçi hareketlerin örgütlenebilme şansını yarattı. Bunlar ülkenin demokratikleşmesine

yol açtı. Bu da ülkenin daha iyi koşullara sahip olmasını ortaya çıkardı.

Nasıl başladı barış süreci? Siz eski bir gerillasınız değil mi? Kaç yıl gerillaydınız?

Ben 1980 yılında dağa çıktım. Aslında daha önce şehir gerillası kumandanıyım ama 1980’de dağlara çıkmak zorunda kaldım ve ondan sonra da dağlardaydım. Çünkü şehirlerde polisin baskısı karşısında tutuklanacaktık. Bu yüzden dağlarda mücadeleye devam etmek zorundaydık. On yedi-on sekiz yıllık devrimci mücadelenin sekiz yılını dağlarda geçirdim. Yavaş yavaş mücadele değişerek, farklı bir hal aldı. Mücadelenin biçimi değişti. Ben de bu sefer dağlarda sürdürülen bir silahlı mücadele haline dahil oldum.

Burada barış süreci nasıl başladı hatırlıyor musunuz?

Barış süreci gerçekleşebilme şansını, halk için gerçekleşebilme şansını büyük bir krizin ortaya çıkmasıyla buldu. Öte yandan bir kültürel eğitim mücadelesinin de sonucuydu. O sırada gerillaya çok sayıda genç katılmıştı. Aileleriyle beraber gerillaya katılan çok fazla çocuk da vardı. Bu aynı zamanda gençlerin gerillaya katılımını da artırıyordu. Yani kültürel ve sosyal durum da artık barışı zorlar durumdaydı. Medya da buna yakındı. Çünkü cunta artık ekonomik olarak bir son sınıra dayanmıştı. FMLN’ye karşı bir şey yapmak durumundaydı. Büyük bir işsizlik ortaya çıkmış, sosyal problemler de artmıştı. Bu durumda cunta daha da baskıcı olmak durumundaydı. Aynı zamanda birçok El Salvadorlu da ülkeden göç etmişti. Özellikle de ABD’ye. Diğer ülkelere de ama bilhassa ABD’ye. Bunu yapmak zorundaydılar çünkü ülkede başka bir şans yoktu. İşte bu problemlerin üstüne, ülkeyi esas besleyen diğer ülkelerdeki bu El Salvadorlu göçmenler de bu barışı istiyorlardı. Çünkü ülke onların gönderdikleriyle yaşıyordu. Bu engellenemeyen kriz dramatik bir ortam doğurdu.

Carlos García Reino’nun bahsettiği bu bölgeleri FMLN, kurulduktan sonra ilk büyük saldırılarında, 10 Ocak 1981’de hâkimiyeti altına aldı. Morazán ve Chimaltenango’nun büyük bölümünü ele geçirdi. Savaşın bütününde bu bölgeler gerillanın kontrolü altında

kaldı. Buralarda yaşlılardan çocuklara kadar bütün halk dağlarda, FMLN'nin kamplarında yaşıyordu. Daha sonra Kasım 1989'daki büyük saldırıya kadar olan zamanda, hepsi savaşmayı ve gerilla tekniklerini buralarda öğrendi. El Salvador ordusuna baskın yapıp, bir sürü silah ele geçirdiler. Hatta gerilla, özellikle başkent San Salvador'daki yoksul mahalleleri de ele geçirdi ama ertesinde ordu onları buralardan atmak için bütün bu bölgeleri bombaladı. FMLN'nin San Salvador'da meşhur eylemlerinden biri de Sheraton oteli kuşatmasıydı. Burada gerillalar ile askeri birlikler kat kat çatıştılar. FMLN, on iki ABD'li askeri danışmanı –yeşil bereliyi– elinde tuttu. Katolik kilisesi arabulucu olarak devreye girdi. 1989 saldırısı, savaşı esas amacı olan zaferle sonuçlandıramadı ama FMLN'nin gücünü gösteren, kanıtlayan bir saldırıydı. Bu şekilde FMLN askeri olarak yenilmeyeceğini gösterdi. Hükümet o ana kadar hâlâ askeri olarak kazanabileceğini düşünüyordu. ABD de daha net şekilde bunu anladı. Müzakereye başlanmasını istedi. Zaten savaşı finanse eden ABD olduğu için bu talebe de hemen uyuldu. Bu nedenle, bu taleplerden 1992'de barış imzalanana kadar, FPL komutanı ve barış isteyenlerden Jesús Rojas yani esas adıyla Antonio Cardenal'in öldürülmesi dışında çok büyük bir saldırı olmadı.

FMLN Kumandanı Jesús Rojas, Nikaragua asıllı bir aileden geliyordu. Nikaragua Sandinist devrimin öncülerinden devrimci Hristiyan, Ernesto Cardenal'in de kuzeniydi. Her ikisi de Özgürlük teolojisinin papazlarındandı. Jesús Rojas yani Antonio Cardenal, Salvador hükümetinin saldırıları karşısında yeraltında mücadeleyi sürdürdü. 90'ların başından itibaren her iki tarafı da barışa ikna etmek için çalışıyordu. 1991 yılında barışı engellemek isteyen bir grup ordu mensubu tarafından öldürülerek barış süreci durdurulmak istendi.

GUATEMALA

1987 yılının Ağustos ayında Orta Amerika ülkeleri başkanları bölgelerinde barış için bir müzakere yolu arayışı içinde olacaklarına dair bir anlaşma imzaladılar. Buna Guatemala da dahildi. Aynı yılın Ekimi'nde de URNG, Başkan Vinico Cerezo ile diyaloga başlamayı kabul etti. Bunun için Madrid'de görüşmeler oldu. İşte bu ilk temastan barış anlaşması imzalanana kadar olan zamanda, URNG de sürekli bu süreci kendi içinde de tartıştı. 1987'den 1995'e kadar URNG içindeki birçok gerilla grubu konferanslar yaptı. Tartışmalarla ilgili yayınlar ve bildiriler sundu. Son olarak da; EGP Ağustos 1995 Konferansı: "Ve müzakere ve diyalog", FAR 1994 Konferansı: "Bir müzakere ve nasıl devam edilecek?", ORPA: Ocak 1995'te yapılan en geniş katılımlı konferansı ve yayınlarla sürdürülen tartışmalar sonucunda barış anlaşması imzalandı. Böylelikle başka bir dönem başladı.

Kumandan Tomás'la barıştan sonraki yeni dönemi konuşuyordum.

"Evet, Guatemala'da barış 29 Kasım 1996 yılında imzalandı. Biz, yani URNG bu barış anlaşmasını imzaladıktan sonra silahı bırakıp bir politik parti olarak örgütlendik. Gerilla sırasında birlikte mücadele ettiğimiz kadın ve erkek yoldaşlarla beraber. Özellikle 1997 yılı çok zor ve karmaşık bir yıldır bizim için. Aynı zamanda yasal bir oluşum yaratma mücadelesiydi bu Guatemala için. Birçok yoldaş bu çalışmaya katılamadı çünkü Guatemala yasal parti yasası çok, çok...

Bürokratik mi?

Çok karmaşık bir yapıydı. Mesela çok kısa zamanda 4000-4750 üyeli bir hareket olduk. Bu süreç uzun bir zaman olsaydı sorun değildi bizim için ama çok kısaydı ve bizim birçok arkadaşımızın hiçbir bel-

gesi yoktu. Hiçbir kâğıdı yoktu. Biz gerilladan indiğimizde ve yasadan yararlanmaya kalkıp legal politik mücadeleye başladığımızda farkına vardık ki hiçbirimizin belgesi yok. Çünkü ne evimiz vardı geriye kalan belgeleri bulalım, ne de başka bir şey Yani birçok sorunumuz vardı. Aynı zamanda biz önce yerel yönetim toplantıları sonra bölge toplantıları, sonrada ulusal bir kongre gerçekleştirdik. Guatemala yirmi iki ayrı bölümden oluşur. Biz her bölgeden en az dört yerel yönetimin katıldığı ve en az on iki bölgenin yer aldığı bir kongre örgütlemeye çalıştık. Sonuç olarak 22 Eylül 1998'de yazılı hale getirdik ve barıştan sonra ilk defa yasal bir parti kurduk. İlk genel sekreterimiz de Kumandan Rolando Moran oldu. Aslında 11 Eylül'de yazılmıştı partinin ilk durumu ama 22 Eylül'de yasal kimlik kazandı. Bu seçime katılmak için gerçekleştirilen bir durumdu ve 1998 yılında bir ittifak olarak seçime iştirak edildi. Diğer sol partiler ve diğer demokratik sol hareketlerle birlikte. Bu genel seçimler için birçok nedenden ötürü alınan bir karardı. Biz ilk defa nasıl legal ortamda çalışılabileceğini öğrendik. Çünkü biz hiçbir şey bilmiyorduk, sadece kardeşlerimizle birlikte sürdürdüğümüz silahlı mücadeleyi biliyorduk. Dağlarda ve şehirlerde yürüttüğümüz bu mücadele de çok zorlu idi. Aslında hep böyleydi zaten. Çok karmaşıktı. Diğer gruplar da vardı ve birlik sorunları ortaya çıktı. Aynı zamanda bunu da öğrendik çünkü daha önce bu gruplarla pratikte beraber çalışmamıştık. Onlar da bize karşı hiç mücadele etmemişti. Tabii ki aslında Guatemala'da tek sol legal parti de URNG idi. 2007'de yeni bir projeye yeni bir ittifak inşa ettik. Bunun adı Movimiento Amplio da İskiarda. İşte bu şekilde 2007'de başkanlık seçimine iştirak ettik. Miguel Angel Santibal adayımızdı. Bu şekilde 2011 yılındaki seçimlere daha fazla sol grupla birlikte ve daha fazla insanla

birlikte iştirak etmek için hazırlanıyoruz. Bunu önemsememizin nedeni birlikteliği, sadece politik partiler üzerinden değil, politik parti olmayan diğer hareketlerle de inşa etmek istememiz. Aynı zamanda sivil komitelerin önemini biliyoruz ve daha da önemlisi bizim sosyal hareketlerle bir araya gelebilmemizin önemini. İşçiler, öğrenciler, sağlık emekçileri ve diğerleri... Bu şekilde daha uzun bir zaman dilimi içinde, solun birlikte hareketini yaratabilme çabası ama aynı zamanda bağımsız insanların da dahil olabildiği bir birlik. İşte şu durumda bunu inşa etmeye çalışıyoruz. Şu anda bu hareketi inşa etmekte ve sosyal hareketlerle kurduğumuz bağlarla birlik oluşturmakta iyi gidiyoruz.

Kumandan Rolando Morán yani esas adıyla Ricardo Arnaldo Ramirez de León, EGP'nin kurucusu ve şefiydi. URNG'nin de kurucusu ve lideriydi. 1929 doğumlu olan Morán ülkedeki "demokrasinin baharı"nda yani 1944-1954 yılları arasındaki dönemde komünist partisi üyesi oldu. San Carlos Üniversitesi'ni bitirdikten sonra sendikacı olarak mücadele ederken verem olunca, yattığı hastahadeki koşulları gördüğünde işçi hakları için mücadeleye karar vermişti. 1854 yılında ABD'nin organize ettiği cuntadan sonra mücadeleye devam etti. 1962 yılında Guatemala'nın ilk gerilla örgütü FAR'a (*Fuerzas Armadas Rebeldes*) katıldı. FAR'ın kumandanı Luis Augusto Turcios Lima 1966'da öldürüldükten sonra hareket bölününce silahlı mücadeleyi sürdürebilmek için 1972 Ocak'ında Devrimci Savaşçıların Yeni Örgütü'nün (*Nueva Organización Revolucionaria de Combate-NORC*) kurulmasına katıldı. Ardından ilk konferansta bu örgütlenme Yoksulların Gerilla Ordusu'na (EGP) dönüştü. EGP Marksist-Leninist bir gerilla örgütlenmesiydi. Indianlar için eşitlik taleplerini öne çıkarıyordu. Özellikle ülkenin kuzeyinde Indianlar içinde çok güçlüydü. Ülkedeki ve dolayısıyla URNG içindeki en büyük gerilla örgütüydü. Özellikle 1982-83 yılları arasında diktatör Efraín Ríos Montt 250 bin savaşıyı etkisi altında tutuyordu.

URNG kurulduğundan itibaren genel sekreterliğini yürüten Kumandan Rolando Moron, müzakere sürecinin sonunda Guatemala devlet başkanı Álvaro Arzú ile 29 Kasım 1996'da barış anlaşmasını Oslo'da birlikte imzaladı. Ardından 36 yıllık savaşı sona erdirmeleri nedeniyle iki lider UNESCO Barış Ödülü'nü kazandı.

MEKSİKA

16 Haziran 1994'te hükümet adına pazarlıklara katılan Manuel Camacho Solís, PRI'nin yeni başkan adayı Ernesto Zedillo'yu görüşmeleri sabote etmekle suçlayarak görevinden istifa etti. Buna karşın 5-9 Ağustos'ta Zapatistalar diyaloga hazır bulunan, ilgilenen, isteyen, ülke çapında 6 bin insanın katılımıyla Ulusal Demokratik Kongre'yi (CND), Chiapas'da Zapatista komünlerinden birinde gerçekleşti. 11 Ekim'de EZLN, hükümetin artan baskıları ve provokasyonları nedeniyle görüşmeleri kesti. Bunun üzerine Piskopos Samuel Ruiz, çoğulcu bir Ulusal Arabulucu Komisyonu'nun (CONAI) oluşturulmasını önerdi. Bu çalışmalar devam ederken, 1 Aralık'ta Ernesto Zedillo Ponce de León, Meksika Birleşik Devletleri'nin yeni başkanı olarak göreve başladı ve hükümet Chiapas'da şiddet uygulanmayacağını açıkladı.

Ulusal Demokratik Kongre'nin yapıldığı Zapatista komününde, Subkumandan Marcos'la konuşmaya devam ediyorduk. Nasıl bir toplum istediklerini anlatıyordu:

“Yavaş yavaş ama politik olarak gelişen bir toplum hayal ediyoruz. Politikadaki zamansal durgunluğun ve esaretin kaldırıldığı... Modern demokrasilerde politika çok kesin bir takvime sahiptir. Demokratik bir gün, yalnızca seçim günüdür. Geri kalan zamanda demokrasi yoktur. Hükümet görevlileri kararları verirler ve toplum tekrar bir seyirci durumuna düşer ya da hükümetin kararlarının bir kurbanı. Bizce, sürekli politik varlığını devam ettirmek için toplum örgütlenmeli ve hükümeti sürekli olarak rapor vermesi için zorlayabilmeli. Bu yollarla yurttaşların veya insanların gelişmesi için çok şeyler yapılmalı. Örneğin sivil örgütlenmelerin büyümesi ki bunlar

toplumun kendine, hükümetin doldurmadığı fakat doldurulması gereken alanlar tahsis etmesinin yollarıdır. Bu çok önemli. Özellikle demokrasi olmayan ülkelerde daha çok edilgen bir topluluk vardır. Ben dünya sivil toplum örgütleri ile dolu olmalı demiyorum. Fakat toplumun kendi alanlarına sahip olabileceği bir dünyadan söz ediyorum. Profesyonel politikacı ya da bir siyasal partiye üye olmak zorunda kalmaksızın hükümet politikalarına etki edebileceği, tartışabileceği ve sesinin bir ağırlığa sahip olabileceği bir dünyadan...

Bu bir topluluk şeklinde mi olacak, belediye şeklinde mi?

Mantıken mahal, yer formunda olacak. Örneğin, Indian komiteleri şehirli komitelerden mantıken farklıdır. Kentlerde belki de belediyelerden daha küçültülmüş bir şekilde, komşuluk şeklinde olabilir. Her durumun sosyal gerçeğine bağlı olarak banliyö olabilir, cadde olabilir. Bu yüzden biz toplumun geri kalanına ihraç edebileceğimiz bir reçetenin olmadığını söylüyoruz, hatta ülkenin geri kalanına bile. Mücadele ettiğimiz şey, bu insanların ihtiyaçlarına, imkânlarına göre seslerinin hesaba katılmasını sağlayabilmek için kendi kendini yönetme mekanizmasına sahip olabilmeleri.

Chiapas'ın durumunda, bu, otonom komünler değil mi?

Chiapas'taki Indian komünlerinin durumunda evet. Çünkü Indian komünlerin politik mantığı siyasal partilerin politik mantıklarından tamamen farklı. Örneğin, temsili demokrasi kullanılmıyor, onlar doğrudan demokrasiyi kullanıyorlar. Komünler direkt olarak katılıyorlar ve açık bir usulle konuları tartışıyorlar ve kararlar veriyorlar. Gizli oy yok. Yerli komünler, siyasal partileri bölen bir şey olarak görüyorlar. Bu yüzden siyasal partileri reddediyorlar. Çünkü partiler komünleri bölüyor ve parçalıyor.

Bunu Mayalardan öğrendiler. Geceydi. Nasıl öğrendiklerini bizim kulübede anlatıyordu:

“Sonra buradaki insanlarla karşılaştık ve her şeyi bu insanlardan öğrenmemiz gerektiğini anladık. Onların dillerini ve sadece dillerini değil onların ifade biçimini de. Mayalar karınları ağrıdığında ‘ölece-

ğim’ derler. Çünkü karınları ağrıdığına bunun kalpleriyle ilgili bir şey olduğunu düşünürler ve ‘kalbim ağrıyor ben öleceğim’ derler. Siz eğer bunu bilmiyorsanız o zaman kalbi sıkıştı diye müdahale etmeye çalışırsınız...

Zapatista dünyasını onlar inşa etti. Mayalar’ın dili, kültürü ve devrimcilerin az rastlanan dinleyebilme gücü...

Maya dili aslında 21-44 arası dilden oluşan bir dil ailesi. Bu sayı ikisinin arasında çeşitli gruplamalara göre her zaman farklı söylenebiliyor. “Bu dillerin ortak kökü en az 5 bin yıl önce Proto-Mayalar’ın kullandığı Maya dili. Maya dilleri gramatikal yapı ve tipolojik özellikleriyle diğer Orta-Amerika dillerinden farklılık gösterir. Bu farklılık, örneğin fiillerin, özne ve nesnelerin gramatikal çekiminde ve çekilemez fiiller kategorisinde kendini gösterir. Maya dillerinden bazıları Kolomb öncesi dönemlerde Maya hiyeroglifik yazısıyla yazıya geçirilmiştir. Bu yazıların hatırı sayılır bir kısmı M.Ö. 900-250 dönemine aittir. Günümüzde yaklaşık 10 bin Maya yazıtı ve *kortez* kâğıdı üzerine yazılmış birkaç *kodeks* (elyazması) bilinmektedir. İspanyol işgali sonrasında bu dil kayıtlara Latin alfabesiyle geçirilmiştir. Maya dillerinin kökeni olan, Proto-Maya dili de denilen asli Maya dili, *Kişe-Maya* ya da *Kişey-Maya* (*Maya-Quiché*) dilinde “eski Maya dili” anlamındaki *Nab’ee Maya’Tz’ij* terimiyle ifade edilir. Bu dildeki ilk bölünme Meksika Körfezi kıyılarına yapılan göçle ortaya çıkmıştır. Maya dillerinin gramer yapısı diğer Orta Amerika dillerine kıyasla daha kolaydır. Türkçe gibi eklemlemeli bir dildir. Meksika’da 2003’te yürürlüğe giren bir yasayla Maya dillerinden *Maya Yucateco* (Yukateko dili) asli İndian dili gibi, ulusal dil ilan edildi.”³ Bu da aslında dillerin özgürlüğü anlamında başka bir çelişki yaratıyor. Asimile olmuş ve olmakta olan dil, kendi yapısını korumak adına bir “resmi ulusal dil” koruyor. Bu tabii ki genellikle asimile tehlikesi olan dilin içinde çoğunlukta olanın dili oluyor. Yani asimilasyonun asimilasyonu. Bu dilin çeşitliliğini, zenginliğini azaltan ve sonuç ola-

³ www.wikipedia.com

rak dilin asimile olmasını da hızlandıran bir durum. Ortaya çıkan ‘asimile edilenin resmi dili’ kendisini besleyen diğer diller olmadan yok olmakta. Bu nedenle Maya lisanlarından birinin “ulusal dil” ilan edilmesi bir diğer asimilasyondan başka bir şey değildi.

Guatemala’da Maxsimo anlatıyordu. Bir akademisyendi. Gecекondu mahallesinde ailesi ile birlikte yaşadığı evde kalıyordum. Eskiden URNG hareketindendi. Bir Kiche yerlisiydi. Barış anlaşmasından sonra İndian haklarından konuşuyorduk. “Bir televizyon var. Adı Maya TV Bir patron işletiyor ve sürekli Meksika dizilerinden başka bir şey yok. Şu anda İspanyolca zaten. Bir de parlamentoda dalgalanan bir bayrak görürsün. Maya bayrağı olarak çekilidir oraya. Barış anlaşmasından sonra çekildi. İyi güzel de, öyle bir bayrak yok ki. Yani Mayalar’ın hiçbir zaman bayrağı olmadı ki. Uydurma bayrak, uydurma barış. Onu çektiler göğe. Geride Maya filan kalmadı.”

Maya dilleri bugün en yoğun olarak Guatemala ve Meksika’nın bir bölümünde Ayrıca Honduras, Belize ve kısmen de El Salvador’da konuşulmakta. İspanyol işgalciler işgalden sonra Maya kitaplarını yakıp yok ettiler, aynı ABD’li işgalcilerin yüzyıllar sonra Irak’ı işgalinde müzeleri yağmalayıp, tarihi kuranları yakmaları gibiydi. Şu anda sadece taş yazıtlar, tabletlerin yanı sıra, bugün ancak üç Maya elyazması ve birkaç sayfadan ibaret bir metin kaldı.

EL SALVADOR

FMLN'nin kadın kumandanı ve Orta Amerika parlamenterisi Nidia Díaz'la konuşmaya devam ediyorduk. Hükümeti ve gerillaları barışa sürükleyen ortamı anlatıyordu:

“Sekiz yıl bir hükümet doğrudan askeri faşist yönetim olarak vardı. Buna karşı cephenin direnişi de çok güçlüydü. Bu durum bize büyük avantaj sağlıyordu. Bütün dünya biliyordu ki cephe dışlanmazdı. Ocak ayında atak halindeydik. Ağustos'ta resmi olarak kazanımları vardı ancak kapasitesinin sonundaydı. Fakat bütün dünya cephenin gücünü iyi biliyordu. Aynı zamanda diplomatik olarak da insan hakları ihlalleriyle sıkışmış vaziyette idiler. Ayrıca devrimci demokratik cepheyle birlikte hareket eden sosyal demokratlarla, Hristiyan demokratların koalisyonu vardı. İspanya ve Fransa'da 'FMLN'siz bir çözüm olamaz,' diye bir deklarasyon yayınlandı. İşte 1981 yılından barış imzalanana dek geçen sürede bütün hükümetler, parlamenterler herkes bizi hesaba katmak zorundaydı. Aynı zamanda güçlü bir uluslararası dayanışma ağıımız vardı. İşte bu da askeri savaşın son bulmasına neden oldu. Hükümet, şiddeti sadece gerilla savaşı sırasında değil daha önce de kullanıyordu. Bu her zaman ABD'nin finansal desteği ile oldu ki bu bazı zamanlarda günde 2 milyon dolara tekabül ediyordu. Bu para Salvador Hükümeti'ne ve ordusuna akıyordu. Silahlar, bombalar, uçaklar alınıyor, bize ve Nikaragua devrimine karşı organize edilen Honduras'taki kontrgerillalara harcanıyordu. Oradan kalkan uçaklarla Salvador bombalanıyordu. Çünkü bizim ülkemiz zaten çok ufak ve havaalanı da yoktu. Ordu sürekli Salvador halkına saldırıyordu. Ayrıca her yerde kontrgerillalar vardı. Venezuela, Meksika, Kolombiya ve Panama'dan Hristiyan dayanışma grupları çıkış yolu arıyordu. Bütün dinlerden insanlar 1987 yılında barış için bir bildiri sundu. Bu dinsel gruplar burada hükümetle ve Nikaragua'da kontralarla diyaloga girmeye çalışıyorlardı. Biz de 1984'ten itibaren Duarte ile diya-

loga girmeye çalışıyorduk. Birçok defa bunun için temaslara geçtik ancak hiçbir zaman benzer durumlar değildi. Barış için kurulmuş bu komisyonun taleplerine her zaman evet diyorduk ama cephe her zaman ilk olarak diyalogun sürdürülmesi için insan hakları ihlallerinin hemen durmasını talep etti. Yoksa ordu durmadan insanları katlediyordu ve bu nedenle Duarte ile diyalogun sürmesi mümkün değildi. 1987'de bu sefer Cristianı geldi. Onun zamanında da cephe ile temasa geçerek savaşın kaosunu ortadan kaldırma niyetleri olmadı. İşte, bu dönemde de dünyada Berlin duvarı çöktü, sosyalist sistem çöktü. O sırada sendikaya bomba koydular ve birçok sendika lideri öldü. Cephe 1989'da yine atağa geçti. Bu en büyük atağımızdı. Durum değişmeye başladı. Bir müzakere şansı doğdu. Bundan yirmi yıl önce 11 Kasım'da, ikinci büyük atağa geçtikten dört ay sonra gerçek bir müzakere ortamı ortaya çıktı...

Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi (*Partido Revolucionario de los Trabajadores Centroamericanos-PRTC*) harcı, ilk olarak San Salvador'da atıldı. 1975'te El Salvador Üniversitesi'nin eski rektörü Fabio Castillo Figueroa bir grup sol militan birlikte yeni bir hareket örgütlemeye başladı. Kosta Rika, Honduras, El Salvador, Guatemala ve Nikaragua'daki bir grup devrimciyle birlikte PRTC'yi kurdular. Haziran 1976'da bütün bu ülkelerden delegelerle ilk kongreyi gerçekleştirdiler. PRTC Marksist-Leninist bir gruptu. Aynı zamanda Guevara'nın gerillacı çizgisini takip ediyor ve Vietnam devriminden de esinleniyordu. Birleşik bir Orta Amerika devrimi amaçlıyordu. İlk başta Nikaragua dışında her ülkede kendi bölümünü oluşturabilirdi. Özellikle El Salvador ve Honduras'ta iyi örgütlüydüler.

Nidia Díaz yani gerçek adıyla María Marta Valladares, ilk olarak Devrimci İşçi Örgütlenmesi'nin (ORT) içindeydi. 1973 yılında ise Francisco Jovel, Fabio Castillo Figueroa, Roberto Galeano, Francisco Velis, Mario López ve Humberto Mendoza ile birlikte Halkın Devrimci Ordusu'nu (*Ejército Revolucionario del Pueblo-ERP*) kurdu. Özellikle El Salvador üniversitesi öğrenci hareketi içinde, sendikalar da örgütlüydü. 1975 yılında da PRTC'ye katıldılar.

Nidia Díaz 1973 yılından bugüne, otuz altı-otuz yedi yıldır El Salvador devrimci hareketinin önemli kumandanlarından biri oldu.

GUATEMALA

Ciudad Guatemala. Başkent... Koca bir viyadük vardı nehrin üstünde. Ağaçlar yüksek tepelerden aşağıya kadar sarmıştı. Viyadükse yanına gecekonduları taşımıştı. Bacaklarının arasından tepelere yükseliyorlardı. Cepheleri kocaman Nestle çikolata ve Maggi hazır çorba reklamları ile boyalıydı. Gecekonduklar hazır çorba paketi gibi görünüyorlardı. Küçük insan silüetleri hazır çorba harflerinin arasında içeri girip çıkıyordu. Su katınca karıştırılmaları gerekiyordu.

URNG'nin bir dönem önceki parlamenterlerinden Profesör Miguel Ángel Sandoval ile meclisin ofisinde konuşuyordum. Sosyal hareketin önderlerindendi.

Bariş anlaşmasından on üç yıl sonra durumu nasıl analiz ediyorsunuz?

Bariş düşüncesinin nasıl bir şey olduğunu konuşursak, bir sektör yani devlet sektörü açısından bariş gayet iyi. Gerilla bitiyor. Silahlı mücadele yok, bu iyi. Fakat bizim açıımızdan kazanımı çok sınırlı. Hepimiz için çok sınırlı. Sosyal ve ekonomik olarak şimdiki bariş anlaşmasının üzerinden on üç yıl geçti. Gazetelere bakın, televizyonu seyredin ve politik tartışmalara bakın. Bir kent ve yargı reformu ihtiyacı konuşulmakta. Aslında bu bariş anlaşmasında söz verilmişti. Yani on üç yıldır yapılmayan şey. Yarım saat önce bir arkadaş geldi toprak komisyonundan. Topraksız köylüler için bir yasa ihtiyacından söz ediyordu ki bu da bariş anlaşmasında vardı. Yani on üç yıl sonra toprak dağılımında hiç bir değişiklik yoktu. Mali durum hiç de iyi değil. Indian hakları kayıp. Kentteki güvenlik çökük. Ülkenin hiçbir şehrinde güvenlik yok. Yani sonuç olarak bariş anlaşması aslında sadece bir motive. Yani kurallarıyla bazı temel şeyler içeriyor

ama sadece motivasyon. Tabii ki savaş sona erdi bu çok önemli. Politik olarak seçimlere katılabilmemiz de önemli ama bütün bunlar yeterli değil. Biz ülkemizde daha çok şey istiyoruz. Bu söylediklerimizde barışın tamamen kötü bir şey olduğunu söylemiyorum. Savaştan dolayı büyük bir yorgunluk vardı. Ülkenin büyük bir sorunu masaya yatırıldı. Ancak politik, ekonomik ve sosyal olarak yani mali reform konusunda, tarım reformunda ve Indian haklarında barış anlaşması hiçbir zaman bir ajanda oluşturmadı. Bir güncel mücadele tartışması oldu sadece. Bence bu saydıklarım, barış anlaşmasında daha önde olmalıydı. Çünkü bütün hükümetler kötü zaten. Zaten biliyorsun dünyadaki bütün hükümetler benzer. Şu anda mesela biliyorsun –ki senin de bu konuyla ilgili çalışman var– Brezilya Topraksız Kır İşçileri Hareketi (*Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra-MST*) var. MST Lula'yı destekledi. Bence de desteklemesi gerekirdi ama Lula nasıl bir sonuca yol açtı? Lula bir gelişmeci hükümet! Lula yoksulların hükümeti! Bir sosyalist parti hükümeti! Değil mi? Ama hiçbir zaman MST'nin düşüncelerinin hükümeti değil. MST pratikte Lula Hükümeti'nden çok çok daha yararlı. Pratik olarak... Benzer şeyler, benzer taleplerde bulunuyorlar ama Lula Hükümeti, esas amacından kopmuş bir hükümet. Burada eminim ki tehlikeli olan MST'nin Lula Hükümeti'ni desteklemesi. Burada çok iyi biliyorum ki onlar çok iyi arkadaşlar ve çok yakınlar. Peki ama bu nasıl oluyor? Bundan dolayı Lula bir arkadaş olabilir ama kesinlikle MST'nin dostu olamaz. Doğal durum buna müsaade etmez. Ancak MST'de Lula'nın MST'yi dönüştürmesine müsaade etmez. Lula da bulunduğu durum itibarıyla köylü hareketini destekleyemez.

Barış anlaşması bir soluk alma şansıydı, bir ajandaydı ve biz onu savunduğumuzu söylüyoruz, desteklediğimizi söylüyoruz ve uygulanması gerektiğini de söylüyoruz.

Peki, siz savaş bitti diyorsunuz ama sokakta çok ölü var

Bir problem var. Bu problemi açıklamak istersek, savaş bittiğinde tamamen barış sağlanacağı düşünülüyordu ama hayır. Son zamanlarda çok daha fazla insan ölüyor. Yeni bir fenomenden yani, narco-trafikten dolayı. Şimdi bu nedenden herkes ölüyor. Daha önce bu

yoktu. Biz daha önce toprakların bu şekilde işgal edileceğini, madenlerin bu şekilde ele geçirileceğini bilmiyorduk. Kaynakların olduğu yerlerin bu biçimde ele geçirileceğini daha önce bilmiyorduk. Aynı zamanda doğal kaynaklar bütün dünyada sona eriyor. Tükendi doğal kaynaklar. İşte bunların ülke dışına taşınmasıyla halkın çıkarlarının çatışması söz konusu. Çünkü madenler, petrol ve diğer minerallerin, hatta suyun da kontrolünü ellerinde tutuyorlar. Çok açık ki insanlık su olmadan yaşayamaz. Normal olanın yani doğal yaşantının sürdürülmesi bile artık mümkün olamamakta.

İşte biz bu problemleri hesaplayamadık ve aynı zamanda politik aktivistlerin öldürülmesi de devam ediyor. Ne zamanki serbest pazara, piyasaya karşı mücadele ettik, bir-iki yoldaşımız öldürüldü. Aynı zamanda diğer direnişlerde de katledildiler ama arkadaşlarımdan özür diliyorum ki sosyal şiddetin yanında çok küçüktü. İşte bu da partinin sosyal sorumluluğu altındadır. Sadece devletin kötülüğünden değil, aynı zamanda bu topluluğun da sorumluluğu altında. Bir toplumsal hastalığın sorumluluğu sadece bir aktöre yüklenemez. Guatemala'da sosyal olarak bu anlaşma, özellikle sol için önemlidir. Önemli bir düşünce değişimi oldu. Burada en önemli şey insanların kafasındaki değişimin mümkün olabileceği düşüncesi idi. Geleceğin inşa edebileceği düşüncesi idi. Ben ideolojinin ölümünden bahsetmiyorum ama onun geçtiğinden, bittiğinden söz ediyorum. Şimdi sosyal mücadele devam ediyor, hak talepleri devam ediyor, haklara sahip çıkılıyor ama bu başka bir mücadele biçimi olarak değil. Bu sol için, bizim için bir anlaşma formunda sürekli olarak bizim mücadelemize yardımcı olan bir durum. Solun terörist diye tanımlanmasından bugüne gelen bir durum. Neredeyse on beş yıl geçti ve şimdi daha farklı ama bizim temel mücadelemiz değişmedi. Ben bir anımı anlatayım. Birkaç yıl önce Avrupalı politik bir sözcü bana sordu, "Sizde ne değişti? Çünkü siz değişmediniz." Ben dedim ki "Bak, bizim politik olarak şöyle bir durumumuz var. Eskiden çok ufak bir kesim toprağın mülkiyetine, Guatemala'nın %80'ine sahipti, şimdi de aynı. Eğer toprağın bu durumu değişseydi ben de değişirdim. Öyle değil mi?" Bence bu örnek her şeyi gayet iyi açıklıyor. Solun programı,

mücadelesi gönüllülükle ya da modayla belirlenemez değil mi? Mesele senin ülken. Senin hükümetin artık hiçbir zaman sanki Kürt konusu yokmuş gibi hareket edemez. Bu otonomi, bağımsızlık veya bir başka biçim olarak devam edecektir. Yani hükümet buna karşı demokratik, askeri diktatörlük ya da liberal bir tavır almak zorunda ama buna aldırılmazlık yapamaz. Eğer Avrupa Birliği'ne katılmak istiyorsa, orada da aynı durum olacak değil mi? İşte bu şekilde önceki durumda da böyleydi...

Bir otobüs durağı, Ciudad Guatemala'da. Otobüsteydim. Bir halk otobüsü. Nereye gitsem bir *quetzal* veriyordum. Her gün defalarca çeşitli numaralı olanlara biniyordum. Nereye gittiklerini aslında bilmiyordum, sadece tarife göre binip, birisine ne zaman varacağını sorup, vardığımda teşekkür edip iniyordum. –Hat savaşları vardı. Durmadan otobüs şoförleri öldürülüyordu. Her üç saatte bir tanesi vuruluyordu istatistiklere göre. Bazı semtlerden otobüs tamamen kalkmıştı. Çünkü bütün şoförleri öldürülmüştü. Bir duraktan binip, vurup iniyorlardı.– Bildiğimiz kent içindeki duraklardan biriydi. Gündüzdü. En az yirmi kadar bekleyen vardı. Bir kadın vardı sadece biraz fazla süslenmiş. Otobüsü süzüyordu. Gözlerinin kenarlarını boyayarak gözlerini büyük göstermeye çalışmıştı. Etine budunaydı. Neredeyse bütün otobüsü süzdü. Sanki çalışıyor gibiydi. Otoyollar-da ya da sahil yollarında, kent caddelerinde gece işe çıkanları görmüştüm ama hepsi önünde bir arabanın durmasını beklerlerdi. Yollardan kendisini çağırarak olanı bekliyordu. Şoför hızlı davrandı. Ne de olsa belki de içimizde ölüme en yakın oydu. Kadın otobüse bindi. Hemen şoförün arkasında durarak muhabbete başladı. Şoförle muhabbet etmeyin diye bir tabela yoktu. Yanımdaki yolcu gideceğim yere vardığımı söyledi. İndim. Onlar muhabbet ediyorlardı.

MEKSİKA

Chiapas'ın yeni valisi olarak Eduardo Robledo Rincon'nun hileli bir şekilde getirilmesi üzerine 8 Aralık 1994'te EZLN, on bir aylık ateşkesi bozdu. Hükümet, Piskopos Samuel Ruiz'i ihtilafın arabulucusu rolünden uzaklaştırmaya yönelik teşebbüslerde bulundu. Piskopos Samuel Ruiz buna karşılık olarak barış için açlık grevi başlattı.

19 Aralık'ta EZLN, Chiapas'ta sivil nüfusun da yardımıyla "şiddet içermeyen" yeni bir askeri saldırı başlattı. Ertesi gece tek bir kurşun bile atılmadan, otua sekiz belediye binasını işgal eden Zapatistalar, Chiapas'ın yarıdan fazlasını "isyancı topraklar" olarak ilan etti. Meksika ulusal parası peso bir gecede neredeyse yarıdan fazla değer kaybetti ve devalüe edildi. Hükümet, Zapatist isyanı suçladı ancak hükümetin ekonomik beceriksizliği ve Salinas'ın ekonominin durumunu saklama girişimleri gerçekleri önleyemedi. EZLN ve Federal Hükümet, Ulusal Arabulucu Komitesi'ni (CONAI) geçerli bir arabulucu olarak tanıdıklarını açıkladılar. CONAI piskopos Samuel Ruiz'in önerisiyle barışın inşası için oluşturulmuştu. 27 Aralık'ta federal hükümet, birliklerine Chiapas'taki askeri operasyonlarını durdurması emrini verdi. Karşılık olarak EZLN bölgeyi sivillerin geçebilmesi için ulaşım açtı ve saldırı planlarını durdurdu.

Otuz sekiz belediyenin tek kurşun bile atmadan ele geçirilmesi eylemi "sivil toplum" olmadan gerçekleştirilemezdi. Subkumandan Marcos bize "sivil toplumu" şöyle anlatıyordu:

"Biz bunu politik organizasyonu olmayan insanlar olarak tasavvur ediyoruz. Hegel'in veya politik felsefenin klasiklerinin düşündüğü gibi, klasik anlamı ile değil. Sivil toplum, toplumun politikaya

tabi olan ancak politik olarak organize olmamış kesimdir. Bu tanımla, örneğin Meksika'daki birleşik, girişimci (*empresariales*) gruplar sivil toplum değildir. Bir politik partiye mensup olmasalar da bunlar, gücü elinde tutanlardan daha doğru bir politik betimlemeye sahiptir. Sivil toplum halktan, insanlardan söz eder. Politik bir organizasyona sahip olmayan ancak yine de politika yapmak isteyen insanlardan. Aslında, onlar baş aktörlerdir. Bize göre iki büyük kesim vardır: Siyasal sınıf veya politik elit –ki bizim tanımımıza göre profesyonel politikacılardan, siyasi partilerden ve siyasal sınıflardan oluşur ve şu veya bu şekilde modern politika yaparlar–. İkinci kesimse bu tür bir politika yapılmasına seyirci kalmaya mahkûm edilmiş olan toplumun geri kalanı. Bizim söylediğimiz şey, son yıllarda toplumun bu kesiminin yani sivil toplum veya siyasi olmayan topluluğun, seyirci rolünü terk ediyor olması ve politik aktör olarak kendi alanı için mücadele ediyor olmasıdır. Bu insanların talebi; siyasal alanın onlara açılması, oldukları gibi kalarak, kendilerini değiştirmek zorunda olmaksızın siyasal bir hareket alanlarının olmasıdır. Bu da şu demektir; siyaset profesyonel olarak siyasetçi olmayan insanlarca da yapılabilir.

Bir sonraki sorum, “Sivil toplum doğal olarak politik midir?” idi ancak sanırım bunu cevapladınız bile.

Evet, biz onlar politik değildir demiyoruz fakat politik bir militanlığa sahip değiller.

Politika düşüncesi modern anlayışta tasavvur edildiği üzere bir kurumsal siyaset tanımlanması mıdır?

Modern siyaset ve klasik siyaset güç demektir, güç için savaşmaktır. Bu anlamda bu sosyal kesim yani sivil toplum, benim bakış açıma göre açık bir biçimde değil saklı, ifade edilmeden anlaşılan bir biçimdedir. Gelişmemiştir fakat gücün zapt edilmesi ile hiçbir ilişkisi yoktur ama gücün uygulanması ile vardır.

İdeolojik olarak sağın bir sivil toplumu ve solun bir sivil toplumu var mıdır?

Hayır, yoktur. Çünkü bir bakış açısı modern veya klasik politikaların sahnesidir. Bu demektir ki güç probleminden söz eden bir siyaset, politik bir yelpazeyi tanımlar. Bu yolda, gücü zapt etmek ve kullanmaya ilişkin sağ, orta ve sol vardır. Bu anlamda sivil toplum, gücün politik yönlendirilmesine niyet etmiyor. Evet, sivil toplumun önerdiği şu: Hükümetin politik ideolojisi ne olursa olsun “sivil topluma” itaat etmeli, “sivil toplumun” emrinde olmalı ki demokrasi de kesinlikle bu demektir. Sivil toplum, terimin klasik anlamı ile politik olmamasına rağmen başka bir yolla politiktir ki bu yol tanımlanma süreci içersindedir ve milenyumun yeni politikasının bir ipucudur.

EL SALVADOR

Roberto Cañas'la konuşuyordum. Eski gerilla komutanı, barış anlaşmasının imzacılarından ve üniversitede profesör. Uzun zaman önce FMLN'den ayrılmıştı. San Salvador Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde politika tarihi derslerine giriyordu. Kendi yaptıkları tarihi anlatıyordu. Üniversitede onun odasında konuşuyorduk. Arada bir öğrencileri odaya girip çıkıyordu.

Barış anlaşmasını on altı yıl sonra nasıl analiz edebilirsiniz?

On yedi yıl çünkü barış anlaşması tam olarak 1992'de imzalandı. Bu barış özellikle son etap olan ve on iki yıl süren, 1980'den 1992'ye kadar olan süre içindi. Ancak aslında silahlı mücadelenin başladığı 1970'lerden doğru bu sürece bakmak gerekir. El Salvador'da ilk olarak örgütlenen gerilla grubu, 1970 yılında örgütlenmiştir. Dolayısıyla barışı, bu sürecin bitimi için yapılan bir müzakere durumu olarak tanımlamak gerekir. Esas olarak silahlı mücadele, diyalog ve müzakere süreci başlayana kadar sürmüştür. Dolayısıyla barış, bu müzakere döneminde oluşan üç objektif durumun sonucudur. Birincisi savaşın çok hızlı bir şekilde bitirilmesi için politik bir yol, ikincisi Salvador halkıyla yenilenme ve üçüncüsü ülkenin demokratikleşmesi. Askeriyenin, 1989'da müzakere için bizimle masaya oturduğunda direkt talebi gerillanın silahsızlandırması ve seçimlere katılarak sadece seçimsel bir mücadele sürdürmesi idi. Biz orada hemen söyledik. Hiçbir zaman geride bıraktığımız mücadeleden vazgeçmeyeceğiz. Yani savaşın bitimi gerillanın silahsızlandırmasıyla gerçekleşemez. Biz ülke değişirse silahı bırakırız. Bizim silahlı mücadele sürdürmemizin nedeni ülkeyi değiştirmek. Tabii ki her şeyin

değişmesi mümkün değil ama bazı şeylerin değişmesi gerekir. Bunların başında askerin, sivil kesim üzerindeki hegemonyasının kalkması geliyordu. Bunun iyi anlaşılması gerekir. El Salvador'daki diktatörlük elli yıldan fazladır sürüyordu. 1930'dan 1990'a kadar devam etti. Burada askeriye, otoritenin ve demokrasinin gasp edilmesinin, yani seçim hilelerinin, seçim komedisinin simgesiydi. Barışı imzaladık çünkü çok önemli bir reform kabul edildi. Bu ordunun büyük ölçüde tasfiyesiydi. Aynı zamanda pratikte bütün ülkenin katılabileceği bir durum ortaya çıkıyordu. Ordunun iki işlevi olmalıydı. Biri ülke topraklarının korunması, diğeri ulusal egemenlik. Yani ordunun sadece bu iki görevi olmalı: Ülkenin korunması ve güvenliği! Ama barış imzasından önce ordu, ülkede halkın topraklarını işgal ediyordu. Hükümete karşı muhalefeti engelliyordu. Barış ile askerin, polisin bu işlevi sona erdi. Çünkü barış anlaşmasıyla birlikte yeni bir ulusal polis teşkilatı kuruldu. Gizli servis lağvedildi. Bu aynı zamanda ordu için de geçerliydi. Yani barış anlaşmasıyla ordu için başka bir doktrin kabul edildi. Ordunun görevi yeni doktrinle beaber ulusal sınırların korunması ile sınırlandırıldı. Ve üzerine sosyal görevlerin de yüklendiği yeni bir polis kurumu inşa edildi. Aynı zamanda bir insan hakları komisyonu kurularak, bütün ordunun daha önce işlediği insan hakları suçları araştırılmaya başlandı. Bu komisyona öyle bir isim uyduruldu çünkü bugüne kadar orduyu araştıran böyle bir komisyon yoktu. Aynı zamanda seçim sistemi değişti ve bu seçim sisteminin denetleyen özel bir mahkeme oluşturuldu. Seçimlerin temiz ve özgür bir şekilde gerçekleşmesi ancak bu şekilde mümkün olabilecekti. Çünkü El Salvador'da daha önceki seçimler hiçbir zaman temiz, hiçbir zaman özgür değildi. Diğer önemli bir konu ise adalet. Yeni bir adalet sistemi, yeni mahkemeler oluşturulması kararı alındı. Aynı zamanda bunlar için eğitiminin de değişmesi kararı alındı. Politik eğitim akademisinin açılması –şu anda orda konuşuyoruz– ve adalet bakanlığında çalışanlar için başka bir eğitimin yapılması kararı alındı. Ayrıca başka reform kararları da alındı. İnsan hakları ihlallerini tartışmak üzere bir ombudsman belirlenmesi konusunda anlaşıldı. Çünkü kuzeyde ya da Avrupa'da insan hakları ihlallerini

engellenmesi isteyen, bizi bu konuda müdafaa eden önemli bir kesim vardı. Daha önce ordu ya da polis, bir insanı sokakta veya evine gece gelip aldığı anda, kimse ne olacağını bilemezdi. Öldürülebilir ya da kaybedilebilirdi. Barış anlaşmasıyla ombudsman tayin edilerek ve bir enstitü oluşturularak bu duruma önlem alınmaya çalışıldı. Bu şekilde devlet, insan hakları ihlallerine karşı bir halkı savunulması için garanti vermiş oluyordu. Aynı zamanda barış anlaşması, silahlı mücadele veren El Salvador halkının ordusuna bir politik hak tanınmasıydı. Asker ve polis okullarının-enstitülerinin değişmesiyle, polis ve asker için yeni okullar kuruldu. Tabii ki bu anlaşma silahlı mücadele veren FMLN için bir zafer değildi. Çünkü ekonomik ve sosyal talepleri karşılanmıyordu. Ekonomik, sosyal alandaki maddeler barış anlaşmasında kısırdı. Hiçbir zaman anlaşmadaki maddeler patronlarla, işçiler ve hükümet arasındaki durumu tartışmıyordu. Dolayısıyla ülkede bu haklar ortadan kayboldu. Dolayısıyla barış anlaşması kesinlikle ekonomik ve sosyal anlamda bir zafer değildi ama ülkenin değişiminde önemli olan yeni bir ordu ve polis için yeni bir doktrin ve yeni bir teşkilat yapısı, yeni bir seçim mahkemesi, adalet sisteminin yönetiminin değiştirilmesi fikri-ideası, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve bir miktar da ekonomik ve sosyal maddeleri içeriyordu.

El Salvador tarihi aslında iktidarın ve şiddet tarihiydi. 1932 yılındaki soykırım bütün işçi sınıfının kolektif hafızasına kazındı. Sosyal problemlere karşı direniş ve gerilla örgütlenmelerinin gerçekleştirilmesi uzun yıllar aldı. Bu sırada bütün ülkede ekonomiye, sosyal yaşama ve politikaya birkaç aile hâkimdi. Bu birkaç aile toprağın, doğal kaynakların, bankaların her şeyin sahibiydi. Bütün ekonomiyi onlar elinde tutuyordu. 1970'lerde binlerce işçi çok kötü koşullarda çalışıyorlardı. Köylüler ise tam bir sefalet içindeydiler. Birkaç elit çiftçi bütün kahve üretiminin hâkimiydi. Sadece bütün köylülerin 0,7'si bütün ülkedeki toprakların %40'ını elinde bulunduruyordu. 1970'lerde köylerin %54'ü kötü evlerde, çok kötü sağlık koşullarında ve yetersiz beslenerek yoksulluk içinde yaşamaya çalışıyorlardı.

1971'de hastanelerde 1000 kişiye sadece 6-8 yatak düşüyordu. Hatta bazı yerlerde 1000 kişiye sadece bir yatak. 1000 çocuktan 73 tanesi ölüyor, 100 tanesi kalıcı hasar görüyordu. Kırsal kesimin %50'si okuma yazma bilmiyordu ve sadece %37 oranında aile temiz suya sahipti. Bu oligarşiye karşı halk, 1932 yılında yasal yoldan karşı çıkmıştı ve dünyanın en büyük katliamlarından birini yaşamıştı. 1970'lerde ise silahlı mücadele yürüttüler.

GUATEMALA

FMLN'nin arşiv görüntülerinde gerillaya hitap ediyordu kadın komutan Alba Estela Maldonado. “Şimdi kendimize soruyoruz gerilla savaşı mücadelesini istiyor muyuz? Bizim tecrübelerimiz gösterdi ki dağlara çıkıyoruz çünkü halkımızın başka türlü yaşama şansı yok.” Aynı zamanda eski bir URNG parlamenterleriydi. Barıştan sonra da bu süreci anlatıyordu:

“URNG orijinal olarak bir komün örgütlenmesidir. 1970 yıllarında otonom olarak örgütlenen gerilla grupları kurulmuştu. Biz sürekli olarak birbirimizle ilişkideydik ancak 1982 yılında bir masada toplanarak aynı bayrağın altında birleştik ve URNG'yi kurduk.

Böylece silahlı mücadele direnişçileri, şehirlerdeki sosyal mücadeleler hep birlikte daha farklı, sosyal adalet içinde, daha modern ve gelişmiş, onuruyla yaşayan bir Guatemala için politik mücadeleye başladık. Daha sonra 1986 yılında ilk defa hükümetle temasa geçildi ve politik bir çıkış bulunmaya çalışıldı. Askeri hükümetle savaşa son verecek bir zemin arandı. 1996 yılında ise anlaşma imzalandı.

Biz şunu iyi anladık ki ülkenin değişimi için, kadınların yapısal durumlarının değişmesi şart. Bu mücadeleye askeri, politik, diplomatik olarak kadınlar dahildi. Özellikle de Indian kadınlar. Mücadelecilerden en az %25'i kadındı. Sadece cephe gerisinde yardımcı olarak değil bizzat cephenin önünde savaşçı olarak direnişe katılıyorlardı. Yani bizim gerek askeri mücadelemizde gerekse de devrimci mücadelmizde kadınlar hep ön plandaydılar. Bu otuz altı yıl süren savaşta kadınlar kurucular arasındaydı. Bu yüzden anlaşmalarda kadın hakları üzerinde uzun müzakereler gerçekleştirirdik.

Bu yüzden anlamada en önemli maddelerden biri kadınlar üzerine, kadınların hakları üzerinedir. Şu an iki parlamenteriz. Azız ama sembolik olarak çok önemli. Birimiz kadın birimiz Indian.

Bunun için değişik aktörlerle tartışarak, bu değişimi sağlamak için, daha iyi bir Guatemala yaratmak için Indian, sol ve sosyal çevrelerle de birleşerek *Movimento Alianza İskiarda Maiz*'i oluşturduk.

URNG'nin meclis odasında bir başka kadın gerilla ile konuşuyordum. Üstünde geleneksel Indian kıyafeti vardı. Bir renk cümbüşüydü. Kırmızı, mavi ve yeşil ve birçok renk iç içe dokunmuştu.

Siz eski gerillasınız. Gerillaya nasıl katıldınız?

Ben ailemle birlikte katıldım. Biz Quiché'yiz. Tucamalimican'dan. Benim kardeşim gerillaya katılmıştı ve sonra ben de katılarak sekiz yıl mücadele ettim. Ben kardeşimden sonra katıldım. Kardeşim örgütlenmede ve iletişim kurmada çalışıyordu ve topluluğun eğitiminde yer alıyordu. Normal olarak ben de etkilendim ve çalışmaya dahil oldum. Bunların hepsi topluluğun ihtiyacı olan şeylerdi. Bu bizim halkımızın hakları ve topluluğun örgütlenmesi için yürütülen bir

çalışmaydı. Bu aynı zamanda sosyal haklarımızın savunulması mücadelesiydi.

Ne yaptınız dağda?

Ben aslında hem bütün aile içinde hem de bütün gruplar içinde haberleşmeyi sağlıyordum. Farklı yerlerin örgütlenmesi ve iletişiminin sağlanması. Bu çok zor bir işti.

Peki, siz silah kullandınız mı?

Doğrudan hayır. Ben daha çok topluluk liderliği yaptım ve gruplar arasındaki ilişkiyi sağladım. Farklı grupların birlikte hareket etmesini sağladım.

Sizin için barışın anlamı ne?

Barış... Benim için bütün toplulukların politik ve ekonomik olarak haklarını kullanabilmesi ve sosyal olarak Guatemala'nın her tarafının buna sahip olması. Sadece küçük bir grubun her şeyden yararlanması değil, ki biz buna oligarşi diyoruz. Oligarşi ayrımcılığı inşa eder. Biz buna karşı bir cephe örgütledik, ki biz ona FAR diyoruz. Oligarşinin değişimi için. Bu Kasım ayının yirmisinde kurulan bir örgütlenme. Bütün bunlar barışın ihtiyacı.

Şu anda barış var diyebilir miyiz?

Evet, kesinlikle. Şimdi biz bütün yoldaşlar hâlâ bunun mücadelesini veriyoruz. İspanyol sömürgeciliğinden itibaren bu güne gelen mücadelenin sonucu bu barış. Silahlı mücadelenin sonu ama bence mücadele ekonomik ve sosyal olarak devam ediyor.

Şu anda Indianlar'ın nasıl bir durumu var? Özellikle kadınların...

Evet, bence kadınların birçok problemi var ama bence bu ekonomik, politik ve sosyal problemlerden ayırt edilemez. Bu halkın özgürlük mücadelesi ile iç içe. Halkın mücadelesi ile kadınların mücadelesinin birlikteliği söz konusu. Sadece kadın mücadelesinin erkeğe karşı sürdürülmesi değil onunla birlikte mücadele etmek, barış içinde mücadele etmek.

Barış anlaşmasında kadınlara ilişkin maddeler vardı. Bu bir değişiklik yarattı mı?

Sanırım ki bu bir avantaj. Bu kadın hareketlerinin mücadelesi için bir avantaj sağlıyor. Kadının gelişimi, hakları açısından bence bu bir avantaj. Bence önemli çünkü bir yandan mücadele için önemli bir dayanak noktası yaratıyor ve genel mücadelede kadın hareketinin bu durumu da avantaj sağlıyor. Politik, sosyal ve ekonomik mücadele anlamında da avantaj sağlıyor. Birlikte mücadele için.

Indian hakları da var mı? Yani gerçek olarak var mı?

Evet, –düşünüyorum uzunca– bence evet var. Yani kültürel hakları var Indianların, kültürlerinin gelişimi için var. Yani barış anlaşması bir avantaj ama nasıl desem, bizim için yeterli olduğunu da söyleyemem. Bu bir yol ve ama yolun sonuna çok var. Indianların mücadeleye katılması ve sürdürmesi gerekir. Guatemalalılar olarak bütün haklarımıza sahip çıkmamız gerekir.

Peki, sence yeniden bir silahlı mücadele, gerilla mücadelesi başlayabilir mi?

Bu bütün halkın genel olarak düşünebileceği bir şey ama bana kalırsa şu andaki mücadele gerçek bir demokrasi mücadelesi. Çünkü demokrasi bu yolun bir parçası. Yani demokrasiyi gerçekleştirebilirsek bence halkın hükümeti alabilmesini de sağlayabiliriz. Bu ulusal ve uluslararası durumla da bağlantılı bir şey.

Sizin ana diliniz var değil mi?

Evet, var. Ben Quiché dilinde konuşuyorum.

Biraz Quiché konuşabilir misiniz?

Quiché konuştu. Arada birkaç İspanyolca kelime geçiyordu, asimile kelimelerdi. Dilin farklı bir ahengi vardı.

Benim için çevirebilir misiniz?

“Bütün kadınlar ve erkekler, dünyada bir cephe olarak birlikte mücadele edelim, saldıralım dünyadaki oligarşiye karşı.

“Teşekkür ederim,” nasıl söyleniyor Quiché?

Maltioş.

Maltioş...

MEKSİKA

1995'in hemen başında EZLN, "Ulusal Özgürlük Hareketi" için yeni bir yapılanma oluşturmaya çağıran üçüncü bildirgesini, Lacandona Ormanları'ndan yayınladı. Barışın ancak "bütün Meksikalılar için demokrasi, adalet ve özgürlükle" beraber olabileceğini açıkladı.

15 Ocak'ta EZLN Lacandona Ormanları'nda İçişleri Bakanı Esteban Moctezuma da dahil olmak üzere hükümet temsilcileri ve CONAI ile buluştu. İki taraf da kalıcı bir ateşkes anlaşması ve pazarlıkların yeniden başlaması üzerinde anlaştı. EZLN tüm tehditkâr ve saldırgan askeri eylemlere karşı "tek yanlı ve süresiz bir ateşkes" ilan etti. Şubatta federal hükümet aniden ateşkes anlaşmasını tek taraflı bozarak, "Zapatist liderler" olmakla suçladığı insanlar için tutuklama kararı çıkardı. Chiapas içinde ve dışında, EZLN'ye ve EZLN destekçisi komünlere büyük çaplı askeri saldırılara girişti. EZLN ve destekçileri hükümet askerlerine ateşle karşılık vermeyerek dağlara çekildi. 9 Şubat-11 Mart arasında hükümet saldırılarına devam etti. Guadalupe Tepeyac'ta olduğu gibi komünleri harap edip işgal ederek, El Prado'da yaptığı gibi bombalayarak, EZLN'yi destekleyen 20.000 yerliyi dağlara kaçırmaya zorladı. Ordu, tutuklama kararını uygulayabilmek için EZLN'nin genel komutanlığının (CCRI-CG) yerini hiçbir zaman saptayamadı. Ancak Chiapas, Mexico City ve Veraclús'da birkaç düzine insan, EZLN üyesi olarak terör yaratmakla itham edilip tutuklandı, işkence gördü ve hapse atıldı.

Subkumandan Marcos ateşkes, barış, saldırı ve müzakere sürecini ve hükümete karşı önlemlerini anlatıyordu:

"Başlangıçta hükümetin, ihtilafın uzlaşmacı yollardan çözülmesinde gösterdiği motivasyonun güvenilir olduğunu düşündük. Eğer

ihtilaf uzlaşmacı yollardan çözülecekse, silahlı safhayı neyin takip edeceği hakkında düşünmek durumundaydık. Ve düşündük ki bundan sonra gelen şey politika yapmaktır. Fakat aynı yoldan değil. Bu nedenle, sivil toplumu toplantıya davet etmenin gerekli olduğuna karar verdik ve böylece ihtilafın çözümünden sonra, bizimle benzer düşüncede olan insanlarla uzlaşmacı mücadelede bir organizasyon oluşturabilecektik. Bu Zapatist öncülerin ilk gayesiydi. Fakat sonra olan şu ki; hükümet barış arzusunun içten olmadığını ispat etti. Hükümetin yaptığı şey, bizi imha etmeye yönelik bir saldırı planlamak için zaman kazanmaya çalışmaktı. Bu yolla EZLN'nin açık, uzlaşmacı ve sivil bir politikaya katılmasına olanak yoktu, gizliliğini sürdürmek zorundaydı. Böylece Zapatist öncüler şu veya bu şekilde bu gayeyi ertelediler.–Unutulmasın ki, “bir gün bu ihtilaf çözülecektir” diye umut ediyoruz. Buna rağmen sivil Zapatistaları örgütlemeye çalışmaktayız. Bir yüzü ve adı olanları, maskesiz ve silahsız fakat her şeye karşın yine de Zapatist olanları– Sivil ve barışçıl mücadele için.

Bu amaçladığınız şey mi?

Evet, çünkü onlar silahsız Zapatistleri örgütlediler ve onlar her geçen gün daha fazla büyüyor. Fakat bu yeterli değil ve bu öncülerin ya da EZLN'nin hatası değil, hükümetin hatasıdır. EZLN bu seviyede bir organizasyona henüz erişemedi. Çünkü henüz uzlaşmacı bir çözüm için koşullar yok.

Yavaş yürüyordu her şey, bütün mücadele tarihinde olduğu gibi.

EL SALVADOR

FMLN'nin kadın kumandanlarından Nidia Díaz ile konuşmaya devam ediyorduk. FMLN'nin merkez ofisinin arka bahçesinde otu-
ruyorduk. Başlarken içerde bir toplantıdan geldi. Masaya oturdu.
Kamerayı görünce, "Dur üstümü toparlamalıyım, diye içeri girdi.
Kendisine çeki düzen verip geri geldi. –Bir ay kadar sonraydı. Nika-
ragua'da, dağda bir köy evine gitmiştim. Sandinist Hükümetin yap-
tığı bir programı çekiyordum. Hükümet altı inek veriyordu. İnsanlar
bu ineklerin sütleriyle ailesini geçindiriyordu. Kooperatifle sütleri
topluyordu. Kazanç bütün aileye yetiyordu. Kamerayla bahçeye gir-
dim. Evin annesi ineklere ot veriyordu. Elinde bir orak, ot biçmekten
gelmişti. Bu projeyi sordum. Kamerayı gördü, "Dur üstümü toparla-
malıyım, dedi. Kendisine çeki düzen verip geri geldi.– Kumandan
Nidia anlatıyordu:

"İki yıl tartıştık, iki yıl. Sonra gerçek bir objektif durum orta-
ya çıktı ve askeri diktatörlüğün bitmesi için bir politika oluşmaya
başladı. Bir objektif durum doğdu ve silahlı politik mücadeleyi sür-
dürebilme durumu da ortadan kalktı. Demokratik bir Salvador inşa
edebilme şansı vardı. Askeri diktatörlük sırasında bu mümkün değil-
di. İnsan haklarının ilkelerinin uygulanması ve Salvador'un demok-
ratikleşmesi şansı ortaya çıktı.

Nasıl barış anlaşması imzaladık? Bazı kabullerle başladık. Gerilla-
nın %20'sinin polise katılabilmesi kabul edildi. Bu bizim ordumuzun
demokrasi için talebiydi. Sonuçta 15 Kasım 1992'de son barış anlaş-
ması imzalandı. Bu son anlaşmada %20'nin katılması kararına varıldı
ve imzalandı. Daha sonra ise geriye dönüş başladı. Birçok hediye yağ-

dı barışı kutlamak için. Tahtalara yazıldı, el işleri, sanatsal çalışmalar yapıldı. Bir günde gücümüz sona erdi ve bu esnada cephenin birliği çok önemliydi. Çünkü bir günde değişip, bu sefer barış formunda, atmış yıllık diktatörlüğe karşı mücadele etmek gerekiyordu. Bugün benim oğlum caddede yürürken şehir güvenliği yüzünden çekiniyor, düşünceleri yüzünden değil. Yani kızıl bir tişört giyebiliyor, sosyalizm için bir partide mücadele edebiliyor. Önce böyle bir şey hiçbir zaman mümkün değildi. Hemen ölürdü. Ben ona baktığımda, bu politik reform sayesinde, kazanımlarımızı, değişimi sağlamak için en azından minimum bir hakka sahip olduğumuzu görüyorum. Yani on sekiz yıl sonra 'Biz neyi sağladık?' diye düşündüğümüzde bu sadece, şu madde, bu madde değildi. Aynı zamanda biz dünyanın sosyal durumuna uyan bir şey yaptık ve anlaşma büyük bir objektif durumun üstüne oturdu. Sonra da 1989'dan 1999'a kadar olan sürede adım adım, yirmi yıllık ARENA Hükümeti'ni engellemelerine rağmen, demokrasinin Salvador için inşasını sağladık. Çünkü barış kabul edilmiş olsa bile anlaşmanın koşullarını yaşama geçirmek için bir mücadele gerekiyordu. Halkın demokrasiye sahip çıkması, ekonomik şartlar anlaşmada yazıyordu ama uygulanmadı. Yani şimdi demokrasi geldi mi? Hayır. Biz anlaşmadan sonra demokratikleşmeye başladık sadece. Çünkü – bir eliyle bir yolu gösterirken öbür eliyle yanında paralel diğer yolu işaret ediyordu– bir yandan demokratikleşirlerken öte yandan neoliberal politikaları sürdürdüler. 1989'da başladıkları bu politikalarla, neoliberalizm ile demokrasi birbirinin içine girdi. Birlikte işlemeye başladılar ve neoliberalizm ülkenin bütün kaynaklarının zenginlere ve büyük burjuvaziye akmasına neden oldu. Yani zengin olanlar çok daha zengin, yoksul olanlar çok fazla yoksul oldu. Bu çok büyük sosyal problemler doğurdu ve biz, doğru politikanın uygulanabilmesi için tarihsel bir fırsat yakaladık. Politik mücadele ve birlik formülü ile birlikte seçimlerde oy kullanma korkumuzu yendik çünkü daha önceden bu mümkün değildi. Daha önce cephenin kazanmasından herkes korkuyordu, şimdi ise bunu aştık. Bu barış, halkların ülke içinde yönetime ulaşabilmesini sağladı. Çünkü neoliberalizm ile bir sürü kayıp vardı. Halk politikaları ortadan kalkmıştı.”

FMLN 1994'ten beri bütün seçimlere katıldı. Seçimlere katıldığı ilk günden itibaren her zaman mecliste ve belediye başkanlıklarında iki partiden biriydi. Diğeri ise sağcı ARENA Partisi'ydi. El Salvador'da, 1997'den son döneme kadar başkent San Salvador ve onun hemen yanındaki Santa Tecla'da FMLN seçimi kazandı. Violeta Menjívar, ilk defa bir kadın belediye başkanı olarak, seçimi 2006'da kazandı. Santa Tecla'da da Óscar Ortiz, 2000 yılına dek başkanlı.

2003'te % 34 oyla, 84 parlamenterin 31'ini FMLN kazandı. FMLN'nin adayı Schafik Hándal %35,6 oranında oy aldı ve Milliyetçi Cumhuriyet İttifakı adayına yenildi. Sonra 2006'da, 12 Mart'taki seçimlerde yine FMLN'nin adayıydı. Bu sefer %39,7 oranında oy aldı. 84 koltuktan 32'sini FMLN kazandı. Aynı zamanda El Salvador ve San Tecla'nın içinde olduğu büyük şehirlerle birlikte, onlarca belediye başkanlığı kazandılar ama başkent San Salvador'u 2009 seçimlerinden iki ay önce kaybettiler. Ancak FMLN bu son seçimde %42,6 oranında oyla 35 koltuk kazandı. En fazla parlamenterleri olan parti ama çoğunluğa sahip değil. Aynı zamanda, 2009 martında FMLN adayı Fuares seçimleri kazandı. Ve ilk defa bir FMLN adayı Haziran ayında başkan oldu.

FMLN 1992’de barış imzalandıktan sonra yasal bir parti oldu. Beş ayrı gruptan oluşuyordu ve hepsi kendi yapılarını koruyordu. Savaşta ve savaştan sonra da insanlar, doğrudan FMLN’ye katılmadılar. Bu beş gruptan birine katıldılar. Savaşın bitiminden sonra belli ayrılımlar oldu. Aslında daha önce de vardı ama kamuoyundan gizleniyordu. 1993-1994 yılları arasında ERP ve RN liderleri arasında anlaşmazlık oldu. 1994 seçimlerinden sonra ERP ve RN, FMLN’yi bırakıp birçok üyesiyle birlikte ayrıldı. Yeni bir parti kurdular ancak ömrü çok uzun sürmedi. Daha sonra birçok üyesi FMLN’ye geri döndü. 1994 ayrımından sonra birleşmek için çabalar ivme kazandı. 1995’te beş partinin hepsi kendini kapattı. FMLN onları ilhak etti. Herkes birleşik FMLN’ye katılabilir hale geldi. Ancak resmi olarak her ne kadar bu hareketler olmasa da aslında taraftarları hâlâ tarihsel anlamda grupları sürdürüyorlar. Yani bugün de sürmekte. 1999 seçimlerinde Facundo Guardado adaydı. Daha sağa yöneldiği düşünüldüğü için eleştiriliyordu. Tartışmalar oldu. Sonuçta iki grup ortaya çıktı; bunlardan biri “La renovación!” yani “Yenileme!” hareketi, diğeri “Devrim, sosyalizm şimdi!” İkincisinin adayı Salvador Sánchez ve Schafik’ti. İlkinin ki Guardado idi. Karizmatik FPL kumandanydı. Çok temel destekçileri vardı. Eskiden gelen liderleri fazla komünist olarak suçluyordu ve ideolojik yenilenmeden yanaydı. SRS ise Guadarado’yu sağa kaydığı ve neoliberal politikalara karşı olmadığı için eleştiriyordu. FMLN içinde problemler doğdu. Guardado sinirlendi, FMLN’ye saldırdı. Partinin kararlarına aykırı davrandı. O ve arkadaşları partiden kovuldu. Sonra kendi partisini kurdu ama çok az destek aldı. Sonra yok oldu. Bu tür bölünmelerin durdurulmasına karar verildi. Ama 2005’te beş lider ayrıldı ve Demokratik Devrim Cephesi (FDR) partisini kurdular. Bu ismi seçtiler çünkü Salvador devrimci hareketinde bayağı bir etkisi vardı bu ismin. Savaş sırasında tarafları bir araya getirmek için kullanılan bir isimdi bu. Daha önceki ayrımlar daha merkeze, sağa kayan ayrımlardı ama bu ayrım daha devrimci olduğu iddiasındaydı. 2006 seçimlerinde bunun adaylarından bir tek Neopa valisi kazandı. Ama zaten daha önce üç kere FMLN’den kazanmıştı ama FMLN’nin kendi iç kuralları gereği aynı partide giremiyordu. Bu nedenle FDR’den girdi ve kazandı.

GUATEMALA

URNG parlamenterleri Félix'le barış anlaşmasını konuşuyorduk. Yoksullar, ezilenler, kadınlar ve İndianlar için.

Daha iyi anladığım şu ki ekonomik olarak durum çok daha kötü. Peki, diğer konularda ne diyorsunuz? İndian hakları, insan hakları, kadın hakları konusunda?

Şunu diyebiliriz ki bazı kazanımları var minumum da olsa. Yani ortam katılma şansı yaratıyor ve ayrıca sosyal hareketlerin, mesela kadın hareketlerinin katılımını sağlayabiliyor. En önemli değişimin, İndian hareketinde olduğunu söyleyebiliriz. İndian hareketi, şu anda öncekinden daha iyi durumda. Çünkü barış anlaşmasında kabul edilen "İndianlar'ın kimlik hakları" maddesi var. Diğer kabul edilen maddeler, çoğunlukla uygulanmadığı için çok etkili değil ama yine de önemliler. Ama buna rağmen İndianlar için ırkçılık ve ayrımcılık devlet şahsında devam ediyor. Bu İndianların durumunu daha da karmaşık bir hale sokuyor.

Siz şu anda parlamentersiniz. Ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz parlamentoda?

Biz özellikle İndianlar'a, barış anlaşmasının koşullarını yaşama geçirme sözü verdik. Bu şekilde verdiğin sözü yerine getirmek, İndian kimliğinin bir parçasıdır. Ben de yaklaşık iki yıldır parlamentoda bu doğrultuda çalışıyorum ve parlamentoda İndian kimliği için bir mücadele sürdürüyorum. Bazen kazanımlarımız oluyor, bazen de engelleniyoruz ama şunu söyleyebiliriz ki bizim parlamentodaki çalışmalarımız İndianların problemlerini gündeme getirmek biçiminde gerçekleşiyor. Şu anki yasa çalışması İndianlar için çok önemli. Çünkü bu yasa sayesinde İndianlar, kendileriyle ilgili inisiyatifi ellerine

alabilmek için büyük bir şans yakalayacaklar. Bu çok önemli çünkü ülkenin en az %65'i İndian ve bu yasa sayesinde ırkçılığa karşı ciddi adımlar atılacak. Bu yasanın önemli bir getirisi de anadillerini öğrenme ve kültürlerini geliştirme hakkını İndianların inisiyatifine verecek olması. Bütün bunların, devletin çözmesi gereken meseleler arasına sokulabilmesi de çok önemli. Aynı zamanda bu, savaştan sonraki insan hakları ihlallerini de ortadan kaldıracak bir durum. Bu süreçte İndianların haklarına ilişkin önemli bir yürüyüşü gerçekleştirmeye başladık ve bunu İndianların ruhsal inanışlarına paralel bir konumda gerçekleştiriyoruz. Bir yandan da sosyal hareketler ile birlikte, eğitim ve sağlık mücadelesinde yer almak çok önemli. Biz mücadeleyi sürdürüyoruz, özellikle İndian mücadelesini. URNG-Maiz olarak küçük bir partiyiz, benle beraber sadece iki parlamenter var ama biz her zaman seçilirken verdiğimiz sözler doğrultusunda hareket ediyoruz. Biz iki kişi de olsak diğer parlamenterler gibi durmuyoruz. Biz onlarla hiçbir zaman bir değiliz zaten. Özellikle sağ parlamenterlerin her birisi, bir ekonomik grubun simgesi durumunda. Hepsi geleneksel olarak bu büyük ekonomik gruplarının parlamenterleri. Bu nedenle onlarla tartışarak, gerçeğin ne olduğunu açığa çıkarma gibi bir derdimiz var. Biz "hepsi birbirinin aynı olan diğerlerinden" bu açıdan farklıyız. Bu yüzden bizim parlamentoda olmamız büyük kazanım sağlıyor. Yani barış anlaşmasının esas gündemi olan haklar için mücadele devam ediyor.

URNG savaşçılarının büyük bir çoğunluğu olan 2964 gerilla yani tüm gerillaların %70,8'i İndian'dı. 1130 gerilla (%27) İndian olmayanlardandı. Geriye kalan yani 94 gerillaysa (%2,2) ise bu soruya cevap vermek istememişti. Gerillanın içinde 2.990 kişi (%71,49) İndian dili konuşuyor, 2390 gerilla (%57) aynı zamanda İspanyolca da konuşuyordu. 1198'i ise (%28,6) sadece İspanyolca konuşuyordu. Sayılardan da anlaşıldığı üzere İndianlar gerillanın temelini meydana getiriyorlardı. İlginç olan ise en üst kumandanlar arasında hiç İndian'ın olmamasıydı. İkinci kumandanlar arasında da yoktu. Ancak bölge kumandanları arasında vardılar. Latin Amerika'da kendine

özgü bir Indian hareketi, esas olarak Zapatista hareketinden sonra yükseldi. Özellikle Bolivya'da değişimin önemli dinamiklerinden biri oldu.

Anlaşmanın imzasından sonra gerillanın geri dönüşü için 6 km çapında bir güvenlik bölgesi oluşturuldu. Buranın güvenliği ordu ve polis sorumlu oldu. Sonra URNG, her bir grup en fazla 200 eski savaşçı olmak üzere döndü. URNG ateşkesten ve anlaşmanın imzalanmasından sonra askeri gözlemcilere karşılıklı bilgi vererek bu dönüşü gerçekleştirdi. 132 asker, on üç doktordan oluşan askeri gözlemcilere gerillanın listesi verildi. Buna göre gerillanın 410'u yani yüzde 14,8'i kadın, yüzde 85,2'si erkekti. Yüzde 63,8 ise 16 ile 30 yaş arasıydı. 412'si bekâr, 44'ü ayrılmış, 902'si evliydi. 3529'si (%84,3) çeşitli seviyelerde okula devam etmiş, 3397'si (%81,1) okur-yazar, 103'ü (%2,4) yazamaz, 688'si (%16,4) okuma-yazma bilmeyen, 509'u ise (%13,8) meslek sahibi ve çeşitli üniversite görmüşlerdi.

MEKSİKA

14 Şubat 1995'te Chiapas valisi Eduardo Robledo azledildi ve yerine Julio César Ruiz Ferro geçti. Böylece Zapatistalar'ın söyledikleri hileli seçim hükümet tarafından da kabul edilmiş oldu. "Global Exchange" adlı San Francisco merkezli insan hakları örgütü, Piskopos Samuel Ruiz'in çağrısına yanıt verdi ve San Cristóbal de Las Casas'ta bir uluslararası "barış evi" kurdu.

11 Mart'ta askeri eylemlerin başarısızlığının zımni olarak fark edilmesi üzerine Meksika Kongresi –başkanın da imzasıyla– "Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas'da Barış Yasası"nı onayladı. Yasa, barış görüşmelerinin tekrar başlamasını, görüşmeler devam ettiği sürece EZLN'ye karşı yürütülen askeri operasyonların durdurulmasını, Zapatist liderler için çıkardığı tutuklama kararının da askıya alınmasını öngörüyordu. Kanun yapma gücüne sahip bir komisyon olan Uzlaşma ve Barış Komisyonu (COCOPA) yeni bir diyalog için esasları belirlemek ve kolaylaştırmaktan sorumlu olacaktı. EZLN, "Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas'da Barış Yasası"nı kabul etti ve barış görüşmelerinin yeniden başlaması için bir ortam doğdu.

Etrafımız Meksika ordusuyla çevriliydi. Subkumandan Marcos ve Kumandan Tacho vardı. Demiştım, futbol sahasının kenarında konuşuyorduk. Etrafındaki kulübelerin duvarları resimlerle doluydu. Bir Zapata resmi. Bir Subkumandan Marcos. Üstüne asılmış bir afiş. Resmin ortasındaki kapıdan çıkan bir Maya kadın. Sırtında kardeşiyle genç bir Maya kızı, Subkumandan Irma'nın dünyanın gençlerine mesaj sorusunu cevaplıyordu.

Özellikle bu tür bir kayıtsızlığı kırmak için, ulusal ve uluslararası politik problemlere ilgisiz gençliğe bir mesajınız var mı?

Onlara ve herkese söylemek isterim ki hiçbir şey cezadan muaf değildir. Bu anlamda kayıtsızlığın da ödenmesi gereken bedelleri vardır. Diğer bir deyişle, eğer biz onların üste çıkmasına izin verirsek, iktidarda olanlar bizim hayatlarımız hakkında karar verecekler, bizim geleceğimiz ve hatta bizim ölümümüz hakkında. Bir gün fark edeceğiz ki hiçbir şey hakkında karar veremez duruma gelmişiz; bizim adımıza her şeye karar verilmiş. Ve bu, hiçbir genç insanın hoş görmemesi gereken bir şey. Çünkü gençlik her zaman kendine saygı duyulması ve kendi kendini belirleyebilmesi nedeniyle mücadeleyi temsil etmiştir. Bazılarına göre dış görünüş ve ilgisizlik problemleri yok ediyor. Ama gerçekte, daha da büyüyecek yeni problemler satın alıyor. Biz insanlara inanıyoruz. Biz insanların doğasının iyi olduğuna inanıyoruz. Konuşarak, diyalogla ve anlatmakla ufukların açılacağına inanıyoruz. Genç insanlarla konuşacak çok şeyimiz olduğunu düşünüyorum. Fakat aynı zamanda dinleyecek de çok şey var. Bazen büyükler gençlerle ilişkilerinde otorite pozisyonunu alıyorlar. Aile veya öğretmenmişçesine konuşmaya eğilim gösteriyorlar, dinlemeye değil. Ben inanıyorum ki, gençlerin söyleyecek ve büyük-

lere öğretecek çok şeyi var. Bu yolda ben, yetişkinlere gençleri daha fazla dinlemelerini, daha az konuşmalarını ve gençlere inanmalarını öneriyorum. Eğer onlar baş aşağı yaşarlarsa, bugün veya yarın bunun bedelini ödemek zorunda kalacaklardır ve bu bedel her geçen gün biraz daha yükselecektir.

Ricardo Flores Magón, Meksika devriminin en önemli figürlerinden biriydi. Emilliano Zapata toprak ve özgürlük düşüncelerini ondan aldı. 1874'te Oaca'da, Meksika'nın bugün de direnişçi olan kentlerinden birinde doğdu. Diktatör Porfirio Díaz'a karşı mücadelede *Regeneración* gazetesini çıkardı. Magón, sadece gazete çıkartmakla da kalmadı. 1906 yılında silahlı mücadeleyi örgütledi ve katıldı. ABD sınırında diktatörlüğe karşı savaştı. Aynı zamanda Magón, sadece Meksika'da da mücadele etmedi. ABD'de Emma Goldman, Élisée Reclus, Charles Malato, Errico Malatesta, Anselmo Lorenzo, Fernando Tarrida del Mármol ile birlikte mücadele sürdürdü. Gazeteler çıkardılar. Eylemler örgütlediler. Sovyet Ekim Devrimi'nin ardından, eylemliklerde de Amerikalı Bolşevikler ve anarşistlerle birlikte tutuklandı. Bu onun Meksika'da ve ABD'de ne ilk hapse atılmasıydı ne de son. 1922 Kasım'ında onu hapishanede öldürdüler. Kimi iddialara göre doğrudan gardiyanlar tarafından kimine göreyse hastalıktan öldü ama hiç tartışılmayacak tarafı, ölüm nedeninin hapishane koşulları olduğuydu.

Magón' nun toprak ve özgürlük düşüncesiye Zapata ile birlikte hâlâ Meksika dağlarında.

Regeneración'un ilk baskısı. 7 Ağustos 1900.

Magón'un çıkardığı ve yazdığı gazeteler

Yayın	Yer	Tarih
El Demócrata	Ciudad México	1893
Excelsior	Ciudad México	1903 - ?
Diario del Hogar	Ciudad México	1890 - 1913
El hijo del Ahuizote	Ciudad México	1890 - 1903
Regeneración	Ciudad México, San Antonio, Teksas, Saint Louis, Missouri, Los Angeles, CA	(1900 - 1901), (1904), (1905 -1906), (1910 -1918)
	Buenos Aires, Arjantin	1906-1918
	Los Angeles, CA	1907 -1908
La Protesta	Buenos Aires, Arjantin	1906-1918
Revolución	Los Angeles, CA	1907 -1908
Tierra y Libertad	Los Angeles, CA	1908

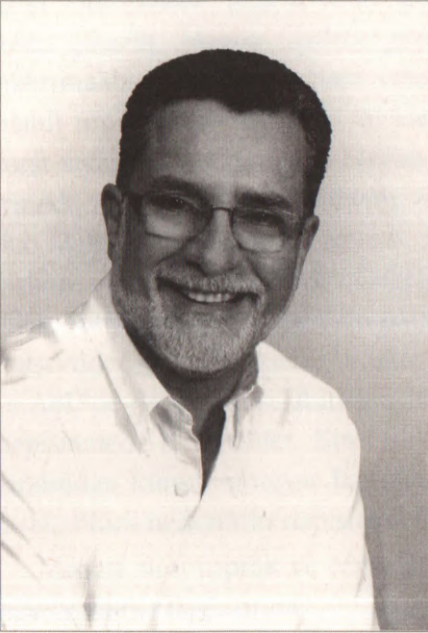
EL SALVADOR

Jorge Schafik Hándal'la El Salvador meclisinde, odasında konuşuyorduk. Kapısının üstünde gülümseyen bir afişte Schafik Hándal'ın fotoğrafı vardı. Altında onun sözü, "Mücadele sürüyor." diye yazıyordu.

Bir sürü kişi "Şefik Türk'tü" diyorlar, ben de evet diyorum. Hoşuma gidiyor.

Esas olarak Filistinliyiz tabii ki.

Aileniz ne zaman gelmiş tam olarak?

Ooo çok olmuş. 1918 gibi ilk gelişleri, yok 1915'te, yok yok 1912'de Hándal'ın El Salvador'a ilk gelişi.

Yani Birinci Dünya Savaşı'ndan önce.

Evet evet. Daha önce, İngilizler'in Filistin'i sömürgeleştirme savaşından da önce.

Jorge Schafik Hándal aynı zamanda FMLN'nin uluslararası sorumlusuydu. Meclisteki odası, çalışanlarıyla ilişkileri, kırlaşmış saçları ve sakallarıyla çok tipik bir solcu görünümündeydi. Hemen arkasında bir Che Guevara posterı asılıydı.

Peki, FMLN hâlâ devrimci bir parti mi? Barış anlaşmasından sonra yani gerilla legalize olduktan sonra da bunu diyebilir miyiz?

Devrimciler reform yapmaz demek doğru değildir. Devrimciler kesinlikle reform yaparlar. Bu her mücadele içinde vardır. Bu şekilde, savaş sona erdikten sonra değişen bu durum ile bugüne geldik. Bu her zaman solun tartışma konusu olmuştur. Sol her zaman bulunduğu durumdan daha iyi bir durumu yakalamaya çalışır. Marx, Engels, Lenin, Ho Chi Minh hepsi daha iyi koşulları yakalayabilmek için bunu yaptılar. Birlik yaptılar, koalisyon yaptılar, bir blok yaptılar. Eğer kendi durumumuzdan bahsedeceksek, demin saydığım devrimcilerin de bu şekilde davrandığını hesaba katmamız gerek. Onlar da benzer birlikler kurdular ve işbirliği ile hareket ettiler. Burada iki ayrı nokta var; biri reform yapmak diğeri reformist olmak. Biz reformist değiliz ama reform yaparız. Bu küçük değişiklikleri yapamazsanız, daha büyük değişikliğe ulaşamazsınız. Demin saydığım bütün devrimciler de bunu yaptı. Reformist ise yaptığı küçük değişiklikle yetinir. Arada böyle önemli bir fark vardır. Kapsamı bu kadardır. Reform ise daha iyi duruma getirebilmek için bir adımdır. Rus devrimi de ilk başta, yani devleti değiştirmeye başladığında reformdu. Marx'a da reformist diyebilirsiniz, Lenin'e de, Ho Chi Minh'e de. Hayır, onlar da aynı şekilde küçük reformlarla başladılar ama devrimciydiler. Mesela Ho Chi Minh usta nasıl hareket etti? Önce kendi milli burjuvazisi ve orta sınıfla birlikte Fransız işgaline karşı savaştı. Ne zaman Çin ülkeyi işgal etti, bu sefer Fransızlarla birleşerek Çin'e karşı mücadele etti. Ne zaman ki Japonlar işgal etti bu sefer de Çin'le işbirliği yaptı. Ho Chi Minh, "Önemli olan benim prensiplerimdir." der. Önce şu reformu yapıyor, sonra diğerine katılıyor, bazen Çin ile bazen Fransa ile işbirliği yapıyor. Önemli olan onun stratejisidir. Eğer bu yapılanlar esas stratejiye hizmet ediyorsa bunda sorun yoktur. Yoksa biz ona da reformist mi diyeceğiz? Her şeyin yanında sosyal mücadeleyi de sürdürmeniz gerekir yoksa değişim gerçekleşmez zaten. Ho Chi Minh'in mücadelesinde iki Vietnam varken şimdi tek bir Vietnam var. Birçok reform gerçekleşti ve daha sonra bu duruma ulaştı. Biz-

de de böyle bu değişiklikler oldu. Vietnam'da da, Çin'de de, bütün dünyada bu böyle. Bu başka türlü açıklanamaz.

Schafik Hándal 1973'ten 1994 yılına kadar El Salvador Komünist Partisi'nin genel sekreteriydi. FMLN'yi oluşturan beş hareket, 1994 yılında kendilerini feshederek FMLN'de tek bir partiye dönüştüğünde de FMLN'nin genel koordinatörüydü. Barış müzakereleri sırasında FMLN sözcüsüydü ve Chapultepec Barış Anlaşması'nın imzacılarından biriydi. FMLN'nin, 1980 yılında Küba'nın daveti üzerine Havana'da yapılan toplantıyla, beş gerilla grubunun bir araya gelerek oluşmasının en önemli aktörlerinden biriydi. 1980 ile 1992 yılları arasındaki FMLN gerilla sürecinde, yani El Salvador gerilla mücadelesinin ikinci etap denilen kısmında, FMLN'nin en önemli komutanıydı. 2004 yılında FMLN'nin başkanı oldu. Seçimi ABD'nin kendisi aleyhine büyük kampanyaları ve tehditleri karşısında kaybetmesine rağmen %36 oranında oy aldı. Bu seçimden iki yıl sonra Bolivya'da bir toplantıdan dönerken kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti.

Schafik Hándal'ın çizgisi Marksizmin, sosyalizmin Latin Amerika'ya uyarlanmasıydı. Düşüncelerinde Küba Devrimi ve Che Guevara, Vietnam devrimi ve halk savaşının yoğun etkileri vardı. FMLN yasallaşmasının ardından, ABD'nin kıtada uygulamasını dayattığı neoliberal politikalara, bunlardan “serbest pazar” anlaşmasına karşı Venezuela, Küba ve Brezilya ile alternatif bir işbirliğine dahil olmayı savunuyordu. Latin Amerika'nın özellikle de Orta Amerika'nın en önemli devrimci figürlerinden biriydi.

GUATEMALA

Halkın Silahlı Örgütü'nden (*Organización del Pueblo en Armas-OR-PA*) Yüzbaşı Seudonimo Ariel anlatıyor:

“Haksızlıklara ve adaletsizliklere karşı çıkmak ve Guatemala'daki bozuk düzeni değiştirebilmek için devrimci mücadeleye katıldım. Tıp eğitimi alırken, nerede bir dispansere çalışmaya gidiyorsak orada bir kütüphane oluşturunuyorduk. Düşüncemiz, köylülerin durumunu düzeltebilmek için kooperatifler kurarak köylü birliği örgütlemektir ve aynı zamanda üniversitede eğitimimizi de sürdürürsek, daha iyi bir geleceğin olacağına inanıyorduk. Hiçbir mücadele ile birlikte değildik. Çünkü ne öğrenci hareketiyle bağlantı kurmuştuk, ne sendikal mücadeleyle ne de halk hareketiyle. Biz sadece sorguluyorduk. Ancak ne zaman ki ben devlette çalışmaya başladım, ülkeyi gezmeye başladım, o zaman gerçekleri daha iyi gördüm. Bu şekilde çabalarla Guatemala'nın değişebileceği filan yoktu.

Farklı tiyatro oyunları ortaya koyduk ve bunları öğrencilerle, halkla, sendikalarla paylaştık. Daha iyi bir Guatemala'yı yaratabilmenin yollarını aradık. Fakat hükümetin bunlardan hiçbirini kabul etmek gibi bir niyeti yoktu.

En sonunda 1979 yılında dağa çıktım. Ta ki anlaşmanın imzalandığı 1996'ya kadar da kaldım. Bu mücadele başta bize çok romantik geliyordu. Che'nin

günlüğünü ve diğer kitapları okumuştuk dağa çıkmadan önce. Fakat daha iyi bir Guatemala yaratmak için dağa çıktığımızda gördük ki hayat hiç de kitaplardaki gibi değil. Her gün saatlerce yürümek, suların altında kalarak yarı aç yarı tok yaşamak hiç de düşündüğümüz gibi değildi ve hiç de romantik gelmiyordu insana. Fakat dönmedik tabii. Biz daha iyi bir Guatemala yaratma sözü vermiştik. Benim için dağa uyum sağlamak çok zor olmadı aslında. Fizik olarak çok iyi durumdaydım. Çok spor yapardım. Bu benim uyumumu kolaylaştırdı.”

URNG'nin merkez ofisinde eski gerilla Rafael Chaucal ile konuşuyorduk. Başka şehirde yaşıyordu. Bir Maya'ydı. Yani gerillanın çoğunluğunu oluşturanlardandı. Kamera karşısında sessiz, mahcup ve ürkek konuşuyordu. Dağların insanı olduğu belliydi.

Siz eski gerillasınız değil mi? Kaç yıl gerillaydınız?

Şöyle böyle on yedi yıl. Evet, dağdaki sürem on yedi yıl.

Neden gerillaya katıldınız?

Neden mi? Birçok savaşçı katıldı. Bazıları geri döndü, bazıları öldü. Esas neden yoksulluk. Çok büyük bir yoksulluk ve yıkım vardı, ona karşı mücadele ediyorduk. Biz katılmadan önce de yoksulluğa, adaletsizliğe karşı mücadelelerinde gerilla ile işbirliği yapıyorduk. Tabii bizim ilişkimiz 70'lerde başladı ama benim fiili olarak katılımım 1979 yılında oldu. 29 Kasım 1996'da barış imzalanana kadar gerillada kaldım. Bütün bu yıllar çatışmalarda, dağlarda, cephelerde geçti. URNG daha önce dört ayrı örgütlenmenin birleşmesiyle kuruldu. Bunlar EGP, FAR, ORPA ve PGT idi. Bu dört devrimci gerilla örgütü birleşti ve URNG oluştu. Benim önceden EGP ile ilişkim vardı. Zaten daha önce onlara katıldım.

O zaman birlikte yaşıyordunuz, kolektif yaşıyordunuz. Şimdi ise bir barış süreci var. Ne gibi değişiklikler oldu?

29 Kasım 1996'da barış imzalandı ama bizim istediklerimizin birçoğu gerçekleşmedi. Bazı saldırılar durdu. İnsan hakları ihlalleri kalktı ama sivil hayatta birçok sorun bizi bekliyordu. Bizim gerilladaki hayatımız tamamen değişti ve sistemin içine düştük. Biz bu sistemde yaşamayı hiç bilmiyorduk. Yani anlaşma gerçekleşti, buna

zorladık ama sistemi değiştiremedik. Şimdi yoksulluk var. Ekstra yoksulluk var. Çünkü bunu değiştiremedik.

Hangi zaman daha zor? Gerilla zamanı mı yoksa şimdi mi? Çünkü şimdi de büyük güçlükler var aynı zamanda.

Yani gerilla sırasında dağda yaşıyorduk, çatışıyoruz ama hiçbir zaman ne yemek yiyeceğiz filan diye düşünmüyorduk. Hep birlikteydik ama barış imzalandıktan sonra birden nasıl yemek yiyeceğiz onu düşünmeye başladık. Birçoğumuzun gençliği orada geçmiş ve başka bir şey de bilmiyoruz. Okula gitmemişiz, eğitimimiz yok, hiç böyle bir şansımız olmamış. Birçok zorluklar vardı. Yeniden bir yaşama başlıyorsu, her şeyiyle yeni bir yaşam... Birçok gerilla, birçok savaşçı gerillada okuma yazma öğrendi. Orada derslere girdi. Barış imzalandığında gerçeklere çarptık. Bir iş bulacaksın, kazanacaksın ki yemek yiyeceksin. Bu hepimiz için çok zordu.

GUATEMALA - KRONOLOJİ

- 7 Ağustos 1987 – Başkent Guatemala’da Orta Amerika ülkelerinin başkanları, barış için müzakere yolu arayışı bulma anlaşmasını imzaladı.
- Ekim 1987 – URNG, Guatemala Başkanı Vinico Cerezo ile diyaloga başlamayı kabul etti. Bunun için Madrid’de görüşmeler oldu.
- Ağustos 1988 – Kosta Rika, San Jose’de URNG kumandanları ile Ulusal Uzlaşma Komisyonu başkanı Obispo Rodolfo Quezada Toruno buluştu. Madrid diyalog süreci böylece işlemeye başladı.
- 30 Mart 1990 – URNG’nin şartı olan anayasa reformu görüşmeleri Madrid’de başladı. Bu görüşme politik partilerle yapılıyordu.
- 1 Haziran 1990 – URNG, Birleşmiş Milletler’e ve CNR’ye kendisini temsil etmek için bir kurul sundu. Bu kurulların kabulü üzerinde San Lorenzo’da anlaşma imzalandı.
- 1 Eylül 1990 – Kanada Ottawa’da URNG kumandanları CACIF, CNR ve BM gözlemcileri ile görüştü.
- 26 Nisan 1991 – Meksika’da müzakereler yapıldı.
- 25 Temmuz 1991 – Meksika’da Guatemala’nın demokratikleştirme anlaşması ve insan haklarının gerçekleştirilmesi tartışması yapıldı.
- Mayıs 1993 – İnsan hakları ihlallerinin araştırılması için gerçekleri araştırma komisyonu müzakeresi ve hükümetin bunu ne zaman imzalayacağına dair görüşmeler ve buna ilişkin anayasal değişiklikler tartışıldı. Başkan Jorge Serrano Elias barış görüşmelerine dahil oldu.
- Ekim 1993 – Yeni başkan Ramioro de Leon Carpio ile Birleşmiş Milletler’in “Barış Planı”nı görüşmesi yapıldı. “Taslak Anlaşması 2”yi imzalamak için URNG ile Oslo ve Meksiko’da görüşme mutabakatına varıldı.
- 10 Ocak 1994 – URNG komutanları ve hükümet ile doğrudan görüşülmesi kararı alındı. Sivil toplum temsilcisi olarak Monsenyör Quezada Toruno’nun başkanlığı kabul edildi.

GERİLLANIN BARIŞI

- 29 Mart 1994 – Kalıcı barış anlaşmasının imzalanması için ön anlaşmanın kabulü.
- 17 Haziran 1994 – Çatışmalar nedeniyle yerinden göç edenlere, topraklarının iade edilmesi anlaşması yapıldı (Oslo).
- 23 Temmuz 1994 – İnsan hakları ihlalleri ve şiddetin uygulanmasının durdurulması, araştırılması ve nedenlerinin ortadan kaldırılması anlaşması.
- 31 Mart 1995 – İndian kimliği ve haklarının kabul edilmesi.
- 12 Şubat 1996 – Hükümet ve URNG'nin sürekli temas halinde bulunarak Kasım'a kadar süreci tamamlama talebi.
- 6 Mayıs 1996 – Sosyoekonomik ve tarımsal önlemlerin kabulü.
- 19 Eylül 1996 – Ordunun sivil hayata uyumu ve demokratikleşmesi anlaşmasının imzası (Meksiko).
- Kasım 1996 – Oslo: Ateşkesin uygulanması, anayasa ve seçim sistemi reformu, URNG'nin yasallaşması ve sivil hayata geçiş anlaşması.
- 29 Kasım 1996 – Kalıcı barış anlaşmasının imzası.

MEKSİKA

EZLN'den bir delegasyon, hükümet temsilcileri ve CONAI ile yaklaşan barış görüşmelerinin yeri ve gündemi hakkında anlaşmaya varmak için 9 Nisan 1995'te San Miguel'de buluştu.

20 Nisan'da EZLN ve federal hükümet temsilcileri, ilk olarak San Cristóbal'in kuzeyinde iki taraf için de pazarlıkların devamlı mekânı olacak olan, Tzotzit yerlilerinin yaşadığı ve Zapatista destekçisi bir komün olan San Andrés Sacamch de los Pobres'te bir araya geldi.

Hükümet, San Andrés'teki barış görüşmelerinin ilk oturumunu, EZLN kumandanları için sivil güvenlik kordonu oluşturmaya gelen binlerce Maya'nın varlığını bahane ederek geçici olarak durdurdu. Mayalar bu bahaneyi ortadan kaldırmak için komünlere geri dönmeye karar verdi ve böylece görüşmeler tekrar başladı.

Görüşmelerde hükümetin ihtilafı çözmek için sunduğu ABD stili, Kızılderililer için ayrılmış arazide toplama kampı mantığı ile oluşturulacak rezervler ve Zapatista askerlerinin "otonom" bölgelerde kordon altına alınması önerisini EZLN reddetti.

16 Mayıs'ta EZLN ve hükümet, ikinci oturum için San Andrés'te tekrar bir araya geldi ve görüşmelerin devamı için asgari koşullarda anlaşmaya varıldı.

Bütün gerillalara, neden ve nasıl gerillaya katıldığını soruyordum. Subkumandan Marcos biz oradayken, Eylül 1999'da yazdığı bir yazıda gerilladaki ilk gününü anlatıyordu:

"Her ağustos, Meksika'nın güneydoğu dağları, kısmi olarak aydınlık bir şafağa hayat vermek için kendilerini ayarlar. Bilimsel sebepleri hakkında hiçbir şey bilmiyorum ama bu şafak sırasında, şaşırtıcı ağustos boyunca ay, sallanan yanardönerlerin bir hamasıdır.

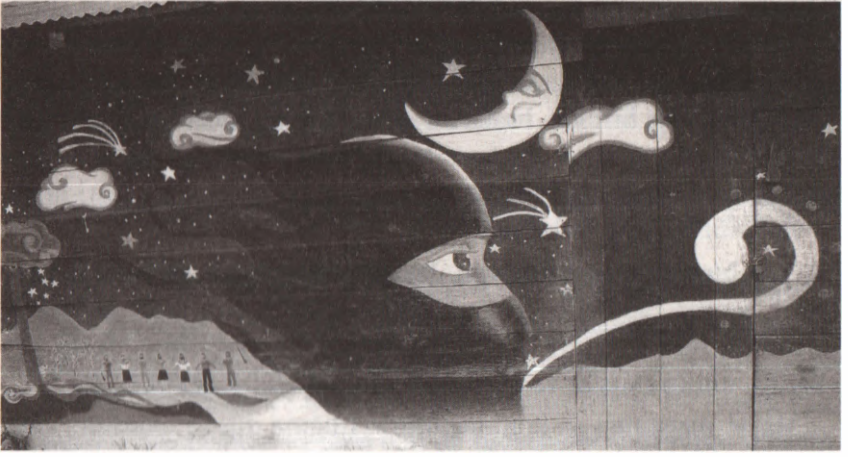
Yıldızlar kendilerini fon olarak hazırlar ve Samanyolu top top olmuş ışıklarının yaralarını gururla aydınlatır. Bu Ağustos, bin yılın son ağustosu. Bu şafak yükseldiğinde takvim altıncı günü gösteriyordu. Ve sallanan ayla birlikte, başka bir ağustosun hatıraları geldi ve başka bir altıncı gün. On beş yıl önce bu dağlara çıktım. İstemedim, arzu etmeden, ev, okul, yol ve kapı arasından. Ağustos'ta başladım çıkmaya ve Eylül'e kadar da bitiremedim.

Size bir şey itiraf etmeliyim. Bu topraklarda çok olan tepelerden ilkini, binbir zahmetle tırmandığımda, bunun son sefer olduğunu düşünmüştüm. Devrimi düşünmüyordum, hümanizmin yüksek ideallerini, unutulmuşlar ve ezilmişler için parlak bir geleceği de...

Hayır, hayatımın en kötü kararını verdiğimi düşünüyordum. Göğsümü inanılmaz derecede sıkran ağır zaten yetersiz olan hava girişini kapatacaktı. Yapılacak en iyi şey geri dönmem ve devrimin bensiz örgütlenmesine izin vermem olacaktı. Eğer geri gitmediysem, bunun nedeni dönüş yolunu bilmediğimden ve tek bildiğim; önümden giden, sadece dolaşmaya çıkmış gibi görünen yoldaşı takip etmem gerektiği idi. Sigaralarla değerlendirmek gerekirse, çamurları sigara içerek hiç zorlanmadan geçiyordu. Bir gün benim de bir tepeyi, her adımda öleceğimi hissetmeyerek üstüne üstlük bir yandan da sigara içerek çıkacağımı ya da gökteki yıldızlar kadar çok olan çamurları aşabileceğim zamanın geleceğini düşünemezdim. Hayır, o zaman düşünmüyordum. Almaya çalıştığım her nefes üzerine konsantre olmuştum.

Sonunda, bir yerde tepenin en yüksek noktasına ulaştık ve sadece üç kişiden oluşan ekibimizde yoldan sorumlu yoldaş, burada dinleneceğimizi söyledi. Kendimi en yakında duran çamurun içine attım ve kendi kendime, belki de dönüş yolunu bulmanın o kadar da zor olmayacağını söyledim. Sonsuzluk kadar uzun gelen bir zaman, geldiğim yoldan yürüyecek ve bir gün kamyonun bizi bıraktığı yere ulaşacaktım. Bir gerilla olarak kariyerimden neden vazgeçtiğime dair onlara ve kendime söyleyeceğim bahaneleri de kafamda hesaplıyordum.

Bir yoldaş uzanıp bana bir sigara ikram etti. Kafamı sallayarak reddettim, konuşmak istemediğimden değil. Teşekkür ederim demek isterdim fakat boğazımdan sadece bir inilti çıktı.

Biraz sonra, gruptan sorumlu kişinin biyolojik olarak temel ad-
dedilen ihtiyaçlarından birini gidermek için ayağa kalkmasını fırsat
bilerek ben de ayağa kalktım. Tabi bir savaş silahındansa yürüme so-
pası olarak taşıdığım 20 kalıbrelik bir tüfeğin altından kalkabildiğim
kadıyla. Böylece tepenin üstünden beni derinden etkileyen şeyleri
görebilecektim. Hayır, aşağı bakmadım. Kıvrımlı nehre doğru değil,
açık havada yakılan ateşlerin zayıf ışığıyla bulanıkça aydınlatıldığı köye
de değil ya da komşu dağlara, serpilmiş küçük köylere, çayırlara ve
meralara da değil. Yukarı baktım. Armağan ve avuntu bir gökyüzü
gördüm. Hayır, daha çok bir vaat. Ay koca bir hamak gibiydi, yıldız-
lar mavi ışıklarla yanıp söniyordu ve fosforlu yaraların eski yılanları,
sizin “samanyolu” diye çağırdığımız şey, başını orada dinlendiriyor
gibi görünüyordu, çok uzakta. Bir süre bakmaya devam ettim, bu
şafağa böyle bakabilmek için bu alçak tepeye tırmanmam gerektiğini
bilerek. Bu çamur, bu kaymalar, içten ve dıştan insanın canını yakan
taşlar, yorgun bacaklar, yeterince hava alamama acizliği, kramp giren
bacaklar, tüfek-yürüme sopasına botlarımı çamurdan kurtarabilmek
için sarılmanın verdiği ıstırap, yalnızlık hissi, perişanlık, kimsesizlik,
sırtımda taşıdığım yük –ki daha sonra bunun sadece sembolik bir
yük olduğunu, gerçekte bunun üç katı kadar taşındığını öğrendim
ama bu sembolik yük bile bana tonlarca gibi geldi– bütün bunlar ve

daha sonra olan olaylar, ayın, yıldızların ve samanyolunun bir başka yerde değil de orada olmasını mümkün kılan şeylerdi.

Arkadan gelenlerin yürüyüşü hızlandırdığını duyunca, yukarıda gökyüzünde, siyah bir çatıya maruz bırakılmaktan bıkmış bir yıldız ipini koparıp kaçtı ve düşerken kara tahtaya kısa ve kaçak bir iz bıraktı. 'İşte biz buyuz!' dedim kendi kendime. Kayan yıldızlar baştan savma tarihin gökyüzünü güç bela kazıdılar. Bildiğim kadarıyla, bunu ancak düşünmüştüm ki –sanırım sesli düşünmüşüm– yoldaş sordu: 'Ne dedi?', 'Bilmiyorum, diye cevap verdi bizden sorumlu olan. 'Ateşi çıkmış olabilir, acele etmeliyiz.' Bu size anlattığım on beş yıl önce oldu. Otuz yıl önce bazı çiziktirilmiş tarihler bilerek diğerlerini çağırmaya başladılar; karalamaların ve baştan sağma yazıların yardımıyla tarihin peçesini yırtmaya başladılar.

Işık sonunda görünecekti ve bizim mücadelemiz de. Eğer bize ne istediğimizi sorarsanız, utanmazca cevap veririz: 'Tarihte bir çizik atmak.'

Belki benim geri dönme ve gerilla hayatından vazgeçme niyetlerime ne olduğunu soracaksınız, belki de ilk şafağın görüntüsünün beni firar etme fikrinden vazgeçirdiğini, moralimi yükselttiğini ve devrimci bilincimi sağlamlaştırdığını zannedeceksiniz. Aslında, hangi tarafa gideceğim hakkında bir hata yaptım. Beni yola, oradan da uygarlığa götürecek olan bayırdan aşağı gitmek yerine, Selva'nın daha içlerine doğru götüren ve başka bir tepenin ve bir tane daha başka tepenin önüne götüren bayırdan aşağı indim.

Bu on beş yıl önce idi. O zamandan beri tepelere tırmanmaya devam ettim ve ne tarafa gideceğim konusunda hep yanlış yaptım. Ağustos, her altıncı gününde özel bir şafak doğurmaya devam eder ve hepimiz tarihi güç bela kazıyan, kayan yıldız olmaya devam ederiz.

Tamam, hepsi bu, selamlar, bir dakika durun! Bekleyin. Şu ilerde parlayan aydınlık nedir? Bir çizik gibi görünüyor."

Subkumandan tepenin üzerinde, hangi bayırdan gideceğine karar vermek için yazı tura atar.

EL SALVADOR

Gerilla mücadelesinden bugüne gelişi. Orta Amerika Parlamentosu'nda parlamenter olduğundan dolayı, günlerinin çoğu meclisin bulunduğu Guatemala'da geçiyordu. Bu binayı biliyordum. Bir benzinciye sırtına dayamış okul binasını andıran bir yerdi. Muhtemelen herkese benzinciden doğru tarif ediliyordu. Bina Orta Amerika demokrasisini yansıtıyordu; küçük, yeni ve saklanmış...

Kumandan Nidia Díaz iktidardaki FMLN'yi anlatıyordu:

“Parlamentoda yeterli sayıyı sağlayamadık ama çoğunluğu sağladık ve kendi projemize avantaj sağlayacak bir birlik yarattık. Ayrıca yerel seçimde birçok şehirde belediyelerini aldık ama başkentte kaybettik. Yani kötü değiliz. Parlamentoda çoğunluğuz, belediye başkanlıkların çoğu bizim ve FMLN on sekiz yıl sonra ilk defa birinci parti. Bütün bunlar barışın imzasından kaynaklı. Yani barışın imzası, bir gün cepheyi ülkenin birinci partisi haline getirdi. Çünkü iç savaş sırasında mücadelenin politik bir rotası ve bu yolda mücadele eden bir ordusu vardı. Yani sadece askeri bir rotası yoktu. Yoksa yalan olurdu. Yani politik olarak bir değişim projesi vardı. Şimdi; şöyle olsaydı, böyle olsaydı... Hayır, şimdi bu anlayışın adı hüküme oldu. Bu basit bir mücadele değildi. Çünkü bu ülkedeki sağ, Latin Amerika'nın en muhafazakâr sağıdır. Tarih boyunca sadece bir kez diyalog şansı yakalanmıştır, o zaman da Monsenyör Romero öldürülmüştür. Evet, zor ama imkânsız değil. Mücadele bitmedi ve yorulmadık. Biz sürekli olarak mücadele etmeye devam ediyoruz. Şu anda da mücadele ediyoruz. Daha güçlüyüz ve bu durum barış sürecinin bir sonucu. Bu çok önemli çünkü bakanlıklarımız var. Yönetimdeyiz. Hükümet, cephenin stratejisine göre hareket ediyor. Kendi kitlesi,

parlamenteleri, bakanları ve bütün diğer faktörlerin bir araya gelmesiyle, birlik olarak hareket eden FMLN sağa karşı kazandı ve neoliberalizmi de ülkeden süpürecek. Bunun formülü Mauricio Funes ile birlikti. O sosyal hareketten gelen birisi ve bizim cephemizden Kumandan Gonzalez'in de başkan yardımcılığına gelmesi ile durumun objektifliğini bu noktaya taşıdı. Hükümetin programı on dört bölgede ve ABD'deki yedi bölgede tartışılarak, imkânlar dahilindeki uzlaşmalar sonucunda ortaya çıktı. Biz sosyal ve politik olarak bir danışma yapısı yarattık. Tabii aynı zamanda da bir koalisyon bu. Mauricio ve Moiricio hareketi ile Salvador'un değişim programı, bir bağımsız ülke programını, bir sektörel birleşimi yarattı. Bu da bir ulusal hükümet yarattı. Ve ilk defa böyle bir hükümetimiz oldu. Biz dört farklı grubuz ama hep aynı cephedeyiz. Bu durum hükümete ve parlamentelere yardımcı oluyor. Bizim ulusal hükümet olmamız, Orta Amerika dahil olmak üzere bütün sosyal hareketlere ve toplam mücadelemize bir avantaj sağlamakta. Biz daha iyi, daha özgür, daha demokratik bir toplum inşası için ve devrimci, demokratik bir ülke yaratmak için, gelişmiş ve halkın katılımının sağlandığı bir demokrasi mücadelesi veriyoruz. Ülkenin değişimi sadece bir reform değişimi değil bu ülke sadece reform ile yetinemez. Çünkü bu karakter esas olarak değişimi zorlar ve zaten bir yerde duramaz. Biz sadece reform ile duramayız. Çünkü biz devrimciyiz ve sosyalizm için reform yeterli değil. Bizim mücadelemiz sadece reform mücadelesi değil. Biz devrimci bir mücadele sürdürüyoruz.”

Mauricio Funes FMLN adayı olarak 2009'da El Salvador başkanı oldu. Halk oyunun %51,23 oranındaki mutlak bir çoğunluğu ile seçimi kazanan Funes, gerilla olarak savaşmamış ilk FMLN parti lideriydi. Sağlık, eğitim ve suç önleme programlarını hayata geçirmeye ve bunun için zenginlerden alınan vergileri arttırmaya söz verdi. Sağ parti ARENA'nın ona karşı propagandası ise ülkenin yeni bir Venezuela olacağı idi. Savaş sırasında faşizmin dehşetinin ülkede hâlâ süren korkusunu ayakta tutarak, Funes'in ve FMLN'nin seçimi kazanmasına engel olmaya çabasıydı bu. Ancak Funes onların

da içini rahatlattı. “Dış politikamızda önceliğimiz Orta Amerika’yla entegrasyon ve Birleşik Devletler’le ilişkileri güçlendirmek olacak,” diyerek bu iddialara karşı çıktı. Daha da önemlisi ABD dolarını El Salvador’un resmi para birimi olarak tutmaya da söz verdi. Aslında daha çok Brezilya başkanı Lula’nın yolunu izlemek istiyor. Zaten eşi Dr. Vanda Pignato, Brezilya İşçi Partisi (PT) ile olan iyi ilişkileriyle biliniyor. Televizyonda popüler bir haber programı hazırlayan ve sunucusu olarak ünlü olan Funes, daha önce televizyonda solcu gerilla liderleriyle yaptığı röportajlarla da dikkat çekmişti. Bu programlarda basın özgürlüğünü ve Amerikalılar arası işbirliğini savunması nedeniyle de Columbia Üniversitesi’nden Maria Moors Cabot Ödülü’nü aldı. Funes savaşta bulunmamasına rağmen neredeyse bütün El Salvadorlular gibi savaşın acısını yakından biliyordu. Çünkü erkek kardeşi iç savaş sırasında öldürüldü. Bugünkü sokak şiddetini de aynı şekilde yaşadı. Yine kardeşinin en büyük oğlu Alejandro Funes Velasco, fotoğrafçılık eğitimi gördüğü Paris’te bir suçlunun saldırısı sonucu 27 yaşında öldü. Bir yanda sağın ve oligarşinin sürekli tehditleri, diğer yanda FMLN. Funes’in dengede durabilmesi mümkün değil. Esas mesele nereyi tercih edeceği, halkı ya da oligarşiyi.

GUATEMALA

URNG'nin uluslararası sekreteri Luis Antonio Ríos Méndez ile konuşuyorduk. Eski bir gerilla, doktor ve üniversitede öğretim üyesiydi. URNG'nin meclisteki ofisindeydik. Kim kahve fincanını boş görse kahve getiriyordu. Luis barışı yorumluyordu:

“Guatemala’da barış sürecini pratikte, barışın imzalanmasından on üç yıl sonra yorumlarsak, barış anlaşmasının zamanı hakkında diyebileceğimiz ilk şey, bir denge durumunun varlığı idi. Ben barış imzasının gerilla tarafının bir çalışanı olarak, anlaşmayı bütün olarak benimsedim. Biz bu imzamızla gerilla URNG’yi, politik bir parti olarak devam ettirdik. Hepimiz bu imza ile bunu kabul ettik. Kuşkusuz anlaşmanın ekonomi, eğitim ve sosyal tarafları eksikti. Ancak barış anlaşmasının imzası, ülkenin politik ve sosyal koşulları gerçeği ile incelenmeli. Bu anlaşma sayesinde sağlanan avantajla, mümkün olduğunca yoksullar ve dışlanmışlar için ülkenin 300 yıllık tarihinde daha iyi koşulları yakalayabilmek istenmiştir. Kuşkusuz bu, ülkenin bütün faktörleri dahilinde yapılabilecekleri içermekte. Ülkemizde oligarşi tarafında yer alan sağ politik gruplar, barış anlaşmasında verdikleri sözlerin çok ufak parçasını tuttular. Bu tabii ki ülkenin birçok yerinde, gerçekte görünenden daha fazla yoksulluk ve hükümetin şiddete karşı çaresizliği ile daha çok şiddet demek oldu. Aynı zamanda barış anlaşmasından sonra uyuşturucu ticareti de daha fazla arttı. Bir grup paramiliter, devletle birlikte serbest bir şekilde bu ticarete yer almaktadır. On üç yıl sonra devlet, müzakerelerde görüşülenlerin ancak çok küçük bir parçasını yaşama geçirmiştir.

Benzer bir soruyu diğer konuştuğum eski gerillalara, eski savaşçılara, savaşı hiç yaşamamışlara, gençlere, diğer ülkeldekilere ve Kumbandan Tomás'a da sordum.

Ama şu anda birçok insan ölüyor sokaklarda. Gangsterler, şiddet... Bir barış var diyebilir miyiz?

Hayır, şu anda bir savaş var diyebiliriz. Büyük sosyal sorunlardan kaynaklanan bir savaş. Ne yazık ki bunu ortadan kaldıracı, bu savaşı durduracak bir çıkış olarak çoğunluğun eşitliğini inşa eden bir toplum oluşturamadık. Evet, eğer şu andaki hükümetler gibi hükümetler devam ederse, ne yazık ki bu durumun daha iyi olabilme şansı ortada yok. Şu anda olan değişim, sadece daha demokratik olması mücadelesi. Tabii ki devrimci bir değişim yok ortada.

Önceden URNG, Marksist-Leninist devrimci bir gruptu. Şu anda URNG'ye yine Marksist-Leninist ya da devrimci diyebilir miyiz?

Evet, artık partimiz devrimci demokratik bir parti durumunda. Devrimcilik, Marksizmi ve Leninizmi kapsıyor tabii ki.

Eski parlamenter Miguel Ángel Sandoval'a da benzer bir soru sordum.

Sizce barışı kimin için bir zafer olarak ifade edebiliriz? Hükümet için mi, gerilla için mi? Kim kazandı barış anlaşmasından?

Bak şimdi, bence çok kestirme bir düşünceden şöyle bir şey söylenebilir: Barıştan herkes kazanır; bütün ülke ama kazanç çok az – gülerek–. Ekonomik sektör bu müzakerelerden kâr etti. Halk için ise barış bir sükûnet değil çünkü ortada eşitlik yok. Hükümet de çok mutlu değil çünkü bir sürü şey aynı gidiyor. Bunların hepsi benzer. Bu durumda düşünebilir ki barış ohooo, etkisiz. Ancak barışı, hem ulusal ölçüde hem de dünya ölçüsünde düşünmek gerekir. Tabii şimdi ayrı bir savaş var ama o dönemde bir başka sorumluluk da vardı. Dünya çapında önemli bir değişiklik vardı. Hoşlan ya da hoşlanma, Berlin Duvarı yok oldu. Hoşlan ya da hoşlanma, sosyalizm yok oldu. İster hoşlan ister hoşlanma, Orta Amerika bir barış süre-

cine girdi. İşte bu bir süreç bir olgudur. Yani bunu bir kişi, çok önemli biri düşündü de oldu değil. Hayır. Böyle bir durum doğdu. Bu durumda, birçok sorumluluk ortaya çıkıyor. Bir sürü şey düşmeye başladı. Yani Orta Amerika gerilla hareketi yok olmaya başladı. Bu yazılı bir durum, bir bilgisayar programı değil. Zaten halk hareketlerinin gelişimi bilgisayarla programlanamaz. Halk hareketlerinin politikası karşılıklı ilişkiyle ortaya çıkar. Nereden doğduğu belli olmaz. Nerden geldiği de belli olmaz ve “mümkün olan” ortaya çıkar.

Peki, Orta Amerika Barış Anlaşması'nın bir neoliberalizm projesi olduğunu söyleyebilir miyiz?

Şöyle küçük bir fikir ileri sürülebilir: Neoliberalizm, neoliberal pazar sükûnete ihtiyaç duyar! Bu düşünce düştü, yok oldu. Bu bitti bence. Ekonomik modeller bu şekilde genelleştirilemez. Düşünürsek, nasıl karşılaştırılabilir ki neoliberal Afganistan ile neoliberal Panama? Aynı mı bunlar yani? Ekonomik modeller de politik projelerdir. Savaş zamanı da ekonomik olarak benzerdir. Yani savaş var ya da yok, savaşlı ya da savaşız neoliberalizm zaten var. Yani doğrusu Washington da bu konsensusu kabul ediyor ama daha önce bu uzlaşmayı kabul etmiyordu; öyle bir durum, öyle bir güçlük vardı. O esnada bu fenomen bütün kıta için geçerliydi. Ancak sadece Washington'un konsensusunu arayarak Lula'yı, Chávez'i nasıl açıklarsınız? Çünkü objektif koşullar buna müsaade ediyor. Başka bir şey değil. İşte bu.

MEKSİKA

EZLN, hükümetin hiçbir şeyi ulusal düzeyde pazarlık konusu etmemesinden bıktı. Hükümetin, EZLN'nin önerilerinin Chiapas belediyeleriyle sınırlı kalması gerektiği üzerindeki ısrarı üzerine, bütün Meksikalılar'ı ve uluslararası sivil toplumu EZLN'nin talepleri hakkında düşündüklerini açıklamaları ve isyanın geleceği hakkında görüşülmesi için referanduma çağırmaya karar verdi. 27 Ağustos 1995'te gerçekleşen ulusal ve uluslararası referandum, 1,2 milyon Meksikalı'nın ve 100 binden fazla yabancı'nın katılımıyla gerçekleşti. Ulusal katılımcıların %97,5'i EZLN'nin ana taleplerinde ısrar etmesi gerektiği yönünde görüş bildirirken, %92,7'si de istekler için savaşılabilmesi amacıyla ülkedeki tüm demokratik güçlerin geniş bir sosyal ve politik muhalefet safında birleşmesi yönünde görüş bildirdi. Katılımcıların %94,5'i, demokrasinin garanti edilebilmesi için kapsamlı bir politik reform yapılması gerektiğini onayladı. %52,6'lık bir kesim, EZLN'nin kendini yeni ve bağımsız bir politik güce dönüştürmesini teklif etti. %48,7 de bu dönüşümün önceden var olan organizasyonlar yoluyla yapılması gerektiğini ifade etti. Bu EZLN'nin sivil toplumla diyaloga girme teşebbüsünün büyük bir başarısıydı.

10 Eylül 1995'te EZLN, diyalogun kuralları ve çalışma gruplarının tesisi için, diyalogun altı ana konusuyla ilgili önerisini açıkladı: Yerli hakları ve kültür, demokrasi ve adalet, refah ve gelişme, Chiapas'da barış, Chiapas'da kadın hakları ve saldırıların durması.

EZLN bu referandumdan sonra 1999'da bir referandum daha düzenledi. Referandumu yeni bir demokrasi aracı olarak kullandı. Aynı zamanda referandum örgütlenmesini kendi örgütlenmesini güçlendirme biçimi olarak da kullandı. Yani referandum sonuçlarını kendi

politikasının rotası olarak uygularken aynı zamanda referandum sırasındaki yüz yüze görüşmeyi, örgütlenişinin ve yeni demokrasi anlayışının tanımının bir parçası olduğunu gösterdi. Subkumandan Marcos, La Realitat'ta bizle konuşurken 1999 referandumunu yorumluyordu:

“Referandumun, Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu'nun kafasındaki birkaç soruya yanıt vermenin bir yolu olduğunu düşünüyoruz. Bunlardan birincisi ve en önemlisi: Klasik metotların dışında olan değişik bir yolla politika yapmak mümkün müdür? Gücü zapt etmeden, kullanmadan, bir siyasal parti olarak organize olmaksızın, sivil toplum dışında hiç kimseye güvenmek zorunda kalmadan siyaset yapılabilir mi ve bu insanları bu siyasal kararların içine katabilir miyiz diye düşündük. Bu sorunun yanıtı olumluydu. Meksika'dan ve dünyadan katılan milyonlarca insan, şu ya da bu şekilde kendilerini organize ettiler. Çünkü bu sadece fikirlerini beyan etmek değildi, aynı zamanda bunun duyulması için organize olmak durumunda kaldılar. EZLN'nin kendisine sorduğu bir diğer soru da: ‘Uzun süren bir savaşın sonunda toplantıya davet etme kapasitesini koruyup korumadığı veya kaybedip kaybetmediği’ydi. Diğer bir deyişle, ‘İnsanlar bizim çağrımıza cevap verecekler miydi?’ Bu da önemli bir soruydu. İnsanlar yanıt verdi ve aynı zamanda EZLN'nin toplantıya davet etme gücünü koruduğu görüldü –hatta referandumla da açıkça anlaşıldığı üzere– daha da büyüdü. 1999'daki referanduma katılanlar ile 1995'teki referanduma katılanlar arasındaki fark %300'dür. Referandumu tanıtan aktif katılımcıların sayısı, katılan ülkelerin sayısına ilişkin fark, önerilerin açıklığı, herhangi bir siyasi partiye üye olmayan ve profesyonel olmayan insanların sayısındaki artış oranı %500'dür. Bizce bu sivil toplum için bir dersten daha ötedir. Bir sürü şeyi daha farklı yapabileceğimizin mümkün olduğuna dair bir işarettir. Sivil toplum için asıl büyük ders budur.

Ya sonuçlar?

Evet, sonuç şu; sivil toplum: “Ben kendimi, siyasal partiler söylemeden de organize edebilirim. Ben kendimi seçim takvimi dışında da politika yapmak için organize edebilir ve iyi sonuçlar alabilirim”

dedi. Son referandumda olan kesinlikle budur. Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu'nun yani EZLN'nin asıl tabanı olan yerliler ile ülkedeki birçok sosyal alan arasında direkt bir ilişki oluşturmaya hizmet etti. Hatırladığınız gibi, 5 bin topluluk delegesi ülkeyi gezdi. Bu yolla birçok insan bizi medya, bildiriler veya gazeteciler aracılığıyla değil direkt olarak delegeleri dinleyerek, doğrudan doğruya tanımaya, öğrenmeye başladı. Tam tersi de oldu aynı zamanda: Delegeler Meksika'yı aşağıdan hissettiler, yoksul insanları tanıdılar ve onların yaşam güçlerini, dirençlerini ve ülkemizin komünlerce dönüştürülmesi mücadelesini artırdılar. Şu veya bu yolla EZLN referandumdan sonra daha güçlü, daha ehil. Gücü böylece daha büyük.

Pancho Villa, Meksika devriminin bir başka aktörü. Eşkiya, gerilla ve bir halk kahramanıydı. İlk isyanı bir eşkiya öyküsüydü. Ağanın, kız kardeşine tecavüz etmesi nedeniyle dağa çıktığı söylenirdi. O bunu hep reddetti. Haksızlığa karşı çıktığı için dağlarda olduğu hiç tartışılmadı. Meksika onu 1910 yılında diktatör Portfirio Diaz'a karşı mücadelesinde duydu. Modero'nun güçlerine katıldı. Albay oldu. 1912'deki ayaklanmada yakalandı. Ölümüne mahkûm edildi. Ancak hapisten kaçtı. Sonra Huerta'ya karşı Zapata ile birlikte savaşmaya devam etti. 1914'te Zapata ile başkent Meksiko'ya girdi. Zapata da, Pancho Villa da iktidarı bırakıp gittiler. Kirlenmediler. Sonra kendi dağlarında gerilla savaşı verdi. ABD'ye karşı da savaştı. 1920'de Carranza'nın Álvaro Obregón tarafından devrilmesinin ardından affa uğradı. Kalan yaşamını bir çiftlikte geçirdi. 23 Temmuz 1923'te arabasıyla partiden evine dönerken, ondan hâlâ korkanlar tarafından öldürüldü.

EL SALVADOR

Guatemala'daki soruyu El Salvador'da da sordum. Tabii ki Guatemala ile El Salvador çok farklıydı. Guatemala'da URNG'nin sadece iki parlamenteriyken, FMLN'yi bir koalisyon olarak sayarsak bile yine de hükümetti. Jorge Schafik Hándal'a konuşuyordum. Eski gerilla komutanı, El Salvador hükümet partisi parlamenteriydi.

Peki, biz şimdi El Salvador'da bir barış var diyebilir miyiz? El Salvador çok tehlikeli bir ülke değil mi?

Her gün birçok insan ölüyor sokakta. Bu başka bir problem. Barışın imzalanması ile ilişkili ya da savaşla ilgili bir şey değil. Bu bir sosyal problem ve ülkenin ekonomik durumuna bağlı. Yani siz yeterli iş alanı yaratmazsanız ve bu durum genel olarak büyük bir işsizlik durumu yaratırsa, böyle bir ortamı ortaya çıkarır. Bu aynı zamanda asgari ücreti çok düşük tutar ve herkesi açlık sınırına taşır. Çünkü ülkede geniş bir işsiz tabakası var. Bu durumda özel teşebbüsler en minimum ücreti verirler ki bunu kabul etmezseniz açlık ile karşı karşıya kalırsınız. İşte bu durumdan kaynaklı olarak milyonlarca insan ülkeden göç etti. Sadece ABD'ye göç edenler bile milyonlarca kişi. Bu ülkenin esas çalışma gücü göç etti. Bu ülkede iş olsaydı başka tarafa gitmezlerdi ki! Yani savaş sırasında şiddet nedeniyle ülkeden kaçanların, şiddet ve savaş bittikten sonra dönmemesi, hatta daha fazla göç etmesinin nedeni bu. Yani artık şiddetin yerini ekmek bulamamak-ekmeğini kazanamamak aldı. Gençlerin iş bulamaması, ailelerinin artık onlara bakamaması, kendilerini toplum dışı hissetmesi ve diğer gençlerle birlikte kendilerini sadece sokakta ifade edebilmeleri,.. Bu durum nasıl ortaya çıktı? Sağcı

hükümetlerin ekonomi politikalarıyla... Özellikle başkan Francisco Flores zamanında. O hükümet, daha önceki ARENA hükümetlerinin politikalarının devamıydı zaten. Yani El Salvador'un üç temel problemi vardır. Birincisi, işsizlik ki bu problemi çözemezseniz diğer problemleri zaten çözebilme şansınız yoktur. Bu sefer herkesin bir başka ülkeye göç etmesinden veya ancak ailesinin gönderdiği parayla burada geçinebilmesinden başka şansı yoktur. Bu durumda ne sağlık sistemi, ne sosyal güvenlik sistemi ne de eğitim sistemi olabilir. Çünkü 2 milyon insan bu hükümet için değil ABD'de, ABD için çalışmaktadır. Yani ulusal hükümet dışarıdan gelen parayla geçinmeye çalışırken, bu sağlık sistemi olmaz, eğitim sistemi de olmaz ve bundan yararlandıkları da dışarı gider. Zaten yoksa oradan para göndersinler de ekonomiyi beslesinler mantığı ile olabilir mi? Olmaz tabii ki değil mi? O zaman düşünüyorlar, işsizlik? Yok buna çare. Ekonomik kriz? Yok buna bir çare, çıkışı yok bunun. O zaman ne yapabilir? Ülkede ortaya çıkan sınırlar arasında taşımacılığı yapılan uyuşturucu ticaretinden başka bir şey kalmaz geriye. O zaman Hollywood filmleri ortaya çıkar. Hani bir film vardı, bir yandan bu durumu anlatan, öte yandan bir çocukla kızın aşkını anlatan... Böyle bir film ortaya çıkarttı 2003 hükümeti. Geriye kalan duvarlara graffiti çizebilmek dışında bir şey yok. Yani başkasını öldürmekten geriye kalan bu. Örgütlenme yok. Yani bir ekmek, bir elma ile köşede durmak dışında bir şans yok ve sonra hükümet buna sıfır hoşgörü açıklamasını koydu ve bütün gençleri cezaevine tıktı. Ne yapacak? Ekmek vermiyorsun, bir başka şans tanıımıyorsun ve sonra iki ay hapse tıkıyorsun. Ne olacak? Sonra aynı zamanda bu çatışmaları basına taşıyorsun. Bunun dışındaki hiçbir şeyi hesaplamıyorsun. Sonra bütün bu durumu bir zafer olarak algılıyorsun. Bunu zafer olarak gösteriyorsun. Bu durumda ortaya ne çıkıyor? Gençlerin bir başka türlü örgütlenmesi doğuyor. Bu sınırlarımız arasında yeni bir bölge savaşına dönüşüyor: Topraklarımızda uyuşturucu taşıma savaşları. Biri bir tarafı örgütlüyor. Diğer uyuşturucu ticaretinin bir başka boyutunu ortaya çıkarıyor. Aynı zamanda başka 'senyör'lar da onların güvenliklerini sağlıyor.

Bu güvenlik sağlama işi tam Hollywood gibidir. Bu mafyaya ödeme yaparsınız, o da sizi güvenliğini sağlar. Şimdi bu oluyor. Bugün bu sektör ulusal polis teşkilatından daha büyüktür. Çünkü sokakta, taşımacılıkta, her yerde onlara ödeme yapılır. Yani onların sahip oldukları silah, para, hepsi çok fazladır. Bu sorun FMLN hükümetinin bugün ve çözülmesi en zor olan, en önemli sorunudur. Çünkü bunun sosyal ve ekonomik nedenleri vardır. Çünkü bunun aynı zamanda bir suç organizasyonu vardır. Çok önemli radikal kararlara ihtiyaç vardır, yoksa bu işin içinden başka türlü çıkılmaz. Yani eğer bir iş yaratabilirsenez, insanlara daha iyi kazanabilme şansı yaratabilirsenez onları sokaklardan kurtarabilirsiniz. Öte yandan sağlık, eğitim sistemi sağlayabilirsiniz ve diğer aktivitelere katılmalarını sağlayabilirsiniz olabilir. Yani devletin bütün halkının yaşamını garanti altına alması gerekmektedir. Bütün El Salvador halkının bu şansı olmak zorundadır. Bu olmazsa siz işinizi yapmamış olursunuz. Eh, bu şans olmasına rağmen suç işlemeye hâlâ devam ediyorsa o zaman polis devreye girer, adalet devreye girer. İşte ancak bu şekilde polisin müdahale edebilme hakkı ortaya çıkar.

Şimdi, siz çok iyi bir şekilde neoliberalizmi anlattınız, tanımladınız. Peki, ama şimdi "Neoliberalizmin barışa ihtiyacı vardı," diye bir düşünce var. Ne dersiniz, bu konuda ne düşünüyorsunuz? Barış için bir neoliberal proje diyebilir miyiz?

Doğru, şimdi neoliberalizmin temel fikri serbest pazar ve bu serbestlik içinde herkesin ticaret yapabilmesi, alıp satabilmesidir. Bu aynı zamanda herkesin ticaretini sürdürebilmesi ve pazardan satın alması hakkını içinde taşır. Çünkü temel olan market-pazardır. Yani herkesin bu pazarı kabulünden geçer değil mi? Yani öncelikle şunu söylemek gerekir ki neoliberalizm daha büyük kapasitede bir kapitalizmdir. Bu aynı zamanda pazarın her yere yayılması, devletin asgariye inmesi, pazarın demokrasisinin inşası yani bir vitrin demokrasisi ortaya çıkmasına neden olur. Çok mutlu olursunuz çünkü vitrinden demokrasiyi satın alma şansınız olur. Devlet böyle bir duruma taşınır. Burada tabii ki kazanan çok azdır, kaybeden çok. Yani bu sistem çok daha küçük azınlığı zenginleştiren,

çok daha büyük çoğunluğu yoksullaştıran bir sistemdir. Bu sistem bütün dünyada, tabii ki El Salvador'da da insanlığın büyük parçasını dışlar. Çünkü bu sistem, ufak bir parçanın büyük bir tarafı ele geçirmesi üzerinedir. Şimdi batıdaki kriz, zaten neoliberalizmin ölümüdür. Kapitalizmin ölümü değil, neoliberalizmin ölümüdür. Şimdi diğer türlü bir kapitalizm var ama bu da neoliberalizmin ölümü demektir. Neoliberalizm, zenginliğin çok küçük bir parçasının elinde toplanmasıdır. Krizden önce kaç banka vardı? Şimdi kaç banka var? Beş vardı, şimdi üç tane kaldı. Kaç tanesi bugüne gelebildi? Daha fazla tekel var şimdi. Neoliberalizm insanlık için kötü ancak insanlık tarihinde daha iyi bir durumu ortaya çıkarabilme ihtimalini yaratıyor.

ABD'nin Orta Amerika'ya müdahalesi sadece neoliberalizm ile başlamadı. Latin Amerika, ABD'nin arka bahçesi olarak tanımlanıyordu. ABD için Orta Amerika, bahçenin arka tarafı bile değildi oysa. El Salvador bütün tarih boyunca ABD'ye göre elma ve muz bahçesiydi. ABD her zaman oligarşinin en önemli finans destekçisiydi. 1980'den barış müzakerelerine uzanan dönem bu şekilde yürüdü. Carter ve ondan sonra Reagan ve Bush yönetimleri, on yıl içinde El Salvador hükümetine yedi milyar dolar askeri yardım yaptılar. Bu askeri yardımlar ölüm timlerini, milli muhafızları esas olarak finanse etmekteydi. Milli muhafızların, 2 Aralık 1980'de dört Amerikalı rahibeye tecavüz edip onları öldürdüğü ortaya çıktığında, Carter yönetimi bu yardımı durdurdu. Katolik bir yardım kuruluşunda yoksullara yemek, barınak, tıbbi yardımda bulunan bu dört Amerikalı rahibenin vahşice öldürülmesinin etkisi bile ABD yönetiminde çok uzun sürmedi. Sağcı lobilerin baskısıyla yardım tekrar başladı. Reagan yönetimi daha da fazla para gönderdi ve yeni danışmanlar görevlendirdi. Salvador hükümetinin insan hakları ihlallerini ört bas etti. Hükümeti eleştirenlere karşı da baskı uyguladı. Böylece binlerce sivil kurbanın katledilmesine doğrudan yardımcı oldu. El Mozate kıyımına rağmen Reagan, El Salvador hükümetini desteklemeye devam etti. Bu arada milli muhafızların insan hakları ihlalleri olsa da Salvador hükümeti

onları engelleme çalışıyor diyerek üstünü örttü. Carter sırasında on dokuz, Reagan yönetimi esnasında da yirmi altı ABD'li danışman El Salvador'da görev aldı. Ayrıca El Salvador askerleri Georgia'da eğitiliyordu. 1982'de Reagan askeri yardım olarak 100 milyon ABD doları verdi. Koşul olarak ölüm timlerinin eylemlerinin durması sözünü aldı. Bu arada Bush da Salvador'u ziyaret ederek, özellikle kilise çalışanlarına karşı olan saldırıların, kaybedilmelerin durmasını söyledi. Sağcı ölüm timlerine karşı gidileceğine dair söz verildi ve hükümet teknik yardım istedi. Özellikle rahibelerin öldürülmesinin ABD kamuoyunda doğurduğu tepkiler sonucunda yapılan bu kerhen baskı karşısında El Salvador hükümeti, şüphelileri kovdu ve yurt dışına gönderdi. Fakat sadece iki kişiyi öldüren bir yüzbaşıyı yakaladılar ama farklı bir nedenden.

Bütün bunlara rağmen ölüm timlerinin varlığı her zaman gündemde oldu. Eski büyükelçi Robert E. White, El Salvadorlu çok zengin altı toprak ağasını ölüm timlerinin finansörü olarak belirledi. Reagan'ı eleştirenler, Reagan'ın dolaylı olarak ölüm timlerini desteklediklerini iddia ettiler. 84-85'te Duarte bazı önemli generallerinin ölüm timleriyle bağlantısı nedeniyle rütbe tenzili yaptı. Bundan sonraki hükümetler ölüm timlerine karşı olduklarını ve mücadele edeceklerini söyledi. Zaten ondan sonra ölüm timlerinin eylemleri ortadan kalktı, düştü. 1987'de yeniden başladı. 1988'e doğru artı. Otuz iki sivil öldürdüler. 1989'da altı cizvit rahibini öldürdüler –ayrıca ev sahibesi ve kızını da öldürmüşlerdi–. Bu Reagan Hükümeti'nin bile soruşturma yapmasına neden oldu. Reagan'ın destekçileri, ABD dış politikasında, ABD'nin çıkarlarını korumak için askeri hükümetin gerekli olduğu ileri sürdüler. FMLN'nin askeri eylemlerinin "terörist" olduğunu, El Salvador Hükümeti'ni ve ABD'yi tehdit ettiğini söylediler. ABD finans çevreleri ise Reagan'ı destekledi. Bunu uluslararası bir komünist komplo olarak nitelendiriyordu. FMLN'yi Sandinistler, Komünist Küba ve Sovyetler Birliği'nin bir planı olarak ileri sürdüler. Bir beyaz kitap yazdılar. Adı: *El Salvador'a Komünist Müdahale*. Rus-ABD soğuk savaşı kapsamı içinde yürüyen bir durum olarak tanımlanıyordu.

GUATEMALA

URNG'nin Maya parlamenti Félix ile konuşuyorduk. Mecliste iki görüşme arasında güçlükle gelmişti. Hükümetin çıkarmaya çalıştığı reform yasasını engellemeye çalışıyorlardı. İktidarda Colom hükümeti vardı. Dünya kamuoyunda genel anlamda sol bir hükümet diye biliniyordu. Uzun yıllar sonra ilk defa böyle bir iddiada bulunan bir parti vardı hükümette. URNG, hükümeti neoliberal buluyordu. Bu koalisyon da yoktu. Ancak bir grup eski URNG'li hükümetle hareket ediyordu. URNG'nin sadece iki parlamenti vardı.

Eskiden URNG bir gerilla örgütüydü. Şimdi ise seçimsel bir parti. Sizce URNG Guatemala'yı değiştirebilecek mi?

Bence kuşkusuz... Biz bunun için mücadele ediyoruz. Bunun sözünü verdik. Guatemala'yı barış imzaladıktan sonra bu yol ile değiştireceğiz. Bu ülkede gerçek bir demokrasi yaratma sözü verdik. Adaletli bir ülke kurma sözü verdik ve bunun mücadelesini sürdürüyoruz. Bu büyük bir iş ama ben parlamenterim. Ben batı bölgesinin parlamenteriyim; Meksika sınırının ve oradaki toplulukların, sosyal hareketlerin temsilcisiyim ve diyebilirim ki biz böyle bir çalışmanın olanağına sahibiz. Kuşkusuz URNG-Maiz Guatemala'da hükümet olacaktır. Biz bunun için çalışıyoruz. Guatemala'nın değişimi bizim partimizin programında var ve Guatemala'nın da buna ihtiyacı var.

Bu kadar yıldan sonra barış anlaşması kesinlikle doğrudu diyebilir misiniz?

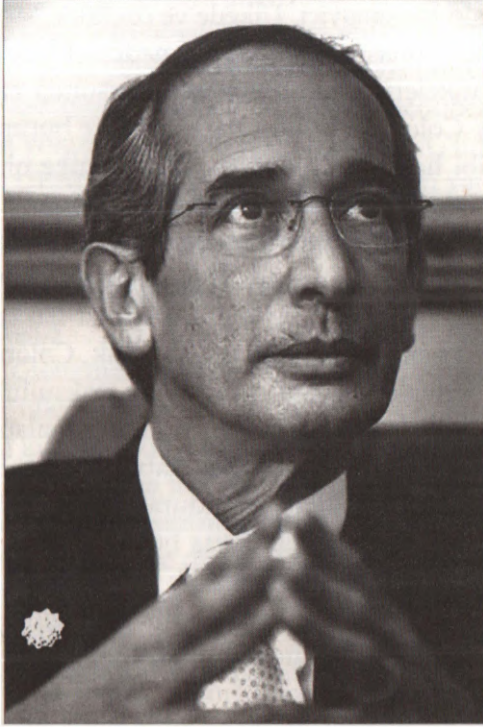
Barış ihtiyacı o zaman. Bir savaş sürekli devam edemez. Savaş bir lider ya da bir kişi üzerinden yürümez. Bir sosyal fenomendir ve tarihsel bir durumdur. Tarihsel bir durumun objektif sonucudur

barış. Savaşın bitmesi savaşın devamının sonucudur ama mücadele devam ediyor; bu ya da başka bir formda. Birçok mücadele biçimi vardır. Objektif olarak mücadele devam ediyor. Biz barış imzalayarak yapabildiğimizi gerçekleştirdik ve biz şimdi yine yapabilmek için çalışıyoruz. Biz devrimci sosyalist ilkemizden vazgeçmedik. Biz stratejik olarak yine onun için mücadele ediyoruz.

2008'in Ocak ayında Álvaro Colom Guatemala başkanı seçildi. Kendisi 'solcu' bir başkandı. Çok kanlı bir darbeye ve ABD'nin doğrudan saldırısıyla devrilen Arbenz Hükümeti'nden sonra, elli yıldan fazladır ilk defa sağın adaylarının dışında bir başkan seçildi. Colom mühendis ve eski bir sanayici. Ülkede ve özellikle Maya toplulukları arasında popüler olmasının en önemli nedenlerinden biri, iç savaş mültecilerinin ülkelerine geri dönmesi konusunda önemli aktörlerden biri olması. Colom ve hükümeti, neredeyse bütün Orta Amerika hükümetleri gibi halkın talepleriyle, ABD ve ülke oligarşisinin tehditleri arasında sıkışıp kalacak. Başkanlık için yemin törenine katılan Latin Amerika ülkelerinin başkanları da bunu yansıtıyordu. On kadar devlet başkanının arasında bir yanda Hugo Chávez, öte yanda ABD'nin kıtadaki en yakın işbirlikçisi Kolombiya Devlet Başkanı Alvaro Uribe vardı. Chávez hemen ilk hamlesini yaparak, Colom Hükümeti'ne tercihten petrol verebileceklerini söyledi. Bu, yoksulluk içindeki Guatemala'nın en temel ihtiyaçlarından birinin karşılanması demekti. Colom bunu sanayicilerle tartışmadan kabul edemeyeceğini söyledi. Sonra da ucuz petrolü reddetti. Honduras darbesinin kanser etkisi, bütün Orta Amerika ülkelerinin hatta bütün Latin Amerika ülkelerinin ensesindeydi. Colom'un başkanlık yarışındaki rakibi, ABD'nin ünlü darbeci eğitim yeri Amerikalar Okulu'nda eğitim gören General Pérez Molina'ydı. Molina Guatemala'da katliamları ve işkenceleri ile ünlü istihbarat biriminin başkanlığını da yapmıştı. Seçim propagandasında demir yumruğunu gösterdi. Suça karşı güvenlik kuvvetlerini %50 artıracığını ve asker kullanacağını açıklamıştı. Bir yanda otuz altı yıllık savaş, iki yüz binden fazla kişinin öldürülmesi, kaybedilmenin dehşetli korkusu, bunların üstüne işkence, göç ettirme

ve Honduras darbesi. Ayrıca Colom'un ucuz petrolü reddetmesinin diğer büyük nedeni de ülkenin petrol dağıtıcı tekelinin aynı zamanda ülkenin en büyük medyası olması. Venezuela tercihli petrolü yani ucuz petrolü, sadece özel anlaşmalarla devletlere ya da kamu kurumlarına dağıtımı için vermekte. Yani tercihli petrol, ülkenin en büyük petrol dağıtıcısının tekerine de çomak sokuyor.

URNG, Colom'un platformuna katılmadı. Ancak eski URNG'liler, Indian grupları ve bir grup URNG'li de ehven-i şer olarak Colom'un yanında yer aldı. Bu durum, klasik bir Latin Amerika paradoksuydu.

MEKSİKA

3 Ekim 1995'te San Andrés'te, yerli hakları ve kültürü hakkında görüşme masası oluştu. San Andrés idare prosedürü anlaşması gereğince istenilen sayıda "danışman ve misafir" her iki taraf için de görüşmelere katılabilirdi. EZLN yüz kadar entelektüel, aktivist ve Indian örgüt temsilcilerine, görüşmeler süresince pazarlıkların Meksika'nın her tarafındaki sivil topluma açılabilmesi için EZLN'ye danışmanlık yapmaları çağrısında bulundu.

18-22 Ekim arasında EZLN ve federal hükümet arasındaki görüşmelerin ilk bölümü yerli haklarına ve kültürüne saygı çerçevesi içerisinde başladı. Çalışma grupları şu bölümlere ayrıldı:

1. Komün ve otonomi ile ilgili yerli hakları.
2. Yerliler için adaletin sağlanmasının garantileri.
3. Yerlilerin politik temsili ve katılımı.
4. Yerli kadınların durumu, hakları ve kültürü.
5. İletişim yolları.
6. Yerli kültürünün yayılması ve gelişmesi.

23 Ekim'de Başsavcılık, hükümetin daha önce EZLN'nin kumandanı olarak Fernando Yáñez Muñoz'un 21 Ekim'de Mexico City'de tutuklandığını açıkladı. EZLN buna karşılık olarak, tutuklamanın diyalog yasasına ve uzlaşmaya direkt bir saldırı olduğunu bildirdi ve kırmızı alarm ilan etti. Çünkü bu kanun, özellikle iki taraf arasında diyalog devam ettiği sürece, EZLN üyesi olmakla suçlanarak yapılacak tutuklamaları yasaklıyordu.

27 Ekim'de COCOPA'nın baskısıyla Fernando Yáñez Muñoz serbest bırakıldı ve aleyhine yapılan suçlamalar düştü. EZLN kırmızı

alarmı son verdi ve San Andrés'teki barış görüşmelerinin yerli hakları ve kültürü hakkındaki ikinci kısmına katılacağını açıkladı.

Barış görüşmelerindeki her şey her alanda tartışılıyor, komünler kararlarını bildiriyor ve EZLN görüşmelere devam ediyordu. Marcos'un, "Biz bir cevap hareketi değiliz. Soru hareketiyiz. Biz soruyoruz halk cevap veriyor." diye tanımladığı biçimlerden biri referandumlardı. 1999 referandumunu ile ilgili bilgi veriyordu:

"Subkumandan Marcos'tan, ulusal ve uluslararası sivil topluma.

Bayanlar ve baylar,

Meksika'daki bütün belediyeleri dolaşacak beş bin Zapatista delegesinin adı belirlendi. –Aslında altı bin tane isim belirlendi çünkü yoldaşlar, 'Bazı kişiler hasta falan olursa yedekler olsun, dediler.– Yola çıkmaya hazırlandığımız şu andan istifade edip imha savaşının sona ermesi ve yerli haklarının tanınması için ulusal referandum örgütlenmesinin nasıl yürütüleceği hakkında biraz konuşmak istiyorum.

Bilmiyorum, size telesekreterimize bırakılan mesajları anlatarak mı başlasam! Öneğin, Chac bizi tavsiyelerini bildirmek ve saygılarını

sunmak için aramış. Telefonların güzel bir kısmı Chihuahua'dan gelmiş. Alma isimli bir ortaokul öğretmeni, bize hükümetin yalanlarından bıktığını ve referandumu desteklediğini, kendimizi örgütleyebilirsek her şeyin iyiye doğru değişeceğine umudu olduğunu anlatmış. –Sağ olasin Dona Alma ve selamlar! Biz de bunu çok istiyoruz. – Chihuahua'daki bir radyo programından bizi sorular sormak için aramışlar. –Sanırım programın ismi 'Yaşa ve Yönet'– Böylece dinleyici yaşamının ve yönetmenin ne olduğu, referandumun ne hakkında olduğu konusunda bilgilensin diye. –Ne yazık ki söylediklerimizin kayıtlarını nereye göndereceğimi bilmiyorum– ayrıca Diario de Chihuahua okuyucularına bir mesaj göndermek için bizi aramış. –İyi şanslar ve umarım aynı zamanda onlar için de olan bu mektubu yayınlarsınız. – Ciudad Juárez'den Segura ailesi, ülkenin bugünkü durumuna üzüldüklerini söylemişler ve tanrının bizi aydınlatmasını istemişler! Bazıları bize anneler gününü hatırlatmak için aramış –Gerksinmeyen bir ileri görüş, 10 Mayıs'a daha uzun yollar var). Diğerleri de sadece mesajımızı dinlemek, merhaba demek ve iyi şanslar dilemek için aramışlar.

Fakat bundan iyisi –size bunların hepsini anlatmayacağım– bir sürü telefon gelmiş ve hepsi çok coşkulu ve heyecanlı.

Size referandumu yaymak ve tanıtmak için oluşturulan tugayları anlatmak daha iyi. Örneğin Veracruz'da çalışmalarını yapan 'Moises' tugayı var. Chapultepec, Poza Rica'da referandumu tanıtan tugay var.

Obraz Sociales, Fraccionamiento San Román ve Tepeyac. Bu tugaydan sorumlu kişi, bedeni hasta ancak ruhu herkesten daha sağlıklı bir kadın ve o hiçbir teşekkür beklemeden tugayı oluşturanlarla birlikte adalet için çalışıyor. Buraya onun adını koymayacağım fakat o ve biz hepimiz onun kim olduğunu biliyoruz. Sonra Baja California'da 'Sub-speedy ve Referandum' adlı videoya özel bir istek koyan 'Bölge ve Özgürlük' tugayı var Tijuana'da. Veya referandumu Triqui ve Nahuatl'de tanıtan 'Ensanada', Baja California'dan 'Hermenos' tugayı.

Chihuahua'da Parral'dan 'Teporaka' tugayı, referandumu Raramuri'de tanıtıyor ve bize KITA SHIWE demişler –Raramurice 'vazgeçme' demek–. Chiapas'ta 'Chawok' (Şimşek) tugayı, Mam, Chuj

ve Jaltieco'da çalışıyor. Ve diğer tugaylar, Tzeltal, Tzotail, Tojolabal, Chol, Cakchiquel, Zoque ve Spanish'de ileri hücum ediyorlar. Colima'da bir tugay vardı, 'La Parota Apapachadora' Mexico City'de bir demet genç insandan oluşan tugay var...

Ve daha fazlası Mexico City'de örneğin bir grup eski futbolcu –şimdi 'spor adamlığından' emekli– Mexico City'deki delegasyona katılacak Zapatista temsilcileriyle bir maç programladı. Bize meydan okumayı kabul edip etmediğimizi ve formalarımızın ne olacağını sordu. Tabii ki kabul ettik ve formalarımızın önünde beş kırmızı noktalı yıldız ile aynı kırmızı renkten EZLN yazısı ve arkasında gene kırmızı numaralar olacak. Şortlar –tercihen "Cholo" Díaz'ın giydiklerinden– beyaz ve çoraplar siyah. Ayakkabıları merak etmeyin, biz *huaraches* getireceğiz, yeni globalize olmuş *huaracheler* Aşırı solun önünde sıraya girmeyi planlıyorum. Tutarlı olmak zorundasınız, ne de olsa değil mi? Ve savunmada bir Zapatista barikatı yapmaya başlayacağız. Stratejimiz onurlu direniş olacak. Bize, eski futbolcuların stadı ve topu ayarlayacağı söylendi. Güzel! Biz de hakemi ayarlayacağız. Buna rağmen sağlam oynamak zorundayız.

Ve böylece bu anlarda, referandumun Meksika'da iyi yürümesi için çalışan birçok kadın, erkek, genç, yaşlı hakkında sizinle konuştum ve bu referandumun başarısı, onların da hak ettiği ve ihtiyacı olan barışın yolunda ilk adım olacak.

Fakat bütün her şeyi anlatmak yerine, size Meksika'da referandumu yaymak ve tanıtmanın en önemli aşaması hakkında bir özet vereceğim. 11 Şubat 1999 itibariyle, federasyonun 32 eyaletinden 30'unda, 600'den fazla tugayın kaydını yaptık. –Sadece Nayarit ve Campeche eksik fakat onların da katılması uzun sürmez.– Tugaylarında en fazla insan bulunan eyaletler: Federal Ditrict, Chiapas, Puebla, Mexico eyaleti, San Luis Potosi, Veracruz, Oaxaca, Sinaloa, Chihuahua, Morelos, Nueva Leon ve Zacatecas.

Cumhuriyetin her tarafında bulunan tugaylardaki katılımcıların çoğunluğu, bir partiye üye olmayan veya politik organizasyona dahil olmayan insanlar. Peki, katılmayı bekleyen politik ve sosyal örgütlenmeler nelerdir? Tam isabet, devam et! Bu referandum herkes için...

Ve böylece biz de gidiyoruz. Tugayları olan birçok belediye var fakat diğer birçoklarının hâlâ yok. Hadi uyanın.

Öte yandan, referandumun bölgesel organizasyon aşaması başladı. Daha ne bekliyorsunuz? Katılın!

Uluslararası referanduma selamlarla! Bundan sonraki sefer tugaylarımız ve İspanya, İtalya, Arjantin, Uruguay, Japonya, Güney Kore, Güney Afrika, Fransa, Norveç, İsviçre, Nikaragua, İsrail, Yunanistan, İngiltere, Avusturya, İsveç, Kanada, Venezuela, Brezilya, Porto Riko, Şili ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tugay üyelerimiz hakkında da konuşacağım.

Evet, bayanlar ve baylar! Size söylemek istediğim şeyler aşağı yukarı bunlar. Unutmayın! Referandum 21 Mart 1999 Pazar günü ve Zapatista delegeleri, belediyenize sizinle konuşmak ve sizi dinlemek için gelecek. Zaten referandumun amacı bu. Hepsi bu.

Sağlıcakla kalın.

KITA SHIWE!"

Meksika'nın Güneydoğu Dağları'ndan Subkumandan Marcos

Şubat - 1999

Fernando Yáñez Muñoz yani Kumandan German, 1960'tan sonra bir FLN mensubu olarak öğrenci hareketinin içinde yer aldı. 1974 yılında, kardeşi Chiapas'ta gerilla iken gizli servis elemanlarınca öldürülünce, kardeşinin gerilladaki adı "German" Fernando Yáñez Muñoz'un adı oldu. Kasım 1983'te EZLN'yi dağda kuran altı kişiden biri olan. Subkumandan Marcos Yolanda - Ana Maria ile evlenirken, Kumandan German da Lucia ile evlendi. Daha sonra *Rebeldia* adlı EZLN gazetesinin danışman editörü oldu.

EL SALVADOR

Profesör Roberto Cañas ile San Salvador Üniversitesi'nde konuşmaya devam ediyorduk. Eski gerilla komutanı ve barışın imzacılarından biriydi. Başında deri kasketi, koyu renkli gözlükleri vardı. 1970'in başında dağa gerilla olarak bu üniversiteden çıkmış, 1992'de barışın imzasından sonra yine üniversiteye dönmüştü. Barış müzakerelerini, sürecini, bugünü analiz ediyordu:

"Bence o esnada, aynı zamanda askeri-politik mücadele veren bir grup, çok uzun süren savaş sırasında savaşın ne zaman biteceği tartışmasına çok soğuk bakıyordu. Bunun çok iyi analiz edilmesi lazımdı. Çünkü FMLN Farobundo Marti Cephesi'nin, yani bizim yaşadığımız tartışmalarda, 1989'daki durumumuz çok önemliydi. Şu mutlaka anlaşılmalı ki Latin Amerika'nın en karmaşık ve sofistike durumda olan FMLN idi. Örgütlüyüydük, toprağımız vardı ve çok büyük silahlı gücümüz vardı. Aynı zamanda kırk altı ayrı bölgede örgütlüyüydük ve ülkenin çok önemli bir bölümün kontrolü elimizdeydi. Biz elektriğe sabotaj düzenlediğimizde elektrik olmaksızın ülkenin hareket etme olanağı yoktu ve hayatı durduruyorduk. Şu denilebilir, neden ordu FMLN ile müzakereye girdi? Çünkü FMLN elektriğe sabotaj düzenlediğinde, pratikte ülkenin ekonomisini tamamen durduruyordu. Ayrıca taşımacılıkta düzenlediğimiz sabotajlarla engelliyorduk ki büyük şirketler hiçbir şeyini pazara ulaştıramaz olmuştı. Bu daha pasifisti ama büyük sektörlerin bir diğer sektöre ulaşmasını engelliyordu. Bütün bunlar barış müzakerelerin mümkün hale getirdi. Bu El Salvador'da ekonomiyi elinde tutan sağın barış imzalanmasını talep eder hale gelmesini sağladı. Barışın müzakere edilebilmesinin esas nedeni normal bir şekilde hiçbir şeyin yürümemesiydi. Yani elektriğin kesilerek üretimin durması, taşımacılığın

kesilerek ulusal çapta ticaretin kesilmesi nedeni ile müzakereden başka çareleri yoktu, hiçbir şey yapamıyorlardı. Diğer taraftan 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'nın yıkılması, El Salvador ordusunun ve ekonomiyi elinde bulunduran sağın FMLN ile konuşabilmesi fikrini de doğurdu. Yani Berlin Duvarı'nın yıkılması FMLN'nin silahları bırakacağı düşüncesini ortaya çıkardı. FMLN politik-askeri hareketinin ilişkileri ise çok fazla ve büyüktü. FMLN'nin Doğu Avrupa ile de çok fazla ilişkileri vardı ama buraların çökmesinin jeopolitik etkisi vardı. Bu sistemlerin çökmesi ile FMLN yok olmadı, Sovyetler Birliği'nin çökmesi etkiledi ama bir doğrudan bağ olarak değil. Kesinlikle söylemeli ki FMLN'yi hiçbir zaman finanse etmiyorlardı. FMLN politik çizgisi; ne Pro-Sovyetik, ne Pro-Çin ne de başka bağlantısı olan bir hareketti. Bağımsız politik bir çizgisi olan, halkın özgürlük mücadelesini sürdüren bir hareketti. Hiçbir zaman FMLN'nin sosyalist kamp ile politik, askeri ya da lojistik bir ilişkisi olmadı. Biz gerillayı kendi olanaklarımızla finanse ediyorduk. Sosyalist bloğun bize desteği ideolojik, moral ve bir perspektif anlamındaydı. Biz kendimizi ayakta tutuyorduk. Ancak aynı zamanda önemli olan bizim yaptığımız eylemlerle buna karşı duran ordu arasında ortaya çıkan pata durumdu. Ne yapacaksın? Yani ne ordu bizi ortadan kaldırabiliyordu, ne de biz onları. Askeri gücün bir kısmını da ikna edebilme durumumuz da yoktu. O zaman gerçeklikte ne yapacaksın, yani daha ne kadar insan ölecek? Bir pata durumu vardı ve zafer ancak masada müzakereler ile olabilir haldeydi. Politik-askeri mücadelemizi masada müzakerelerle, uluslararası bir nitelikte Farobundo Marti Ulusal Özgürlük mücadelesini sürdürmemiz gerekiyordu. Bizim uluslararası çalışmalarımızda, FMLN'nin uluslararası temsilcileri El Salvador elçiliklerinden daha çoktu. Biz kendimizi Asya'da, Afrika'da ve kesinlikle Avrupa'da fazlasıyla tanıtıyorduk. Almanya'da çok büyük bir destek kampanyası yapmıştık, adı 'El Salvador İçin!'di. Bir Batı Almanya bankasında herkesin direnişi finanse edebilmek, desteklemek için para yatırdığı hesabımız vardı. Önemli, çünkü Batı Almanya'dan bahsediyorum –vurgulayarak–. Biz daha sonra ittifak oluşturarak açıklama yaptığımızda, bizim yanımızda Batı Avrupa'nın sosyal demokrat hükümetleri de var oluyordu. Portekiz'de Mario Soares, İspanya'da Felipe

González, Fransa'da François gibi. Biz onlarla birlikte bir çıkış arıyorduk ama aradığımız çıkış sosyal demokrasi değildi. Bizim aradığımız adaletti ve sosyal demokratlarla bu nedenle güç birliği yapmıştık. Aynı zamanda El Salvador'da sosyal demokrat Guillermo Manuel Ungo ile yaptığımız eylem birliği ile de uluslararası sosyalistlerle işbirliğini kolaylaştırıcı durum yarattık. Bu şekilde silahlı mücadele yürüten bir grubun bu gibi geniş kesimlerle birlikte hareket etmesiyle önemli bir tabuyu yıktık. Bu şekilde bütün dünyanın bizi anlamasını ve güvenmesini sağladık. Bizim neden silahlı mücadele yaptığımızı anlamalarını sağladık. Sosyal demokrat politikayı sürdürenler, çok kolay bir şekilde El Salvador'daki mücadelemizi anladılar. Bir gece evinizden alınıyorsunuz ve bir daha sizden haber alınmıyor, kaybediliyorsunuz. Ve polisin burada bir açıklama yapması da gerekmiyor. Bu yüzden bizim silahlı mücadele sürdürmekten başka çaremizin olmadığını anlayabiliyorlardı. Biz bu şekilde hükümetlerle, parlamentolarla, politik partilerle birlikte çalışıyorduk. Avrupa, bizim birliğimizin kazanması için yaptığımız mücadeleyi anlıyor ve destekliyordu. Bir uluslararası politika komisyonu kurmuştuk. Gerillanın elçisi olmaz ama biz her yıl en az üç kez Avrupa'ya gidiyorduk. Gerillanın birçok zorluğu aşması için Almanya ve İsviçre'de mücadele eden, yurtdışındaki o topluluğun ne kadar önemli olduğunu çok iyi anlıyorum. Aslında şu anda barış anlaşmasının bir zafere dönüşmesini açıklamaya çalışıyorum. Gerilla, ülkenin değişebilmesi için, silahlı mücadelede bir objektif politika belirledi. Biz ülkemizde seçime katılabilme ve kazanabilme şansını yakaladığımızda silahlardan vazgeçebilirdik. Bu şekilde sosyal barışı sağlayabilirdik. Sosyal barış yoksulluğun ortadan kalmasıyla ancak gerçekleşebilir. Birlikte çalışabilmek bir sürü olanak yaratır, Salvadorlu ve Kürt göçmenlerin birlikte çalışabilmesi gibi. Salvadorlular çok iyi biliyor ki bir ülke yeterli sağlık ve eğitim gerçekleştiremezse yoksulluğu sona erdiremez. Bunun için Avrupa'daki büyük diaspora çok önemli bunu iyi biliyoruz, çünkü 2 milyondan fazla El Salvadorlu bilhassa ABD'de

çalışıyor. Aynı zamanda İsviçre’de büyük bir El Salvador topluluğu var ve yine Kürt topluluğu ile birlikte çalışıyorlar. Ben diyebilirim ki aslında hiçbir Kürt Almanya’da, İsviçre’de çalıştığında çok mutlu olamaz. Çok iyi biliyorum ki asıl olarak kendi memleketine dönmek ister ve bunun için de esas olarak ülkesi için bir çıkış yolu arayışı içindedir. Bu ancak topluluk için ekonomik, sosyal politikalar gerçekleştiğinde olabilir. Salvadorlular için değil sadece, bütün dünya için geçerlidir. Sosyal barış ancak yoksullukla savaşla, hastalıkla savaşla, eğitimsizlikle savaşla gerçekleşebilir. El Salvador’da yaşayanların %14-%17’si savaş hakkında bir şey bilmemekte. İnsanların yaşamı kısıyor, çünkü sağlık sistemi, eğitim sistemi ve sosyal güvenlik sistemi yok neredeyse. Direniş sırasında ölen insanlardan daha fazlası şu an ölüyor. Ancak bu şekilde mücadele ettiğimiz bir kültüre sahip değiliz. Aynı zamanda bütün El Salvador’un üretici bir hale getirilmesi çabası da bunun içinde. Geniş bir sosyal güvenlik sistemi yaratmalıyız yoksa bütün ülke günbegün daha da yoksulluğa sürükleniyor. Bu koca bir karmaşanın bir parçasıdır. Yani yoksulluk, eğitim hakkının olmaması, alkolizm ve uyuşturucu hiç de kolay sorunlar değildir. Bu mücadele ekonomik ve sosyal bir karakterde bir mücadeledir. Savaşın sona ermesinden on yedi yıl sonra sosyal barışa ihtiyaç var.”

Kasım 1979’da üç devrimci-sol hareket El Salvador’da etkindi: FPL, RN ve PCS. O sırada Askeri Politik Koordinasyon (CPM) oluşturuldu. Bunun en büyük nedeni Nikaragua’da FSLN’nin, Sandinist Cephe’nin başarısıydı. 1980 Ocak ayında ilk manifestosunu yayınlayan CPM, Devrimci Koordinasyon Masası’nı (CRM) kurdu. Bu koordinasyon ilişkisi bir cepheye doğru yol aldı. Bu bir araya geliş ilk olarak Kasım 1979’da Havana’da Fidel Castro’nun daveti ve katılımıyla gerçekleşen bir toplantıda ortaya çıktı. Beş devrimci-sosyalist grubun aralarında önemli ideolojik-politik ayrımlar vardı. Hatta aralarında bazı kanlı çatışmalar bile yaşanmıştı. Bu toplantının simgelerinden biri de kaleşnikoftu. 22 Mayıs 1980’de bu müzakerelerin sonunda bu gerilla hareketleri “Birleşik Devrimci Yönetim”i meydana getirdi. Bu hareketler arasında henüz PRTC yoktu. İlk ya-

yınladıkları bildiride 'bir strateji, bir liderlik, bir kumandanlık ve bir politik çizgi' etrafında birleştiklerini açıkladılar. FMLN bayrağı tek bayrak oldu ve 1992 yılında barış imzalana kadar da kullanıldı. Barışın imzasından sonra kırmızı-sarı yerine kırmızı-beyaz bayrak kullanıldı. 1980 yılının Ekim ayında PRTC de Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne (*Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional*- FMLN) katıldı.

FARABUNDO MARTİ ULUSAL KURTULUŞ CEPHESİ (FRENTE FARABUNDO MARTİ DE LIBERACIÓN NACIONAL – FMLN)

Devrimci Halk Bloğu (*Bloque Popular Revolucionario*-BPR) – Farabundo Martí Halk Kurtuluş Ordusu (*Fuerzas Populares de Liberación*-FPL)

Salvador Komünist Partisi (*Partido Comunista Salvadoreño*-PCS) – Silahlı Kurtuluş Ordusu (*Fuerzas Armadas de Liberación*-FAL)

Devrimci Salvador Partisi (*Partido de la Revolución Salvadoreña*-PRS) – Devrimci Halk Ordusu (*Ejército Revolucionario del Pueblo*-ERP)

Ulusal Direniş (*Resistencia Nacional*, RN) – Ulusal Silahlı Direniş Ordusu (*Fuerzas Armadas de la Resistencia Nacional*-FARN)

Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi (*Partido Revolucionario de los Trabajadores Centroamericanos*-PRTC) – Orta Amerika Devrimci İşçi Ordusu (*Ejército Revolucionario de los Trabajadores Centroamericanos*-ERTC) Gençlik Örgütlenmeleri

Farabundista Gençlik (*Juventud Farabundista*-FPL)

Salvador Komünist Gençliği (*Juventud Comunista Salvadoreña*-PCS)

Devrimci Gençlik (*Juventud Revolucionaria*-PRS)

Direnışçi Gençlik (*Jóvenes en Resistencia*-RN)

Genç Arkadaşlar (*Juventud los Muchachos*-PRTC)

GUATEMALA

URNG'nin ofisinde eski bir gerilla ile konuşuyordum.

Siz eski bir gerillasınız değil mi? Neden gerilla oldunuz?

Ben ilk katıldığımda on dört yaşındaydım. Belki tam olarak nedenini söyleyemem ama o zamanlar bir İndian kominidatında yaşıyordum. Ordunun yaptıklarına karşı neden diyordum, yani neden öldürüyorlar? Neden baskı kuruyorlar? Biz aslında gayet sükûnet içinde yaşıyorduk. Beni önce ordu aldı. İşkence yaptı. Çok fazla işkence yaptı. Dövdüler, soydular, kamçılادılar. Öldürmediler, dedim ki şimdi yaşıyorum ama sonra ne olacak? Onların öldürmesini mi bekleyeceğim yoksa yine bir kez daha bu durumu mu? Bir gün gerilla ile ilişki kurdum ve dedim ki gerillaya gitmek daha iyi. Dedim ki ben gideceğim. O esnada gitmek istiyordum. Çünkü ordu bütün topluluğu öldürdü. Benim amcamı, kardeşimi öldürdü. O sırada gerilla topluluğa geldi yine. Ben düşündüm ve gittim. Yani düşündüm ki ya gerillaya katılacağım ya da diğer türlü nasıl yaşayabilirim ki? Böylece dağda yaşamaya başladım. Sonra orada daha fazla politika öğrendim, gerillayı öğrendim.. Hah dedim, burası benim yerim. İşte böyle –gülerek–...

Şimdi barış var. Ne değişti o günlerden?

Şimdi gerçekte şöyle bir değişiklik var. Eskiden olan ordu ile savasçılar, dağlardaki silahlı mücadele şu anda yok. Peki, barış var mı? Barış filan yok. Çünkü ayrımcılık var. Sokakta birçok ölü var. Bir sürü şey sokaklarda hatta evlerde bile. Evlerde girip öldürüyorlar. Nerede barış? Barış yok. Barış yok. Nasıl barış var diyebilirsin? Barış filan yok.

*Bak şurada bir fotoğraf var. Kumandan Tomás bir şey takıyor sana...
Bak şurada.*

Bilmem, bilmem... Nerede?

Şu sen değil misin?

Aa. Evet evet, benim.

O günü hatırlıyor musun?

Evet, bir tören dağda ama ne için hatırlamıyorum. Emin değilim ama iyi bir şey yapmışım herhalde.

Sizin ana diliniz başka değil mi?

Ben Akchi konuşuyorum.

Barış anlaşmasından sonra başka kimlikler de tanındı değil mi?

Evet, barıştan sonra bir Indian halkı var diye kabul ettiler. Indianlar'ın kendi dillerini konuşabilme hakkı artık var.

Yani bir hak var ve okullarda okutulabiliyor. Biraz daha iyi değil mi? Hangi zaman daha iyi sizin için, dağda yaşadığınız zaman mı yoksa burası mı?

Benim için ders çalışmak... Dağda okuma-yazma öğrendim, orada eğitim aldım. Orada yazdım. Orada İspanyolca öğrendim. O esnada İspanyolca konuşamıyordum. Yazdım, konuşmayı ve birçok şey öğrendim. Barıştan sonra okula gidemedim. Neden bilmiyorum. Belki çalışmaktan hiç zamanım kalmadı. Yani eğitimimi bitiremedim çünkü çalışmaktan zamanım yoktu.

Peki, şu anda köyde misiniz? Orda mı çalışıyorsunuz?

Yüzde yüz –gülererek–. Toprakta çalışıyorum. Ekiyorum, biçiyorum.

Toprağın var mı?

Evet, toprağım var.

Aileden mi kaldı? Yoksa satın mı aldın?

Evet, satın aldım. Yani bir toprağım var. Evim de orada. Meyve üretiyorum, her şeyi... Özellikle de Mısır...

-Mısır fakat bizde bir sorun var, trajenik mısır.

Evet, burada da var. Guatemala'da da, ama ben bizim gerçek mısırsı üretiyorum. Çok iyi biliyoruz ki bu boydaki mısır (trajenik) iyi

ama faydası yok. Birçok mısır türü var. Bizimkine korgol diyoruz. Trajenik mısırın koçanı var ama tanesi yok. Bir yıl sonra tüketiyor kendini. Yani kendini bir daha üretmiyor. Bu daha çok hayvanlar için, insanlar için değil.

Diğer eski gerillalarla bir kooperatifiniz var mı? Dayanışmanız var mı?

Bizim orda yok. Sadece bir kominidatta yaşıyoruz. Kendi aramızda konuşuyoruz ama sadece kendimizi düşünmüyoruz ve sadece kendimize üretmiyoruz. Biz trajenik mısır üretmiyoruz çünkü biz kominidat için üretiyoruz. Yani pirinç, domates, mısır, ananas, plata, hepsini kendimiz için üretiyoruz.

Kaç yıl gerillaydınız siz?

Yirmi-yirmi beş yıl aşağı yukarı.

Yirmi beş yıl... Yirmi beş yıl silahla yaşadınız.

Evet.

Şimdi silahın var mı?

Hayır.

Hatırlıyor musun nasıl silahlarınızı bıraktınız 1998’de?

Evet, ben de dahil oldum.

Nasıldı silahsız olmak?

Yani biz silahlı mücadele yürütüyorduk ama silahı birilerini öldürmek için taşı mıyorduk. Yani bir silah alalım ona göre yaşayalım diye düşünmüyorduk. Ben silahı bıraktım ondan sonra hiç arkama bakmadım.

Ne dersin gerilla yeniden başlayabilir mi?

Ben bunu yüz kez düşündüm. Olabilir mi yoksa olamaz mı diye. Böyle bir şey olursa önce uzun uzun düşünürüm muhakkak.

Son olarak bizi ana dilinle selamlayabilir misin?

Eğer birleşirseniz, kazanacaksınız. İleri! Egemenlere karşı savaşırken mutlaka birlik olmalı –Mayaca konuşur–.

URNG’nin genel sekreteri Profesör Estuardo Orantes Lemus ile mecliste parti odasında konuşuyordum.

Indianlar'ın durumunda nasıl bir değişiklik var, barıştan önceki dönemle bu dönem arasında?

Yerliler ve yerli kadınların bir sürü hakkı anlaşmada yer aldı. Bunun temel nedeni kadınların bu mücadele içinde yer almasıydı. Kadınlar için de, yerliler için de bu haklar vardı. – İyi ya da kötü demek arasında kaldı. Eveleyip durdu. Tam da bugünü yansıtıyordu. –

Peki bu kâğıt üzerinde var ama gerçekte var diyebilir miyiz? Yoksa sadece bir kâğıt parçası mı bu?

Bizim ülkemizde kadınların öldürülmesi çok büyük bir problem. Feminist hareket ya da toplumsal feminist hareket, iki parça olarak yorumlayabiliriz. Özellikle son yıllarda, son on üç yılda önemli bir odak halindeler. Barış anlaşmasından sonraki süreçte, devletin içinde önemli bir değişiklik sağladıklarını düşünüyorum. Bu problemin büyük olduğunu ve adaletin hâlâ sağlanmadığını düşünüyorum ama kadın örgütlenmelerinin eskisinden daha etkili olduklarını düşünüyorum. Politik olarak değil ama kadınların katılımıyla, daha iyi örgütlenmelerle etkili olduklarını düşünüyorum. Mesela Maya kadınları Quiché dili konuşuyorlar ve pek azı İspanyolca konuşabiliyor ancak yeni bir üretim gerçekleştirebiliyor ve bu oluşturdukları ile etkili oluyorlar. Bunun yeterli olduğunu söyleyemeyiz ama bir değişimin habercisiler. Bu sektör marjinal olma durumundan çıkıyor.

Peki barış anlaşmasını bir zafer olarak kabul edebilir miyiz? Sizin için, halk için ya da burjuvazi için bir zafer diyebilir miyiz?

–Uzun uzun düşünüyor.– Çok karışık... Bence barışın imzası, bir taraftan savaşın sona ermesi diğer taraftan ekonomik, kültürel ve sosyal olarak problemlerin devam etmesi demek. Barış, bir yandan bir nesil için çok iyi ama diğer yandan da ekonomik olarak daha da yoksul bir ülke demek. Savaştan daha da kötü bir pozisyon. Bir taraftan da daha iyi kalitede sürdürülebilen bir yaşam olanağı. Yerlilerin sahip olduğu haklar açısından gelişmeler oldu, kendi kültürlerine ilişkin.

Şu anda yerlilerin hakları var diyebilir miyiz?

Evet, aslında diyebiliriz şöyle böyle. Bir grup, bir sektör olarak en azından bir sürece katılma şansı doğdu. Özellikle yerliler bu konuda

en fazla değişikliğe sahip olanlar. Bu bütün bir yoldu ve bunda bayağı yol alındı. Ultra muhafazakârlara karşı mücadelede önemli bir yol kat edildi.

URNG Marksist-Leninist devrimci bir partiydi. Şu anda URNG-Maiz'e de devrimci bir parti diyebilir miyiz?

Biz bu sistem içinde bir parti olarak hareket etmeyi öğrendik. Bunu yasalar içinde sürdürmek çok zor. Bir ülke ki çok fazla deneyime sahip. Bizim ülkemizde, 1944-1954 arasındaki ve sonraki devrimci çizimimiz, kıtanın en önemli deneyimlerini içeren bir süreç. Aynı zamanda karşı tarafında çok muhafazakâr tavrı, püriten bir tavrı söz konusu. Bu nedenle, gerçekten bugün bir legal parti olarak devam etmek, bu ortamda oldukça güç koşullarla çevrili. Bu yüzden özellikle diğer sektörler, yani sosyal hareketler bence şu anda ülkenin değişimi için daha da fazla öneme sahip. Bu yüzden biz partimizin değiştiğini, bir başka projede bulunduğunu söyleyebiliriz ve bunu bir kelime olarak kategorize ettiğimizde bunun devrimci bir proje olduğunu söyleyebiliriz. Devrimciliğin bir başka çeşidi olduğunu söyleyebiliriz.

Guatemala'da şiddet her yere bulaşmıştı. Narko-trafik şiddet hiyerarşi içinde en üstte duruyordu. Önünde silahlı bekçisi olmayan bir mahalle bakkalı bile yoktu. Her üç saatte bir halk otobüsü şoförü öldürülüyordu. Mafya hat savaşı veriyordu. Otobüs bileti doların sekizde biriydi. Otobüs şoförünün arkasında eli sürekli belindeki silahında olan bir özel koruma duruyordu. Bir de otobüsün arkasında belinde silahlı bir koruma yine ayakta duruyordu. Günde yüzlerce yolcu biniliyordu. Bu yolculardan biri şoförü vuruyordu. Bazı hatlarda otobüs kalmamıştı. Bütün şoförleri öldürmüşlerdi. Şiddet savaşta paramiliter katliamlarından sokak aralarına, evlere taşınmıştı. Savaşta olduğu gibi "barış"ta da kurbanlarının çoğu kadınlardı. Guatemala'da 2004'te 494, 2005'te 665, 2006'da 587 kadın öldürüldü. Daha sonraki yıllarda her gün iki kadın öldürülür hale geldi. Nüfus da sadece 12 milyonu. Kadınlara uygulanan günlük şiddet, ölümlerin gölgesinde kalıyordu. Öldürülenlerin çoğunda işkence izlerine rastlanıyordu. Suçluların ancak yüzde biri cezalandırılıbiliyordu. Barış vardı.

MEKSİKA

Aralık 1995'te EZLN, yeni yılla birlikte Zapatista isyanının ikinci yıldönümünü kutlamak amacıyla hazırlıklara başladı. Meksika ordusu Chiapas'da ve çevredeki yerli komünlerinde varlığını artırdı. Tansiyon özellikle La Realidad, Oventic, La Garrucha ve Morelia'da yapımı devam eden dört *Aguascalientes*'in etrafında yükseldi. Meksika ordusunun devam eden askeri tehditlerine ve saldırılarına rağmen Zapatistalar yeni yıl kutlamalarını yaptılar ve dört komünde yapımı tamamlanan *Aguascalientesler*'in –yani komün toplantı ve karar alma yerlerinin– açılış törenlerini gerçekleştirdiler. EZLN ulusal, barışçıl ve bağımsız bir sivil inisiyatif yeni bir Zapatista organizasyonu oluşturulması için çağrıda bulunan, Lacandona ormanlarından 4. deklarasyonunu yayınladı. Bu EZLN'nin beş ay önce yapılan referandumun sonuçlarını uygulamaya koyacağı sözünün gerçekleşmesi anlamına geliyordu.

3-10 Ocak 1996'da San Cristóbal de Las Casas'ta Ulusal Yerli Forumu yapıldı. Forum, EZLN'nin San Andrés görüşmeleri sırasında yaptığı gibi Meksika'nın her yerinden gelen yerlilerin ve temsilcilerin düşüncelerini ve fikirlerini almak amacıyla EZLN danışmanlarıyla COCOPA ve CONAI tarafından planlandı. 29 Ocak'ta EZLN Ulusal Yerli Forumu'ndaki katılımcılara, kendilerini Kalıcı Ulusal Yerli Forumu'na dönüştürmelerini teklif etti. Daha sonra forum Ulusal Yerli Kongresi adı altında bunu gerçekleştirdi.

4 Mart'ta EZLN demokrasi ve adalet hakkındaki görüşmeler için katılacak olan danışmanlarının listesini açıkladı. Liste PRI ve PAN partilerinin eski lideri Cuauhtémoc Cárdenas'dan Ulusal Borçlu Hareketi El Barzon'un temsilcilerine, Tepoztlan'daki isyancı Morelos

hükümetinden bağımsız birliklerin temsilcilerine, gazetecilerden yazarlara, entelektüellerden kültür gruplarına dek 125'ten fazla bireyi ve organizasyonu kapsıyordu. Zapatistalar Meksika sivil toplumunun da önemli bir desteği ile demokrasi ve adalet üzerine yapılacak görüşmeleri bütün Meksika için sürdürürken Mexico City'de PRD, RAN ve PRI liderleri arasında kapalı kapılar ardında yalnızca “eyalette reform” hakkındaki görüşmeler yapılıyordu.

Subkumandan, “*Chiapas: İki rüzgârda güneydoğu bir fırtına ve bir kehanet*”te Mayaları ve isyanlarını, onları bugüne taşıyanları anlatıyordu:

“Bu bölüm, yerlilerin onurlarının sesini nasıl duyurmaya çalıştıklarını anlatır. Yalnızca bir süre için duyulmuş bu sesin hâlâ bugün nasıl yaşadığını ve yerlilerin bir kere daha ama bu sefer sağlam adımlarla ileri yürüyüşünü anlatır. Her şeylerine el konulmuş diğer insanlarla birlikte kendilerine ait olanı geri almak için yaptıkları yürüyüşlerini. Şu anda sadece hiçbir şeyi olmayanlar için çalan cenaze marşının gelecekte herkes için çalacağını, aynı zamanda olmuş olan diğer korkunç olayları ve derler ki, olmak zorunda olan şeyleri de anlatır.

Palenque, Ocosingo ve Salto de Agua köylülerinin gerçekleştirdiği Xinich yürüyüşü sistemin saçmalığını açığa vurur. Bu yerliler 1.106 km yolu, seslerinin dinlenmesi için yürümek zorunda kaldılar. Merkezi otorite genel vali ile bir toplantı düzenlesin diye cumhuriyetin başkentine gitmek zorunda kaldılar. Kapitalizm Jalisco göklerinin bir ucundan diğer ucuna korkutucu bir trajedi çizerken Mexico City'ye vardılar. Eski ‘Yeni İspanya’nın, şimdi Meksika’nın başkentine, yabancı kâbusun bu toprağın kalbine kendini empoze etmesinden tamı tamına 500 yıl sonra vardılar ve hâlâ var olan bütün dürüst âlicenap insanlar, onları dinledi ve ülkenin güneydoğusunda, kuzeyinde, ortasında ve batısında bugün onlara zulmeden sesler de onları dinledi. Geri gittiler; 1106 kilometre ve çantaları yalnızca sözlerle doluydu. Yine hiçbir sonuç çıkmadı...

Simojovel belediye makamında, CIOAC organizasyonuna dahil köylüler, paraları yerel çiftlik sahiplerince ödenen insanlar tarafın-

dan saldırıya uğradı. Simojovel'deki köylüler suskunluklarına son verip çiftlik sahiplerinin tehditlerine cevap vermeye karar verdiler. Belediyeyi kuşattılar. Onların rızası olmadan hiçbir şey ve hiç kimse içeri giremiyor veya çıkamıyordu. Federal ordu kışlalarına çekildi ve polis de geri çekildi. Buna karşı eyaletin toprak ağaları düzeni ve saygıyı geri getirmek için silahlar talep etti. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. İhtilaf çözülmüş görünüyordu fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı.

Betina kasabasında, San Cristóbal de Las Casas'ın eteklerinde yerliler, evlerinde yakmak için odun kestikleri gerekçesiyle gözaltına alındı ve taciz edildi. Adli temsilciler bunu sadece çevreyi korumak için yapıyor olduklarını söylediler. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve üç adli yetkiliyi kaçırdılar. Panamerikan otoyolunu ele geçirdiler ve San Cristóbal'in doğusuna giden iletişimi kestiler. Osoingo ve Comitán arasındaki kavşakta köylüler, yarığları bırakmadan ve yolu açmaya razı olmadan önce genel vali ile konuşmak istediler. Ticaret durma noktasına geldi, turizm geriledi. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı. Marques de Comillas'da, Osoingo'nun komşu kasabasında köylüler, yaşayabilmek için odun keser. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve görevlilerin araçlarına el koyarak onları kaçırdılar. Vali, kamu güvenliği polisini gönderdi, onlar da aynı yolla kaçırıldı. Yerliler kamyonları, ağacı ve esirleri tuttular. Esirleri salıverdiler. Hiçbir cevap gelmedi. Çözümler talep etmek için Palenque'ye yürüdüler. Sonra ordu onları sıkıştırdı ve liderlerini kaçırdı. Araçları ellerinde tuttular. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. Hükümet, liderleri salıverdi. Köylüler de araçları iade etti. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı.

Osoingo'nun belediye makamında ANClEZ organizasyonundan 4 bin yerli köylü, şehrin değişik yerlerinden yürüyüşe geçti. Üç yürüyüş kolu bir noktaya yöneldi; belediye binasının önü. Belediye başkanını tüm bunların ne için olduğunu bilmemekteydi ve hemen oradan kaçtı. Ofisin zemininde 10 Nisan 1992'yi gösteren bir takvim var-

dı. Dışarıda Ocosingo, Oxchuc, Huixtan, Chilon, Yajalon, Sabanilla, Salto de Agua, Palenque, Altamirano, Margaritas, San Cristóbal, San Andrés ve Cancuc'dan gelen köylüler, içlerinden biri tarafından yapılmış dev Zapatista resminin önünde dans ediyorlardı. Ezberden şiirler okuyup şarkı söylediler ve konuştular. Ancak sadece kendi kendilerini dinlediler. Toprak sahipleri, iş adamları ve adli yetkililer evlerine, dükkânlara kapandı; federal garnizon terk edilmiş görünüyordu. Köylüler Zapata'nın yaşadığını ve mücadelenin devam ettiğini haykırdı. İçlerinden biri Carlos Salinas de Gortari'ye –Meksika Devlet Başkanı, 1988'den bugüne– yazılmış ve Zapata idaresinde yapılmış tüm toprak reformunu bitirme noktasına getirmekle, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması ile ülkeyi satmakla ve Meksika'yı Porfirio Díaz günlerine geri götürmekle suçlayan bir mektup okudular. Anayasanın 27 maddesinde Salinas'ın yaptığı reformları tanımayacaklarını üstüne basarak deklare ettiler. Öğleden sonra ikide gösteri dağıldı, fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı. Abaolo, Ocosingo'nun komşu kasabasında bir yerleşim yeridir. Köylüler yıllardır legal olarak kendilerine ait toprağı geri aldılar. Bu üç komünün liderleri hapse atıldı ve bizzat vali tarafından işkence yapıldı. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve San Cristóbal, Ocosingo otoyolunu işgal ettiler. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. Liderler serbest bırakıldı. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı. Antonio üzerinde çalıştığı toprağına sahip olduğunu gördü rüyasında, alın terinin adaletle ve doğrulukla ödendiğini gördü, cehaleti tedavi etmek için okul ve ölümü kaçırmak için ilacın var olduğunu gördü, evinde elektrik olduğunu ve yemek masasının dolu olduğunu gördü, ülkesinin özgür olduğunu ve bunun insanların kendi kendini yönetmesinin sonucu olduğunu gördü ve kendisiyle ve dünyayla barış içinde olduğunu gördü. Bu hayali elde etmek için savaşmak zorunda olduğunu gördü, hayatı kazanmak için ölümün zorunlu olduğunu gördü. Antonio rüya gördü ve uyanıdığı zaman... Şimdi ne yapacağını biliyordur ve ateşin karşısına çıkmış karısını görür, oğlunun ağlamasını duyar. Güneşin doğudan doğuşuna bakar, gülümser ve machetesini kavrar.

Rüzgâr hızlanır, ayağa kalkar ve diğerleri ile buluşmak için yürür. Bir şeyler ona rüyasının birçoklarının rüyası olduğunu söyler ve o, onları bulmaya gider.

Genel vali, topraklarının her şeyi uyandıran korkunç bir rüzgârla çalkalandığını gördü rüyasında, tüm çaldıklarının kendisinden alındığını gördü, evinin harap edildiğini ve saltanatının yıkıldığını. Rüya gördü ve uyumadı. Genel vali feodal beylere gitti ve onlar da ona aynı rüyayı görmüş olduklarını söylediler. Genel vali huzur bulamadı. Bu yüzden doktoruna gitti ve beraber bunun bir tür yerli büyü olduğunu ve bu rüyadan sadece kan ile kurtulacaklarına karar verdiler. Genel vali ölümler, kaçırımlar emretti ve daha fazla hapishaneler ve askeri kışlalar yaptırdı. Fakat rüya devam etti ve onu yatakta bir o yana bir bu yana döndürdü durdu ve uyutmadı.

Bu ülkede herkes rüya görüyor. Şimdi uyanma zamanı...

Fırtına burada. Bu iki rüzgârın çarpışmasından fırtına doğacak, saati geldi. Şimdi yukarıdan emrediyor fakat aşağıdan da rüzgâr geliyor...

Kehanet burada. Fırtına dindiğinde, yağmur ve ateş ülkeyi barış içinde terk ettiğinde, dünya artık dünya olmayacak daha iyi bir şey olacak.”

Lacandona Ormanı - Ağustos 1992

EL SALVADOR

Eski gerilla, FMLN eğitim sorumlularından Carlos García Reino ile konuşmaya devam ediyordum.

Peki, El Salvador'da yerliler gerilla hareketinin temelini oluşturuyor muydu? Yani esas olarak hareket yerlilerden mi oluşuyordu?

El Salvador'un batı tarafında, kendi gelenekleriyle yaşayan yerlilerden söz edebiliriz. Diğer taraflarda eski biçimde yerli olduğunu söyleyemeyiz. Bunun en önemli nedenlerinden biri yıllarca onların asimile edilmesi. Burada Indianlar'ın olduğunu söylemek kolay değil çünkü esas dilleri hepsinin İspanyolca ve kendi dillerini konuşamıyorlar. Yerlilerin yaşam biçimini sürdürmüyorlar. Kendi yaşantılarını sürdürebilmek için kültürel olarak bir Indian hakkı var.

Peki, ne düşünüyorsunuz? Onların kültürleri devam ediyor diyebilir misiniz? Çünkü ben Guatemala'yı ziyaret ettiğimde gördüm ki birçok çocuk ana dilini konuşamıyor.

Burada insanlar kendi dillerini konuşabiliyor. Yani İspanyolca konuşuyorlar ama kendi dillerini de konuşabiliyorlar. Böyle bir hakka sahipler burada. Ancak bu ufak topluluklarda basit, kolay ama büyük şehirlerde, modern şehirlerde kültürlerini devam ettirebilmeleri hiç de kolay değil tabii ki.

Peki, okullarda ana dil eğitimi var mı?

Yok. İlkokullarda ve diğer okullarda ikinci dil olarak İngilizce öğretiliyor.

Resmi dil olarak İspanyolcanın yanında Indian dilli var mı?

Yok. Sadece batıda Indian topluluklarında var. Zaten bu dili öğ-

retmek için yeterince profesör de öğretmen de yok. Bizim ülkemizde başka bir resmi dil mümkün değil şu anda ve buna ilişkin bir teşvik de yok.

El Salvador'da Indian dili yok oluyordu. Maya yurdunda Maya dili sadece üniversite araştırmalarına sıkışıp kalıyordu. Dil üniversitelerde ender rastlanan akvaryum balıklarına dönüyordu. Maya kültürü, diliyle birlikte Maya yurdunda bu uçtan yok olmaya çoktan başladı. Halbu ki Mayalar yüzlerce yıldır çok zengin bir kültüre sahipti. Güneş takvimleri vardı ve yılı neredeyse tam olarak hesaplamışlardı. Modern dünyaya göre güneş yılı tam olarak 3.652.422 gündü. Mayalar bunu 3.652.420 olarak belirlemişlerdi. Bu hesaplar arasında yıllık fark yalnızca on yedi saniye idi. Dakika ve saniyeyi bilmedikleri söyleniyordu.

“Venüs yılı”nı da tam olarak hesapladılar. 584 gün olduğunu söylediler. Modern astronomi yeni zamanda 583.92 gün olduğunu hesapladı. Mayalar Venüs'e ayrı bir önem veriyorlardı. Hatta Venüslü olduklarını söyleyenler de vardı.

GUATEMALA

URNG'nin uluslararası sorumlusu, doktor, öğretim üyesi ve tabii ki eski gerilla Luis ile konuşuyordum.

Ben barış anlaşmasını okudum. Çok iyi bir kâğıt. Çok fazla hak içeriyor ama şimdi hiç uygulamıyorlar. Ne yapacaksınız buna karşı? Önceden kolaydı, sizin silahınız vardı ve direniyordunuz. Peki şimdi?

Barış imzalanmasıyla birlikte geçmişten göre daha değişik bir etaba başladık. Biz mücadelemizi farklı bir biçimde, silahsız olarak sürdürüyoruz ama politik mücadeleyi sürdürüyoruz. Ülkede politik mücadele, solun politikaya katılımı Guatemala'da önemli. Son otuz altı yıldır süren gerilla mücadelesinde hiçbir sol parti yasal alanda faaliyetlerini sürdüremedi. Yani bütün demokratik partiler, solun hepsi katledildi. Ayrıca o dönemde sol çok küçük bir güç olarak vardı. Aynı zamanda sosyal hareketler de hiçbir zaman çok güçlü değildi. Barış anlaşmasının imzası sol ve sosyal hareketlere bir avantaj sağladı. İlke olarak politik partilerin demokratik haklarına ilişkin çok iyi yasal düzenlemeler yapılmasını öngörüyor. Partiler bu şekilde kesinlikle haklara sahip olabiliyorlar. Burada bütün politik partileri oligarşi finanse eder. Sol tabii ki hiçbir zaman mücadele ederken ekonomik imkânlara sahip değildir. Medya ve iletişim kesinlikle sağın elindedir. Bu yasa aynı zamanda medyanın durumunu öngören bir durumdur ve solun tartışarak değişimini imkânsız kılar, çünkü yasa ile bir televizyon kurulabilir, buna izin verilmekte ama finans olarak zaten mümkün olamamakta. Çoğu zaman bu problemler ortaya çıkmakta. Sağ için sorun değil çünkü onun ekonomik problemi yok. Ama sol hareket için çok büyük bir engel bu. İşte birçok yasa ki mesela medya yasası çok önemli. Bütün bunların altında

sol, hiç de gerçek gücüyle katılabilme olanağını bulamıyor. Çünkü solun pratik olarak onların medyasında katılabilme şansı yok.

Ne dersiniz özel olarak İndian hakları şu anda daha iyi mi değil mi?

Şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki İndian hakları bir avantaj yakaladı birçok açıdan, özellikle de kültürel olarak. Bir yasa var bununla ilgili. Kabul edilmiş bir anlaşma var, dil eğitimi söz konusu. Bu ülke de kuşkusuz İndian hakları en iyi durumunda, en avantajlı durumunda. Mesela kabul edilmiş bir eğitim ve çalışma hakkı var. Toprak hakkı var ama barış anlaşmasındaki bu durum, anlaşmadan sonra hükümetler tarafından yerine getirilmiş değil. Bununla beraber İndian hakları hayata geçirilmemiş durumda.

Kumandan Tomás'la da bunu konuştuk. Barış anlaşmasının gerçek durumunu.

Siz bir sürü konuda anlaşmaya vardınız. İndian hakları, insan hakları, "Gerçekleri Araştırma Komisyonları" gibi. Bu kadar yıl geçtikten sonra bunların işlediğini söyleyebilir miyiz?

Genel olarak söyleyebiliriz ki anlaştığımız birçok konuda kabul eden hükümet değildi devletti. Ancak birçok konuda yavaş, ikircikli ve isteksiz davrandılar hep. Yani çoğunluk maddeleri yaşama geçmedi anlaşmaların. Bu da toplumun daha fazla yoksullaşmasına ve yıkıma yol açtı. Anlaşma da etkisini oldukça yitirdi.

Chipastat San Martin'de bir İndian yerleşim yerinde konuşuyorduk. Başkent Guatemala'ya altmış yedi kilometre kadar mesafedeydi. Bu kadar yakın olmasına rağmen barış anlaşmasından önce UR-NG'nin kontrolü altındaydı. Bir Maya kadın ile konuşuyordum.

Burada bir barış süreci var değil mi on yıldan fazladır? Nasıl durum şu anda?

Barışın imzasından on yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, çok bir şey değiştiğini düşünmüyorum. Çünkü Guatemala'da sürekli bir şiddet var özellikle de kadınlara karşı. Guatemala'da biz İndianlar

sürekli bir ayrımcılığa tabi kalıyoruz ve çoğunlukla da zenginler tarafından. Özellikle barıştan sonra birçok şirketin, özellikle de büyük şirketlerin baskısı arttı. Başkan Arsu uyanık bir başkandı. Bütün başkanlar sermayenin bir parçasıydılar. Hangi şirket olursa olsun, her zaman onların çok fazla paraları var, ne istiyorlarsa yapıyorlar. Biz haklarımıza ilişkin bir şey yapamıyoruz. Tamam, yasa var ama yasa kullanılmıyor. Bir şey yapamıyoruz çünkü biz Indianlar yoksuluz. Hiçbir şey yapamıyoruz. Eziliyoruz, ayrımcılığa uğruyoruz ve daha bir sürü şey. Sen bana şiddet sona erdi mi diye soruyorsan, bana göre hiçbir şey değişmedi, sürekli şiddet var Guatemala'da.

Ama barış anlaşmasında birçok hakkınız var Indianların birçok hakkı var değil mi?

Evet, var ama biz kadınız, nasıl bu haklardan bahsedelim? Öncesinden farklı olarak bir şey değişmiyor ayrımcılıkta. Daha sonra birçok kez örgütlenerek kadınları desteklemeye çalıştık. Birçok organizasyon ile kadın sağlığı hakkında ya da diğer sorunlara ilişkin çok çalıştık ve öğrendik. Sermayenin nasıl ve neler yaptığını öğrendik. Biz güçlüyüz aslında –gülerek–. Biz gücümüzün farkına vararak konuşabiliriz. Bu konuda uzun bir çalışma yapmamız gerekiyor. Uzun bir süre değil mi? Biz adaleti bulmak için on yıldır yürüyoruz. Biz birlikte, kendimiz için mücadele ediyoruz. Birçok örgütlenme olarak, daha iyi ve daha güçlü olabilmek için mücadele ediyoruz. Biz bir gün öldürülmemizi beklemiyoruz, mücadele ediyoruz. Biz ne istediğimizi bilerek mücadele ediyoruz.

Sizin başka diliniz var mı?

Evet, ben *Kaq'chiquel*⁴ dili konuşuyorum.

Peki, barış anlaşmasından sonra ana dillerinizi konuşabildiniz mi?

Evet, konuşabilidik. Guatemala dil açısından çok zengin bir ülke. Burada çoğunlukta *Kaq'chiquel* konuşuyoruz.

Burada okul var mı?

Var var, biz başka dil konuşuyoruz. Burada 22-24 dil var.

⁴ Sacatepéquez ve Chimaltenango'da yaşarlar, 475.889 kişi bu dili konuşur. Vaktiyle başkentleri Iximché idi.

Siz savaş zamanını hatırlıyor musunuz?

Savaş sırasında yerli dilleri İspanyolca'dan daha çok konuşuluyordu. Barıştan sonra artık İspanyolca daha fazla konuşuluyor. Şu anda yasa var. Kaq'chiquel'i daha fazla öğrenip konuşmak lazım şimdi.

Peki sizin çocuklarınız konuşuyorlar mı Kaq'chiquel?

Hayır, çocuklar konuşamıyor.

Yani sizin çocuklarınız konuşmuyor mu?

Çocuklarım konuşuyor... Anlıyorlar daha doğrusu ama diğer çocuklar öyle değil. Kendi aralarında hiç konuşmuyorlar.

Gelecek için ne istiyorsunuz?

Ne isteyebiliriz ki? Dilimizin hiçbir zaman tükenmemesini... Kendi dilimizi, kendi giysilerimizi, kendi kültürümüzü... Biz eğer mücadele edersek bunu yaşatmayı başarabiliriz.

Peki, sizce şu anda barış var diyebilir miyiz?

Eh, barış var ama Guatemala'da tam olarak bir barış olduğunu söyleyemeyiz. Biz daha çok barış istiyoruz...

MEKSİKA

Demokrasi ve adalet üzerine görüşmeler, 21 Mart 1996'da San Andrés'te başladı. Hükümet temsilcilerinin EZLN'nin tekliflerini reddetmesi ile –aslında EZLN ancak birkaç kelime söyleyebilmişti– diyalog kısa süre içerisinde monologa dönüştü. Ancak hükümet basına, “demokrasi ve adalet” ile ilgili olarak ulusal reformlarla değil, sadece yerel sorunları çözmekle ilgilendiklerini ısrarla belirtti. Görüşmeler Chiapas'taki yerli köylülere uygulanan ve artan baskı nedeniyle bir kez daha durma noktasına geldi. Pazarlıklar ne zaman bir adım ilerleme noktasına gelse polis, saldırı, gözaltı ve hapisle karşılık verdi.

4-8 Nisan arası La Realidad'da Zapatista komününde, “İnsanlık İçin ve Neoliberalizme Karşı Birinci Kıtasal Buluşma” gerçekleşti.

2 Mayıs'ta ise Tuxtla Gutiérrez'de mahkeme, yazar Javier Elorriaga ve Tzeltal köylüsü Sebastian Entzin'i, ELZN mensubu ve terörist olmak suçuyla on üç ve altı yıl hapis cezasına hükmetti. Bu durum zaten tıkanmış görüşmelerde ciddi bir krize sebep oldu ve Mayıs'ın 11'inde EZLN, birliklerini kırmızı alarına geçirdi. Hemen ardından PRI yakın ilişkide olan Los Chinchulines adlı bir paramiliter grup, Bachajon'da karşı görüşe mensup kişilerin ve papazın evini bastı. Her şeyi yakıp yıktılar ve birkaç kişiyi öldürdüler. Aileler çevredeki tepelere sığınmak zorunda kaldı.

6 Haziran'da temyiz mahkemesi Elorriaga ve Entzin hakkında verilen kararları bozdu ve onları serbest bıraktı ama 15 Haziran'da eyaletin kuzeyinde faaliyet gösteren PRI bağlantılı “Paz y Justicia” adlı bir paramiliter grup, Zapatista destekçisi komünlere saldırarak bütün köyleri yaktı ve 2000'den fazla insanı göç etmeye zorladı. Bütün bunların yanında 30 Haziran'da EZLN'nin desteğiyle ülkede reform

hakkında yapılan özel forum San Cristóbal'de başladı. Forum, Ocak ayında yapılan Ulusal Yerli Forumu ile aynı mantıkta hazırlandı ve bu yolla sivil toplumu dışlayarak yapılmaya çalışılan San Andrés'teki demokrasi ve adalet hakkındaki görüşmeleri halka açmaya çalıştı.

Michael Löwy, “İnsanlık İçin ve Neoliberalizme Karşı Birinci Kıtasal Buluşma” için şöyle yazıyordu:

“İşte tam da bu yenilgi ve solun yönelimsizliği bağlamında, Zapatistalar'ın 1994 yılındaki ayaklanması karanlıktaki bir ışık kıvılcımı gibi belirdi. İki yıl sonra, Chiapas dağlarında ‘İnsanlık İçin ve Neoliberalizme Karşı Birinci Kıtalararası Buluşma’ gerçekleşti. Kuzeyden ve güneyden, Latin Amerika'dan, ABD'den ve Avrupa'dan farklı eğilimlerden militanları, aktivistleri ve entelektüelleri geçen yıllarda ilk kez bir araya getirmesi itibarıyla bu olayın dünya çapında etkisi olmuştu. Bu toplantıdan, ‘neoliberalizmin temsil ettiği uluslararası teröre karşı, enternasyonalî inşâ etme umudu’nun tarihsel çağrısı yükseldi. La Realidad’ın İkinci Bildiri’sinin de ortaya koyduğu gibi, bu görev bütün mücadelelerimizin ve özgül direnişlerimizin kolektif bir iletişim ağını yaratması anlamında çok büyük bir görevdir. Neoliberalizme karşı kıtalararası bir iletişim ağı, insanlık için kıtalararası bir iletişim ağı. Bu kıtalararası ağ, farklılıkları ve benzerlikleri tanıyarak dünyadaki öteki direnişlerle bağlantı kurmayı amaçlayacaktır. Bu ağ, farklı direnişlerin birbirinden farklı şeyler öğrenmelerinin aracı olacaktır.”⁵

⁵ Michael Löwy, “Marksizm: Beşinci Enternasyonal’e doğru?” 20 Mayıs 2003, www.sendika.org.

EL SALVADOR

Roberto Cañas'la konuşmaya devam ediyordum. Bugün burada aklıma düşenlerin hepsini soruyordum.

Barişa nasıl karar verdiniz? Sadece kumandanlar, şefler mi karar verdi yoksa herkesle tartışıldı mı?

Biz esas olarak silahlı mücadele ile zafer için savaşıyorduk. Yani silahlı mücadele ile başkente gireceğimiz bir zafer mücadelesi, ama savaşçılar için mümkün olabilen ise başka bir şey oldu. on iki yıl savaştıktan sonra ancak oy ile mücadeleye devam edebilmeyi elde ettik hükümet için. Bununla ilgili birçok açıklama oldu, birçok tartışma oldu. Neden anlaşma oldu? Bir savaş yüz yıl devam edebilir mi? Hayır, objektif olarak bu mümkün değil. Biz objektif olarak bir başka ülke için mücadele ediyorduk. Eğer silahlı mücadele ile

ülkeyi değiştirmek dışında başka bir yolla değiştirebilseydik onu uygulardık. Bence biz iyi bir silahlı mücadele sürdürdük. Ortaya bir gerçeklik çıktı. Biz sadece El Salvador ordusuna karşı savaşıyorlardık. Biz aynı zamanda ABD'ye karşı da savaşıyorduk. ABD El Salvador'daki savaş için bir günde bir milyon dolar harcıyordu. Yani silahla, politik ve diplomatik olarak bize karşı ABD hükümeti savaşıyordu. Biz orduya zarar verdiğimizde bir gün sonra yeni silahlar, yeni helikopterler, yeni uçaklarla geri dönüyorlardı. Bu şekilde cereyan eden bir savaş oluyordu. Yani savaş yaşıyordu. Aynı zamanda bir de güvenlik sorunumuz vardı. Çünkü sürekli olarak öldürülme riski altında yaşıyorduk. Şimdi bir soru sorayım: On iki yıl bir savaş sürdürmüşüz ve 75 bin kişi ölü vermişiz, neden hâlâ sivillerin ölmesi devam etsin? Bunu düşündüğünüzde, her zaman savaşın bitmesinin daha iyi olduğuna karar vereceksiniz. Başka bir soru sorayım: Neden hâlâ gerilla ölsün? Neden daha fazla avantajlı olmayalım? Neden savaşın bitmesi bizi engellesin? Bu süren on iki yıllık savaştan ölenler aynı aileden, bu bir sivil savaş. Yani bazen bir aileden, bir tarafta bir kardeş, diğer tarafta diğer kardeş ölüyordu. Yani insanlar kardeşlerini öldürüyordu. İşte bu şekilde bir geri dönüş söz konusuydu. Yani hiç kimsenin savaşı kazanmadığı, sadece sifıra dönen bir durum. on iki yıllık savaş... Söyleyince kısa oluyor ama aslında çok uzun. Yani barıştan söz edince, uzun süre savaşta olan insanlar çok iyi anlarlar ki savaşın sona erme olasılığı söz konusu. Silahlı mücadele bir mücadele biçimidir. Bir sosyal değişim mücadelesi, burada silah tabii ki değişebilir. Tabii ki silahlı mücadelenin bir olasılığı da zaferdir. FMLN hiçbir zaman bu fikrinden vazgeçmedi. Ancak biz bu rotayı yakalayamadık. Biz hiçbir zaman vazgeçmedik ama bir savaşı ölmeden yüz yıl sürdüremezsiniz. Bunu onlar da öğrendi biz de öğrendik. Yani resmi subaylar öldürmeyle bitmiyor, gerilla öldürmeyle bitmiyor. Sorunu, ancak müzakere ile sona erdirebilirdik. Biz öğrendik ki, sivil halk barış şansını, adaleti ve yaşamı savaşa tercih ediyor. Peki anlaşmadan sonraki on yedi yılda, karmaşa da kötü değil mi? Evet; ama savaştan başka hiçbir şey değişmedi diyemezsiniz. Yani başka bir durum var.

Şöyle bir şekilde eleştiri ileri sürebilir miyiz; barış imzalanması bir neoliberal planı diye?

Hayır –gülerek–. Yani bunu nasıl söylesem, El Salvador bir başka şeye dahil olsaydı... Tartışma, imkânlar, pozisyon bütün bunlar dahil oldu bu karara. Yani neoliberalizmin bütün dünyada yaygınlaşmasıyla barış anlaşması paralel zamanda gerçekleşti. Kesinlikle Cristiana hükümeti, 1989'da bir neoliberal hükümetti. Ortodoks bir neoliberaldi. Özelleştirmeler, sosyal hakların geri alınması, çalışma koşulların esnekleştirilmesi... Kesinlikle bu düşüncenin yani neoliberalizmin en Ortodoks biçimleri Salvador'da hayata geçti. Ama bundan bu sonuca varamayız. Çünkü barış müzakerelerinde, ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu değiştiremedik. Silahlı politik mücadele yorulmuştu. Bizim ordunun rotası ekonomik olarak değişikliği gerçekleştirmektir ama 1989'da El Salvador'da sosyalizmi inşa edebilme gücümüz yoktu. Ayrıca neoliberal dinamizmin El Salvador'da ortaya çıkmasının barış anlaşmasıyla ilgisi yok. Barış anlaşması ancak politik olarak reformları gerçekleştirdi. Ekonomik reformları gerçekleştiremedi. Bizim ülkemizde neoliberalizmi, ARENA hükümeti gerçekleştirdi. Biz neoliberalizmi istemedik. Neoliberalizm ARENA'nın programıydı ve onlar yaşama geçirdi bu ülkede.

GUATEMALA

Eski bir gerilla yerleşim yeri idi. Başkent Guatemala'nın altmış yedi kilometre dışında ağaçlar arasında bahçe içinde küçük evlerdi. Bütün Guatemala'da olduğu gibi mahallenin girişinde bir bekçi kulübesi, elle aşağı yukarı kaldırılan bir bariyer vardı ama ne kulübe de ne de bariyerin başında kimse vardı. Hiçbir mahallede olmayan, bu mallede olan ise mahalle girişindeki ortak karar alma mekânıydı. Bu mahallenin, eski gerilla mahallesinin koordinatörü ile konuşuyordum.

Bariş anlaşmasından on yıldan daha fazla zaman geçtikten sonra durumu nasıl analiz ediyorsunuz?

Bariş anlaşmasının üzerinden on yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra diyebilirim ki çok az şey değişti. Çok az şey inşa edildi. Biz barişten çok büyük şeyler bekliyorduk değil mi? Gerçekte barişin kabulü ile bir entegrasyon oldu. Bu, az çok bir avantaj sağladı ve hükümet için toplumda hiçbir baskı unsuru olmadı. Birçok kabul var ama şu anda en önemli olan, orduda suç işleyenlerin cezaevine girmiş olması; ama onlar şiddete hala devam ediyorlar. Daha önce asker olanların büyük bir çoğunluğu, şimdi başka işler yapıyorlar. Bu askerlerin birçoğu devam ediyor. Emekli olanların bir kısmı bile geri döndü ya da uyuşturucu ticareti yapıyor. Bir başka sorun ordunun işgal ettiği topraklara, aileleriyle yerleşip orayı sahiplenmeleri. Objektif olan durum bu. Gerçeğe bakarsak, ordu bütün madenlere el koydu. Uluslararası büyük şirketler, şimdi o toprakları satın almış durumdadır. Ordu egemenliğini uyuşturucu ticaretinde kullanıyorlar. Ordu, tabii ki hiçbir uyuşturucu çetesiyle ile çatışmaya girmez.

Gerçekte barış anlaşmasının etkisi çok fazla yok, çünkü hükümet bunu uygulamadı. Bu yerler halkın aleyhine çalışıyor. Şu anda hükümet güya solcu ama hiç kimse yiyecek bulamıyor, insanlar öldüğünde sadece “pardon” diyorlar o kadar. Sadece bir caddeye adını veriyorlar; ölen halk sözcüsünün, sendikacının ya da öğrencinin... O kadar. Eh, bir parçası doğru ama bu sol değil, değil mi? İki biçimde yürütülen politika olur. Biri sol politika, diğeri işsizliğin, yoksunluğun, yıkımın politikası... Şu anki durum yani...

Savaş sırasında çok fazla insan ölüyordu değil mi? Her gün yedi-sekiz kişi ama şu anda ve her gün çok daha fazla insan ölüyor. Barış var diyebilir miyiz?

Bu farklı iki durum. Evet, savaş sırasında ölümler oluyordu ve şimdi daha fazla. Ama şimdi başka bir şiddet var. Bu şiddet daha önce olmayan bir şiddet: “Pandias Yarmas” yani “ekmek silahın ucunda” Şiddet bütün ülkede çok fazla. Bu duruma ilişkin olarak, devlet yasadışı olanı da hesaba katmalı. Bir kişiyi 30-40 *quetzal*'a ortadan kaldırılabirsin. Ver bir şeyler, istediğin ortadan kaybolsun. Bu biri ile diğerinin bağı. Dolayısıyla aynı hükümet mafya ile iç içe. Mafya şu anda mecliste. Mecliste parlamenterler, binler, milyonlar çalışıyorlar. Onlar tutuklandığında çok fazla avukat onları müdafaa ediyor. Yani şiddet, yavaş yavaş yerleşerek devam ediyor. Adalet kendisi tecelli etmeyince, her şey sokağa kalıyor. Dolayısıyla şu anda ölenler, bir barış zamanında ölmüyorlar. Bu biline. Yani sen barış anlaşması imzalıyorsun ama başka bir savaş başlıyor. Bunun konusu sosya sebepler, değil mi? Aynı yoksulluk bir başka hareket noktası. Aynı zamanda milyonlarca dolar, aynı zamanda bir para aklama durumu, çok iyi örgütlüler bu konuda. Bir başka bölüm de uyuşturucu ticareti. Ülkenin büyük bir parçası devlet ile uyuşturucu ticaretinde... Değil sadece sıradan polis, onların şefleri, bakanlar, hepsi var işin içinde. Evet, bazen birileri alınır, bu mümkün ama hiçbir zaman üsttekilere bir şey olmaz. Onlar hepsi bir zaten. Yasaları çıkartanlar da uyuşturucu trafiğinin içinde zaten. Herkes biliyor bunu. Medya da biliyor. Büyük bir parti mal geçiş yaparken, bütün polisler ortadan kaybolur. Eğer ortada hiç polis yoksa anla ki oradan uyuşturucu geçiyor. Sonra

her şey değişir yeniden. Yani bazen bazı şeyler yakalanırsa, o kokain değil başka şeydir. İşte genel olarak diyebiliriz ki bütün bu şiddetin nedeni olan uyuşturucu ticareti de savaşın bir sonucudur.

Peki devrimci blok, solcular ne yapıyorlar?

–Gülerek.– Devrimci hareketler de aynı şekilde değişti. Devrim de değişti ülkede ama şunu diyebilirim ki bu ülkede solun yaşadığı söylenemez. Dolayısıyla birileri diğerine “oportünist” der, diğeri ona “hain der. Diğerleri kendilerini nasıl finanse eder? Avrupa’ya giderek para ile birlikte gelirler. Sol, ama kendileri için çalışan sol. Sonra birden bir parti kurulur ve birden ortadan kaybolur. Sadece URNG var, o da şimdi artık aşağılarda, bunun nedeni de bölünmek. Yani farklı düşüncelerde de olsa bir araya gelme ihtimalleri yok. Burada sorun, solun neyi nasıl yapacağını bilmemesi. Sosyal hareketler de öyle. Sosyal hareketler çok büyük ama o da aynı şekilde bölünmüş durumda. Yani bir yerde işçiler, bir yerde köylüler ama aynı zamanda da bir sürü köylü hareketi var. Bu bölünme öğrencilerde de var. San Pedro’da üniversite, önce halkı koruyordu, bir mücadele forumu vardı. Şimdi yok. Mesela sendika... Kimse onu desteklemiyor. Devlet, sözcüsünü satın alıyor ve mücadele bitiyor. Yani imzadan on iki yıl sonra halk hareketlerinin durumu bu. Dolayısıyla, esas büyük güçlük solun kendisinde var. Bir sürü insan var, bir sürü şey istiyor ama sözcülerinin arasına girilmesine kimse müsaade etmiyor. Bu yüzden bir bölünme oluyor. Diğer yanda da başka bir bölünme oluyor: ordu arkadaş değildir ama ordunun içinde halkın içinden gelen çok düşük ücretliler vardır, orada sadece çalışıyordur. Biz başka bir ülkeden gelme değiliz, aynı ülkedeniz. Ama küçük bir grup bir araya gelince hemen ordunun fikrinin değişmeyeceğini düşünür. Bir parça ordu mensubu yurtsever olabilir. Gerisi işkenceci, katil olsa da. Biri milyon dolarlar götürür, bir kısmı katildir ama yine de bir kısmını kendi tarafına çekebilirsin. Bu durum hâlâ süregidiyor. Bir devlet başkanı, eski gerilla, aynı mantıkla yönetir ülkeyi. Bu mecliste de aynı. Meclise seçilebilmek için paraya ve zamana ihtiyacınız vardır. En büyük parayı veren en üst yerde olur.

MEKSİKA

27 Temmuz 1996'da Chiapas, Oventic'in *Aguascalientes*'inde "İnsanlık İçin ve Neoliberalizme Karşı Birinci Kıtalararası Buluşma" 42 ülkeden 5000 kişinin katılımı ile gerçekleşti. Ertesi hafta katılımcılar neoliberalizme karşı küresel mücadele için beş *Aguascalientes*'de, sosyal, politik ve ekonomik konularda toplantılar düzenlendi.

6 Ağustos'ta ise San Andrés'te demokrasi ve adalet görüşmelerinin son evresi, hükümet temsilcilerinin minimum katılımı ile başladı. Görüşmelerin son safhası, taraflar arasında bir anlaşmaya varılmaksızın sona erdi. Hükümet demokrasi ve adalet üzerine görüşmelerden vazgeçip, yeni konular üzerinden devam edilmesini istedi. Teklif EZLN tarafından kesin olarak reddedildi. Bunun üzerine EZLN, destekçilerine ve sivil tabanına danıştıktan sonra San Andrés barış görüşmelerine katılmayı kesti. 2 Eylül'de yayınlanan bildirilerinde, yerine getirilmesini istedikleri beş koşul öne sürdü ve ancak ondan sonra barış görüşmelerine devam edeceğini bildirdi:

1. Tüm ülkede Zapatist oldukları için hapsedilen insanların serbest bırakılması ve Chiapas'ta Cerro Hueco hapisanesinde bulunan EZLN üyelerinin salıverilmesi.
2. Zapatista delegasyonuna saygısı olan, görüşmek için politik isteğe sahip ve karar verebilme yetkisi olan bir hükümet pazarlık komisyonu ile randevu.
3. Hükümet ile EZLN arasında imzalanan yerli hakları ve kültürü ile ilgili mevcut anlaşmaların gereklerinin yerine getirilmesi ve San Andrés Anlaşmaları için bir inceleme ve uygulama komisyonunun kurulması.

4. Görüşmelerin demokrasi ve adalet kısmı için hükümet tarafından ciddi önerilerle anlaşmaya varmak istediklerine dair vaat.
5. Chiapas'taki yerli komünlerine yapılan asker ve polis saldırılarına ve tacizlere son verilmesi, paramiliter grupların ortadan kaldırılması veya resmi olarak tanınıp üniforma verilmesi böylece ceza görmeden istediklerini yapamamaları.

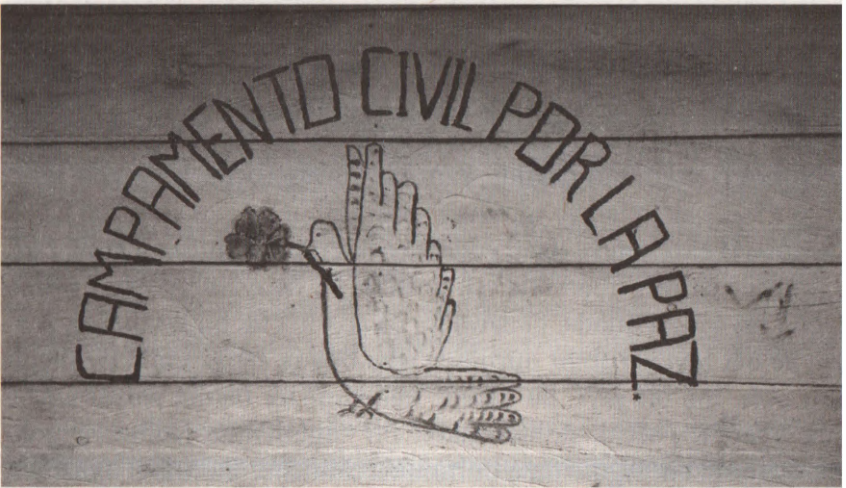
9 Ekim'de EZLN, ertesi gün Mexico City'de başlayacak olan Kalıcı Ulusal Yerli Kongresi'ne, kumandan Ramona'nın EZLN temsilcisi olarak katılacağını açıkladı. Ramona, Chiapas dışında halkın önüne çıkacak olan ilk Zapatista oldu.

7 Kasım'da EZLN, COCOPA ve CONAI arasında geçen üçlü görüşmeler sonucu, San Andrés görüşmeleri için "Yerine Getirme ve Tetkik Komisyonu'nun" oluşturulması, nihayet San Cristóbal de Las Casas'ta gerçekleşti. Ancak aynı günlerde, Chiapas'ta STK çalışanlarına yönelik saldırılar arttı. CONPAZ ofislerine bomba atıldı, yağmalandı. Ofisin saymanı ve ailesi kaçırılarak iki gün tutuldu ve diğer sivil toplum kuruluşlarına ölüm tehditleri yapıldı.

24-29 Kasım arasında COCOPA, CONAI ve EZLN, San Andrés Anlaşması'nın imzalanan yerli hakları ve kültürü bölümünün uygulanabilmesi için anayasal değişiklik teklifleri hazırlamak üzere San Cristóbal'de bir araya geldi. COCOPA'ya, EZLN ve hükümet tarafından son öneriyi kaleme alma yetkisi verildi. Taraflar kaleme alınan son metin için ancak "evet" veya "hayır" diyebilecekler, üzerinde başkaca düzeltme yapılmayacaktı. COCOPA, anayasada yerli hakları ve kültürü hakkında yapılması gerektiğini düşündüğü reformları içeren son öneriyi hazırladı ve EZLN'ye iletti, bir kopyasını da İçişleri Bakanı Emiliano Chuayffet'e yolladı. COCOPA'nın önerileri, San Andrés Anlaşması'nda değinilen birçok noktayı teğet geçiyor olsa da EZLN, anlaşmanın tamamlanabilmesi ve barış görüşmelerinden bir sonuç çıkabilmesi için öneriyi kabul ettiğini açıkladı. Hükümet de COCOPA ile yaptığı özel bir anlaşma sonucunda öneriyi kabul ettiğini açıkladı ama bir hafta sonra İçişleri Bakanı kararından caydı ve COCOPA

ile buluşarak önerilerini kabul etmekten vazgeçtiklerini açıkladı. Bu karar, barış sürecindeki en büyük krizin doğmasına yol açtı ve herkese EZLN'nin barış süreci hakkındaki ilk söylediklerinin gerçekleşmeye başladığını düşündürdü. Bunun üzerine COCOPA, başkan Zedillo ile buluştu ve ondan araya girmesini ve tüm barış süreci tehlikeye girmeden önce öneriyi kabul etmesini istedi. Başkan geçici olarak İçişleri Bakanlığı'nın yanıtını geri çekti ve EZLN'ye bir mektup yazarak, COCOPA'nın anayasa değişikliği teklifininin, anayasa danışmanları ile birlikte tetkik edebilmesi ve bütün şüphelerinden arınması için on beş günlük bir süre verilmesini istedi. EZLN delegasyonu bu talebi olumlu karşıladı ve 15 Aralık'ta komünlerine ve dağlarına geri döndü.

19 Aralık'ta COCOPA'ya, başkandan cevap geldi. Cevap aslında bir karşı öneriydi. Varılan anlaşmaya göre "evet" veya "hayır" denmesi gerekmesine rağmen, 27 değişiklik ve ekleme yapılmıştı. 11 Ocak'ta EZLN, COCOPA ile La Realidad'da buluştu ve hükümetin karşı önerisini reddetti. Yerli hakları hakkındaki San Andrés anlaşması tamamlanmadan, pazarlık masasına dönmeyeceklerini bildirdi. Marcos'da COCOPA'yla görüşerek, ilk önerisini savunmasını istedi ve EZLN'nin ilerisi için karar almadan önce COCOPA'nın durum hakkında halka yapacağı açıklamayı bekleyeceklerini söyledi.

EL SALVADOR

Gerillalar barışta ne yapacak? Barıştan sonra yaşamlarını nasıl sürdürecekler? Tabii ki onlarla birlikte eski askerler de. Dağda geçen uzun yıllardan sonra hiç yapılmamış, yarım kalmış eğitimlerle ya da çok uzun faaliyetlerde bulunulmamış mesleklerle, başka bir cangılın içine düşeceklerdi. Roberto Cañas ile konuşuyordum. Yirmi yedi yıl önce öğretim üyesiydi. Gerilla oldu. Sonra yine üniversiteye döndü:

“Diğer konu ise eski savaşçıların, gerillaların durumu ki bu konuda da pek pozitif bir şey söylenemez. Yani bir insanın bütünüyle yaşamını harcadığı bir savaş var. Kısa bir süre sonra onun barınma hakkı sorunu, sağlık sorunu ve nasıl daha iyi bir yaşam kurulur sorunu ortaya çıkacak. Bu kişiler, uzun yıllar savaşçı olarak sürdürdükleri yaşamlarını sivil hayata geçirdiklerinde, ekonomik olarak çok büyük zorluklarla karşılaşacaklar. Evet, bazı küçük çalışma programları vardı; uyum programları ve kapasitelerinin araştırılarak değerlendirilmesi için programlar... Ancak yaşamlarını sürdürebilir halde değillerdi. Şunu iyi biliyoruz ki bunlar yeterli şeyler değildi. Bütün yaşantılarını, güvenli bir şekilde ve bağımsız olarak sürdürebilmeleri mümkün değildi. Yani eski savaşçıların, kesinlikle işsiz, iyi bir maaş almadan ve eğitimsiz yaşayabilmeleri, en önemlisi hangi çalışmayla ekonomiye dahil edilebilecekleri söz konusu değildi. Eşit, ayrımsız ve diğer insanlarla eşit fırsatlar ile yaşayabilmelerine ilişkin hiçbir şey yoktu ortada. El Salvador’da çok küçük bir kesim çok zengin ve her şeyi yapabilir durumda ama büyük bir kesimin ise hiçbir şeyi yok, hiç bir şeyi. Bu ülkede karakteristik olarak sosyal eşitlik çok önemli. FMLN, politik-askeri bir örgütlenme halinden, politik-seçimsel bir örgütlenme durumuna dönüştü. Bu futbol oynarken

birden basketbol oynamaya başlamanıza benziyor. Yani daha önce çok iyi gol atabilirsin ama şimdi basketbol oynuyorsun kardeşim. Bu çok komplike bir durumdur. FMLN, 2009'da yani barış imzasından on yedi yıl sonra, askeri-politik aparatın, askeri-seçimsel bir aparat haline dönüşmesi ile bir sonuç alabildi.

Aslında anlaşmada, gerillaların ve eski savaşçıların barıştaki durumları için önlemler alındı. FMLN'nin 10.490 toplam eski gerillasının 7.500'ü toprak işçisi, köylü, 1600'ü şehirde küçük işletme çalışanı ve 699'u öğrenciydi. 600 kişi de diğer işlerle uğraşanlardı. Bu nedenle, öncelikli kararlardan biri de bir "toprak bankası" kurulmasıydı. Bir ikincisi de isteyenlerin okuma yazma öğrenmesi ve eğitimine devam etmesi için programlar sürdürülecekti. Ayrıca esas ilginç olan, belli bir oranda gerillanın, ulusal polis teşkilatına gitmesi için "END"ye yani polis akademisine devam etmesi ve polis olarak çalışmasıydı.

Bu uyum programları için 8 milyon dolara ihtiyaç olduğu hesaplandı. Eğitim programı için üniversitede UNICEF ile birlikte bir çalışma sürdürülecek, Sınır Tanımayan Doktorlar örgütüyle birlikte bir sağlık programı ve köylülerle birlikte yaşama programı ve ortak mutfak hayata geçirilecekti. Acil olarak 1495 ev yapımı projesi dahil olmak üzere, yaklaşık 7000 eski savaşçıya, çoğu BM tarafından karşılanması öngörülen beş program için karara varılmıştı. Eğitim, sağlık ve uyum programları, 7500 kişiye yönelik tarım programları, 6000 kişi için kişi başı 15.580 Colones ve 1500 eski savaşçı için yapılacak yerleşim yerine ilişkin Avrupa kredisi ile sağlanan teknik yardımdan yararlandırma -1993 Mart ayından 1994'e dek 2.315, daha sonra da 764 eski savaşçı yararlandırılacak-. Bu bittikten sonra, evlerin sahipleri olan 7.480 eski savaşçı için devam edilecek bir program sözü verildi. Alman hükümetinin karşılayacağı bütçe ile de 1500 eski savaşçıya ev, 699 öğrenci için öğretime devam imkânı, topraksız 430 genç için Eğitim Bakanlığı ile meslek eğitimi sağlanacaktı.

Sonuç olarak ortaya çıkarsa, eski savaşçıların bu şekilde üretime katılamadıkları ya da ürettikleriyle pazarda yer alamamaları oldu. Bu

da diğer sosyal konuların yanında çok önemli bir başka sorun olarak kaldı. Bu projeler, kredi transferleri, toprak tahsisleri gerçekte hiçbir olumlu sonuç doğurmadı. Dağıtılan kısıtlı ve işe yaramaz toprak, yetersiz teknik bilgi, zaten işe yabancı olan eski savaşı için bir yıkım oldu. STK'lar üzerinden gerçekleştirilemeyen projeler, halka yabancı fayda hesapları, toplamda daha da büyük eksiklikler yarattı. Bu yanlış programlar sonucu 4800 eski gerilla kentte ve köyde başarısızlığa uğradı. Bu sorunlar, onları, bir ikinci aşamada yeni kredi bulmakta daha da zorladı. Kısıtlı pazarları daha da daraldı ve yine projelerin çökmesine neden oldu. Ortaya çıkan şeydu ki, bu çalışma, mutlaka koordine edilen bir çalışma ama aynı zamanda yerelin durumunu hesaba katan bir çalışma olmalıydı.

Bunun için eski gerillalar örgütlendi. Bunlardan biri ASALDIG, 3586 eski FMLN savaşçısı üyesi olan bir teşkilat. Olumlu bir örnek olduğu söylenebilir. Örgütlenmesi; genel meclis, yürütme kurulu ve bunun ayrı ayrı planlama ve kapasite eğitimi, sağlık, propaganda, projeler ve müzakere, adalet ve mali işler gibi bölümler biçiminde. Hükümetin konuya ilişkin projeleri yapması için baskı kuruyor. On dört ayrı bölgede kendi yerel teşkilatı var.

ALFAES ise eski askerlerin bir örgütlenmesi. Çünkü barış imzalandığında hemen 7000 asker emekli edildi. Onların mali, mesleki ve psiko-sosyal durumu hakkında çalışma yapıyor.

ADEFAES da bir başka eski asker teşkilatı. Genel meclis, yürütme kurulu gibi benzer bir yapısı var. Esas olarak barış anlaşmasının işsiz bıraktığı eski askerlerin haklarını savunuyor. Eski askerlerin emeklilik haklarını koruyor, kendileri için toprak ve yeteneklerine göre iş talep ediyorlar. Ekim 1993'te ilk gösteriyi düzenleyen ADEFEAS oldu. Anlaşmayı protesto etti. Toprak talebinde bulundu.

İlginç olan birçok kez eski gerillalar ile eski askerlerin örgütlerinin, hakları için bir araya gelmeleri ve birlikte hareket etmeleri.

GUATEMALA

Basit, küçük, kibrit kutusu evlerdi. Kadın ve erkek eski gerillalar ve aileleri yaşıyordu. Bir başka mücadele içindeydiler. Yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Gerilla evlerinin koodinatörüyle konuşuyordum.

Siz aynı zamanda eski bir gerilla mısınız?

Evet.

Kaç yıl gerillaydınız?

–Hatırlamaya çalışıyordu.– Yirmi beş yıl.

Yirmi beş yıl öyle mi?

Evet.

Ne zaman katıldınız gerillaya?

Bazı şeylerden söz etmem gerekir. Önce ben ordudaydım ve ordunun birçok adaletsizliğine tanık olduktan sonra etkilendim. Düşüncelerim değişti. Bir başka biçime katıldım ama bütün süreçte benim kişisel prensiplerim vardı ve zaten o yüzden gerillaya geçtim. Ben gerillaya geçtim ama ilk gördüğümde gerilla nedir hiç bilmiyordum. Hiç kimseyi öldürmeden onlara yardım ettim en başında. Bana göre gerilla silahlı mücadele edenlerdi. Ordu ise halka karşıydı. Oradan çıktığımda işçilerle birlikte hareket ettim. Yani beni deneyimler değiştirdi. Mesela ayrımcılık. Birçok insan, işçilerden daha fazla para alıyordu. Ülkenin böyle bir panoraması vardı. Ben o sırada bir sendikadaydım. Ben aslında sendikacıyım. Orayla konuşup, gerilla hareketine katılmaya karar verdim ve çok kolay dahil oldum. Benim silahı nasıl kullanacağımı öğrenmeme gerek yoktu. Çünkü orduda

yeterince biliyordum. Bunu öğrendikleri zaman hemen katılmamı istediler. O zaman birçok insanın gerillaya katıldığı bir dönemdi. O zamanlar öğrenciler, köylüler, işçiler gerillaya katılıyorlardı. Köylüler machete ile katılıyor ve silahın nasıl kullanılacağını öğreniyorlardı. Biz mükemmel gerillalık yaptık. Çok iyiydik. Neden katıldım? Ben nedenini iyi biliyorum! Onlarla çok çabuk öğrendim. Yani katılmamın esas nedeni nedir dersen, işte bu kardeşliktir.

Şimdi burada yaşayanların hepsi eski gerilla değil mi? Savaşçı. Böyle bir yer nasıl örgütlendi?

Gerilla hareketi çok iyi örgütlenmişti. Mükemmel bir örgütlenmeydi. Benzersizdi. Ancak barış imzalandıktan sonra başka bir sorun vardı. Bütün örgütlenme dağıldı. Herkes serbest kaldı. Gerilla hareketinde ise her bölüm için şefler vardı. Bir savaşçı, çatışmadan fazla ders çalışmak zorundaydı. Sivil hayata geçince kendisi için çalışan, ailesi için çalışan, sağlığı için, her şey için çalışmak zorundaydı. Gerillada hasta olursun, doktor gelir bakar, tamam. Bota mı ihtiyacın var, al sana bot. Silah mı istiyorsun, al sana silah. Tabii sivil hayata geçince çok büyük bir problem ortaya çıktı. Çünkü kimse parayı bilmiyordu. Bir topluluk olarak, ekonomik açıdan yeterli olmak için bir araya gelerek yaşamı sürdürme ihtiyacı hissettik. Bizim minimum, tekrar ediyorum minimum paramız bile yoktu. Bu bir semboldü. Bize verilen, önce 1000 quetzal sonra da 2000 quetzal'dı ama sonra herkes dağıldı. Herkes kendi ailesi için çalışmaya başladı. Hangi işlerde çalışacak? Fabrikada mı? Nerede? Bu gerçekte ortaya çıkan bir durum. Yaşayabileceği hiçbir şeyi olmayan, işsiz bir topluluk ortaya çıktı. Bir iş arandı. Yoksa başka türlü nasıl yaşanabilir? Bir ulusal örgütlenme vardı. Durmadan buluşmalar, toplantılar düzenleniyordu ama bu durum anlaşılamadı. Anlaşılamadı ama herkes yaşadı. Şunu anladık ki daha fazla paramızın olabilmesi mümkün değil. Yani güzel bir ev var, yeterince para var, burada yaşarsınız; böyle bir durum yoktu. Çok farklı bir durum vardı. Aynı zamanda gençler de yeniden yaşam kuruyorlardı. İçiyorlardı. Bu kontrol edilemiyordu ve zaten gerilla değil ki neden kontrol edeceksin? Onlar da yaşıyor. Ne zaman serbest kalıyorlar, bira alıyorlar, rom içiyorlar, kendilerini kaybedi-

yorlardı. Herkesi başka bir çalışmaya toplamak sorundu. Çok az birlikte çalışacak insan bulabildik. Biz iyi bir şey yaptık ama kazandık demiyorum. Çünkü çok küçük ve çok az yerde bu tür yaşama yerleri yaratabildik. Bazı arkadaşlar da devlet için çalışıyorlar ama tabii ki onlara başkan Colom için çalışıyor diyemeyiz. Bir düşünce ile birlikte hareket ediyoruz. Biz kendi prensiplerimizin altına imza attık. Bu çok önemliydi. Evet, bu konuda birlik vardı. Ancak şimdi farklı bir inşa etme süreci var. Burada bir topluluk var. Bizim kadın örgütlenmemiz, genç örgütlenmemiz, çocuk örgütlenmemiz var. Burada bir belediye başkanlığı var ama aynı zamanda biz de toplantılarla kararlar alıyoruz. İşte, zaten burası da toplantı yaptığımız yer. Biz burada başlangıç olarak politikanın belirlenmesi ve bu topluluğun sorunlarını tartışıyoruz.

NİKARAGUA

1990 yılında Sandinist Hükümet kontrgerillalarla anlaşma imzaladı. Bu şekilde sosyal değişimin ancak seçimlere katılarak gerçekleşebileceği üzerine taraflar uzlaştı. Buna göre, Nikaragua Direnişçileri'ne (RN) yani kontrgerillaya garantiler verildi. Bunlardan biri ve en önemlisi Sandinist Hükümetin, temel ekonomik değişiklikler yapmayacağına, ekonomik politika geliştirmeyeceğine dair güvence vermesiydi. Sosyalist üretim ilişkilerini yerleştirmeye çalışmayı bırakın, mesela bir kamulaştırma işlemi bile böyle bir anlaşmaya aykırılık olarak nitelendirilebilirdi. Buna karşı RN savaşı bırakacaklardı. Bu arada, “ülke ordusunun dinamikleştirilmesi” adıyla, belli oranda kontrgerillanın orduya katılması kararı da alındı.

Bu anlaşma için 23 Mart 1990'da karar alındı. Anlaşmaya göre RN yani karşı devrimci gerilla yasallaşüyor ve seçimlere katılabiliyordu. 18 Nisan 1990'da RN şefi ile Sandinist ordu generali Ortega Saavedra ateşkes anlaşması imzaladı. 4 Mayıs'ta Sandinist hükümet, ordunun yeniden yapılanmasını kabul ettiğini ve garanti verdiğini deklarasyonla açıkladı. Ayrıca RN için mali reform yapmayı kabul etti.

RN. buna karşılık olarak eylemleri durdurdu. RN'nin bulunduğu yerlerde güvenliği garanti altına alınacaktı. Güvenliğin sağlanması işini hükümet, ONUCA⁶ ile Cardenal Miguel Obanda ve Bravo'yla

Kosta Rika, El Salvador, Honduras ve Nikaragua'nın bölgede çatışmaları durdurmak, demokratik seçimleri yapabilmek, demokratikleşme ve diyalogu başlatabilmek için yaptığı çağrı üzerine BM 1989 yılında bölgede çalışmalara başladı. Güvenlik Konseyi, milis ve asi güçlere yardımın kesilmesi ile ilgili taahhütlere uyulup uyulmadığını kontrol etmek ve hiçbir ülkenin bölgenin başka bir ülkeye saldırılar için kullanmasına izin vermemesi için Birleşmiş Milletler, Orta Amerika Gözlem Grubu'nu (ONUCA) kurdu.

yürütecekti. Bu barış ONUCA'nın, Birleşmiş Milletler'in sorumluluğu altında olacaktı ve güvenlik bölgeleri ONUCA'ya devredildi. Ayrıca hükümet ekonomik, sosyal önlemleri ve toprak taleplerini de kabul etti.

Sandinist Hükümetin Savunma Bakanlığı'na bağlı, 134 bin erkekten oluşan bir Sandinist ordu yeniden yapılandırılacaktı. Bunun için uyum planı kabul edildi. Öncelikle ilk 6 ayda, 14 bin subaydan 5012'si emekliye sevk edilecekti. İkinci etapta, 1991 Ağustosunda 2682 subay, kendilerine on iki ay maaş verilerek emekliliğe sevk edilecek ve teknik kapasitelerine göre askeri hastanelere transferleri yapılacaktı. Planın üçüncü bölümü olarak 3112 tanesinin emekli edilmesi, yine mesleki becerilerine göre sağlık hizmetinde ve tarımsal üretimde istihdam edilmeleri kabul edildi. Toplamda 10.706 tanesinin emekli edilmesi, 5306 tanesinin çeşitli sosyal çalışmalara kaydırılması gibi işlemlerle, Sandinist ordunun sayısı ve yapısı temelli değiştiriliyordu.

Bu şekilde emekli edilenler için programlar yapıldı. Yapılan planlar ile kentlerde barınma sorunlarının çözülmesi, 200 tane küçük işletme kurmak, tarımsal üretim, kamyon ve kamyonetle taşımacılık, makine tamiri yapmak için imkânlar sağlandı. Bunlara yönelik teknik ve mesleki eğitim verildi. İki yıl boyunca da sağlık güvencesi altındaydılar

RN için de ekonomik, sosyal, toplumsal ve psikolojik destek uyum programları vardı.

22.000 eski savaşı/karşı devrimci üç bölgede yaşıyorlardı. Bunların %83'ü yoksul ve dağlarda yaşayan köylüydü. Çoğu okula gitmemiş, %60'ı genç ve çoğunluğu da 25 yaşın altında savaşa katılmıştı.

22.000 eski savaşı ve ailesinden %40'ı için asgari ihtiyaçları karşılayan küçük bahçeli evler inşa edilecekti. Bunlar hükümetin desteği ve uluslararası yardımlarla gerçekleştirilecekti. Ayrıca RN'ye dağıtılan toprakların %95'i için de kredi yardımları sözü verildi.

PROGRAMLAR

- A- Sivil hayata uyum için rehabilitasyon programları: Şehirde ev sorunlarının çözülmesi ve avantajlar tanınması
- B- Sosyal uyum programları: Yaşadıkları yerlerde 500 yeni yaşam alanı ve ev inşası. Managua'da yürütülecek 21 mali program. Sakatlar için özel programlar. Yeni eğitim programları. yirmi altı kişi için de barış süreci ve dinamiği özel eğitimi.
- C- Sosyal projeler: İhtiyaçların karşılanması olanağının yaratılması, üretim ve tarım kooperatifleri.
- D- Psikolojik yardım: Grup ve tek tek kişiler olarak psikolojik terapi.
- E- Düşmanlık beslenen Sandinist subay ve ordu mensuplarının yargılanması: Mesela Enrique Bermudez Varela (300 kişinin ölümünden sorumlu) ve diğer komutanların mahkemeye çıkarılmaları.
- F- Politik bir sınırlamaya tabii kılınamazlar. Yasal partiler halinde örgütlenilmesi önünde hiçbir engel konulamaz.

FSLN adını Sandino'dan alıyordu. Augusto César Sandino 1927'den 1933'e kadar Kuzey Amerikalılar'a karşı gerilla savaşı verdi. Eduardo Galeano, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*'nda anlatıyordu:

Augusto César Sandino'nun destanı dünyayı coşturdu. Nikaragua bu gerilla liderinin uzun mücadelesi, toprak hakları davasına dö-

nüşerek köylülerin öfkesini kamçıladı. Olanaksızlıklar içindeki küçük ordusu, yedi yıl boyunca hem 12 bin Kuzey Amerikalı işgalciye, hem de ulusal güvenlik güçlerine karşı savaştı. Çakıl taşı doldurulmuş boş konserve kutularından el bombaları yapıyorlar, düşmandan söküp aldıkları Springfield tüfekleriyle ve bıçaklarla savaşıyorlardı. (...) Sandino 1932’de, olacakları önceden sezmişçesine, “Fazla uzun yaşamayacağım. diyordu. Ertesi yıl, Kuzey Amerika’nın komşularla iyi geçinme politikasına bağlı olarak barış yapıldı. Başkan, gerilla liderini Managua’da bir toplantıya çağırdı. Sandino yolda pusuya düşürülerek öldürüldü.”⁷

Sandino adı ise Nikaraguda mücadelenin simgesi olarak yaşadı. 1979’da Nikaragua devrimi onun adıyla yapıldı. Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi (*Frente Sandinista de Liberación Nacional – FSLN*) Diktatör ailesi Somozalar’ın son ferdi iktidardan kovup, 1990’a kadar süren bir devrimci hükümet kurdu. Devrim ilk anından itibaren, ABD’nin baskısı ve ambargosu altında kaldı. Bununla yetinmeyen ABD, “kontra”ları organize etti. Destekledi ve finanse etti. 1981 yılından itibaren askeri saldırılar çoğaldı. Ancak Sandinist cephenin içinden bazı liderler de “kontra”lar içinde yer alıyordu. 1984 yılındaki özgür seçimlerde Sandinistler seçimleri kazandıklarında, bu saldırılar ABD desteğinde devam etti. 1990 yılında ateşkes ve barış anlaşması imzalanana kadarda sürdü. Yeniden savaş ve ambargo tehdidi altında, yine ABD’nin desteklediği sağcı aday Violeta Barrios de Chamorro, seçimleri kazandı. FSLN bundan sonra ikinci parti olarak parlamentoda yer aldı. 2006 seçimlerinde yine eski başkan Daniel Ortega liderliğinde, yüzde 38,7 oranında bir oyla ve on altı yıl sonra Sandinistler yeniden iktidar oldu. Buna karşı Anayasal Liberal Parti (Constitutional Liberal Party-PCL) yüzde 29’da kaldı.

Sandinistlerin ikinci dönemi, başlarının üstünde hiç bir zaman eksik olmayan ABD baskısı ve tehdidi ile devam ediyor. Honduras cuntasının bulaşıcı korkusu, bu tehdidi hiç akıldan çıkarmıyordu. Ayrıca

⁷ Eduardo Galeano, *Latin Amerika’nın Kesik Damarları*, çev. A. Tokatlı, R. Hakmen, İstanbul, 2006.

barış anlaşmasındaki, “Hiçbir zaman köklü üretim biçimi değişiklikleri yapılmayacak.” maddesi de ikinci dönem Sandinistler’in “sosyalizm”i ne kadar gerçekleştirebileceğini iyice şüpheli kılıyordu. Ayrıca FSLN ve Daniel Ortega bunu ne kadar istiyordu? Mesela Ernesto Cardenal gibi devrimin önemli simgelerinden, ilk başından beri cephede yer almış Devrimci Hristiyan lider, şu anki Sandinistlere muhalifti. Hükümetin son seçimlerdeki sloganı, “Hristiyanlık - Sosyalizm - Eşitlik”ti. Hristiyanlık en başa taşınmıştı. Önceleri Sandinistler arasında önemli liderlerden olan ancak sonra kontraları örgütleyen Kumandan Zero, yani diğer adıyla Edén Pastora ise Sandinist hükümetteydi.

Eski FSLN, özellikle Somoza diktatörlüğüne karşı mücadele halindeyken çok önemli eylemler gerçekleştirmişti. Somoza diktatörlüğü, 1972 yılında Nikaragua’nın başkenti Managua’daki depremden sonra gönderilen uluslararası yardımların neredeyse tamamını, ailesi ve dostları ile yedi. Bu miktar yaklaşık 400 milyon dolardı. Bu deprem Managua’da 10 bin kişinin ölümüne yol açmış, 400 bin evi yıkmış ve 50 bin evsiz insan ortaya çıkarmıştı. FSLN bunun ardından yaptığı eylemlerle güç ve sempati kazandı. 1974 yılında Somoza’nın tarım bakanının bahçesinde yaptığı partiyi, on beş genç Sandinist gerilla bastı. Tarım bakanını öldürdü. İçlerinde Somoza ailesinin bir sürü ferdinin, hükümetin önemli şahsiyetlerinin ve Somoza’nın yakın arkadaşlarının olduğu davetlileri rehin aldı. En önemlisi alınan rehineler arasında ABD elçisi de vardı. 2 milyon dolar istediler ve ayrıca radyo ve ülkenin en büyük gazetesi “La Prensa”da bildirilerini yayınladılar. Bunların dışında cezaevinde tutuklu bulunan on dört Sandinist’in serbest bırakılmasını ve Küba’ya gönderilmelerini sağladılar. Bu tutuklular arasında Daniel Ortega da vardı. Bu eylem aynı zamanda Somoza ve Ulusal Muhafızlar’ın deprem paralarıyla ilgili yolsuzluklarının, işkence ve baskılarının teşhirini de sağladı. Bu eylemin ardından Ulusal Muhafızlar’ın şiddeti ve katliamları devam etti. İçlerinde 1976’da Küba’dan dönen Sandinistler’in lideri Carlos Fonseca’nın da olduğu yüzlerce insanı öldürdüler.

Buna benzer bir eylem, Edén Pastora’nın kumandanlığında 1978’de gerçekleşti. Yirmi üç gerilla meclisi bastı ve içinde Somo-

za'nın yeğeni ve kuzeninin de bulunduğu 1000 kişiyi rehine alarak Somoza hükümetinden 500 bin dolar aldı. En önemlisi, içinde FS-LN'nin önemli kumandanlarından Tomás Borge'nin de olduğu elli dokuz tutuklu serbest kaldı ve Panama'ya geçti.

Sandinist cephe, Somoza diktatörlüğüne karşı geniş bir ittifak ile hareket ediyordu. İdeolojik olarak Sandinist Cephe, üç grup halinde tanımlanabilirdi. Birincisi; Guerra Popular Prolongada (GPP), kırsal alan uzun bir halk savaşı ve gerillayı öngören, köylülüğü temel alan bir çizgi ki FSLN'nin 1967'den beri devam eden çizgisiydi. İkincisi; Tendencia Proletaria (TP), entelektüel Jaime Wheelock'un da dahil olduğu, temel olarak kentleri ve proletaryayı alan Ortodoks Marksist bir akım. Üçüncüsü; Daniel ve Humberto Ortega'nın savunduğu, içinde öğrencilerin, orta sınıfın, kilisenin ve burjuvazinin de yer aldığı eklektik ve pragmatist bir çizgi.

MEKSİKA

19 Ocak 1997'de kuzeyde El Paraiso ve Sabanilla'da komünlere saldırıldı. Güvenlik güçleri 20 Ocak'ta geldi ve PRD destekçileri vuruldu, evlerine göz yaşartıcı bomba atıldı. PRD üyeleri dağlara kaçmak zorunda bırakıldı ancak güvenlik güçleri ve PRI'yi destekleyenler komünde kalmaya devam etti. Ülke COCOPA'nın "halk bildirisini" beklerken, Chiapas'ta askerin, polisin varlığı ve baskısı artırıldı.

Buna karşı 1 Şubat'ta 9000 sivil, Zapatista yerli hakları hakkındaki San Andrés anlaşmasına saygı gösterilmesi ve COCOPA'nın anayasa değişikliği önerisinin kabul edilmesi için San Cristóbal de Las Casas'a yürüdü. Elli günlük bir suskunluğun ardından yani 4 Mart'ta COCOPA, sonunda durum hakkındaki deklarasyonunu halka bildirdi. Anayasal reform önerilerini geri çeken karışık, çelişkili ve tutarsız bir metindi bu. Beş gün sonra EZLN, COCOPA'nın kararını eleştiren cevabında, her şeyi daha da berbat ettiğini söyledi. Zapatista komünlerine peş peşe saldırılar oldu. Xinich adındaki yerli bir organizasyonun üyesi oldukları gerekçesiyle, Palengue yakınlarındaki altmış beş aile evlerinden kovuldu. Eyalet adli polisi, dördü de olaylar sırasında bölgede bile bulunmayan kişilerden iki papazı –biri görüşmelerde EZLN'nin danışmanıydı– ve iki Xinich liderini, geçen günlerde gerçekleşen olaylara karıştıkları gerekçesiyle vahşice gözaltına aldı. Kırk sekiz saat kimseyle görüştürmediler, işkenceye uğradılar ve sonuç olarak olaylar sırasında polisleri yaralamakla suçlandılar. Tuxtla Gutiérrez'deki bir hâkim, papazları ve Xinich liderlerini delil yetersizliğinden serbest bıraktı. Güvenlik güçleri, adli polis ve ordu, San Pedro'daki sivil Zapatista komünlerine saldırdı.

Dört silahlı Zapatista öldürüldü ve yirmi dokuzu yaralandı, tutuklandı ve gözaltında kaybedildi. Komünde yaşayan 80'den fazla aile evlerinden kovuldu. Bunun üzerine 13 Nisan'da Tila'da "barış için hac yürüyüşü" yapıldı. 20 bin kişi kuzeyde yapılan vahşete son verilmesi için yürüdü. Meksika Piskoposlar Konsülü (CEM) üyeleri, piskopos Vera ve Ruiz'in bölgede uzlaşmanın sağlanması ve barış çağrısına katıldıklarını açıkladı. Kuzeyden Tuxtla Gutiérrez'e göç etmeye zorlanmış insanları temsil eden 150 kişi, politik tutukluların serbest bırakılması ve krize bir çözüm bulunmasını isteyerek, eyalet binasının önünde oturma eylemi yaptı. Onlara yardım ettikleri gerekçesiyle on iki uluslararası gözlemci ülkeden sınır dışı edildi. Meksika çapında yerli komünlerine yapılan askeri saldırılar devam etti. Chiapas'ta düzinelerce insan, genellikle de sivil Zapatistalar, paramiliterler ve polis tarafından öldürüldü.

6 Temmuz 1997 Meksika'da ara yerel seçimler yapıldı. Merkez sağ ve merkez soldan tüm muhalefet partileri, yetmiş yıldan sonra ilk kez, PRI'nın ezici çoğunluğunu kırarak millet meclisinde çoğunluğu ele geçirdiler. Merkez sol parti Demokratik Devrim Partisi (PRD) Chiapas'ta barışın sağlanmasının kongrede yapacakları öncelikli iş olduğunu açıkladı ve yerli hakları için anayasada yapılması istenen değişikliklerin onaylanması için girişimlere başladı. Meksika'daki yerli komünlerinde seçimler, yüksek bir gerilim içinde, asker kontrolü altında gerçekleşti. Chiapas'ta Zapatistalar seçimleri boykot etti ve bu boykota katılım bazı belediyelerde %80'e varan oranlarda gerçekleşti.

GUATEMALA

Gerilla mahalesinde koordinatörle konuşmaya devam ediyordum.

Sizin burası diğer yerlerden çok daha iyi değil mi? Ciudad Guatemala'dan ya da diğer yerlerden?

Bu bölgede tek topluluk bizim. Diğerleri başka şehirlerde; bir tanesi Quetzaltenengo'da, bir tanesi Petén'de. Bizim burada tek biz varız. Diğer yerleşim yerleri normal yerler. Biz diğer yerlerle de işbirliği yapıyoruz. Mesela buraya su getirme projeme sadece bizi değil diğer yerleri de kattık, onlara da su gelecek bu projeyle. Bu bir kentleşme durumu. Onların da bizim gibi bir yerleri olmasını istiyoruz. Kentleşme kardeşlerle, arkadaşlarla olur. Biz birçok yere göre çok daha iyi durumdayız, onların örnek veriyoruz. Çok az zaman önce, sadece bir ay önce Kübalı bir doktorun buraya gelmesini organize ettik. Biz onun ziyaretini sadece kendi topluluğumuz için değil bütün komşularımızın için sağladık. Buraya on beş doktor geldi ve o gün, bugüne kadar buraya, en fazla insanın geldiği gün oldu. Bu komşular için çok iyi bir şeydi çünkü her şey ücretsizdi. Bu onların kalbinde yer edindi.

Sadece topluluk değil herkes geldi değil mi?

Evet. Buraya üniversiteden bir sürü öğrenci geliyor özellikle barış sürecine ilişkin. Savaş nasıl bir süreçti, barış anlaşması nasıl etkiledi gibi birçok soruyla geliyorlar. Yine birçok insan, belgesel çalışması için geliyor buraya.

Siz bu toprağı satın mı aldınız?

Yok, bu da anlaşmanın bir parçasıydı. Hareket bittikten ve silahlar bırakıldıktan sonra birçok insan için gidecek bir yer yoktu. Anlaşmaya oturulduğunda, bir sürü gerilla var, onların aileleri var,

onlar nereye gidecek diye konuşuldu. Ordu bir sürü yeri işgal etmişti. Nereye gidilecekti? Böyle bir yer, aynı zamanda uluslararası dayanışma ile birlikte yarısını da hükümetin verdiği, yaşamak için bir proje olarak ortaya çıktı. Yani bir küçük parça da olsa, işçi kardeşlerin desteğiyle burası çıktı ortaya.

Fakat burada sadece yüz aile var değil mi?

Burada, evet.

Nerede diğer gerillalar? Diğer aileler?

Biri Quetzaltenango'da ve diğeri de Peten'de ama oralar değişik, orası aynı zamanda toprak da satın aldı. Onlar bizden daha iyi çünkü onlar çiftlik de satın aldı. Buraya evleri yaptılar ve kendilerini yaşatacak kadar toprağa sahip oldular. Tarla satın alabilecek kadar para buldular. Projeyi yapabilecek parayı buldular ve böylece yüzlerce metrekare çiftlikleri oldu. Yani kendi sebzelerini üretebildiler. Diğer yerlerde de meyve ürettiler; portakal, limon, muz, her şey... Pazara ulaştırabilmek için kamyon satın aldılar. Ayrıca sadece meyve değil aynı yerdeki gölde, balık da ürettiyorlar ve bunu pazarda satıyorlar. Çiftlikte, bir tane otelcikleri de var. Ziyaretçiler otelde kalıyor. Bir araba var. Her yer gezdirilebiliyor. Ürettikleri balığın yenilebileceği bir restoranları var. Satın aldıkları çiftlikte bütün bunları yapıyorlar ve kendi evleri için gerekli olanları da üretebiliyorlar.

Bütün gerillalar benzer şansa sahip mi? Hepsinin evleri var mı?

Yok, esas problem birçok gerilla çok gençti ve onlar da ailelerinin yanına gittiler. Yani, aileleri nerede yaşıyorsa onların yanına. Bir küçük ev buldular ya da aileleriyle kaldılar. Bir diğer kesimin hiç ihtiyacı yoktu. Bu topluluklarda yaşayanlar hiçbir şeyi olmayanlardı.

Ama burada bütün herkes kendi başına, bağımsız çalışıyor değil mi?

Evet. Herkes bağımsız çalışıyor.

Pek, siz kolektif bir çalışmayı örgütlemek istiyor musunuz? Diğer yerlerdeki gibi benzer bir şey?

Burada sınırlı bir durum var. Sorun, toprağın olmaması. Yani nerede bunu yapabiliriz? Burada yer yok. Böyle bir şeyi gerçekleştirmek için öncelikle toprağa ihtiyacımız var. Burası çok ufak bir yer ve zaten

çoğunluğunu da evler teşkil ediyor. Onun için burada proje yapacak yer yok. Onun için düşünmüyoruz. Eğer toprak olsaydı, o zaman bir komisyon oluşturarak birçok proje düşünebilirdik. Herhangi bir çözüm yok bu durumda. Bırak başka şeyleri, burada mezarlık olacak bir yer yok. Yani ölsek gömülecek yerimiz yok –gülerek–. Burada toprak olmadığı için yapacak bir şey yok. Para gerekiyor. Destekleyiciler gerekiyor. Uluslararası destekçiler gerekiyor, çünkü hükümetin yapması çok zor. Belediye de aynı. Eğer devreye parti girerse, hiçbir şey çıkmaz bu durumdan.

Burada topluluk ne düşünüyor? Onlar burada yaşamaktan memnun mu?

–Uzun düşünerek–. Burası tek bir yer. Eğer büyük yoksulluğun yanında düşünürsek, evet mutlu. Bir barışın armonisi var. Çünkü burada bir şeyi açık bırak, kimse çalmaz, almaz. Bir armoni var burada. Yani burada büyük bir huzur var. Diğer yerler, hiçbir zaman burası gibi değil. Bütün bu çevrelerde suç dolu ama burada bulamazsın. Çünkü burada yoldaşımız olan bir polis var, silahı var. –Bunu gülerek söylüyordu ve Nelson’dan bahsediyordu.– Eh tabii, başka silahlarımız da var. Tabii barış var ama bunlar yani silahlar bizim kendimizi müdafaa için. Dışarıya yönelik değil. Burada karşılıklı bir saygı var.

Bütün aileler burada ilk aileler değil mi? Yani hiç kiracı filan var mı?

Var ama çok az. Bazı evler kiracı. Çünkü bazı aileler burada yaşamadılar. İş bulamadılar ve gitmek zorunda kaldılar. Başka yerde ev kiraladılar. Buradaki evi de kiraya verdiler. Bu şekilde sekiz ev var burada.

– Bu aileler nasıl peki? Onlar her türlü kuralımızı kabul ediyor mu?

Kiracı aileler çok memnun çünkü burada çok iyi bir huzur var. İstedikleri zaman gelip gidiyorlar. Rahatlar. Gelip toplantıya katılıyorlar, bazı konuları dinliyorlar. Her şey iyi, başka bir sorun da olmuyor zaten. Burada dayanışmayı öğreniyorlar ve işbirliği içinde hareket ediyorlar. Burada küçük bir fiesta yapıyoruz. Onlar da her zaman katılıyor. İşbirliği yapıyorlar, yardım ediyorlar dolayısıyla her şey işbirliği halinde yürüyor.

MOZAMBİK

Mozambik'te savaş sırasında 2 milyon insan öldü. Barış anlaşmasında, eski savaşçıların ne olacağına dair kararlar alındı. Bunlara El Salvador ve Nikaragua'da olduğu gibi emekliye sevk edilen askerler ve güvenlik güçleri de dahildi. Temel konular yine diğer yerlerde olduğu gibi politika, güvenlik, şiddet ve yaşamın nasıl devam edeceği meselesiydi.

4 Kasım 1992 yılında hükümet, 74.700 asker ile paralelinde 11.523 güvenlik kuvvetini tasfiye ederek, yeni Mozambik ordusunun organize edilmesi kararını kabul etti. Bu anlaşmadan sonra gerilla da sivil hayata döndü. İşte "AMODEG", bu eski gerilla ve aileleri için ekonomik ve sosyal durumlarını düzenlemek için kurulan bir oluşumdur. Özellikle esas büyük tehlike olan grupların, marjinalleşip, şiddetin tarafı ve kurbanı olmasını önlemeye çalışmaktaydı. Bu nedenle kendi coğrafi durumlarına uygun kültürel çalışmalar, eğitim ve sosyal-aile kurumları yaratılmak zorunda olduğu düşünülüyordu. Kurulmasının temel amacı, hükümet ve uluslararası STK'lar ile birlikte sivil hayata geçişin, sosyal ve kültürel olarak organize edilmesiydi. Eski gerillayı, ülkenin ekonomik hayatına dahil edebilmek için, küçük işletmeler kurabilmesine yönelik teknik ve mali imkânlar sağlıyordu. Ayrıca ilginç olarak da eski savaşçıları, yeni bir güvenlik gücü olarak organize ederek, uyuşturucu ve silah ticareti ile mücadele eden gruplar haline sokmak da programları arasındaydı.

Sorular şunlardı: "Nasıl bir birey yaratmak istiyorsunuz? Yani onlar anne ya da baba olacaklar. Bu nedenle, nasıl bir sosyal-kültürel bir yapı ve nasıl bir ekonomik durum yaratacaksınız? Onların nasıl bir statüsü olacak?"

Ekolojik, kültürel yeni bir yapı inşa etmek zorundaydılar. Yani coğrafi, sosyal ve kültürel yapıya uygun, kapasitelerin geliştirilmesine bağlı eğitimin sürdürülmesinin yanında, eski savaşçıların katıldığı gruplar ile tarımsal üretim sağlanması amaçlandı. Tartışmalar, sempozyumlar, kongreler düzenlenerek aynı zamanda buna dahil edilmeye çalışıldı. BM'nin de çalışmalara katılmasıyla, acil bir şekilde bu durumu organize etmek ve uyum grupları inşa etmek isteniyordu.

Bütün süreçlerde kadınların farklı bir durumu vardı. Bu, Mozambik'teki savaşta, en çok yıkım gören kadının, barışta da kenarda kalmasını engellemedi. AMODEG'in kadın sorumlusu Jacinta Jorte bunu şöyle anlatıyordu: "Mozambik'te kadınlar, 1974'te sömürgeci imparatorluğa karşı savaşta, erkeklerle birlikte mücadele etti. Sonra, askeri politik mücadelede, sağlıkta ve 1992'ye barış sürecinde de vardılar ama kadınlar hep erkek sorumluluğundaydı ve barış anlaşmasında kadınların hiçbir problemine dokunulmadı." Yani Nikaragua barış sürecinde kadınların etkin rol alması, Mozambik'te gerçekleşmedi. Bu da Guatemala ve El Salvador barış anlaşmalarında uygulanması eksik de olsa, kadın haklarına ilişkin maddelerin önemini bir kez daha ortaya koyuyordu.

Nikaragua "sivil hayata geçiş" programı, bu dört ülke arasında. Herkesin mümkün olduğunca sürece, en çok dahil edilmeye çalışıldığı ülke.

RENAMO gerila örgütünün, 70 bin ile 100 bin arasındaki eski savaşçısı için de 1992 yılındaki anlaşmadan sonra "sivil hayata geçiş" programı uygulandı. Bu programın çok büyük bir bölümü fiyaskoydu. Eski savaşçıların sözcülerinden biri olan Abel Rivas'ın açıklaması da bu doğrultuda. "416 sayılı yasanın uygulanmasını talep ediyoruz. Yani savaşta sakat kalanlara ilişkin yasaların... Bu yasa aynı zamanda ekonomik ve sosyal çözümler getirmeyi vaad ediyordu. Biz bu anlaşma sonunda kesinlikle hiçbir yararlı şey görmedik. Ayrımcılığa uğradık, yeteneklerimiz hiç hesaba katılmadı. Mozambik, uzun yıllar süren savaşın ardından, hiçbir zaman çözemediği sorunlarla birlikte, on binlerce eski savaşçının sorunlarının da altında kalmış durumda.

Mozambik Kurtuluş Cephesi (*Frente de Libertação de Moçambique-FRELİMO*), 1962 yılında Portekiz işgali altındaki Mozambik'in bağımsızlık mücadelesi için kuruldu. 1975 yılında Portekiz'deki Karanfil Devrimi'nin ardından, Mozambik bağımsızlığa kavuştuğunda iktidara geldi. FRELİMO, önce tek parti olarak, barış anlaşmasından sonra çoğunluk partisi olarak iktidarda. Ülke henüz bağımsızlık kazanmadan önce, Kuzey Mozambik'te "kurtarılmış bölgelerde" Portekizli toprak ağalarının bulunduğu toprağı kooperatifler şeklinde organize ederek halka verdi. Köylülere yönelik çok büyük sağlık ve eğitim kampanyaları gerçekleştirdi. FRELİMO askerleri bu büyük sağlık kampanyasının içinde çok önemli görevler üstlendiler. Bu halka yönelik kampanyalar ve Marksizme yönelme sonucunda, ellerinden ayrıcalıkları alınan Portekiz asıllılar ile çelişkiler büyümeye başladı. Irkçı Güney Afrika rejimi, bu karşı çıkanlara açıkça destek veriyordu. 1968 yılında, FRELİMO'nun başkanı Mondlane, bombalı bir saldırı sonucu öldürüldü. 1990 yılında yapılan araştırmalarda, bu saldırının Nato tarafından örgütlenen bir gladyo saldırı olduğu ortaya çıktı. Nato'ya bağlı Portekiz Gladyosu bu cinayeti tezgâhlamıştı. Hemen ardından Uria Simango başkanlığı üstlendi ve Kasım 1969'da, diğer küçük bir grup olan Mozambik Devrimci Komitesi'yle (COREMO) de birleşti. Hareket sadece ülkenin kuzeyini değil aynı zamanda ülkenin ortasını da kontrolü altına almıştı. Ayrıca büyük kentlerin kenar mahalleleri bile FRELİMO'nun denetimindeydi. FRELİMO, Portekiz'in 60.000 askerine karşı 7.000 gerillaya sahipti. 1975'te Portekiz'deki Karanfil Devrimi'nden sonra FRELİMO, Marksist bir çizgide ve Samora Machel başkanlığında tek bir parti olarak yönetimi aldı. Bu yönetimi Küba ve Sovyetler Birliği destekliyordu. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Bloku'nun çöküşünün ertesinde, 1977'den beri devam eden iç savaşın bitmesi için 1992 Roma Kalıcı Barış Anlaşması imzalandı. Ardından yapılan 1994 seçimlerini yine FRELİMO kazandı.

Mozambik Ulusal Direnişi (*Resistência Nacional Moçambicana-RENAMO*), Afonso Dhlakama liderliğindeki muhafazakâr parti. FRELİMO'ya ve Zimbabwe hükümeti Robert Mugabe'ye karşı mücadele

veren kontrgerilla örgütü. Mozambik'in bağımsızlığından hemen sonra antikomünist bir organizasyon olarak ortaya çıktı. Rodezya gizli servisinin desteklediği André Matsangaissa tarafından oluşturuldu. Matsangaissa, eski bir FRELIMO ordu komutanıydı. 1979 yılında öldürüldükten sonra Afonso Dhlakama RENAMO lideri oldu. Bütün bu iç savaş sırasında RENAMO'yu, Güney Afrika ırkçı rejimi finanse etti, destekledi. Tabiki CIA ve ABD desteği de her zaman vardı.

UNICEF'in, Mart 1989'da yayımladığı bir rapora göre, ülkedeki iç savaşta 600 bin kişi ölmüştü. İç savaşın doğrudan sonucu olan yetersiz beslenme nedeniyle ölen çocukların sayısı ise 494 bini buluyordu. Aynı ay içinde, Memba yöresinde 3.500 kişinin açlıktan öldüğü açıklandı. Bütün ülkede, 7,7 milyon kişinin yiyecek yardımına gereksinimi olduğu tahmin ediliyordu. Irkçı Güney Afrika Cumhuriyeti, ABD ve CIA'nın organize ettiği bu iç savaşta, toplam ölüm sayısının 2 milyon kişiye ulaştığı, söylenen rakamlardan biriydi.

EL SALVADOR

Jorge Schafik Hándal ile El Salvador meclisinde konuşmaya devam ediyordum. Barış anlaşmasını ortaya çıkaran koşulların, uluslararası durumla bağlantısının çok güçlü olduğunu vurguluyordu. Özellikle de Orta Amerika için doğrudan birbirlerini etkileyen bir süreçti.

Siz aynı zamanda uluslararası durumun barışı zorladığını söylüyorsunuz, değil mi? Mesela Nikaragua’da bir başka biçimde barış anlaşması yapıldı.

Biliyorsun, devrim yapmış bir ülke Nikaragua. Onlar kontrgerillalara karşı imzaladı. Onlar kazandı mı? Hayır. Barışı imzaladılar ve kazandılar mı? Hayır. Eğer orası devam etseydi burada da farklı gelişebilirdi süreç. Orada barış imzalandı. Buraya daha çok kontrgerilla aktı. Çünkü onlar aynı patrona bağlıydı.

Sadece bir şey söylemek istiyorum. Aynı zamanda yani bu duruma yakın zamanda, Zapatistalar da harekete geçti.

Zapatista hareketi... Onlar da güçlü bir durumda. Bak; biz savaş sırasında bir yasa öğrendik. Eğer bir devrimci hareket halkın büyük bir çoğunluğuna yakın değilse, hiçbir zaman dağa çıkamaz. Solcu gerillaların dağı halktır. Yani ne dağdır onları saklayan ne de yükseklikler, halktır. Yani gerilla dağda değil halkın içinde saklanır. Orada örgütlenir, orada mücadele eder, orada sosyal haklar talep eder. Orada bütün gün örgütlenir ve değişir. Silahlı güç sosyal hareketin –parmaklarının ucunu göstererek– bu parçasıdır. Biz de bu şekildeydik, şehirdeki sosyal hareketler esas olarak gerillayı besliyordu. Yani bu mücadeledir, biz sadece bizim cephemizden sorumlu değildik. Aynı

zamanda cuntaya karşı mücadele eden bütün halktan sorumluyduk. Halk da dağdaki cepheden sorumluydu. FMLN silahlı hareketi, bütün Latin Amerika'nın en güçlü gerilla hareketiydi. Şimdi biz kaybolmadık, başka bir biçimde mücadelemizi sürdürüyoruz. Evet, dağlar fiziki olarak yükseklikleri, yırtıcılıkları yüzünden kamp yapmaya elverişli yerlerdir ama savaşçıların esas kamp kurduğu yer halktır kesinlikle. Ancak bu sempati ile mücadeleyi sürdürebilir. Yoksa büyük bir demokrasi olsa, orada gerilla olmaz. Orada gerillanın yaşamasına müsaade edilmez. Konusu demokrasi olan bir makalede de yazdım. Bu yüzden önemli bir hareket onlar. Ama tabii bunlar benim kişisel görüşlerim, partinin görüşleri değil.

Bu etkileşimin öte ve olumlu yönünü, Kumandan Nidia Díaz vurguluyordu. FMLN içindeki esas Orta Amerika Devrimci İşçi Partisi'nden (PRTC) geliyordu ve bu örgütlenme esas olarak birleşik mücadeleyi savunuyordu.

Siz Orta Amerika parlamenterisiniz. Sizin partiniz de esas olarak, bütün Orta Amerika'nın dayanışmasını öngörüyor. PRTC sadece El Salvador değil, aynı zamanda Guatemala, Honduras, Nikaragua'yı bütün Orta Amerika'daki mücadeleyi görüyor. Sizce bütün Orta Amerika'nın değişebilmesi mümkün mü?

Biz tek başımıza dünyayı değiştiremeyiz. Biz bütün olarak bir Orta Amerika Cumhuriyeti kurmak zorundayız. Orta Amerika birleşmelidir. Çünkü bir araya gelmemiz hepimizin iyiliğine olacaktır. Yani sınırsız geliştireceğimiz ticaret ve bütün her yerin kaynaklarından en üst düzeyde yararlanmak. Kriz başka türlü aşılamaz. Bilginin bütünleştiği, daha birlikte ve daha çok katılımı ortaya çıkan bir Orta Amerika.

GUATEMALA

Gerilla mahallesinin koordinatörü, barış anlaşmasından sonraki gerçekten bahsediyordu. Milyonlarca göçmenin geri döndüğünde karşılaştığı gerçekten:

“Ordu oraya saldırdı, köyleri boşalttığında birçok insan oradan göçtü, çoğunlukla da Meksika’ya. Binlerce, binlerce insan. Toprak terk edildi. Kimse kalmadı çünkü savaş vardı. Ne zaman anlaşma imzalandı ve kendi topraklarına geri döndüler, baktılar ki ordu mensupları onların toprağını işgal etmiş. Yeni sınırlarla çevirmişler. Dolayısıyla bir problem ortaya çıktı. Yani kendi üretimini yapacağın toprağı ordu işgal etmiş. Bu nasıl bir sorun? Geri döndüklerinde yeni bir ev ve bir bahçe yaptılar ama terk ettikleri topraklarını geri alamadılar. Evlerine dönenler yeni bir toprak ve yeni bir yer bulamadılar. Bu çok büyük bir problemdi. Bu nasıl aşılabilirdi? Hükümet göçmenler için toprak satın alacaktı. Çiftlik satın alacaktı. Ve göçmenler ülkenin çeşitli yerlerine geri dönüp, buraya bir ev inşa edecek ve etrafında üretim yapabileceğı bir toprağı sahip olacaktı. Aynı zamanda üretim yapabilmesi için bir destek alacaktı. İnsanların geri dönebilmesi ve halkın birbiriyle kaynaşabilmesi için bu tek çözümdü.

Göçmenlerin geri dönmesi için bir proje var mıydı?

Göçmenler için mi? Evet. Çoğunluğu döndü. Onlar için bu evlerden çok küçük evler yapıldı. Ama köylüler için önemli olan topraktır. Eğer toprakları varsa üretebilir ve yaşayabilirler. Çiftlik önemlidir çünkü o zaman birleşebilirler. Önemli olan birlikte yaşamak, birlikte mücadele etmek ve kolektif çalışmaktır. Eğer kolektif bir ça-

alışma yaparsan, herkes birbirini düşünür ama eğer herkesi bağımsız yaparsan, herkesin gözü diğerinin toprağında olur. Kolektivizm bir topluluğun uyumudur ve herkes üretimden sorumlu olur.

Gerilla, bir bakkal dükkânı açmıştı. Gerilla mahallesinin meydana nımsı yerinde, evinin bir odasını bakkal yapmıştı. Basketbol sahasının yanındaydı. Bacağını sürerek yürüyordu. Çatışmada yaralanmıştı. Arkasında çocuklar için plastik toplar, uzun külah şapkalar, plastik banyo fırçaları ve rengârenk saçma sapan ıvr zıvır doluydu. Benle konuşmayı müşteri gelirse kesmek şartıyla kabul etmişti. Aynı meydana bakan beş eski gerilla bakkaldan biriydi ve zaten toplam yüz ev vardı. Her şey plastik ıvr zıvır kadar saçmaydı. Anlatıyordu:

“Dağda yaşıyorduk, dağda kamp kuruyorduk, dağda yemek yiyorduk. Şimdi burada yaşıyoruz kafamızda bir çatı var. Bir ev var. Çok sakin. Yani çantamız ve silah yok. Bayağı değişik yani. Burada sıcak yemek yiyebiliyoruz. Orada soğuk yiyebiliyorduk, çok yürüyorduk... Orada geceleri yürüyebiliyorduk, burada gündüz de yürüyebiliyoruz. Burada bizi koruyan bir çatı var. Kafamızı örten bir şey var. Çok değişik ama biz gerillada bir değişim için, devrim için mücadele ediyorduk. Ne varsa hepimiz içindi. Şimdi kapitalist sistemin içindeyiz. Zenginler daha zengin. Yoksullar daha yoksul. Çok kötü durumdalar, hiçbir şeyleri yok. Burada biz yemek için çalışıyoruz, daha farklı. Daha önce hepimiz için mücadele ediyorduk hepimiz için. Şimdi çok değişik.”

Hangi zaman daha zor?

–Düşünerek–. Gerilla. Gerilla daha zor. Çünkü çatışmalar var. Ölümler var, arkadaşlarının, halkının ölümü... Çok daha zor gerilla, ama aynı zamanda şu anda yaşadığımız hayat da zor. Yine bir sürü ölü oluyor; soygunlarda, sokakta... Çok karmaşık. Hükümet bu durumu kontrol edemiyor. Yine benzer yoksulluk, yine aynı güvenlik ve yine aynı eşitlik sorunları... Bir sürü problem var.

Şu anda barış anlaşmasının üzerinden on yıldan fazla süre geçti. Sence Guatemala değişebilir mi?

Büyük bir değişim yok. Yani barış imzasından bugüne öyle büyük bir değişiklik yok. Sadece biraz daha fazla katılım, biraz daha fazla özgürlük var. Ama baskı yok. Polislerin bombası, saldırısı yok belki ama büyük değişiklik gene yok. Zenginler ne istiyorsa, yine hükümete yaptırıyorlar. Hükümet, yoksullara yine kapalı. Yani hiçbir şey yapamıyoruz. Elimiz kolumuz bağlı. Zenginler ekonomiyi kontrol ediyor. Ordu değişimi kontrol ediyor ve dolayısıyla hiçbir şey değişmiyor. Yani Guatemala'nın değişimi diye bir şey yok. Değişebilir mi? Kaç yıl sonra? Kaç yıl daha sonra ilerde? Çünkü bu zor. Biraz daha iyi katılım var ama halkın kazanımında hiçbir değişiklik yok. Yoksul yine yoksul; köylü, topraksız; ücretler çok düşük; birçok ayırım; birçok eşitsizlik; birçok adaletsizlik, hiçbir iyi değişim yok.

Küçük bir değişim var mı Mayalar'ın kimliğinde, Indianlar'ın kimliğinde?

Indian kimliğinde mi? Evet, Indianlar için, Mayalar için daha fazla katılım var ama ayrımcılık da var. Bir eşitlik yok. Indian halkı çok ilkel koşullarda ve çok fazla yoksullar. Büyük bir yıkım var ve çalışabilecekleri, üretebilecekleri toprakları yok. Çok az var toprakları ama o da hiçbir şey. Evet, dolayısıyla biraz daha katılım var Indianlar'da ama ayrımcılık ve eşitsizlik de var.

Siz burada 28 Kasım Topluluğu'nda yaşıyorsunuz. Bütün arkadaşlarınız eski gerilla. Burada yaşamak nasıl?

Burası çok daha sakin. Çoğunu tanıyoruz. Silahlı mücadeleden tanıyoruz. Kadın ve erkeklerle gerillada birlikteydik. Şimdi burada yaşıyoruz. Birisi enstitüde çalışıyor diğeri köyde çalışıyor. Herkes ailesi için ve daha ileri zamanlar için çalışıyor. Çocuklarını okutmak için, karnını doyurmak için, giysileri için... Ama burada daha değişik bir şey var her zaman bir dayanışma var. Bir arkadaş bir sorun yaşad mı herkes ona destek olur. Bir yoldaş, eğer durumunda zorluklar yaşıyorsa, hemen ona destek olunur. Bu topluluk birlik halindedir. Çünkü çoğunluk eski savaşçıdır.

GUATEMALA-EL SALVADOR-NİKARAGUA-MOZAMBİK “SİVİL HAYATA GEÇİŞ” DENEYİMLERİ VE SONUÇLARI ANALİZİ

Neden savaş sona erer? Hükümet artık tavır değiştirmek ister çünkü bu şekilde ortadan kaldıramayacak durumdadır, iki taraf için de bir denge durumu vardır. Aynı zamanda uluslararası konjonktürün değişmesi ve yeni politik durumların başlaması söz konusudur. –Bizde yeni Ortadoğu projesi böyle bir şeydir. Bunu ister olumlu ister olumsuzlama, bir olgu olarak var ve barışı zorluyor.– Bu durumda hükümetlerin karşılaştığı başka bir zorluk, eski savaşçıların tekrar sivil hayata adapte olmasını sağlamaktır. Bu ancak, demokratize olunması ve katılımın sağlanması ile gerçekleşebilir.

Savaş bir kültür yaratır. Kendi etiğini yaratır ve eski savaşçılar bu etik ile sivil hayatın kenarına varırlar. Bu, şiddet kullanımına ya da yaşama biçimine kadar her şeyde böyledir – yani kontrgerillanın suça bulaşması, eski gerillanın paradan hiç anlamaması bu yaşam örneklerinden bazıları–. Hükümetler daha önce eski savaşçılar ya da onlarla birlikte olan güçlerce uygulanan şiddetin ya da onlara uygulanan şiddetin unutulmasını talep ederler ancak bu insanlar için söz konusu olamaz. Bu durum yaşadıkları çevrede her zaman sorun olarak ortaya çıkabilir. Bu sadece eski savaşçılar için değil onların aileleri ve çocukları için de geçerlidir. Dolayısıyla eski gerillalar hiçbir zaman tam olarak özgür olmazlar. Bu durumdan bazı politik çevreler de yararlanır.

Sivil hayata geçişe ilişkin daha iyice örneklerden biri Nikaragua’dır. El Salvador ve Mozambik’te kâğıt üzerinde kalmıştır. Bunun nedeni müzakerelerin sadece otellerde üst kadrolar, elitler tarafından olan gözlemciler aracılığı ile yürütülmesidir. Bu tabii ki şiddetin son bulması için gereklidir ama aynı zamanda bu süreci de polarize eder. Bu yüzden müzakereler her yerde bir yürümelidir. Aynı zamanda sosyal bir değişim ve katılım programını da içermelidir, yoksa ortada kalır.

Barışın inşası diplomatik ve müzakerecidir. Ancak aynı zamanda topluluk içinde de bir inşa söz konusudur ki bu adaletli bir süreci gerektirir. Bu inşa eski savaşçıları, aileleri, tümünü kapsar. Barış bir geceden ertesi sabaha olmaz ama başlar başlamaz asgari insan haklarının tesisi gerekir ki bu ulusal ve uluslararası bir sorumluluktur. Bu

sorumluluk aynı zamanda ordunun reformunu da yanında getirir, yoksa onun reformu olmadan gerillaya bakışı değişmez ve gerilla da kendisine uygulanan şiddeti kolay unutamaz. Kriminalize durumu ancak bu şekilde ortadan kalkma olasılığı taşır.

Bariş sonrasında eski savaşçıların çalışma şartları yaratılmalıdır ve şu da unutulmamalıdır: gerilla birden bütün düşüncelerini değiştirmez. Politik kimliğinden de vazgeçemez. Onun katılımının sağlanması, onun kendi geleceğini, geçmişine eleştirel bakarak inşasına yol açmasını sağlar. Nikaragua bu konuda daha iyice bir örnektir.

Eski askerler için de aynı şey söz konusudur. Ancak bir yerde gönüllü olarak gerillaya katılan ve on iki-on dört yıl savaşanlarla, profesyonel asker olarak savaşanlar arasında fark olacaktır. Yine de her iki tarafta da savaşın travmasının olacağı unutulmamalıdır.

Her iki taraf da “düşman”la bir hareket etmeyecektir. Ekonomik ve sosyal olarak benzer alanları paylaşırsalar bile birbirleriyle ilişkiler kurulamayacak, bu ilişkiyi kuranlar “hain” olacaklardır.

Kendilerine yönelik en ufak bir harekette yıkılacaklar, bunu kendilerine uygulanan genel bir durum olarak algılayacaklar ve adaletsizlik tanımında geri dönüş düşüncesini ileri süreceklerdir.

Benzer yerlerde yaşadıklarından, aralarından birisine yönelik bir saldırı, bir gerilla kahramanına yönelik algılanacak, farklı şiddet ve savaşı doğurabilecektir. Bu durumu ortadan kaldırmanın en iyi yolu sorunların tartışılarak karara bağlanmasıdır. Eski savaşçı ve askerlerin aralarında bu tartışmaların ve kararların yaygınlaşması çözümü kolaylaştıracaktır.

Teoriler ilginç ve kolay görünse bile gerçek karmaşıktır. Özellikle eski savaşçıların sosyal örgütlenmesi konusunda. Öncelikle sadece savaşçıların olduğu yerler organize etmek iyi gibi görünse de aslında eski savaşçılar ile birlikte sosyal mücadeleye katılanların ve diğer ihtiyaç sahiplerinin bir arada organizasyonları daha başarılıdır. Ayrıca eski savaşçıların çoğunun işsiz olması, onların bir arada yaşamalarını güçleştirir. Ekonomik ve demokratik katılım her şeyi kolaylaştırır. Yoksa “şiddet-müzakere-uzlaşma-sorunların devamı-şiddet” çemberi ortaya çıkabilir.

MEKSİKA

9 Temmuz 1997’de Başkan Ernesto Zedillo, muhalefet partilerinin 6 Temmuz seçimlerindeki zaferinin, PRI’nin ve politik sistemin nesebini tahsis ettiğini ve sonuç olarak seçim alanının dışında faaliyet gösteren ”radikalizme yer olmadığını” bildirdi. Buna paralel olarak hükümet Pazarlık Komisyonu’nun başına getirilen Pedro Coldwell, göreve geldiği üç aylık sürede EZLN ile hiçbir ilişki kurmadı. Basına, ”EZLN için var olan koşullar, Meksika demokrasisinin yeni eşit ve şeffaf kuralları içinde kurumsal hayata ve politik yarışa katılmaktır.” şeklindeki konuşmalarıyla, diyalogun kesilme sebeplerini hiçe saydı. Bunun üzerine COCOPA da yeni kongre resmen göreve başlayana dek, yerli hakları için anayasa değişikliği önerisi ile ilgili girişimlerde bulunmamaya karar verdi.

8 Eylül’de 1111 Zapatista Ulusal Özgürlük Cephesi (*Ejército Zapatista de Liberación Naciona*-EZLN) mensubu, EZLN’nin kuruluş kongresi ve ikinci ulusal yerli meclisi kongresine katılmak ve hükümetin acilen San Andrés’te görüşülen yerli haklarını talep için araçlarıyla Chiapas’taki komünlerinden Mexico City’e hareket ettiler. Eylül’ün sonunda ise meclis, yeni COCOPA üyelerini yine meclisin içinden seçti. Millet, meclisinde seçildi.

4 Kasım’da PRI destekçisi paramiliter bir grup, içinde kilise çalışanlarının ve piskoposlar Samuel Ruiz ile Raul Vera Lopez’in de bulunduğu San Cristóbal Piskoposluğu’na ait bir karavana otomatik silahlarla ateş açtı. Üç çalışan yaralandı. Kilise, CONAI, COCOPA ve EZLN olayı kınadı. Bunun üzerine COCOPA üyesi olarak atanan PRD senatörlerinden Carlos Payán Verver –La Jornada gazetesinin kurucu yöneticisiydi aynı zamanda– paramiliter grup Paz y Justicia

mensuplarını, senatoda isim isim ifşa etti. Piskopos Ruiz ve Vera'ya yapılan saldırılar için geniş çaplı bir araştırma yapılmasını talep etti.

10 Kasım'da Meksika hükümeti COCOPA'ya EZLN ile barış görüşmelerinin "acilen" tekrar başlatılması konusundaki isteğini açıklayan "gizli" bir belge yolladı ancak bunun Ağustos 1996'da diyalog kesildiğinde yeniden başlanabilmesi için isyancılar tarafından daha önce öne sürülen beş şartı yerine getirmeksizin yapılması isteniyordu. EZLN hükümetin bu çağrısına, pazarlık masasına ancak San Andrés Anlaşmaları'nın uygulanmaya başlanması ve geri kalan dört şartın yerine getirilmesi koşuluyla geri döneceğini, bir kere daha yineleyerek cevap verdi.

22 Aralık'ta, PRI destekçisi yaklaşık yetmiş silahlı adamdan oluşan paramiliter bir grup, komünlerinden sürülmüş yüzlerce insanın geçici olarak sığındığı Acteal kasabasına baskın yaptı. Saldırganlar beş saat boyunca ölüm saçtı. Kaçmaya çalışan çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan kırk beş kişiyi öldürüp, yirmi beş kişiyi de yaraladılar. Güvenlik güçleri olay yerine yakın oldukları halde müdahale etmedi. Bu vahşi saldırının ardından ordu alarma geçirildi ve bölgeye destek kuvvetler gönderildi. Bu arada İçişleri Bakanı ve geçici Chiapas valisi, olayın ardından istifaya zorlandı. Fakat ilginç olan, federal hükümetin, Acteal katliamını "Chiapas'taki silahlı grupların topyekün silahsızlandırılması" için bir bahane olarak kullanmaya çalışmasıydı. EZLN'yi silahsızlandırmak için yeni bir askeri kampanya başlatarak, "Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas'ta Adil Bir Barış Yasası"nı çiğnedi. Katliamın sorumluları olan PRI'nin desteklediği paramiliter grupların mensupları, eyalette serbestçe gezinmeye devam ederken, yerli Zapatist komünler ordu tarafından işgal edildi veya askeri kuşatma altına alındı. EZLN askeri olarak karşılık vermedi ve ihtilafın politik yollardan çözümü isteğinde ısrar etti ancak hükümeti silahlarını bırakmaya niyeti-olmadığı konusunda da uyardı.

Bu arada baskı iyice yükseldi. 9 Ocak 1998'de, Chiapas'ı da içine alan yedinci askeri bölgenin komutanı General Jose Salazar, San Cristóbal piskoposu Samuel Ruiz'i EZLN'le ilişkili olmakla suçladı. San Cristóbal Piskoposluğu suçlamaları reddetti. 12 Ocak'ta ise Ulu-

sal ve Uluslararası Protesto Günü'nde, Chiapas, Ocosingo'da sakin bir gösteri sırasında güvenlik güçleri kalabalığa ateş açtı, bir kadını öldürdü ve iki çocuğu yaraladı. Dünyanın her yerinde, Chiapas'taki vahşeti protesto eden gösteriler yapıldı ve San Andrés Anlaşmalarının tamamlanması istendi. Peşinden suikastlere başvuruldu. 28 Ocak 1998'te, Villa Corzo'daki Bağımsız Campesino-Köylü Organizasyonu'nun ve Chiapashlıların Demokratik Eyalet Meclisi'nin (*Adapech*) başı Profesör Rubial Ruiz Gamboa, Tuxtla Gutiérrez'deki evinin önünde suikasta uğradı. Katilleri teşhis edilemedi ancak Adapech, Paz y Justicia'nın ona ölüm tehditleri gönderdiğini açıkladı.

Başkan Zedillo, Yucatán'daki bir konuşması sırasında EZLN'ye sert çıkışlar yaptı. Hükümetinin Chiapas'ta hiçbir zaman şiddet kullanmadığını iddia etti. Hükümetin değil, EZLN'nin ihtilafın askeri yollarla çözülmesini istediğini ve yine hükümetin değil, EZLN'nin San Andrés Anlaşması'nı tekrar pazarlık etmeye çalıştığını söyledi. PRD liderleri, COCOPA üyeleri ve CONAI, başkanın konuşmasındaki yanlışlara dikkat çekmekte gecikmedi.

EL SALVADOR

El Salvador sokakları her zaman çok sakin görünüyordu. Eğer El Salvadorlular'ı dinlemezseniz ve her günkü gazetelerde 3. sayfa haberlerini –muhtemel ki sadece bir sayfaya sığmadığı için gazetelerin her tarafında okumazsanız– gerçekten sakin görünüyordu. 10 dolar için insan öldürüldüğü söyleniyordu. Bütün gün bir çanta içinde iki kamera, bir bilgisayar, ne olur ne olmaz diye taşıdığım yüz dolar ve yüz-yüzelli kez kadar öldürülebilme hakkıyla dolaşıyordum. En güvenli şey yoksul ve tehlikeli görünmektir. Daha da önemlisi ise sadece şanslı olmak. Yoksa steril oteller ve güvenli taksilerden başka ülke görme şansı yoktu. Yani barış güvenli taksiler, otellerle ve televizyon ekranlarıyla sınırlıydı.

E. ile bunu konuşuyordum.

Eskiden savaş sırasında çok fazla insan ölüyordu, tabii ki biliyoruz ama şu anda sokaklarda daha da fazla insan ölüyor. Peki, şu anda barış var diyebilir miyiz?

Evet, barış tam aktif değil aslında. Yani politik olarak barış var ama sosyal bir barıştan söz edebilmemiz mümkün değil. Çünkü ülkenin bütünsel olarak değişebilmesi mümkün olmadı. Sosya haklar, sosyal güvenlik hakları yok. Çok büyük oranda işsizlik söz konusu. Dünyanın en büyük işsizlik oranı burada. 40 bin işçi işini kaybetti. Son durumda, onlar da şimdi sokaklarda. Bu aynı zamanda genel ve büyük bir suç ortamı yaratıyor tabii ki. Büyük bir ekonomik kriz yaşıyoruz. Bu ekonomik kriz daha da fazla işsizlik yarattı, öncekinden daha da fazla. Bu bütün halk kesimlerini doğrudan vuran ve yıkan bir durum. Hükümet buna karşı bir çare bulmak zorunda. Yoksa halkın bu ekonomik kriz altında yaşamını sürdürebilmesi mümkün değil. Bu

hükümetin sorumluluğu altında. Hükümet bunu bir süreç içerisinde tartışarak, mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde çözmek zorunda.

Ben kişisel bir soru sormak istiyorum. Kişisel olarak hayatınızda nasıl değişiklikler oldu?

Yani her şey farklı oldu. Normal hayata dahil olabilmeye başladık. Kendi hayatımızda, kendi ailemizle yaşayabilme şansına sahip olma başladık. Kültürel bir yaşantıya dahil olabilmeye başladık. Gerilla savaşında bunu bu şekilde sürdüremiyorduk. Şu anda tabii ki polisiye bir sorunumuz da yok. Politik mücadelemizi engelleyen bir durum da yok. Şu andaki durumumuzu gerilla ile karşılaştırdığımızda, gerilla zamanına göre çok daha rahat bir mücadele içindeyiz. Bu bütün hareketin değişimiydi. Bu haklara sahibiz artık ve biz de demokratik sol bir hareket halini aldık.

Jorge Schafik Hándal'la da anlaşmanın bugününü konuşmaya devam ettik, ne getirdiğini...

Barış anlaşmasında birçok hak var kazanılan, mesela gerçekleri araştırma komisyonu. Peki, şu anda bu komisyonların işlevi devam ediyor mu? Yani cezaevinde hiç işkenceci ya da insan haklarını ihlal etmiş suçlu var mı?

Şimdi gerçekleri araştırma komisyonu bir hak olarak elde edildi, soruşturmaların gerçekleştirilmesi için. Bu gerçeğin ortaya çıkması için belgeler toplandı, birleştirilerek bir gerçeğin aydınlatılmasına çalışılıyordu. Bu durumda bu suçları işleyen birçok general ortaya çıktı ama burada şu soruyu sormamız gerekir: onlara karşı soruşturmayı sonuçlandırma kapasitesi var mı? Kesinlikle söyleyebiliriz ki, hayır. Gerçekleri araştırma komisyonu bir yere kadar getirebiliyor, bundan sonra ancak biz bunun devamını sağlayabiliriz. Yoksa o bir yere kadar. Mesela şimdi Funes hükümeti, bizim hükümetimiz... Biz demiyoruz ki sosyalizmi inşa edeceğiz, devrim hükümetiyiz. Ama bütün bunların açıklanmasını sağlamalıyız. Yani bunu tartışmaya başlatıp, açıklamalıyız. Yani sadece Funes hükümeti veya sadece devrimci cephe olarak değil, bir sosyal hareket durumuna sokmalıyız bunun açıklanmasını. Ve demokrasi için farklı bir örgütlenme ile mücadele edilmesi gerekir. Bu süreci değiştirebilmek için bugünün görevi işte budur.

Savaşın sonunda gerçekleri araştırma komisyonu, sadece 3 aylık bir şikâyet süresi olmasına rağmen 22 bin şikâyet başvurusu aldı. Bunlar 1980-1991 arasında gerçekleştirilen politik suçlardı. Bu şikâyetlerin %60'ı faili meçhul cinayet, %20'si kaçırma, %20'si işkence şikâyetleriydi ve bunların %85'inden fazlasından devlet destekli paramiliter gruplar ve ölüm timleri sorumluydu. El Salvador ordu kuvvetleri, ölümlerin %80'inden sorumluydu. Bunlardan %25'ini güvenlik güçleri, eskort savunma birlikleri % 20'sini, ölüm timleri %10'unu gerçekleştirmişti. FMLN de %5'inin sorumlusu durumundaydı bu şikâyetlerin. İnsan hakları ihlallerinin geriye dönük araştırması sonucunda ortaya çıkan belgeler gösterdi ki esas insan hakları ihlallerini devlet ve ona bağlı millî muhafızlar gerçekleştirmişti. Bu duruma Uluslararası Af Örgütü'nün 1985 yılı raporu da yer veriyordu. Son beş yılda, çoğu hükümet güçleri tarafından gerçekleştirilmiş 40.000 ölüm vardı. Ayrıca öldürülenlerin cesetlerin çoğu parçalanmış halde ve birlikte gömülerek halka korku salmak istenmişti. Bu şekilde, 1992'deki barış anlaşmasından önce 70 bin kişi öldürüldü. Bunların %25'i köyleri boşaltılanlardı. 1992'de barış imzalanıyorken birçok köy zorunlu göçe tabi tutuldu. Gerillaya sempati duyan köylüler öldürüldü ya da başka yerlere sürüldü. Ayrıca öldürülenlerin içinde kilise mensupları, politik aktivistler, sendika liderleri ya da sendikacılar, sağlık çalışanları, öğrenciler, öğretmenler, kadınlar, herkes vardı. Hükümet desteklediği paramiliter gruplara politik cinayetler için olanaklar tanıyordu. Paramiliter gruplar, ölüm timleri, sivil kıyafetlerle, kara pencereless plakasız arabalarda dolaşıp, insanları öldürüyorlar, kaçırıyorlardı. Ayrıca ölüm listeleri yayınlayıp, listedikilerin evine tabut gönderiyorlar, kendi cenazelerine davet ediyorlardı. İnsan hakları gözlemcilerinin vurguladığı gibi bununla yalnızca muhaliflerin ortadan kaldırılması değil aynı zamanda işkence ile halkın terörize edilmesi amaçlanıyordu. 1980'lerde halka karşı defalarca hava bombardımanları yapıldı. Mayınlar döşendi. Ulusal ve uluslararası sağlık yardımları engellendi. 1983'ten sonra ölüm timi saldırıları düştü ancak hava bombardımanlarıyla sivillerin ölümü daha da arttı. FMLN de sağcılara, askeri sorumlulara, hâkimlere ve savcılara suikastlar düzenledi.

GUATEMALA

URNG'nin eski parlamenterlerinden Miguel Ángel Sandoval ile konuşmaya devam ediyordum. Sosyal hareketten gelen bir entelektüeldi. URNG'nin bugün en etkili teorisyenlerinden biriydi.

Peki, anlaşma şu anda olsaydı siz ne talep ederdiniz? Mesela toprak reformu talep eder miydiniz?

Kesinlikle. Özellikle İndianlar için mali reform talep ediyoruz. Daha fazla eğitim hakkı, daha fazla sağlık hakkı. Bütün bunların yapılması gerekir, yoksa barış sadece moral değerler üzerinden inşa edilemez. Barış savaşın olmamasını sağlar ama aynı zamanda daha iyi bir toplum inşa eder. Eğer halk daha iyi bir durumda olmazsa barış yok demektir. Biz burada bildirilerimizde de belirttik ki eğer açlık varsa barış yoktur. Eğer barış anlaşmasını imzaladıysan artık açlık olmamalı. Eğer anlaşmaya imza koyduysan, bu, Guatemala'da kadın ve erkeklerin mutlu olması demektir. Eğer bir tane aç varsa, o zaman onun sorumluluğu barışı imzalayanların boynundadır. Şunu söyleyebilirsin mesela, arkadaş Gazze'de barış imzalandı ama aynı zamanda savaş hali yaşanıyor. Bu rezalet. Öyle değil mi? Sen şunu diyebilirsin, eğer Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek istemeseydi, böyle bir yaklaşımda olmazdı. Fakat fiili olarak değişen bir gerçeklik var. Yani bazı şeyler birçok kez olmaz.

URNG'nin bugün diğer teorisyenlerinden biri de aynı zamanda uluslararası sekreteri Luis Antonio Ríos Méndez'di. Eski gerilla ve doktor.

Peki, barış süreci nasıl işledi, kendi aranızda bunu nasıl tartıştınız?

Tabii ki bu hemen bir gecede olmadı. Bizim ülkemizdeki diyalog

süreci, on yıla yakın sürmüştür. Belki son beş yılında tartışıldı hep. Aynı zamanda biz gerilladayken, bu süreçle birlikte tartışmalar da başladı, müzakere olasılığı var mı yok mu diye. Barışı imzalayalım mı yoksa imzalamalıyım mı? Bu sadece sorumluların ya da sözcülerin fikirleriyle yürümedi. Aynı zamanda bütün gerillada tartışmalarla durumun analizleri yapıldı, kararlar alındı. Ülkedeki devrimci hareketlerin yanı sıra, Guatemala'daki bütün sosyal hareketler de bu tartışmalara katıldı. Sonuç bu tartışmaların getirdiği biçimlerle devam etti. Müzakerelerin sonuna varıldığında ve barış imzalanması aşamasına gelindiğinde, biz bu seçenekte birleşmiştik. Yani barış imzalanıp, savaşın bitmesinde mutabıktık. Devrimci hareket çok açık olarak bu süreçte tartışmalara, analizlere dahil oldu. Eski örgütlenmelerdeki tartışma ve analizlerden sonra, bir gerilla konferansı yapılarak bütün süreç tartışıldı, analiz edildi ve sorumluluğu konferansta üstlenildi.

Sizce Guatemala değişebilecek mi? Daha iyi koşullarda bir Guatemala olabilecek mi?

Bence Guatemala'nın böyle bir değişime ihtiyacı var ve bu mümkün. Eğer bir araya gelen sol, bu ülkede kendisini tanıtabilirse, bir konuda çalışabilir ve bir proje gerçekleştirebilirse –ki böyle bir projeye sahibiz– bu mümkün. Bunu bütün ülkede sosyalle edebilirsek, haklarımızı tartışabilirsek yani objektif olarak ülkeyi tahlil eder ve objektif bir çalışma sunabilirsek, halkın desteklediği bir sol hükümet olabilme şansı var. Halkın, yıllarca süren şiddet üzerine eğer sol bir hükümet gelirse, buna karşılık sağın şiddetle cevap verip şiddetin geri döneceğine dair kanaatleri var. Solun gelişimi karşısında sağın böyle bir cevabının olabileceği düşüncesi, sürekli geçmişi hatırlatıyor. Ama mutlaka, çok çalışarak bu durumu ortaya çıkaracak hareketi yaratmalıyız. O zaman sol hükümet olabilir.

Gerilla mahallesinde çocuklar futbol oynuyorlardı. Kızlı-erkekli gerilla çocukları. Başlarında biri vardı. Ortadaki voleybol direğine dayanmıştı. Kimle konuşmak istesem Nelson önceden gidip beni anlatıyordu. Her konuşmam bittiğinde diğer konuşacağım kişi hazır oluyordu. Onunla da barışı konuştum.

“Burada bir toplulukta yaşıyoruz ve bir örgütlenme içinde. Şimdi biz çalışma içindeyiz çocuklar için. Bu futbol mesela. Çocukların tekniklerini pratik olarak geliştirmeye çalışıyoruz spor yaparak.”

On yıldan daha fazla bir zaman sonra sizin için barışın anlamı ne? Ne değişti?

Değişen, savaşın sona ermesi. Tarafların yorulması söz konusuydu. Biz anlamayı imzaladık ve buna uyduk. Ama düşündükçe yoksulluğun ve kaosu devam ettiğini görüyoruz. Bizim isteğimiz, kampta silahlı mücadeleyi sürdürmekti ancak genel anlamda böyle bir pozisyon yoktu.

Kaç yıl gerillaydınız?

On beş yıl.

On beş yıl. Hangisi daha zordu, şu an mı yoksa gerilla zamanı mı?

Çok farklı bir yaşama biçimi. Gerillada aç kalıyorsun, susuz kalıyorsun, yoruluyorsun ama şu anda da başka şeyler var. Gerilla sırasında çoluk çocuğun yok, ailen yok. Bir silahın var bir de biraz yiyeceğin. Şimdi çoluk çocuk var ve ekonomik durum kötü. İşsizlik çok. Bizim şimdi yaşadığımız yerde, çalışabilmek için hiç toprağımız yok. Başka insanlar yok burada. Toprakların sahibi, bütün ülkede çok az sayıdaki insan yani oligarşi.

Guatemala'nın değişmesi mümkün mü?

Değil çünkü hükümeti ilgilendiren yine oligarşinin durumu. Değişmiyor çünkü Guatemala süper mali çevrelerin etkisinde. Radikal yapısal değişiklikler ancak silahlı mücadele ile mümkün olabiliyor. Bence değişim çok uzak. Ordu ile bir mücadeleyi düşünmek gerekiyor.

Siz orijinal olarak Indian'sınız değil mi? Burada başka dil var mı?

Bu toplulukta on bir ayrı dil var. Burada, URNG'nin değişik gruplarından gelen insanlar yaşıyorlar. Burada on bir değişik dil konuşuluyor.

Barış imzasından sonra daha fazla Indian hakkı var değil mi?

Kabul edilen barış anlaşmasında Indianlar için haklar var ama bütün hükümetler, bunun gerçekleştirilmesi için çok az şey yaptı.

Ayrımcılık var. Irkçılık var. Bütün hükümetlerde, çok çok az İndian'a sorumluluk verildi. Hükümet partisinde, yerellerden olan İndianlar yok.

Çok fazla farklılık yok gibi geliyor bana?

Bazı şeyler var daha iyi olan... Geçmiş hükümetlerde bir şeyin kabulü, çok yavaş işleyen bir süreçte yürüyordu.

On üç yıl sonra, bir kez olsun barış imzası doğru değildi diye düşündünüz mü?

Barışta ne bulacağımız tahmin ediyorduk. Ne zamanki biz barış anlaşmasını imzaladık, bu bazı şeylerden vazgeçeceğimizin bir çeşit kabulüydü. Fakat bu kabul bir zorunluluktan. Belki zorunluluğu engellemek biraz mümkündü. Kesinlikle bir hükümet bunu ortadan kaldırılabildi.

Teşekkürler, adınız neydi ve önceden hangi örgüttendiniz?

Salomon. EGP'liydim önceden.

Kızlar da futbol oynuyor ha?

Evet, onların da bir takımı var burada.

MEKSİKA

9 Şubat 1998'de altı Zapatista sempatizanı, Cerro Hueco'daki federal hapishaneden serbest bırakıldı. Daha önce hükümet barış sürecindeki iyi niyetini göstermek amacıyla, 300 adli suçlunun salıverileceğini duyurmuştu. Ama aslında diyalog sürecinin yeniden başlaması için talep edilen ön şartlardan biri, Zapatist mahkûmlarının salıverilmesi idi. Protesto gösterileri düzenlendi. 41 politik mahkûm hâlâ hapisteydi.

16 Şubat'ta İnsan Hakları İçin Uluslararası Sivil Gözlem Komitesi, Avrupa Birliği gözlemcilerinden oluşan 200 kişinin üzerinde bir grupta, Chiapas'ta, sosyal örgütlenmeler, STK'lar ve hükümet temsilcileri ile buluşmak için Meksika'ya geldi. Kararları, dönüşlerinde Avrupa Parlamentosu'na sunulacak bir raporun kaynağı olacaktı. Kuzey Chiapas'taki Tilan belediyesi yöneticilerinden Jose Luis Garcia da bu komisyona insan hakları ihlalleri hakkında ifade verdi ve ardından hemen öldürüldü. Görgü tanıkları katillerin Paz y Justica üyelerinin olduğunu ifade ettiler. Paz y Justica'nın lideri ve eyalet temsilcisi Samuel Sanchez, komisyonun Lopez Garcia'nın katillerini açıklamaya hakkının olmadığını, bunun Meksika'nın içişlerine karışmak olduğunu söyledi. Ardından Chenalco'daki bir semt kilisesinin Fransız asıllı papazı peder M. Chanteau, resmi olmayan etkinliklere karıştığı gerekçesiyle tutuklandı ve sınır dışı edildi. Çünkü Chanteau basına 45 kişinin öldürüldüğü Acteal katliamından hükümetin sorumlu olduğunu açıklamıştı. İçişleri Bakanı ve Ulusal Göçmen Ofisi de nedenin bu olduğunu kabul etti. 32 yıldır yerli komünlere hizmet veren papaz, 1994'ten beri San Cristóbal Piskoposluk'undan sınır dışı edilen sekizinci papazdı.

28 Şubat'ta Chiapas valisi Roberto Albores Guillén, otuz sayfa ve yirmi beş ana başlıktan oluşan, bölgeye barışı getireceğini iddia ettiği ancak aslında EZLN'ye karşı canlandırılan bir savaşa işaret eden "Chiapas'ta Uzlaşma ve Barışın Sağlanması İçin Bir Eyalet Anlaşması"nı ilan etti. Tek yanlı anlaşma! Barışı sağlamak için komünlerde Meksika ordusunun varlığını destekleyen ve birtakım gösterileri, isyanları yasaklayan, gerekirse güç kullanmaya izin veren maddeleri içeriyordu. Plan CONAI de dahil olmak üzere bir sürü köylü, yerli, sosyal ve politik organizasyon tarafından eleştirildi. İçişleri Bakanı Labadista da hükümetin sözde "barış için yeni" stratejisini açıkladı. Bu yeni girişimi kongrenin onayına süreceğini söyledi. Karşılık olarak EZLN, bir bildiri yayınlarak San Andrés Anlaşmaları'nın tekrar pazarlık konusu yapılmasının diyalog ve pazarlıklarda bir 'ölümcül darbe' olacağı konusunda hükümeti uyardı ve COCOPA'yı da yerli hakları konusunda anayasal değişikliklerin orijinal tekliflerinin savunulması konusunda geri adım atmamaya çağırdı.

17 Mart'ta Ulusal Uzlaştırma Komisyonu (CONAI), hükümetin karşı önerisini sertçe kınayan bir açıklama yaptı. CONAI'ye göre hükümetin inisiyatifi, San Andrés Anlaşmaları'ndan ayrılmakta ve barış sürecini ciddi biçimde tehdit etmekte idi.

Federal hükümet, halkı anayasal değişikliklerin San Andrés Anlaşmaları ile tamamen uyum içinde olduğunu ikna etmeye çalışan, EZLN'nin iyi bir kadere sahip diyalogu reddettiğine, şiddet kullanacağı tehdidinde bulunduğu ve barış istemediğine dair ulusal ve uluslararası bir halkla ilişkiler kampanyası başlattı. Bu sırada Chiapas'ta askeri saldırılar devam ediyordu. Hava kuvvetleri yeni uçaklarla bombardıman tatbikatları yaptı. Zapatista Aguascalientesler'inin hava sahalarında gezinen uçakların sayısı ikiye, üçe katlandı ve ağır silahlarla donanmış askeri birlikler ilk defa Lacandona ormanlarına girdi. Bu sırada hükümet COCOPA'yı gereksiz olmakla ve CONAI'yi de EZLN destekçisi olmakla suçladı.

EL SALVADOR

FMLN hükümeti, iç politikalarından daha fazla dış politikası ile kendi durumunu belirliyordu. Bir yandan Nikaragua'da Sandinist Hükümet, Guatemala'da kendine sol diyen bir hükümet, Honduras'da askeri cunta ile yıkılan halkçı Zelaya Hükümeti ve hepsinin "sol" olarak görülmesi... FMLN'nin kendini belirlemesi, iç politikalarının da ötesinde, Latin Amerika'da hangi tarafta yer aldığı ile ilgiliydi. Venezuela ve Hugo Chávez ya da ABD... Kumandan Nidia Díaz'la, FMLN'İN uluslararası politikalarını konuşuyorduk:

...Böyle bir durum olduğunda, aynı zamanda tarihsel durum da önemlidir. Ne zaman sol bir araya gelir, sosyalistler bir araya gelir biz de hemen orada olacağız. Dünya sosyalizmi için. Mesela 5. Enternasyonal'in inşası böyle bir şey. Aynı zamanda Sao Paulo'da, Latin Amerika solu ve Karayipler ile birlikteydik. Bununla beraber, Latin Amerika ve Karayipler solunun, ırkçılığa karşı bir araya geldiği COPAL'a da dahiliz. Sosyal demokratların da artık bir araya geldiği Latin Amerika'da gelişen bir durum var. Bütün dünya halklarının bir araya geldiği bir birlik. Asyadakiler'in, Afrikadakiler'in, Avrupadakiler'in, Avusturalya'nın, Latin Amerikadakiler'in, kuzeydekilerin... Çünkü şimdi tartışılan şu; bütün dünyanın, gezegenin bütün insanların daha iyi bir sisteme, daha insancıl bir sisteme, devrime ihtiyacı var. Daha insancıl, daha gelişmeci... Ancak bu şekilde yoksulluğun ortadan kaldırılması söz konusu olabilir. Solun global krizde sorumluluğu daha büyük. Sağın yani esas olarak sermayenin, zenginlerin ve daha fazla hegemonyanın karşısında halkların birleşmesi gerekir. Sadece sol partilerin değil, sosyal hareketlerin, sosyal güçlerin daha da fazla bir şekilde, gezegende bir araya gelme-

si gerekir. Dünya ekonomik ve sosyal olarak ancak işçilerin bir araya gelmesiyle daha iyi olur. İşte şimdi cephenin, Farubundo Marti'nin şimdiki dünya çapındaki hedefi budur. Şu anda yoksulluk barışın imzasının öncesine göre daha fazla. Şu anda bizim bakanımız yani halk güvenliği bakanı, başka barışı sağlamak zorunda. Barış imzalandı diye bu bakanlığın işi bitmiş değil. Şu anda eskisine oranla, sokakta daha fazla saldırı var. Adaletin yalnızca duruşmalarda değil bütün olarak var olması gerekir. Yani mali anlamda değişikliği kazanmak gerekir. Uyuşturucuyu ve ticaretini ortadan kaldırmak gerekir. Ancak bu şekilde ülkenin değişimi söz konusu olabilir. Polisin de buna uygun hareket etmesi gerekir. Barışta kabul edilen, kentlilerin özgürlüklerinin hesaba katılarak hareket edilmesi gerekir. Eğer hayatın içinde adalet olmazsa barış olamaz. Ben yalnızca ahlaki durumdan değil bir hak olarak barıştan söz ediyorum. Bu bir avantajdı ama sona ermedi mücadele. İşte bu demokratikleşme süreci gelecek için bir avantaj halini içermektedir. Biz demokratik devrim için ülkemizde daha fazla demokrasiyi talep ediyoruz ama demokratik devrim halkın daha fazla tartışmasını, daha fazla katılımını, daha fazla aktör olarak yer almasını gerektirir. Şimdi işte bunu inşa ediyoruz. Bunun hakkı var ve demokrasi kesinlikle sosyal ve ekonomik adalet olmadan olamaz. Aynı zamanda bu ülke bir ithalat ülkesidir. El Salvador halkının çoğu, ABD'de yaşayan 2 milyon göçmen El Salvadorlu akrabalarının gönderdikleriyle yaşıyor. Bu ülke mutlaka üretici olmak zorundadır. Ancak üretici bir ülke gelişebilir. Ancak bu şekilde iç güvenlik sağlanır ve gelişkin bir ticaret ile bu asimetrik durum düzelebilir. Aynı zamanda ülkenin en büyük problemi sağlık ve eğitim... Daha fazla fırsat yaratılmalı ve yaşama koşulları daha olumlu hale getirilmeli. Peki, bu nasıl gerçekleşecek? Bu sosyal olarak bir yıkımın üzerinden bugüne geldi. Binlerce öldürülmüş insan, binlerce kaybedilmiş insan, şiddet, hepsi... Nasıl olacak? Yıkılmış hayatlar... Nasıl? Öldürülenler, nehirlerle atılanlar, bunlardan doğan depresyonlar, hastalıklar, ruhsal yıkımlar. Bunları ilk defa hesaba katan bir hükümet söz konusu. Ayrıca kadınları, çocukları, insanı koruyan bir sosyal güvenlik politikamız var. Hazır-

ladığımız formda, bir gencin geleceğinin sağlanması da var. Formun tüm boyutlarını anlattırdın bana –gölerek–. Yani bir hayat, gerçek bir hayat ve mutluluklar içinde... İşte biz bunun için mücadele ediyoruz. Schafik diyordu ki, “Mücadele sürüyor.” Biz de diyoruz ki, kuzeyle olan mücadelede biz yorulmadık. Biz bağımsızlık istiyoruz. Ekonomik ve sosyal adalet ve gerçek bir demokrasi istiyoruz. Biz hiç yorulmadık. Farubunda Marti cephesi bu mücadeleyi sürdürür, sonra başkasını, sonra başkasını da... Durmuyoruz ve durmayacağız hiçbir kampanyada. Şu anda devlet yapısında reformlar gerçekleştiriyoruz. Bu Kasım, diğer ülkeler ve partilerle anlaşmalar imzaladık ve daha yararlı gelişmeler sayesinde, 2012’de daha iyi bir duruma ulaşmak için politik stratejiler meydana getirdik. 2012 için daha fazla katılımın sağlanacağı bir seçim olması isteniyor. Şu anda kongrede çoğunluğa sahibiz ama daha da fazla güç sağlayacağız ve bu gücümüzü sosyal mücadelede uygulayacağız. Cephedeki bütün partiler, halkın örgütlü gücüyle hareketlenecek ve sosyal mücadeleler hayatın daha da iyileşmesini sağlayacaklar. Bu mücadele, topluluğun değişimini ve insanların daha iyi koşullara ulaşmasını sağlayacak.”

Kişisel bir soru sormak istiyorum. Sizin için hangi dönem daha zordu? Gerilla zamanı, tutsaklık zamanı ya da şimdi?

Çok farklı koşullar. Gerilla zamanı çok zordu. Çünkü yaşamaya çalışıyorduk. Büyük bir ideal için savaşıyorduk, bu bizi ayakta tutuyordu. Sisteme karşı doğrudan mücadele ediyorduk. Bir mücadele çok karışık değildi. Çünkü her şeyi direkt olarak karşıdan sürdürüyorduk. Kuzey Amerika’ya karşı mücadelede, şu anda tarihsel olarak daha fazla sorumluluğumuz var. Şimdi hükümetiz ve daha karmaşık bir şekilde mücadeleyi sürdürmemiz gerekir.

Roberta Canas’a da aynı soruyu sordum.

Kişisel bir soru sorayım, ne kadar farklıydı sizin için? Hangi dönem daha zordu? Gerilla zamanı, tutsaklık zamanı ya da şimdi?

Çok farklı bir durumdu. Yani futbol oynarken birden basketbol oynamaya geçiyordunuz. Her şey farklıydı. Ben kişisel olarak

anlatırsam, üniversitedeki işimi bıraktım ve gerillaya katıldım. 20 yıllık gerilla durumu, benim için kolay bir durum değildi tabii ki. Ne hayat güvencesi vardı, ne evimiz vardı, ne de sağlığınıza bakabiliyorduk. Yani bütün hayatımız, her gün ve yeniden risk altındaydı. Dolayısıyla çok zor. Çok daha zordu köyde gerilla hayatı; çok daha kötü koşullarda, çok daha baskı altındaydık. Tabii ki ayrıca ekonomik zorlukları da çok fazlaydı. Zaten bu ülkede, hiçbir zaman bu kolay olmamıştır. Bunu biz, kalbimizdeki mücadele inancıyla sürdürüyorduk. Eski savaşçılar olarak biz, bir bütün olarak ülkenizin barış içinde yaşamasını sağlamaya çalışıyoruz. Tabii ki bu da çok zor.

Siz yeniden bir hayata sahip olsaydınız, yine gerilla olur muydunuz?

Evet. Hiçbir demokratik hakkınız olmadığı zaman ve bir diktatörlük varsa, objektif olmalı ve yeniden başlanmalı. Ama hiçbir gerilla grubu mücadeleyi beklemez. Yani bu ideoloji ile olmaz, sosyal bir durum olmalıdır. Gerilla tek başına yaşayamaz. Gönüllü bir gerilla grubu savaşı sürdüremez. Eğer mücadeleyi barışçıl olarak sürdüremezseniz, o zaman ortaya çıkan tek düşünce gerilla savaşı olur. Daha iyi koşullar sağlanırsa, silahlı mücadeleden farklı bir mücadele sürdürülür.

GUATEMALA

Gecekondu mahallesinde konuşuyorduk. Benim için toplanmışlardı. Farklı mahallerden sosyal direnişçilerdi. Aralarında kendisine sol diyen Colom Hükümeti'ni destekleyen URNGliler'den de vardı. Umutluydular. Gençler ve yaşlılar, savaşı yaşayanlar ve yaşamamış olanlardılar.

Sizin için barıştan on üç yıl sonra barış anlaşması ne ifade ediyor? Ne daha farklı?

Tam karşımda oturan ellili yaşlarda bir adam cevap verdi. Yüzünde alaylı bir gülümseme var gibiydi. Kentin öte ucundan bir jipin arkasında birlikte gelmiştik. “Ülkemizin en büyük ticari aktivitesi uyuşturucu kaçakçılığı, diyordu. Gülüyordu.

“Benim için barışın anlamı savaşın sona ermesi. Savaşla birlikte yaşamıyoruz ama açlık ile birlikte yaşıyoruz. Barış geldi ama açlıkla birlikte geldi. Köylüler için, yoksullar için imzalandı. Ama bence Guatemala'da ilk anlamıyla barış yok, bir barış var ama açlıkla birlikte var.”

Bir genç aldı sözü. Bu mahallenin gençlerinden biri. İri yarıydı. Muhtemelen vücut çalışmıştı. Bembeyaz kısa kollu bir tişörtü vardı. Bir solcudan daha çok bıçkın bir delikanlı havası vardı.

“Ben de benzer şey söyleyeceğim. Barış anlaşmasını tartıştığımızda –anlaşma 29 Kasım 1996'daydı– o gün, merkez parkta barış antlaşması imzalanmasına ilişkin bir gösteri oldu. Her şey çok güzeldi. Tabii ki konu çok güzel ama günahlardan hoşlanmıyorum. Bugün bu gece barışın imzalanması konuşuluyor ama hiç de sükûnet yok ki ortada, ya da çok az var. Batıda sürekli silahlı bir grup var. Bu açıklanmıyor.

Bundan söz edilmiyor. Çünkü açlık var ki açlık herkesi aşmış. Daha önce bu şekilde açlık yoktu. Çünkü daha önce gruplar sağ da olsa sol da olsa köylülerden ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Zaten sol gruplar halkla gayet iyiydi. Halk gerilla ile işbirliği yaptığı için ordu onları öldürüyordu. Bazen sol gruplar köylere yemek yemeğe geldiklerinde lütfen bize yemek verin diyorlardı. Yani köylü, orduya rağmen sol ile işbirliği yaptığından dolayı onlara yemek veriyordu. Ordu böyle durumlarda saldıırıyordu. Ancak daha sonra insan hakları geldi, neo-liberalizm geldi evlere... Ama özgürlüğümüz bu kadar; kötü. Çünkü birçok baba çocuklarının sorumluluğunu üzerine almadı. Çocuklar on iki saat, yirmi dört saat evin dışında kaldı. Yapılan bir sürü kötü şey vardı ortada. Biz burada da benzer şeyi yaşadık. Barış anlaşması imzalandığında dendi ki artık barış var. Ama şu anda daha fazla ölü var. Sürekli birileri ölüyor. Her istasyonda birileri ölüyor. Daha önce birisini öldürdüklerinde korkarlardı. Bunun öğrenilmesini istemezlerdi ama şu anda böyle değil. Daha önce farklıydı. Öldüren orduydu ya da gerilla savaşıyordu ama şimdi her şey karışık. Şimdi polis, askerler hepsi başka durumda. Şu anda askerler bir “şirket” –teşebbüs–. Kimin kimi savunduğu, kimin kime saldırdığı belli değil. Yani bazıları var tabii, bütün resmi olanlar (askerler) sermayeye alet olmadı. Ve tabi ki şu anda insan hakları, ordunun şiddetine karşı önemli. Ama gerçekte biz çok daha kötü bir durumda yaşıyoruz. Biz pratik olarak hükümet ile yönetilemiyoruz. Haklarımız filan yok. Haklar sadece kipta. Dolayısıyla hiçbir şey yok. Gerçek olan bu.”

Sağımda oturuyordu. Odayı ikiye ayıran briket duvarın hemen önündeydi. Savaşta kilise adına insan hakları komisyonlarında yer almıştı.

“Ben iç savaşta on iki yıl yaşadım, aslında otuz altı yıl süren bir savaştı bu. On iki yıl yaşadım ve insan hakları için kurulan komisyonda çalıştım. Çok kötü bir durum vardı 1980-84 yılları arasında. Bir sürü insan, arkadaşlarımız ölüyordu yanı başımızda. Kimse bir şey söyleyemiyordu. 1980-84 yılları arası Guatemala’nın en kötü yıllarıydı. Kardeşin dediği

gibi şimdi bir gerçek de çok daha fazla insanın öldürülmesi ve kimsenin bulunamadığı. Birisi birisini öldürüyor ama kimse ilgilenmiyordu. Daha önceye göre farklı bir hayat yaşıyoruz. Şu anda aynı değil. Çünkü önceden senin ailenin bile haberi olmazdı ve belki de hiçbir şey için ortadan kaybedilirdin. Ben iyi hatırlıyorum yirmi dokuz sendikacının öldürülmesini. İşçilerin sendikada mücadele edebilmesi mümkün değildi. Mesela köylülerin hayatı da savaş yüzünden aynı şekilde sıkıntılıydı ve şu anda bu tip sorunlar yok. Şimdi düşünsel olarak çalışabilme şansımız var. Savaş sırasında böyle bir şansımız yoktu. Sadece görüyorduk ama hiçbir şey yapamıyorduk. Sadece biz olarak değil yani “Aa bize ne, o köylü.” diyorduk. Başka bir biçimde işliyordu her şey. Gerçekte açlık her zaman vardı Guatemala’da. Ben kilise ile çalıştığımından biliyorum ki her zaman vardı açlık. Devletin çözüm bulamadığı bir sorun. Ama hiçbir zaman, hiçbir zaman bir askeri hükümet göstermesin hayat-vurgulayarak... Çünkü birçok insan yok oldu. Birçok adaletsizlik oldu. Çünkü hükümete laf söylenemezdi. Bir kere ben komisyonda bir aile ile konuşuyordum. Bir aileye soruluyor neden gerillaya yardım ettin diye. Neden? Çünkü köylülerin problemi toprak. Birçok benzer durum vardı. Bir askeri hükümet kadar hiçbir şey kötü olamaz. Bunun belgeleri var.”

URNG’nin meclis ofisinde de doktor Luis’le barış sonrasını konuştuk.

Kaç yıl gerillaydınız?

On altı yıl.

Hangi farklılıklar vardı? Hangi dönem daha zor sizin için?

Ben gerillaya doğrudan 80 yılında katıldım. Doktorum ve üniversitede öğretim görevlisiyim. Gerillaya da doktor olarak katıldım. Yani çatışmalara silahlı asker olarak katılmadım. Benim çalışmam gerillaların, halkın yaralanmaları, hastalıkları üzerine idi. Fakat bu on altı yıllık tecrübe şimdiki durumla değişmiş değil, karşılaştırılabilir değil. Kadın ve erkek arkadaşlar çok farklı karakterde; sadece sosyal, politik ya da etnik olarak değil. Halk gerçekte temel olarak büyük bir değişim içinde, özellikle de Indianlar. Düşünsel olarak, bakış açısı

olarak farklı, yaşama biçimi olarak da. Sosyal olarak İndianlar çok değiştiler. Ülkemde temel koşullar değişti. Benim gerilla tecrübelerim, yoldaşlarımla yaşadıklarım çok önemli. Şunu söyleyebilirim ki şu anda tecrübelerim daha ağır basıyor. Benim işim açısından da Barış imzası çok önemli. Ben üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışıyorum. Sınıfta dersimi veriyorum. URNG’de mücadeleye devam ediyorum. Arkadaşlarımla birlikte yerelde, bölgede, ülkenin her yerinde çalışıyorum. Tabii ki mücadeleye başka bir biçimde devam ediyoruz. Gerçek olarak ülkenin ihtiyaçları üzerine mücadele ediyoruz. Şu anda gerillanın politik mücadele formu, çok daha iyi koşullarda.

Guatemala’da savaşın, cuntanın vahşetini göstermesi açısından, 1980’in sonundaki bir eylem son derece çarpıcıdır; 31 Ocak 1980 sabahı otuz dört İndian başkentteki İspanyol büyükelçiliğini işgal etti. El Quiché topraklarının dört yıldır ordunun işgali altında olduğunu duyurmak istiyorlardı. Merkezi Köylü Birliği ((*Centro United Campesinos-CUC*)) üyesiydiler. Bir köylü sendikasıydı bu. Elçilikte bir basın toplantısı yapacaklardı. Askeri cunta doğrudan elçiliği bastı. İspanyol büyükelçisi, o sırada onunla bulunan eski Guatemala başkan yardımcısı ve dışişleri bakanıyla üst kattaki pencerelerden birine çıkarak, askerlere operasyonu durdurmaları istedi. Diplomatik dokunulmazlıkları oldukları, İspanyol topraklarında oldukları söylendi. Buna rağmen operasyon durmadı. Çıkan yangında, içlerinde eski başkan yardımcısı ve dışişleri bakanının da bulunduğu otuz dokuz kişi yandı. Kurtulan yalnızca İspanya Büyükelçisi Cajal ile bir protestocu köylüydü. Daha sonra hastaneyi basıp, kaçıracak onu da öldürdüler. Hükümetin yaptığı açıklamada, elçiliğe karşı düzenlenen operasyonun büyükelçinin talebi üzerine gerçekleştiği ve militanların elçilikte bulunanları öldürdükten sonra kendi kendilerini tahrip ettikleri iddia ediliyordu. Büyükelçi bu iddiaları yalanladı ve polisin vahşice saldırdığını açıkladı. İspanya hükümeti, Guatemala büyükelçisine, sert bir nota verdikten sonra iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri kesti. Baskında ölenlerin cenazesine toplumun her kesiminden binlerce insan katıldı. On beş gün kadar süren bir grev yapılarak bu katliam protesto edildi. Özellikle kırsal alanda da hayata geçirilen grev, tam hasat döneminde üretimi felce uğrattı.

MEKSİKA

11 Nisan 1998'de eyalet polisi ve federal polis, ordu ve göçmen ofisi ile birlikte, Taneperla kasabasındaki yeni otonom belediye ilan edilen Ricardo Flores Magón'a girdi. Belediyenin yasadışı olarak hükümet görevlerine el koymakta olduğunu iddia ederek, on iki yabancıyı ve 9 Meksikalı'yı tutukladı. Yabancılar neden tutuklandıkları açıklanmaksızın bir gece alıkonulduktan sonra sınır dışı edildi. Meksikalılar –yedi komün mensubu, araştırma için orada bulunan Mexico City'den bir profesör ve Ocosingo'daki insan hakları örgütü mensubu bir kişi– Tuxtla'daki federal hapishaneye sevk edildi.

1 Mayıs'ta bu sefer polis, ordu ve göçmen ofisi Amparo Agua Tinta kasabasındaki otonom belediye Tierra y Libertad'a, otonom belediye faaliyetlerini durdurmak için girdi. Belediyeye ait bütün binalara zorla girilerek bütün belgeler yok edildi, paralar ve daktilolar çalındı. Elli üç kişi gözaltına alındı. Otuz altı saat kimseyle görüştürülmediler. 6 Ma-

yıs'ta sekizi suçlu bulundu, diğerleri serbest bırakıldı. Hükümet otoriteleri işgal yapılmasının Birleşmiş Milletler Göçmen Komisyonu (ACNUR) tarafından talep edildiğini çünkü Guatemalalı bir sığınmacının otonom belediyenin hapisanesinde tutulduğunun söylediler. Daha sonra ACNUR hiçbir zaman bir polis operasyonu talep etmediklerini, sığınmacının serbest bırakılması için otonom belediye ile görüşmeler yapmayı planlıyor olduklarını açıkladı. Ay sonu İtalya'dan 135 kişilik bir insan hakları gözlemcisi grup Chiapas'ı ziyaret etti. Meksika hükümeti gruba sadece sınırlı sayıda komünü ziyaret etme izni verdi. Bu komünler arasında, bir ay önce hükümetin 1000 askeri ile girdiği Taniperla da dahil olmak üzere yakın zamanlarda insan hakları ihlalleri olmuş komünler yoktu. Fakat grup, Taniperla'yı, komünün de rica etmesi üzerine, ziyaret etmeye karar verdi. Ancak göçmen bürosu, yaklaşık 85 kişiye vizelerinin sınırlarını aştıkları gerekçesiyle müeyyide uyguladı ve on yıl içinde Meksika'ya girmekten menetti. Vizeleri olduğu için havaalanında İtalya'ya giden uçağa binmeyi beklerken 40 üye de Meksika içişlerine karıştıkları gerekçesi ile sınır dışı edilip ömür boyu Meksika'ya tekrar girmekten men edildi. Hemen ardından Meksika Ulusal Göçmen Ofisi, Meksika'ya uluslararası insan hakları gözlemcisi olarak gelmek isteyenler için yeni uygulamaları açıkladı. Kişiler veya gruplar; 30 gün önceden başvuruda bulunacak, gidecekleri yerler ve buluşacakları gruplar hakkında detaylı program sunacak, en fazla 10 gün ülkede kalabilecek ve en fazla 10 kişi getirebileceklerdi. Ayrıca en az beş yıllık bir organizasyona mensup olmaları gerekti ve organizasyonun yönetim kurulu ve imtiyazı hakkında bilgi vermeleri de gerekiyordu.

2 Haziran'da Tenejapa'daki Nabil komününden 30 EZLN sempatizanı aile, paramiliterler ve güvenlik güçleri tarafından evlerinden kovuldu. Chiapas'ta çoğunluğu Zapatistlere destek veren bölgelerde 19 bin insan aynı akıbete uğramıştı.

Bir gün sonra anayasal bir belediye olan ve muhalefetteki PDR'nin Zapatistalar'la koalisyon içinde yönetimde olduğu Nicolas Ruiz belediyesi; Meksika ordusu, eyalet güvenlik güçleri, eyalet ve federal adli polisi ve kendilerine "Los Chinchulines" diyen paramiliter gruptan oluşan 3000 kişi tarafından işgal edildi. 167 kişi gözaltına alındı ve

birçok kişi de yaralandı. Gözaltına alınan 167 kişiden 17'si eyalet hapishanesine gönderildi.

7 Haziran'da San Cristóbal piskoposu Samuel Ruiz, Hükümet Uzlaştırma Komisyonu'nun çalışabilmesi için gerekli olan olası bütün barış yollarının kapadığı için CONAI'den istifa ettiğini açıkladı. Ruiz'in istifasını takiben diğer üyeler hükümeti barış aramaktansa savaşı provoke etmekle suçladı ve bunu CONAI'nın kendi kendini feshetmesi takip etti.

10 Haziran'da gece operasyonu ile ordu, güvenlik güçleri ve adli polis, 1000'den fazla kişiyle otonom belediyelerden San Juan de Libertad'a saldırıya geçti ve belediye binalarına girdi. San Juan de Libertad, belediye sınırları içindeki komünlerin %90'ının tanıdığı ve otonom belediyeye bağlı olduğunu bildirdiği –yaklaşık 30000 kişi– en iyi işleyen Zapatist belediyelerden biriydi. Evlerin yakıldığı, sivillere bazukalarla ateş edildiği, helikopterlerin havadan ateş açtığı askeri operasyon sırasında, Union Progreso'daki komünde, komünlerini savunan 6 Zapatista öldürüldü. Chavajel komününde ise iki Zapatista öldürüldü, 9 kişi yaralandı ve 57 kişi hapse atıldı. Komünde yaşayan insanlar evlerinden atıldı ve yürüyerek Oventic'e gittiler. San Juan de Libertad operasyonunda gözaltına alınan 27 kişi, aralarında otonom belediyenin 5 Maya yöneticisi de dahil olmak üzere hapis cezalarına çarptırıldı.

8 Temmuz'da Federal hükümet Chiapas için yeni bir “barış planı!” öne sürdü. Bu barış planından çok bir tür tehdit niteliğindeydi. Yani EZLN'ye kişisel güvenliklerinin sağlanması karşılığında silahlarını teslim etmeleri çağrısında bulunuyordu.

16-17 Temmuz'da dört buçuk aylık sessizliğin ardından EZLN merkez komitesi, “Subkumandan Marcos” imzalı üç bildiri yayınladı. Bildiride “ciddi bir diyalogun” sağlanması konusunda hükümete olan bütün güven ve inançlarını kaybettiklerini açıkladılar. Ancak buna rağmen, barış için yine de ısrarcı olduklarını vurguladıkları beşinci bildirisini yayınladı. Bildiride COCOPA'nın, San Andrés anlaşmalarının uygulanması için önerdiği anayasal değişiklikler konusunda ulusal referanduma gitmeyi amaçladıklarının bildirdi.

EL SALVADOR

Jorge Schafik Hándal ile konuşuyordum. Kapıya gelenleri el işaretiyle durdurup devam ediyordu. Dışarıda biri televizyon olmak üzere üç ayrı grup konuşmak için bekliyordu. Sekreteri her boş fırsatta araya girmeye çalışıyordu. Ben de fırsat vermemeye...

On beş-on altı yıl sonra, siz hiç barış imzasının doğru olmadığını düşündünüz mü?

Hayır. Hiçbir zaman. Bir de bir başka açı var. Bir barış anlaşması imzaladık diye bir şey bitmiyor ki. Biz direnişe devam ediyoruz. Şimdi bak mücadele ayrı ayrı şey değildir. Birden farklı alanda, mesela dört ayrı bölümde mücadele edersin ve bunlar birbirine paraleldir. Yani biri bitiyor öbürü başlıyor değil. Bu doğru değil. Sosyal mücadele bir tanedir. Bütün insanlık tarihi aynıdır. Biri büyük olur diğeri küçük olur ama her yerde aynıdır. Bolşevik Devrim de, İkinci Dünya Savaşı direnişi de... Bütün mücadele aynıdır. Hepsi insanlık tarihinin bir devamıdır. Hepsi de insanlığın daha iyi yaşayabilme mücadelesidir. Daha da fazla eşitlik mücadelesidir. Daha iyi koşullarda yaşayabilme mücadelesidir. Daha kötü koşullarda yaşamak için mücadele edilmez ki daha iyi koşullarda yaşamak için mücadele edilir. Bütün bunlara bakınca mücadele bütündür ve sadece farklı etaplar vardır. Yani bir El Salvador gerilla mücadelesi, önce gerillada, askeri politik mücadelede ve ekonomik mücadelede vardır. Yani bir dönem gerilla mücadelesi, bir dönem seçimsel mücadele, hepsi bir bütün olarak daha iyi yaşama mücadelesinin etabıdır. Biz mücadeleyi nasıl daha iyi devam ettirebiliriz diye düşündük. Çünkü halkımız seçimsel mücadelenin daha iyi olduğunu düşündü. Bak eğer bu durumda biz başka türlü davranıyorduk o zaman devrimci bir hare-

ket olmazdık. Halk biz seçime katılmanızı istiyoruz dediğinde, seçimsel mücadele yapmamamızı istediğinde onu yapmak zorundayız. Devrimci mücadeleyi bitirmiyoruz. Eğer sistem yolsuzluğa batmışsa, hilelerle dolu bir sistemse ve haydi silahlı mücadele diyorsa o zaman mutlaka silahlı mücadele yapmalıyız. O zaman başka bir etaba geçeriz. Bunlar birbirine organik olarak bağlıdır. Biri diğerinin karşısı değildir, anlatabildim mi? El Salvador'da geçmişte böyle bir silahlı mücadele sürdürdük. Bu şekilde bir çıkış aradık. Sonra da bu durumdan bir çıkış aradık. Çünkü uluslararası konsept bizi bu duruma sürüklüyordu ve o çıkışa gittik ama anlaşmayı da sadece imzalamak için imzalamadık. Düşündük ve imzalamamızın daha iyi koşullar yaratacağını anladık. O zaman hadi... Bak önemli bir şey var, biz barış anlaşmasını imzaladığımızda aynı zamanda Sovyet bloğu da çökmüştü. Yani El Salvador'da en iyi saldırılarda bulunduğumuzda, yani 1989'da Sovyet sistemi çöktü. Bizi de çeken gücü kaybettik. Çünkü mücadeleyi bu şekilde sürüklüyorduk. Yoksa 1990'da daha ileri bir noktaya gelecekti bizim hareketimiz. Bu durum da barış istememize yol açtı. Barış imzalanması sağın fikri değildi, solun talebiydi. Bu durum yeni bir gerilla pozisyonu yarattı. Gerillanın bu gücü de devletin değişimini dayattı ve bugünkü duruma gelindi. Yani barış anlaşmasından sonra mücadele yeni bir rotaya döndü. Bize zaferi getirmedi ama barışın imzasından sonra başka bir biçimde mücadele devam etti. Bu rotadan hareketle devletin değişimi, demokratikleşmesi ve bugünün inşası geldi.

Ben tam olarak anlayamadım, Sovyetler Birliği sizi finanse mi ediyor du?

Hayır. Hiçbir zaman. Her zaman bunu söylerler ama hiçbir zaman böyle bir şey yapmadı. Peki, neden onun yıkılışı etkiledi? Onun yok oluşu bazı partilerin ufkunu kapadı. Aynı zamanda emperyalistlerin propagandası vardı, Sovyetler Birliği ile sosyalizm bitti diye. Ben Sovyetler Birliği'ni çok iyi biliyorum. Orada yaşadım. Orada okudum. Çok iyi biliyorum. 70 yıllık bir süreçte halk dünyanın ikinci büyük gücünü inşa etmiş. ABD bunu 200 yılda gerçekleştirdi. Sovyet halkı ise 70 yılda. Problem devletin partisindeydi. Yanlışlık ideolojide değildi, partinin kendisi için nasıl daha iyi yaşayabileceği düşüncesindeydi. Burada sosyalizm değildir çöken. Çöken bu model sosyalizmdir.

GUATEMALA

Gerilla mahallesinde Nelson beni gezdirmeye devam ediyordu. Eski gerillaydı. Şimdi ise polisti. Barış anlaşmasından sonra, anlaşmaya göre az sayıda da olsa gerilla, güvenlik güçlerinde yer aldı. Bu polisler daha çok URNG'nin, eski gerillanın güvenliğini alıyorlardı. Guatemala'da ki barış anlaşması, ordu ve polis yapısında, El Salvador'da ki kadar çok gerillanın kolluk güçlerinde yer almasını sağlayamadı. Ordunun ve polisin sayısı azaldı ve öte yandan özelleşti. Nelson'la URNG'nin ofisinde tanışmıştık. Bana eşlik ediyordu.

Burada hiç hırsızlık olmuyor değil mi?

Hayır. Burada hiç yok çünkü hepimiz örgütlüyüz kolay değil.

Yine bir bakkal. Gerilla mahallesinin ortasında küçük meydanın bir ucunda ve yine müşteri gelirse kesmek üzere yaptığımız bir röportaj. Rene biraz daha yaşlıydı ama arkasındaki yukardan aşağıya sarkan plastik ıvır zıvır aynıydı ya da öne dizilmiş çiklet kutuları. İçerden çıktı. Muhtemelen hemen arkasında evinin bir odası vardı. Bir "love story" müziği çalıyordu. Bütün konuşmamızda bu melankolik müzik benzerleri, plastik fırçaların, çiklet kutularının arasında çaldı durdu. Kapıda bir zil vardı. Önünden biri geçince ötüyordu. Diğer bakkal dükkânı gibi hüzünlüydü bence ya da plastik fırçalar bende öyle bir duygu yaratıyordu.

Barışın üzerinden on yıldan fazla zaman geçti. Sizin için ne anlam taşıyor? Farklı olan ne?

—Bir süre düşünerek—. Ne farklı... Farklılık var. Bence biz masaya oturup barış anlaşmasını kabul ettikten sonraki dönem, başka bir

sorumluluğa sahip olduk ancak bugün başka türlü bir şiddet var her yerde. Bu biraz daha fazla çünkü kadınları hedef alıyor, çocukları hedef alıyor. Aynı zamanda gerilla sırasında şiddet sınırdıydı. Şu anda her yerde şiddet var. Kadına, çocuğa yönelik. Bana göre bu şiddet, yine halka yönelik.

Kişisel olarak ne farklı? Kaç yıl gerillaydınız siz?

–Mutlu bir ifadeyle.– Yirmi beş yıl... Evet, tam yirmi beş yıl. Değişik olan bence bizim sivil hayata geçişimiz, aileler kurmamız; bir evciğimiz oldu, gerilladan geldiğimizde ailemiz yoktu. Sadece arkadaşlar vardı, ev yoktu. Ne yapacaktık burada? Bütün her şeyi yeniden kurmak gerekiyordu. Ne zaman ki buraya geldik, bu sefer başka bir deneyim başladı. Şimdi nereye gittiğimiz belli değil ama bu gidişi de biz belirliyoruz.

Siz Indian mısınız köken olarak?

Evet. Fakat benim annem başka, babam başka bir Indian. Babam Kek'chi⁸

Indian dili konuşabiliyor musunuz?

Hayır.

Ne düşünüyorsunuz barış anlaşmasından sonra? Daha fazla Indian hakkı var mı?

Bence çok fazla hak açıklandı. Daha önce bu kadar Indian hakından bahsetmek mümkün değildi. Şimdi bazı Indian hareketleri var. Bütün bunlar barış anlaşmasının doğurduğu haklardan.

Ne düşünüyorsunuz barış devam ediyor mu? Sokakta barış var mı?

Sokakta şiddet çok, bu sadece sivilden kaynaklı değil aynı zamanda devlet ile bağlantılı. Yolsuzluk, suçla bağlantı. Şu an elini nereye atsan yolsuzluk var.

⁸ Alta Verapaz, Izabal ve Petén'in güneyinde yaşarlar. 1987-1991 arasındaki sayımlarda Guatemala'da bu dili konuşanların sayılarının 400.000 olduğunu açıklamıştır. Bu açıklama doğru kabul edildiğinde, 1998'de tüm ülkelerde bu dili konuşanların sayıları 421.000'di. Fakat günümüzde bu tüm ülkelerde bu dili konuşanların 726.723 kişi olduğu sanılmaktadır.

Sonra klasik yolsuzluk öykülerini anlatmaya başladı. Çok tanındık geliyordu. Size anlatmak gerekmiyordu. Bir kısmını çeker gibi yapıp çekmedim. Çektiklerimi de çevirmedim. Sonra bir gerilla anısını anlattı. Bir eylemden sonra nasıl askerlerin avuçlarının içinden sakince kaçtıklarını... Bunları yakalamaya gelen askeri konvoyla, kız gerilla el salladığı için bütün askerlerin onlara el sallayıp, geçip gittiklerini... Bunları sakız kutularının önünde anlatıyordu. Dışarıdan dondurmacının zil sesi geliyordu.

Gerilla mahallesinde Nelson'la gerillalara konuşmaya devam ediyordum. O önceden organize ettiğinden, mahallenin içinde bizi bekleyenlere gidip konuşuyordum. Bütün evlerin işçiliğini onlar yapmıştı. Yan yana küçük evlerdi. Onlardan birinin kapısını çaldık. Açan kadın bir gerillaydı.

Ne değişti barış imzalanmasından sonraki on yıldan fazla zamanda?

Biraz zordu... Sivil hayata geçtik. İş bulduk. Küçük küçük değişti herşey. Daha iyi olmasını umut ediyoruz.

Şu anda annesiniz değil mi?

Evet anneyim... Beş çocuğum var.

Babaları da eski gerilla mı?

Evet, ikimiz de URNG'nin eski savaşçılarıyız.

Ne değişti o süreçten beri?

Anlaşma 1996'da imzalandı. Sonra parça parça zaman ilerledi. Biz sivil hayata geçişi kabul ettik. Çalışmaya başladık. İyi bir süreçti. Sonra tanıya şükür bir iş bulduk. Ben hemşireyim. Sağlık bakanlığında çalışıyorum. On yıldır çalışıyorum bu işte.

Çok güzel. Peki, ne değişti senin için kişisel olarak? Kaç yıl gerillaydınız?

Ben sekiz yaşındaydım başladığımda. Çünkü benim babam bir direniş topluluğunda yaşıyordu. İş filan yoktu, zaten hepimiz dağlardaydık. Bir yerde ya da diğer yerde yaşıyorduk. Askerler takip ediyordu, baskı vardı. Orada çalışamıyorduk tabii ki. Bir çatışmadan diğer çatışmaya... Sekiz yıl EPG'deydik. On üç yıl zaten direniş topluluğunda yaşadık. Sonra çatışmalarda sürekli ben sağlık servisinde çalıştım.

Luis'i tanıyor musun? Doktor, URNG'nin uluslararası sekreteri.

O ismiyle bilmiyorum. Neydi öbür adı... –Kod adını hatırlamaya çalışıyor.– Biliyorum biliyorum.

Siz burada yaşıyorsunuz. Burası özel bir yer değil mi? Bütün yaşayanlar eski gerilla, eski savaşı. Nasıl burada yaşamak, iyi mi?

İyi iyi. Tanrıya şükür her şey iyi. İşimiz var, ailemle yaşıyorum.

Burası ile diğer normal yerler arasında bir fark var mı?

Burada şehre yakın yaşıyoruz. Şehirden 67 kilometre uzakta burası. Birçok arkadaşımız inşaatta veya güvenlik olarak çalışıyor. Devlette çalışan da var. Herkes bir şekilde dışarıda iş bulup çalışıyor. Diğer yerlerden değişik burası. Mesela şuralardaki kadınlar, bizden daha çok evlerinde duramaz, çocuklar evde duramaz. Orada onlar mısır, fasulye yetiştiriyorlar, hayvanları var. Köyde çalışıyorlar. Bizse dışarıda çalışıyoruz.

Barış anlamasında bir de kadın hakları var değil mi?

Evet, kadın hakları var. Biz de burada bu konuda çalışıyoruz.

Sizce Guatemala daha sonra değişebilecek mi çocuklar için?

Şu anda durum biraz zor. Çünkü hükümetin böyle bir değişim kapasitesi yok. Çok fazla şiddet var. Bunu sadece hükümet ortadan kaldıramaz. Bence bütün halkın iş birliği yapması lazım. Bir sürü yapılmayan şey var. Aslında Guatemala çok zengin, her şeye sahip ama eşitlik yok. Bir sürü iş var. Çalışarak ancak öncesinden daha iyiye geçebiliriz.

Siz başka dil biliyorsunuz değil mi?

Evet, ben Cancabalım. Cancabal konuşabiliyorum.

Çocuklar konuşabiliyorlar mı?

Anlıyorlar ama konuşamıyorlar.

Neden konuşamıyorlar? Sizin eşiniz de Indian mı?

Evet, benim eşim Hakantel ama o konuşamıyor. O sadece İspanyolca konuşuyor. Çocuklar onu anlıyor ama beni anlamıyor. Çünkü ben kendi dilimi konuşuyorum.

Son bir soru, barış anlaşmasından sonra Indian haklarında nasıl değişiklik oldu?

Indian haklarıyla birlikte biz şehirlerde daha rahat var olabilmeye başladık. Kimin kim olduğunu ifade edebilmesi söz konusu oldu. Daha önce çok fırsat bulamıyorduk. Mesela eğitime ilişkin bugün böyle bir şansımız var, hazırlık yapılabiliyoruz, Indianlar avukat olabiliyor.

Ama diğer dilde değil mi yani İspanyolca?

Evet. Birçok Indian bu haklardan sonra küçük bir şans yakaladı iştirak edebilmek için.

Teşekkürler. Bunlar hepsi senin çocuklar mı?

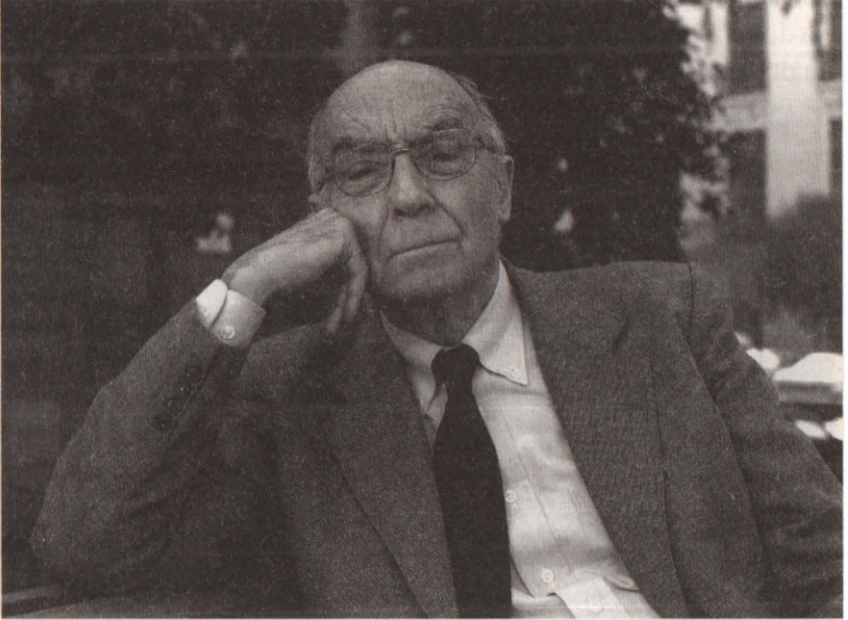
Şu ufaklık. Elinde sopa olan benimki.

MEKSİKA

10 Ağustos 1998'de Cerro Hueco eyalet hapisanesinde tutulan 87 Zapatist sempatizanın eşleri ve aileleri, eyaletin başkenti Tuxtla Gutiérrez'de, yakınlarının salıverilmesi için "machete grevi" yaptılar. *Machete*, kır işçilerinin kullandığı uzun bıçaklarıydı. 10 ve 11 Ağustos'ta yapılan toplantılarda her zaman PRI destekçisi toprak ağalarının yanında yer alan eyalet valisine karşı ateşli konuşmalar yapıldı; ancak üst düzey bir yetkili yukarıdan gelen yoğun politik baskı nedeniyle tek bir Zapatist sempatizanın bile salıverilemeyeceğini açıkladı. 12 Ağustos'ta grup, hapishanenin önünden hükümet binasına doğru yürüyüşe geçti. Ertesi gün gösteri sona erdi. Kadınlar, sevdikleri hapiste olduğu halde çocuklarına bakmak için komünlerine döneceklerini açıkladılar.

9 Eylöl'de çevresel bozulma ve hükümetin beklenmedik olaylar karşısında plansızlığı nedeniyle şiddetli yağmurlar büyük sel taşkınlarıyla, ülkenin güneyinde ve kıyı bölgelerinde büyük yıkım getirdi. Açıklanan ilk raporlara göre 15 nehir taşı, 80 komüne hiçbir ulaşım sağlanamadı, 18 bin insan evsiz kaldı ve 1000 kişilik bir ordu askeri yardım dağıtmak için bölgeye gönderildi. EZLN yayınladığı üç bildirisinde, PRI'nin Chiapas için ayrılan yardım paralarını çaldığını ve seçim kampanyasında kullanmak üzere ayırdığını ifade etti. 8000 asker sel bölgelerine yerleştirildi. PRD lideri Andres Manuel Lopez, yaklaşan seçimlerin, bu bölgelerdeki koşullarının iyileştirilmesi ve seçmenlerin seçime katılmalarına olanak tanımak amacıyla 6 Ekim'den, 6 Aralık'a ertelenmesini istedi. Sel baskınlarında ölenlerin sayısı 400 olarak açıklandı ve Sağlık Bakanlığı, bölgede temiz su bulunamaması konusunda endişelerini ve salgın hastalıkların yayılmasından endişe ettiklerini açıkladı. 25 Eylöl'de seçim komisyonu, 3 bölgedeki 8 belediyede yapılacak seçimleri 6 Ekim'den, 6 Aralık'a ertelendi.

6 Ekim Chiapas'ta seçim günüydü. Global Değişim Delegasyonu büyük çaplı bir engelleme olmadığını ancak bir takım usulsüzlükler saptadıklarını açıkladı. Gözlemciler, sandık başlarında PRI yandaşı insanların –asker olması muhtemel– bulunduğunu, kayıtlı insanların seçim listesinden silindiğini, başka partilere atılan oyların kaybolduğunu ve ihtilafli bölgelerde paramiliter grupların seçim yerine başkanlık ettiklerini açıkladı.

6 Ekim'deki seçim sonuçları ilan edildi:

PRI: 82 belediye, 18 milletvekili.

PRD: 15 belediye, 1 milletvekili.

PAN: 5 belediye, 2 milletvekili.

PRI 103 belediyeden 82'sini alarak daha önce PRD'nin elinde olan, EZLN'nin güçlü olduğu bölgelerde çoğunluğu kazandı. Sonuçlar, özellikle gözlemcilerin gece yarısına dek yaptıkları oy sayımında, PRD'nin önde olduğu Ocosingo'da ve diğer yerlerde şüpheyi karşılandı. PRD seçimlerin iptal edilmesini gerektiğini, yasal bir kongre oluşturmak için yeterli sayıda kişinin belediye için oy kullanmadığını ileri sürdü. Bazı belediyelerde oy kullanmama oranını %65'lerde idi ve en büyük dört belediyede sel yüzünden seçimler yapılamamıştı.

9 Ekim'de Portekizli yazar Jose Saramago Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Chiapas'ta komünlerde kalmış olan yazar, hükümetin, yabancıların Meksika'nın içişlerine karışmaması gerektiği yönündeki fikirleri ve politikasına karşı, kendisinin Chiapas'a olan ilgisinin “insani bir görev ve yükümlülük” olduğunu söyledi.

EL SALVADOR

Yine bir barış imzacısı olan Roberta Canas'la konuşmaya devam ediyordum. Gerilla komutanı ve öğretim üyesiydi.

Peki, barış anlaşmasından on beş-on altı yıl sonra bir kez olsun barış anlaşması doğru değildi diye düşündünüz mü?

Hayır. Ben kendi adıma konuşuyorum, hiçbir zaman doğru olmadığını düşünmedim. Analiz edince, savaşın sürdürülebilmesinin ülke için mümkün olmadığını gördük. Başka bir yol seçebilme şansı yoktu. Artık daha fazla savaş, baskı ve ölüme bu ülke dayanamazdı ve bu şekilde kesinlikle bu ülke değişmezdi. Biz silahlı mücadeleyi sadece sosyal değişimin bir aracı olarak görüyorduk. Biz bu araçla artık ülkeyi değiştirmeyecek durumdaydık. Yıkımlarla, ölümlerle bu yürüyemezdi. Sen de biliyorsun, bütün uluslararası deneyimler göstermiştir ki bir savaş 100 yıl sürdürülemez. Aynı zamanda gerilla mücadelesi bir düzensiz mücadele biçimidir ve örgütlenme yüz yıl fonksiyonel olamaz, 200 yıl sürdürülemez. Zaten problem bunun 100 yıl, 200 yıl sürmesi değil, eğer ülkeyi değiştirebiliyorsanız olur, yoksa biz gerilla savaşına tapmıyoruz. Gerilla savaşı ülkenin değişimi için bir araçtır sadece. Bu sadece ülkenin değişimine yardımcı olur. Çünkü yüzyıl süren bir savaşın olması objektif olarak mümkün değil. 100 yıl silahlı mücadele ile savaşılmaz ve ülke değiştirilemez.

Peki, sizce FMLN şu anda nasıl bir parti? Reformist bir parti mi yoksa devrimci bir parti mi?

Bunu aslında FMLN'ye sorman gerekiyordu çünkü ben FMLN üyesi değilim artık. Tabii ki bir düşüncem var. Bu mücadele sürecini olumlu değerlendirebilirse, yeni bir nesil ile politik bir işleyiş

halinde, seçimsel olarak örgütlenebilirse iyi. On yedi yıl sonra seçimi kazandı. Bu tartışıldığında görülecektir ki bu o kadar kolay değil. Mesela Guatemala'da URNG kaybetti. Yok oldu. URNG'nin bir parti olarak bir seçim kazanması fanteziden öte bir şey değil. El Salvador ise böyle değil. Silahlı mücadelede de, sonraki mücadelede de kazandı on yedi yıl sonra. Şu anda seçimle ülkenin değiştirilebilmesi olanaklı duruyor. Bu sosyal olarak yeni bir yürüyüş demek. Kesinlikle de bu gerçekleştirilmeli. Bu aynı zamanda halk sınıflarının ilgilenmesi gereken bir süreç olmalı. Bu bütün ülkede yönetimin kazanılmasıyla olanaklı bir durum yaratıyor. Eğer FMLN bütün ülkede kazanırsa, yönetimi, her şeyi değiştirebilir. Bence kesinlikle FMLN on yedi yıl sonra rotasını sosyal hareketler ile birleştiren bir hat çizmeli. Aynı zamanda sosyal hareketler de FMLN'ye kendisini tanıtmalı, etkilemeli. Partinin ilgilenmek zorunda olduğu, ihtiyacı olduğu problemlerin çözümleri bu tür bağlardır. Şu anda özelleştirilmiş üretim biçiminin değiştirilmesi gerekir. Şu anda üretimin, fabrikaların, bankaların, teşebbüslerin, tarımın, hepsinin durumu El Salvador'da çok kötü. Bu tür değişime ihtiyaç var yoksa sadece geçmişteki sosyalizm diyerek olmaz. Kesinlikle sosyalizme, dönüşüme ihtiyacı var ama dünyanın durumu gösteriyor ki bu uzun bir süreçtir. Böyle bir dinamik vardı ve mutlaka ki mümkün olan radikal bir değişim de olmalıdır.

GUATEMALA

URNG'nin merkez ofisindeydim. Ülkenin çeşitli yerlerinden gelen eski gerillalar muhtemelen buraya uğramadan dönmüyorlardı. En azından birbirlerini görüyorlardı. Çoğu sessiz, sakın Indianlar'dı. Çekik gözleri ve seyrek bıyıkları vardı.

Siz eski gerillasınız değil mi? Neden gerillaya katıldınız?

Çünkü o zaman dağa çıkmaktan ve silahlı mücadeleden başka bir yol yoktu. Çünkü biz Indianız ve birçok ayrım var. Bizi kişi olarak bile kabul etmezlerdi. Bu yüzden dağlara çıktık, haklarımızı alabilmek için. Şu anda Indianların bazı hakları var. Sağlık, eğitim ve top-rak hakları var. Bütün bunlar gerilla mücadelesinin sonuçları. Eğer gerilla olmasaydı bunlar olmazdı.

Şu anda yeterli hak var mı?

Birçok hak var. Bir cumhuriyet inşasına ihtiyaç var. Şu andaki hükümetse sistemle uyum içinde. Biz yasanın uygulanmasını talep ediyoruz. Diğer tarafta hükümet daha halkçı olmak zorunda. Çok kötü çalışıyor. Bu yüzden daha fazla çalışarak yasayı yaşama geçirmek zorundayız. Yani Indian hakları var. Böyle bir yasa var. Biz örgütlenerek, mücadele ederek bunu yaşama geçirtmeliyiz.

Sizin ana diliniz ne?

Chel'i.

O arkadaşla aynı mı?

Hayır, onun ki Ki'che. Guatemala'da yirmi iki ayrı dil konuşuluyor.

Şu anda Chel'i okulu var mı?

Evet, var ve çocuklar öğreniyorlar. Ayrıca birçok dilin ölmemesi için bu tip yerler var.

Kaç yıl gerillaydınız?

1980'de gittim, 1996'ya kadar gerillaydım. On altı yıl.

Şimdi başka bir hayat var değil mi?

Evet, şimdi başka hayat var. Bayağı karmaşık. Hiçbir zaman hazzını yapmadığımız bir hayat. Yani barıştan sonra on iki yıl geçti, sürdürüyoruz yaşantımızı. Ailem var ve onlarla birlikte yaşıyorum. Bu kadar şeyden sonra geçen bunca yılda...

Peki, dağları hatırlıyor musun dağları?

Tabii nasıl unutulabilir ki! On altı yılım dağlarda geçti. Barış imzalandığından beri de on iki yıldır bu şekilde yaşıyoruz. Ben benim toprağım. Buraya on altı yıl sonra döndüm. Daha önce dönemiyorduk. Çünkü ordu oraları bir baskı altında tutuyordu. Vietnam gibi etrafımızı çevirip toplama kampı haline sokuyorlardı.

Senin için barış ne anlama geliyor?

Barış... Ülkede bir şey deneyebiliyorsun, konuşabiliyorsun daha önce bunu yapamıyorduk. Eskiden hükümet aleyhine konuştuğunda, zenginler aleyhine konuştuğunda bir hafta sonra kaybolurdun. Şu anda öyle değil ama şimdi de sakın bir şekilde sokakta yürüme şansın yok. Yani savaş yok ama başka türlü bir durum var. Uyuşturucu ticareti var çok yaygın bir şekilde ve bu polise de girdi, orduya da, hükümete de. Dolayısıyla barış var ama süreçte çok fazla eksik var. Ancak devam ediyoruz.

Hangi dönem yaşamak daha zordu?

Muhtemelen dağda yaşamak zordu, özellikle de ordu saldırdığında, 1987'deki büyük saldırıda. Yemeksiz kalmıştık ve zaten sürekli olarak sınırlı bir yiyeceğe sahiptik. Hatırlıyorum, çok daha kötüydü... Guatemala'daki mücadele birçok yoldan yürüdü. Mutlaka mücadele etmek gerek, bir gün mutlaka ulaşacağımız diğer dünya için. –Konuşmayı Chel'i diliyle sonlandırıyor.– Mücadeleye devam edin, mutlaka. Bunun için örgütlendiğinizde hükümet eğer izin vermiyorsa, bir nesil sonra bir nesil daha silahlı mücadeleye devam eder. Başka bir yol yok!

Nerede öğrendin okuma yazmayı? Gerillada mı?

Evet, çok arkadaş vardı benim gibi. Buradaki bir diğer arkadaş da İspanyolca'yı dağda öğrendi. Çok küçük yaşta katılmıştı. Ben 1980'de katıldığımda İspanyolca konuşuyordum, o Ki'che cevap veriyordu bana. Çünkü başka dil bilmiyordu. İki yıl sonra yazmayı ve İspanyolca'yı öğrendi. Biz hepimiz dağda öğrendik okuma yazmayı. Şimdi o gruptan arkadaşlar arasında öğretmen olanlar, diplomaları olanlar, ziraatçılar var. Birçok şey öğrendik orada.

Sanki okul gibi miydi?

Evet, bir okuldu.

Gece konduda sosyal hareketlerden gelenlerle konuşuyorduk. Gece kondunun kapısı açıktı. Sokakta çocuklar top oynuyordu. Karşı evin kapısı görünüyordu. Açık kapının tepesinden boncuklar sarkıyordu. Bir genç kadın boncuklardan kafasını uzatıp dışarı bakıyordu. İçerden bağıra bağıra bir müzik çalıyordu. Çocukları, top sesini ve müzik çığlığını bastırmaya çalışıyordum.

Şu anda adalet var mı?

Sonradan gelen daha iri yarı, 30'lu yaşlarında biri konuşuyordu. Çok hızlı konuşuyor ve kelimeleri yutuyordu.

“Şu anda ülkede adaletten bahsetmek için gerçeğe bakmak lazım. Bir yasa var, o da para. Gerçek bu. Özgürlük var ama para yoksa her şey hikâye. O zaman adalet yok. Yani gençler şimdi yaşamlarının daha iyi olmasını istiyorlar ama bu mümkün değil, her şey daha kötü. Yani adalet öyle, ilke olarak yasayla olmuyor sadece. Polis birisini yakaladı mı öbür gün çıkıp gidiyor. Yani 4 kere alsa bile aynı şey, bir sonuç yok. Bu yüzden ülkede adalet olduğu söylemez. Barış anlaşmasında kabullerin, yasaların olması çok bir şey ifade etmiyor.”

Karşımdaki adam alaycı gülümsemesiyle devam etti.

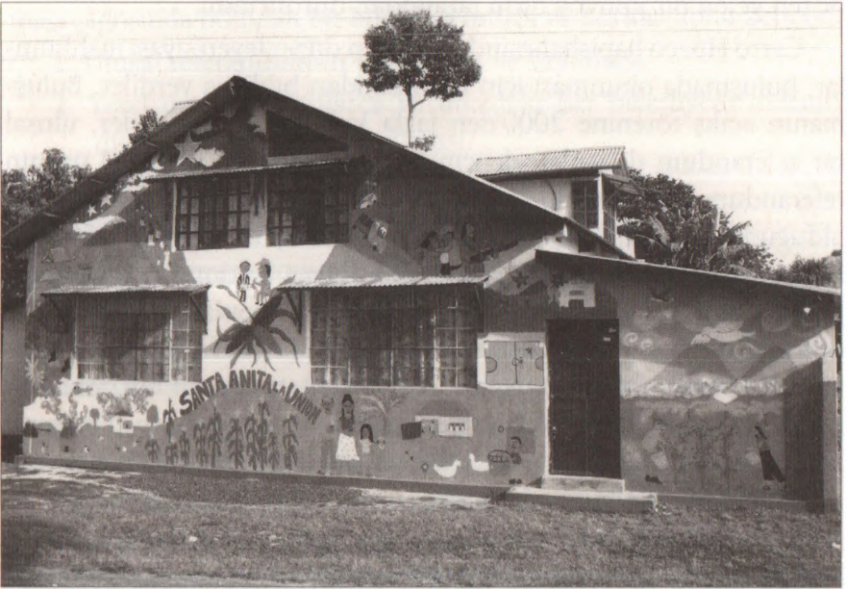
“Adalet ne? Şimdi barış anlaşması imzalandı. Güzel ama adalet yalnızca yasa değil. Mesela barış anlaşması imzalandı bir sürü yasa

vardı. Herkes daha güzel olacağını düşünüyordu ama öyle değil şimdi. Yasa kâğıtlarda. O kadar yıldan sonra değişen bir şey yok.”

Tam karşımda bir kadın vardı. Bir STK’dan geliyordu. Çok konuşuyordu.

“Eğer barıştan söz ediyorsak, bu bütün olarak yüreğimiz demek. Barıştan sonra birçok farklı şey oldu. Bazı politikalar ile değişen şeyler. Barış birkaç neslin savaş içinde yaşamamasından sonra, şiddete kurban olmasından sonra gerçekleşti. Biz mutlaka istiyoruz, çünkü çocukları psikolojik olarak da çok etkiliyor. Bu şekilde büyüyen çocuklar genç olunca, çok fazla sorun çıkıyor.”

Çocukların yaptıkları resimleri çıkardı çantadan. Belki beni de yine bir STK’dan zannediyordu. Barış konulu bir resim sergisiyle dünyaya barış geleceği kanaatindeydi ya da taklit yapıyordu. O kadar çok konuştu ki ben çekişmiş gibi yapmaktan yoruldum. İkram ettikleri bisküvilerden yedim. Karşı kapının boncuklarını seyrettim. Kapının ortasından uçan topları gözümle kovaladım.

MEKSİKA

27 Ekim 1998'de Chiapas valisi Roberto Albores Guillén, Chiapas'ta politik mahkûmların varlığını inkâr etti ve hiç kimsenin siyasi görüşleri yüzünden hapsedilmediğini, içeride olanların tümünün adli suçlu olduğunu ve serbest bırakılmaları için yasal bir dayanak olmadığı sürece salıverilmelerinin söz konusu olmadığını söyledi. Aynı vali, 10 Kasım'da Meksika Kongresi'ne, eyaletteki on iki silahlı grubun silahsızlandırılması için yönetime daha fazla yetkiler veren ve EZLN dışındaki tüm gruplara af getiren bir silahsızlanma yasası teklifi sunacağını açıkladı.

Buna karşı 19 Kasım'da, yirmi dokuz EZLN delegesi, ilk defa sivil toplumla bir buluşma için San Cristóbal'e geldi. Buluşma için Oventic'ten gelen bir konvoy ordu tarafından durduruldu.

Cerro Hueco hapisanesinde bir tören düzenleyen siyasi mahkûmlar, buluşmada okunması için hazırladıkları bildiriye verdiler. Buluşmanın açılış törenine 2000'den fazla kişi katıldı. Delegeler, ulusal bir referandum düzenlemek için hazır olduklarını ve 5000 üyenin referandum için ülkenin her tarafındaki belediyelere gitmeye hazır olduğunu açıkladı. İçişleri Bakanı Labadista, barışçıl bir sonucun EZLN'nin isteğine bağlı olduğunu ve barışma hakkında yorum yapmayacağını, bunun bir avuç insanın yaptığı bir toplantı olduğunu ve ülkenin tümünü yansıtmadığını açıkladı. EZLN delegeleri ise buluşmayı bir başarı olarak nitelendirdiler ve sivil toplumun referandumu gerçekleştirmek için yeterli organizasyon ve isteğe sahip olduğunu gördüklerinden komünlerine içleri rahat döneceklerini, referandumun baharda yapılması için bir gün tespit edileceğini açıkladılar.

6 Aralık seçimlerinin resmi sonuçları açıklandı. %70'lik bir kayıp olduğu ortaya çıktı, kayıtlı 420.890 seçmenden yalnızca 100.000'i

oy kullanmıştı. En az 25 bin kişinin seçim kartı yoktu ve 270 bin kişi kayıtlı oy sandıklarına erişememişti.

Eyalet valisi Robeto Albores, Chiapas eyaletindeki silahlı sivil grupların silahsızlandırılması için af yasasını teklif etti. Paramiliter gruplara af ve bir ödül niteliğinde olan ve silahlar bırakmak için gruplara 90 günlük bir süre veren yasa, Diyalog Uzlaşma ve Chiapas'ta Adil Bir Barış Yasası kapsamındaki özel durumu gerekçesiyle EZLN'ye sirayet etmedi.

13 Aralık'ta PRI'yi destekleyen Las Platanos kasabasında dört silahlı adamın, yerleşim yerindeki yirmi kişiye saldırdığı bildirildi. Saldırıda bir çocuk öldü, yedi kişi yaralandı. Saldırganlar kar maskesi giiyorlardı ve hükümet olaydan EZLN'yi sorumlu tuttuğunu açıkladı. Ertesi gün EZLN, kumandanları Moises, David ve Daniel imzalı bildiri yayınlayarak Los Platanos'taki saldırı ile ilgileri olmadığını açıkladı. Acteal katliamının birinci yıldönümüne yaklaşırken, hükümetin halkın dikkatini başka yöne çekmeye çalıştığını vurguluyorlardı.

14 Aralık'ta EZLN, Ulusal Referandum'un 21 Mart 1999'da yapılması çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı ve beş ana konu belirledi:

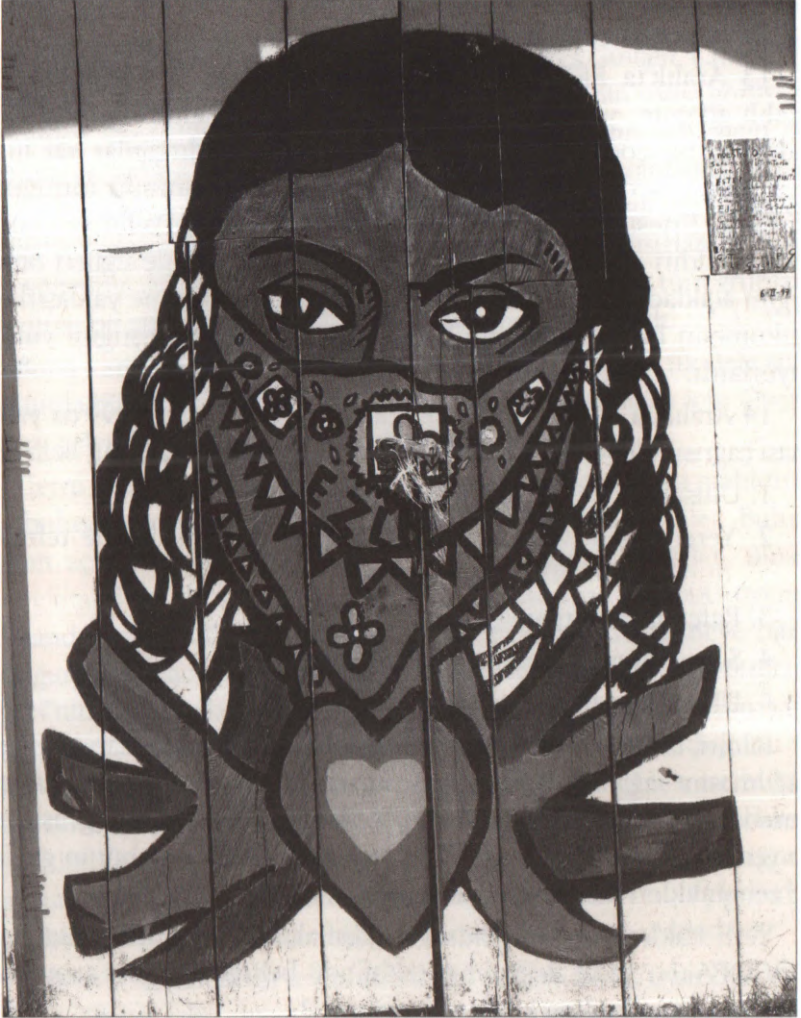
1. Ulusal referandumun tanıtılması ve yayılması.
2. Yerel organizasyonlarca ve ülkedeki her belediyede referandum için hazırlıklar yapılması.
3. Referandumun anlaşılması.
4. Sonuçların açıklanması ve yayılması.
5. Ulusal kongre sonuçlarının sunulması.

Bildiri, ulusal ve uluslararası sivil toplumdan katılımcıları bilgilerin dağılmasını sağlamak için tugaylar kurmaya teşvik ediyordu. Referandumda sorulacak sorular şunlardı: "Yerli komünlerin ulusal gelişimine ve yeni bir Meksika'nın yapılandırılması çalışmalarında bütün güçleri ve zenginlikleri ile yer almaları gerektiğine katılıyor musunuz?"

Yerli haklarının San Andrés Anlaşmaları'nda kararlaştırıldığı ve COCOPA'nın yasal değişikliği teklifinde belirtildiği gibi anayasada yer alması gerektiğine katılıyor musunuz?

Barişta diyalog yoluyla ulaşılmasına ve anayasa ve ülke kanunlarında belirtildiği gibi askeri tehdidin ve üslerinin kaldırılıp, bölgenin silahsızlandırılması gerektiğine katılıyor musunuz?

Ülkeyi ilgilendiren konularda Meksika halkının organize olarak, hükümetin hareketlerini yönlendirilmesi gerektiğine katılıyor musunuz?”

EL SALVADOR

Bariş anlaşmasının imzacılarından Roberto Cañas'la konuşmaya devam ediyordum. Üniversite kürsüsünden dağlara gitmişti. Yıllar sonra geri dönmüştü.

Peki, yine silahlı mücadele mümkün mü sizce?

Hayır. Ancak sağın askeri yeniden cunta olursa mümkün olabilir. Yoksa başkanın seçildiği bir düzende olmaz. Mesela Honduras'ta olduğu gibi seçimi kazanan bir başkanın elinden başkanlığı çalınarak darbe yapan bir askeriye ve başkanı uçağa koyup başka ülkeye gönderilmesi burada olamaz. Çünkü burada ordu çok iyi biliyor ki ordu ile halkı yenemezsiniz. Yani bu nedenlerden sadece biri. Biz burada çok büyük deneyimlere sahibiz. Bir mücadele geleneği var, bir gerilla geleneği var. Burada on iki yıllık savaşı sürdüren savaşçı bir halk var. Yani bir gelenek var. Silah kullanmasını, mücadeleyi bilir ama bunu tercih etmez. Bence El Salvadorlular anladılar ki savaş bütün topluluk için artık yeter. Aileleri yok etti. Ülke bundan ders aldı ama zorunlu olursa evet.

Roberto Cañas'ın üniversitedeki odasında bir diğer öğretim üyesi ve avukat Maria vardı.

Bariş ne anlama geliyor sizin için?

Bariş... Umut...

Kaç yaşındasınız?

Otuz beş. Benim için barış ne anlamamı geliyor? Bariş sadece doğrudan savaşla ilişkilendirilmemeli. Bir ülkenin iyi olması demek, sadece bir savaşın olmaması değil aynı zamanda sağlıklı bir yaşantı-

nın da olması gerektirir. Mesela El Salvador'da savaş bitti ama barış yok, büyük bir güvenlik krizi var ülkede. Her gün ne kadar çok insan ölüyor. Bu sefalet içindeki durumdan kaynaklı. Mesela nasıl yaşanacak? Yani hangi koşullarda yaşanıyor? Birçok insan var ki sokaklarda yaşayabilecek hiçbir yerleri yok. Gıda bulamıyorlar, evleri yok. Şu anda kesinlikle asgari yaşama koşulları yok. İnsanlar günlük ihtiyaçlarını karşılayamıyor ve bir gün bulduklarını diğer gün bulamıyorlar. İşte bu durumda El Salvador'da barış var diyemeyiz. Ben bir savaş olduğunu düşünüyorum.

Roberto da dinliyordu. "Bu da başka bir yorum, dedi bana. Başka bir yorum duymak hoşuna gitti.

GUATEMALA

URNG'nin meclisteki odasında uluslararası temsilcisi Luis Antonio Ríos Méndez'le konuşuyordum. Aynı konuydu yine öğrenmek istediğim.

On yıldan fazla bir zamandır bir kez olsun barış doğru değildi diye düşündünüz mü?

Bence düşünce olarak çok doğrudu. Sadece bizim durumumuz değil, uluslararası pozisyon bunu dayatıyordu. Yani silahlı mücadele sürdürme durumu yoktu. Aynı zamanda benim hatırladığım 1980'lerin sonu 1990'ların başındaki sosyalizmin krizi bütün kıtayı etkiledi, devrimci hareket Latin Amerika'da bir diyalog ve müzakere içine girmişti. Mesela Nikaragua 1990'da seçime girdi, El Salvador'da FMLN, Farobundo Marti 1992'de barış anlaşması imzaladı. Aynı zamanda bir baskı vardı üzerimizde bunun üzerine Guatemala'da barış imzalandı. Bizim durumumuzda silahlı mücadele verilebilmesi artık olanaklı değildi. Barış pratik olarak mücadeleyi diğer tarafa taşıyordu. Aynı zamanda politik olarak da farklı şeyler yapmalıydık. Bence her şey yavaş yavaş bu durumu hazırladı; dünya politikası, genel durum. Pratik olarak mümkün olan daha iyi bir durum yakalanmaya çalışıldı. Burada bizim cephenin politik olarak devam edebilir olması da çok etkiledi durumu ve ülkenin değişimi için pratikte anlaşmadan on yıldan fazla geçtikten sonra, bir sürü şeyin geri döndüğünü görebiliyoruz. Yani solun tekrar bir araya gelmesi, bizim sosyal hareketlerle birlikte ve solla birlikte hareket etmemiz, daha fazla ileri gidebilme ve ülkenin ekonomik ve sosyal olarak değişebilme şansını taşıyor. Bağımsız anlamda diyebiliriz ki doğru yürüyoruz. Biliyoruz

ki çok daha fazla çalışmalıyız birlik olmak ve daha fazla güçlenmek için. Daha iyi bir ittifak meydana getirmek için, daha iyi bir seçim süreci yaşayabilmek için...

Ne dersiniz bir kez daha gerillanın başlaması mümkün mü? Silahlı mücadele tekrar başlayabilir mi Guatemala'da?

Bence, bir kez daha gerilla hareketinin başlayabilmesinden söz edebilmemiz için ilke olarak bu durumda savaşın bir macera olduğunu belirtmemiz gerekir. İlke olarak diyorum çünkü savaşın bir halk için anlamı ancak başka bir olasılık olmadığı zaman mümkündür. Eğer başka bir şans varsa topluluktan tarafından desteklenebilir değildir. Kuşkusuz koşullar herhangi bir zamanda mümkün olursa ve başka bir neslin başka aktörleri bu durumu analiz ederse eğer, Guatemala'da bir daha silahlı mücadele olmayacaktır diyemem. Bu başka bir durumda, bir başka gerçeklikte kendini subjektif olarak dayatabilir. Ama şu anda ve bu durumda böyle görünmüyor ve kaldı ki biz barış anlaşmasını imzaladık. Gerilla hareketi olarak kabul ettik ve barış anlaşmasını imzaladık. Bu süreç asgari düzeyde yürüse de sözümüzü tutuyoruz. Ülkenin değişimini sağlamak için. Biz şu anda değişimin tümünü sağlayamadık ama bunu sağlamanın yolunun politik mücadele olduğunu düşünüyoruz, silahlı mücadele değil.

Size eleştirel bir soru sormak istiyorum. Siz silahlı mücadeleyi, gerillayı çok iyi örgütlediniz ama barış sürecini aynı şekilde örgütleyemediniz. Çünkü önce 10 parlamenter vardı şimdi sadece iki. Çok büyük bir sosyal hareket yok gibi. Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Doğru. Bu meseleye tarihsel olarak bakmamız gerekir. 36 yıl süren gerilla savaşında pratik olarak sol, demokratik bir sol hiçbir zaman olamadı. Bu durumda olması için de birçok faktör var. Ben iyi hatırlıyorum, barışın imzasından iki yıl sonra birçok sosyal hareket sol hareketlerle birlikte olabilme şansını yakalamıştı. Ben demokratik sol partilerden bahsetmiyorum. Gerilla savaşı sırasında çok farklı bir durum vardı ülkenin bölgelerinde. Ben binlerce gerilladan, 200 bin kayıp ve ölüden, 1,5 milyondan fazla başka ülkelere göç eden insandan söz ediyorum. İşte bu durum Guatemala'nın sosyal du-

rumunu belirlemektedir. Bu devletin ordusunun halk üzerinde yarattığı sonuçtur. Barış anlaşması imzalandığında bunun Guatemala halkı için anlamı, yeniden bir hareket oluşturulması ihtiyacı idi. İşte şimdi on yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra diyebilirim ki bu hiçbir anlam ifade etmiyor. Bir ülke bir kez daha sosyal yapısını inşa ederse, kimliğini inşa ederse, pratik olarak demokrasiyi inşa ederse, ancak o zaman daha iyi bir dönem yaşayabilme olasılığını yakalar. URNG devrimcilerinin birliği bu durumu yakalayamadı ve oldukça parçalandı, küçüldü. Şimdi bu eski durumunu yakalayabilmek için sol ile birlikler oluşturmaya çalışmakta. Yoksul halk solu bir kurtuluş umudu olarak hatırlıyor ama aynı zamanda devletin kullandığı şiddet ve terörü de hatırlıyor ve mücadeleden kaçınıyor. İşte, değişimi sağlamak için böyle bir pozisyon üzerinden hareket etmek durumundayız. Evet, bu hiç kolay değil ve denilebilir ki on yıl sonra böyle bir şey neden yakalanamadı? Eğer bu gerçeği iyi biliyorsanız kolay olmadığının farkına varırsınız. Bu, bizim ülkemizin ihtiyacı olan daha doğrusu devam etmek zorunda olduğu bir süreç ama kısa bir zaman değil, oldukça uzun bir zaman. Gerilla o zaman başka bir senaryonun içine girdi. Masaya oturup müzakereye girdi. Bu başka bir biçimdi, farklı bir örgütlenmeydi ve kolay değildi. Ki Guatemala Orta Amerika'nın en yoksul ülkesidir. Eğitim açısından en zayıf olanıdır. En yoksun olanıdır. En geri kalmıştır. Politik olarak da en zor olanıdır.

MEKSİKA

20 Aralık 1998’de Federal Başsavcılık (PRG) tarafından *Libro Blanco de Acteal* (Acteal’in Beyaz Kitabı) yayınlandı. On iki aylık bir araştırmanın sonucu olmasına rağmen PRG, katliamın ardından hükümetin olayı açıklamak için kullandığı ifadelerin aynısına dayanıyordu. Dünyanın her yerindeki “Beyaz” kitaplar gibiydi. El Salvador ya da Türkiye’deki gibi. Raporda, Acteal katliamına eskiden beri var olagelen ideolojik ayrımlarla şiddetlenmiş komün içi ihtilafların sonucu olduğu söylendi. Raporda ayrıca, Polho belediyesinin EZLN tarafından otonom belediye yapılmasının, otonomi isteyenlerle resmi belediye sistemi isteyen hükümet yanlıları arasındaki ihtilafı kışkırtıcı unsur olduğunun altı çiziliyordu. Bölgedeki paramiliter hareketliliklerden ise hiç bahsedilmiyordu. 22 Aralık da Acteal katliamında 45 komün sakininin öldürülmesi anısına, Acteal’de yapılan anma törenine beş bine yakın insan katıldı. Anma töreninin yapılacağı yere giden yabancılara, San Cristóbal’deki göçmen ofisine gitmeleri gerekti-

ği hakkında çağrı kâğıtları verildi. Yerlilerin yanında birçok yabancı ziyaretçide mitinge katıldı. EZLN sempatisanları, Polho'dan Acteal'e kadar yürüyerek Piskopos Samuel Ruiz ve diğer papazlar tarafından oluşturulan kalabalığa katıldı. Katliam bizzat yaşayanlar tarafından canlandırıldı ve o gün ordu helikopterleri Acteal semalarında birçok kez gözüktü.

Yeni yılın başında Hükümet Başsavcılığı, Acteal katliamına karıştıkları gerekçesiyle iki hükümet görevlisinin daha tutuklandığını açıkladı. Bu iki kişiden biri Chiapas eyaleti güvenlik güçlerini koordine eden bir kurumun eski üst düzey görevlisi olan Absolan Díaz, diğeri de Eyalet savcılığının eski görevlilerinden Roberto Jiménez idi. Hazırladığı savunmada Jiménez ordu görevlileri ile federal ve eyalet adli makamlarını, Chenalco'daki katliamdan çok önce gerçekleştirmiş olan paramiliter saldırılara saklamakla suçladı.

Öte yandan Meksika Kızıl Haç'ı ve hükümetin ulusal insan hakları komisyonunun eşliğinde, Chenalco'daki sığınmacılar kahve yetiştirmeye başladı. Önceki yılların kahve hasadı, paramiliterler tarafından çalınmış ve satılmıştı.

Meksika ordusu, Aldama Chenalco belediyesinde uyuşturucu kaçakçılarına baskın düzenlendi. Komün mensupları, operasyonun uyuşturucuya karşı savaş bahanesiyle komünü işgal etmek amacıyla yapıldığını açıkladı. Chiapas senatörü Papa Salazar, operasyonun alınan bir ihbar üzerine yapıldığını ve Zapatistaların uyuşturucu ile bağlantısının soruşturulmasına yönelik olduğunu ileri sürdü. Daha sonra operasyonu yürütmekle görevli kumandan, Aldama'da ele geçirilen ve yakılan esrarın EZLN tarafından yetiştirilmediğini açıkladı.

Aynı günlerde Papa, ülkeye yapacağı dördüncü ziyaret için Mexico City'e geldi. Avrupa'dan gelirken uçakta yapılan bir röportaj esnasında, Chiapas'taki ihtilafın barışçıl yollardan çözülebilmesi için hükümet ve EZLN'nin diyalog masalarına geri dönmeleri gerektiğini söyledi. Ayrıca Chiapas'taki problemlerin asıl çözümünün, yerlilere toprağa komün olarak sahip olabilmeleri hakkının tanınması olduğunu, çünkü onların bu toprakların ilk sahipleri olduklarını da ekledi.

20 Şubat'ta San Cristóbal'deki bir bağımsız seçim izleme organizasyonunun ofisine gece zorla girildi. Soyguncular, yazıcılar ve monitörleri bırakarak sadece bilgisayarların kasalarını aldılar. Olay, organizasyonun, EZLN'nin Ulusal Referandum çağrısını duyuracağını ve yardım edeceğini açıklamasından birkaç gün sonra gerçekleşti.

24 Şubat'ta da muhalefet parti üyelerinin eleştirilerine rağmen Chiapas valisi Roberto Guillen'in af yasası, PRI'nin çoğunlukta olduğu Chiapas eyaleti kongresinden geçti. Kongreden geçen yasa aslında orijinalinden farklıydı. Silahların bırakılması için verilen süre 120 güne uzatılmış ve ordu disiplini ve eğitimi yapısında olan gruplar yani EZLN, af yasasının dışında bırakılmıştı. Eyalet senatosundan geçen teklif ulusal senatoda görüşülecek ve oradan da geçerse yasa haline gelecekti. Uluslararası Af Örgütü de 9 Mart'ta Meksika raporunu açıkladı. Raporla ülkenin her yerinde özellikle Chiapas, Oaxaca ve Guerrero'da sistematik insan hakları ihlalleri olduğu bildirildi. Raporun yanında Uluslararası Af Örgütü Genel Sekreteri Pierre Sane, Acteal, El Charco ve El Bosque'de yapılan katliamların sorumlularını adalet önüne çıkarmadığı ve ihlalleri önlemede başarısız olduğu için Meksika hükümetini sert bir dille kınadı. Sane aynı zamanda ordunun ve hükümet destekçi paramiliter grupların bu katliamlara karıştığını hatırlattı. Hemen ardından eski yüzbaşı Jesus Valles, Meksika ordusunun ABD'ye siyasi sığınma isteği kabul edilen ilk mensubu oldu. 1994 Zapatista isyanı sırasında Chiapas'ta bulunan Valles, askerlerine isyancı olduklarından şüphelendikleri kişileri idam etme emrini vermeyi reddettiği için Puebla'ya sürülmüş ve ordunun içinden tehditler alması üzerine firar ederek ABD'ye kaçmıştı.

21 Mart 1999'da ülkedeki iki buçuk milyon Meksikalı, EZLN'nin yerli hakları kültürü üzerine yaptığı referanduma katıldı. 5000'in üzerinde Zapatist delege ülkeyi bir uçtan öbür uca gezerek Meksikalılar'la buluştu ve konuştu. Katılımcıların %95'i yerli haklarının tanınmasını, COCOPA'nın anayasa değişikliği teklifinin gerçekleşmesini istedikleri konusunda hemfikir idi.

EL SALVADOR

El Salvador kalıcı barış anlaşmasının getirdikleri şu başlıklarla özetlenebilirdi:

ASKERİ REFORM

Barış anlaşmaları gereğince ülkede askerin var olan önemli rolü değiştirildi. Bir kısım askerler terhis edildi. Bu sürecin bir parçasıydı. Hazine polisi ve milli muhafızlar dağıtılmıştı. İstihbarat teşkilatı sivilleşti. 93-94 yılları arasında 8 ay boyunca, planlanan süreden 6 ay önce asker sayısı 63 binden 32 bine indi. Bu sayı 1999'da 15 bine indi. Bunlar arasında ner türden personel vardı. Ayrıca 93'te bir komisyon kuruldu. Bu komisyon tarafından insan hakları ihlalleriyle suçlanan askeri görevlilere soruşturmalar açıldı.

POLİS REFORMU

Yeni bir PNC (Ulusal Sivil Polis) kuruldu. Diğerleri emekli edildi. Bu teşkilat ilk olarak 1993 Martında çalışmaya başladı. 1994'te ülke genelinde yaygınlaştırıldı. 1999'da 18 bin memuru vardı ve yepyeni bir polis teşkilatıydı. Ancak PNC çok zorluklarla karşılaştı. Adli suç yükseldi, 98 itibarıyla 500 polis öldü. Bu durum 2000'lerin ileri yıllarına kadar devam etti.

TOPRAK REFORMU

35 bin eski gerilla ve askere barış anlaşması gereğince 1997'de toprak verildi ve onlara ticari kredi dağıtıldı. Bu durum, El Salvador hükümeti, uluslararası topluluklar ve bazı finansal kurumlar tarafından finanse edildi.

GENÇ SALVADOR

Bizim Amerika'da çalışıyorlardı. El Salvador Eğitim Bakanlığı'nın desteklediği bir gençlik kurumuydu. FMLN'li gençler çalışıyordu. Akşam etkinlik için sandalyeleri düzeltiyordu. Komünist partiden, öldürülen eski bir militanın anma töreni vardı. Kumandan Gonzales gelecekti. Yani Salvador Sánchez Ceren, yani El Salvador Devlet Başkan Yardımcısı.

Sence barışın anlamı ne?

Karışık bir şey bu. Evet, babamların yaptıkları bir barış anlaşması var daha iyi bir El Salvador'a ulaşmak için ama şu anda, hiç de babamların zamanının umduğu El Salvador yok. O zamanlar bir mücadele vardı, bu mücadele kapitalist sisteme karşıydı. Yani yoksulların bir mücadelesi vardı. Şimdi yoksulluk hâlâ var ama yoksulların böyle bir mücadelesi yok.

Sence şu anda El Salvador'da barış var mı?

Hayır, yok. Barış süreci çok önce başladı ama barış yok.

Marissa'yı, Nuestra Amerika'nın Orta Amerika yayınında yazdığı için tanıyordum. İlk defa doğrudan gördüm. Çok gençti. Burayı yönetiyordu. Bazen resmi yazılar yazıyor. Bazen mutfakta soğan soyuyordu.

Barış ne anlama geliyor senin için?

Ben daha o zaman çok küçük bir kızdım. Bana göre barışın anlamı... El Salvador için barış süreci demek, silahlı mücadelenin sonu demek. Ordunun sivil hayata katılması demek. Yoksa kelime olarak barış, eşitliği içinde taşıyor. Bu anlaşmada bir pasifizasyon ortamı var ama şu anda farkı tipte bir silah kullanımı var. Çünkü ideolojik savaşı var ve daima olacak bence.

Barış var diyebilir miyiz peki şimdi sence?

Silahlı mücadelenin bitimi açısından evet var, çünkü silahlı mücadele yok ama mücadele var, ideolojik olarak sürekli bir savaş var demeli belki de. Politik olarak mücadele edilmesine müsaade ediliyor fakat bizim bakışımıza göre eğer eşitlik yoksa yoktur. Zaten eşitlik bu ülkede ancak çok küçük oranda bir azınlık için var. Çoğunluk, yani halkın çoğu bir günde bir doların altında bir gelirle yaşamaya çalışıyor. Gerçekten bir barış var diyemeyiz. Bizim için yok. Biz gençiz ve savaş zamanını yaşamadık.

GUATEMALA

Gerilla mahallesinde koordinatörle konuşuyordum. Toplantı salonundaydık. Birlikte içerdeki odadan birkaç sandalye, bir masa çıkartmıştık. Pencere kenarına oturtmuştum. Yüzü iyi ışık alıyordu. Kuş sesleri konuşmaya karışıyordu.

Bariş anlaşmasından on üç yıl sonra, bir kez olsun bariş imzası doğru değildi diye düşündünüz mü?

Bence bariş anlaşması doğruydu. Çeşitli sorumlu arkadaşlar bunu tartıştılar, analiz ettiler. Çünkü bu savaşın bir durumuydu. Cephe, şehirdeki kardeşleriyle hareket etmeye çalıştı. Ordu bir taktik uyguladı. Buna toprağın temizlenmesi dendi. Bunun anlamı halkın baskı ile boğulması demekti. Yani bu gerilla ile çatışma değildi, halka karşı savaşılıyordu. Buna pes politikası deniyordu. Yani ya pes diyeceksiniz ya da öleceksiniz. Onlar biliyorlardı ki halktı gerillaya yiyecekleri sağlayan. Gerillayı yavaş yavaş geri çekti çünkü gerilla çok uzun yıllardır savaşıyordu. Gerilla bir deklare yayınladı. Gerilla sadece bir aşamaydı. Bir limiti yoktu yani. Objektif olarak gerçekliğe baktığında, birçok nedenden dolayı budur durumu. Yoksulların dışlanması, ayrımcılık, çok az bir zenginlik vardı. Aynı zaman da bir de serbest pazar ve serbest pazarın kuralları geldi üstüne. Şimdi bir de medyada da benzer bir durum var, eğer bir şeyler verirsen hükümet lehine yazıyor serbest pazar. Yani bütün bu gerçeklikler içindeydi savaş.

Yine Nelson götürdü. Mahallenin dışına doğru bir evdi. Kapıyı gülümseyerek açtı. Çocukları bahçede oynuyor, arada bir eve çıkıp giriyordu. Onu omzunda bir tüfekte düşünmek zordu.

“Biz kadınlar örgütleniyoruz, kadınların nasıl işler yapabileceği, çalışabileceğine ilişkin, nasıl politikaya katılabileceğine ilişkin bir grup kadın çalışıyoruz. Bir başka mücadele bu.”

Mücadeleye devam etmek gerekiyor değil mi?

Evet, farklı bir mantıkla ama mücadele etmek gerekiyor. Aynı zamanda dışlanmaya ve ırkçılığa karşı, kadınlar olarak mücadele ediyoruz. Bizim kominidat içinde değil, da çok dışarıda mücadele ediyoruz. Irkçılık çocuklara annelerden geçiyor, biz bu konuda çalışıyoruz. Bu tür çalışmalar.

Sizin başka diliniz de var mı?

Evet, ben Quiché konuşabiliyorum.

Peki, senin çocukların Quiché konuşabiliyor mu?

Onlar anlıyor ama konuşamıyorlar. Benim eşim başka bir dil konuşuyor. Quiché değil. Anlıyorlar ama doğrudan konuşamıyorlar.

Ne düşünüyorsunuz? Guatemala değişebilecek mi?

Evet, mümkün –çok tereddütlü–. Eğer bütün topluluklarda mücadele edilebilirse, Indianlar mücadele ederse ve halk birleşirse değişmesi mümkün. Eğer birleşilmezse değişmesi mümkün değil. Ama bana göre değişebilir.

Yeniden bir gerilla hareketi başlayabilir mi?

Hayır yani sanmıyorum gerçekten. Eğer halk birleşirse, Indianlar bir araya gelip eşitlik talep ederse ancak. Mesela çok az insan her şeye sahip. Çok fazla yoksulluk var, çok fazla sefalet var ama birlik eksik. Herkes nasıl çıkış bulacağına bakıyor ama sadece kendi için. İşsizliğe karşı çare bulunması gerek. Sadece hükümet değil, biz de bu çabaya iştirak etmeliyiz. Eğer herkes bir araya gelirse daha iyi bir yaşamı elde edebiliriz.

Ne düşünüyorsunuz? Sizin çocuklarınız daha iyi bir geleceğe sahip olacak mı?

Olabilir. Belki onlar da katılabilirse geleceği değiştirebiliriz. Şu anda çok küçükler ama değiştirebiliriz geleceği –yine tereddütlü–.

Siz aşağı yukarı on üç yıl gerillaydınız değil mi?

Evet. On üç yıl dağdaydık. Çatışıyorduk halkımla birlikte. Ordu bir sürü insanı öldürmüştü. Gerilla gruplar örgütlüyordu. Ben de gerillaya katıldım. Sonra gerilla objektif bir karar vererek barış anlaşmasını kabul etti. Ben kendi halkıma, Indian halkına yardım ediyordum... Eh böyleydi işte...

Şimdi ne yapıyorsunuz?

Kendi kapasitemize göre destekliyoruz. Bir kadın projesi yapıyoruz. Kadın ve erkeklerde savaşın etkisini kaldırabilmek için. Kadınlarla birlikte ve enstitüye de destek oluyoruz. Bazı eksiklerimiz var ama bu şekilde çalışıyoruz.

Adınız ne?

Selastino Tinol Casti.

Gerilla sırasında adınız neydi?

Brenda'ydı. Ben Gerilla Brenda'ydım.

MEKSİKA

22 Mart 1999'da başkent Meksika Federal Hakimi Olga Sanchez, polis ve ordunun 12 Nisan 1998'de Taniperla kasabasını ve Ricardo Flores Magon otonom belediyesini birlikte boşaltma girişiminde, orada bulunan on iki yabancıнын sınır dışı edilmesi davasında, yabancılar lehinde karar verdi. Sanchez ihraç eylemini yapan Meksika otoriterlerinin şuursuzca hareket ettiğini, bunun ülkenin politik ilişkilerini etkileyeceğini, davranışlarından dolayı sorumlu tutulabileceklerini unuttuklarını ve Meksika hükümetinin bu on iki yabancıyı kovmak için başka bir sebep bulmak zorunda olduğunu söyledi.

29 Mart'ta da hükümet tarafından bir sokak tiyatrosu sergilendi. Ocosingo'da büyük bir şaşaa ile on dört Zapatist (!) gerilla, askeri personel, eyalet kabinesi üyeleri ve vali Roberto A.G. önünde silah bıraktıklarını açıkladı. Grubun sözcüsü firar ettiklerini, çünkü EZLN'nin etkinlikleriyle birlikte yaşam koşullarının daha da güçleştiğini ve iktidar isteyen kişilerce yönlendirildiklerini söyledi. EZLN bu insanların hiçbir zaman Zapatista organizasyonlarıyla ilgilerinin olmadığını, bunların Tirinidad'daki paramiliter grup MIRA üyesi olduklarını açıkladı. Eyalet PRD ve PT görevlileri, valinin yeni af yasası için propaganda yapmak amacıyla bu düzmece oyunu oynattığını açıkladı.

7 Nisan'da eyalet güvenlik güçleri, Zedillo'nun danışmanlarının ve EZLN'nin 1996 anlaşmalarını imzaladıkları yer olan San Andrés Larrainzar'a hareket etti –otonom belediye San Andrés Sakamch'en de los Pobres'in başşehri–. Polis, 98 seçimlerinde çok ufak bir azınlığın katılıp seçtiği PRI'li belediye başkanını, makamına getirmek için belediye binasını işgal etti. Bunun üzerine San Andrés etrafındaki komünlerden gelen 300 Zapatista, belediyeyi ele geçirdi. Si-

lahsız göstericiler polisi komünden dışarı atarak belediye binasını ve kontrolü tekrar ellerine aldılar. Otonom yetkililer her şeyi tekrar kurarken destekçiler şehri ele geçirmeye devam etti. İki gün sonra eyaletin her yerinden gelen 1000 Zapatista daha San Andrés'te Emiliano Zapata'ya yapılan suikastın anma töreni için bir araya geldiler. Vali otonom belediye yetkilileri için çıkarılan tutuklama emirlerinin kaldırıldığını ve orada bulunan 200 polise geri çekilmelerinin emredildiğini duyurdu. Eyalet valisi Albores, eyalet belediyelerinin tekrar yapılandırılması hakkındaki teklifini eyalet kongresine verdi. Teklif yeni belediyeler, belediye sınırları ve yeni başkanlık sistemi önerilerini içeriyordu. Ancak San Andrés Anlaşmaları'nda belediyelerin yeniden yapılandırılması sürecine yerli komünleri, eyalet yetkilileri, eyalet kongresinde temsil edilen politik partiler ve EZLN'nin katılması gerektiği belirtilmişti. Bunun aksine Albores'in önerisi tek yanlı idi. Buna ek olarak önerilen yeni belediyeler, halen Zapatist otonom belediyelerin faaliyet gösterdiği yerlerdi ve bunların baş şehrinin PRI destekçi yerler olarak değiştirilmesi öneriliyordu.

7-10 Mayıs arasında EZLN ve sivil toplumun ikinci buluşması La Realidad'da gerçekleşti. 2000'den fazla kişi katıldı. Açılış konuşmasını aylardan beri ilk defa halk önüne çıkan Subkumandan Marcos yaptı.

La Realidad'da Subkumandan Marcos ile konuşmaya devam ediyorduk. Hükümetin uzlaşmaz tutumuna karşı ne yapacaklarını anlatıyordu:

Hükümet diyalog istemediğini kanıtladı. Sizin politik ve stratejik saldırı planınız nedir? Çünkü sadece kendinizi korumuyorsunuz değil mi?

Biz yeni bir unsur görüyoruz. Bu iki parti arasındaki bir anlaşmazlık değildir. Yani federal hükümetle EZLN arasında değildir yalnızca; aynı zamanda yeni bir unsur daha vardır, yeni bir aktör: Sivil toplum. Bu anlamda, ihtilaf 1999 Ocak ayının 12'sinden beri –referandum kararının alındığı tarih– bu üçüncü aktörün belirtildiği yolda ilerledi. Diğer bir deyişle, eğer diyalog olsaydı, anlaşma olsaydı ve eğer bu anlaşmalara saygı gösterilseydi, askeri saldırılar dur-

durulabilseydi, bunu başaran sivil toplum olacaktı. Bu şekilde sivil toplum, çözümün vahşet olmadan, uzlaşmacı bir biçimde olmasına ısrar ediyor. Hükümeti zorlayabileceği bir alan yaratıp, uzlaşmacı bir çözüm talep etmeye devam ediyor. Bu anlamda EZLN'nin askeri stratejileri şu an için direnmek; çünkü bizim sorumluluğumuz hükümete karşı değil sivil topluma karşı. Ve politik stratejimiz savaşı kesin olarak bırakmak için sivil toplumu desteklemek, onunla birlikte yürümek ve bütün sonuçları ile politik sonuçları seçmek için hükümeti zorlamak.

Son referandum politik bir saldırı mı?

Evet, bu politik bir hücumun parçası. Bu anlamda esas noktası askeri nüfus alanından, hala savaşın mantığı içersinde, politikanın nüfus alanına ve birbirine kenetlenmenin alanına kayıyor. Bu anlamda Kanada'dan, Türkiye'den insanlar yerli komünlerine geliyor ve onları bizzat yaşıyor, görüyor, hissediyor, onlar hakkında yazıyor, röportaj yapıyor, onları anlamaya çalışıyor. Bu, EZLN'nin uluslararası sınırları kıran politik stratejisinin ve aynı zamanda askeri stratejisinin bir parçasıdır. Sivil toplumla her buluşmamız bir karşı hücumdur. Burada her gün gördüğünüz gibi hükümetin ordusunun sürdürmek istediği baskı ve hapsedilmeye karşı yapılan bir hücum. Bu yolla hükümetin birincil atağı maddi bir yıkım değil bizi susturmaktır. Bu yüzden EZLN'nin karşı atağı maddi bir yıkımla karşılık vermek değil konuşmaktır.

EL SALVADOR

Gerilla kumandanı, barış anlaşmasının imzacılarından ve El Salvador Devlet Başkanı Yardımcısı Salvador Sánchez Ceren anlatıyordu:

“Bir başka hassas konu, toprak transferi konusuydu. Toprak transferi için hükümetle çerçeve anlaşmaya varmıştık. Biz bu program çerçevesinde, kendi üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirdiğimiz halde hükümet hiçbir şey yapmadı. Bu anlaşmaya göre bizim gerillanın %25’i silahsızlandırıldığında, silahların sökülmesi, imha edilmesi tamamlandığında bu toprak transferinin bitmesi gerekiyordu. Bu gerçekleştirilmedi ve ayrıca yine söz verdikleri finans ve eğitim sözlerini de yerine getirmediler,” diyordu. Şu anda El Salvador Devlet Başkanı Yardımcısı’ydı. Kendisi, devletin kendilerine verdiği sözü yerine getirme sorumluluğu altına girmişti.

Salvador Sánchez Cerén yani gerilladaki adıyla Kumandan Leonel González, diktatörlüğe karşı mücadelesine başladığında öğretmen-di. 1960’ların sonunda öğretmenler sendikasına katıldı. Hemen ardından 1970’te Farobundo Marti Kurtuluş Ordusu’na (FPL) katıldı. 1980’de FMLN’nin kurulmasından sonra 1984’te FMLN’nin genel komutanlığındaydı. 1992’de Chapultepec kalıcı barış anlaşmasının imzacılarından. FMLN politik parti olarak yasallaştıktan sonra 2000’de parlamenter seçildi. Ardından 2003 ve 2006 yıllarındaki seçimlerde de parlamentoya girdi. 2001 ve 2004 yıllarında da partinin koordinatörlüğü görevini üstlendi. Schefik Hándal’ın halefi de o oldu. Onun ölümünden sonra Mauricio Funes ile birlikte katıldıkları 2009 seçiminde FMLN kazandığında El Salvador Devlet Başkanı Yardımcısı oldu. Gerilladaki adıyla Kumandan Leonel González, El Salvador Devlet Başkanı Yardımcısı ve Eğitim Bakanı.

GUATEMALA

Chipesta'da yaşlı kadın anlatıyordu. Başkent Guatemala'nın etrafını çeviren dağların tepesinde bir köydü. Maxsimo'nun ödünç bulduğu bir kamyoneti ben kullanıyordum. Sanki bir tropiydi. Nehirlerden, yağmurdan, çamurdan ve adam boyu çukurlardan geçerek varmıştık. Yaşlı kadın *Kaq'chiquelce* savaşı anlatıyordu. Maxsimo bana çeviriyordu. Savaş sırasında ordunun yaptıklarını anlattı. Dağda öldürdükleri isyancıları, onların hâlâ öldürüldükleri yerlerde gömülü olduklarını.

“Orada bir sürü insan yardım istedi. Çıglıklar attılar ama kimse duymadı. Orada şu anda mezarlık filan yok. Nerde gömüldüklerini kimse bilmiyor. Şu anda haklar filan var güya ama hiç kimse bunu bilmiyor.”

Adı Nairtteia idi. İspanyolca'yı sanki mırıldanarak konuşuyordu ama *Kaq'chiquelce* konuştuğunda akıcı oluyordu konuşması. Aralarında asimile etmiş İspanyolca kelimeler yakalıyordum.

“Hükümet hiç de yoksullara yardım etmedi. Sürekli kendilerine kendilerine alıp duruyorlar ve kazanmaya doymuyorlar. On iki yıl geçtikten sonra ne evimize yardım ettiler ne geçinmeye yardım ettiler. Barış bir ayakkabı satın almaya yetmiyor. Bütün herkes toplandı. Herkes şöyleydi, böyleydi. Sonra birçok proje ileri sürüldü, kongreye gitti. Sonra gerisi boş...”

Uzun uzun konuştu. Vazgeçtim. Çekmedim. STK kirliliği burada da vardı. Bunu anlıyordum. Böyle olunca durmadan yakınıyorlardı. Sorunlar gerçekti ama bana söylemelerinin nedeni bir proje gelebileceği olasılığı idi. Böyle olmadığını zaten biliyorlardı ama yine de deniyorlardı.

“Çok zor durumdayız. Diğer ülkelerden proje geliyor ama bu yeterli değil. Çocuklar hasta, bakımları için ihtiyaç var. Birçok insan yoksul ama öte yandan da zenginler de çok zengin.”

Bu sefer yaşlı adama döndüm. Yetmiş yaşlarında görünüyordu. Anlatmaya başladı:

Benim adım Antonia Setta. Birçok problem var. Bir kere toprak sorunumuz var hükümetle. Bütün her şeyimiz çalınıyor. Bir sürü ihtiyacımız var. Bu kadar parasız nasıl yaşanabileceğini anlamıyorum. Her şey daha kötüye gidiyor. İş yok ve bir iş yoksa insan sokaklara düşer. Bir şeye sahip değiliz ve birçok problem var burada. Bir barış anlaşması imzalandı ama burayı ne kadar etkiledi ki! Barış aynı zamanda yoksullara yardım edilmesi demektir ama bu barışta bu yok. Barış imzası yeterli değil, barışın imzası ile bütün sorunlar çözülmüyor ki! Şu anda daha fazla yardım ile sadece ayakta kalabiliyoruz. Bir başka yer yok bizim için. Tek şey bu.

Sizin toprağınız var mı?

Yok, hiçbir şeyimiz yok... Evim de yok.

Barış imzasından sonra toprak reformu oldu mu?

Çok çok önce, ama patronlar hiçbir zaman buna müsaade etmezler. Ben her zaman hiç bir şeyim olmadan yaşadım.

Ne farklı barış imzasından önce ile şimdiki zaman arasında?

Önceden hepimiz herkes için, bütün ülke için mücadele ediyor-duk daha iyi olsun diye. Şimdi bir şey yok... Şu anda çok fazla şiddet var. Bir sürü kadın bir sürü erkek bunun kurbanı oluyor... Çünkü... Çünkü herkes için bir mücadele yok ondan.

Celso Humberto Morales'le konuşuyordum. Yani URNG ikinci kumandanı Tomás'la, herkes için mücadele edenlerin ikinci kumandanıyla.

Son olarak bir soru sormak, eleştirel bir soru sormak istiyorum. Siz gerilla savaşını çok iyi örgütlediniz. Çok önemli ve büyük bir harekettiniz. Emin değilim ama barışı iyi örgütleyemediniz diye düşünüyorum. Ne diyorsunuz bu konuda?

Evet, doğru. Birçok sorunu aşamadık. Çok az şey biliyorduk ve sürekli yeniden öğrendik yavaş yavaş. Bu konuda gerçekten çok fazla desteğe ihtiyacımız vardı. Barış sürecinde daha iyi bir örgütlenmeyi gerçekleştirebilmemiz için.

Chipesta'da Indian aile ile konuşurken o da yanda top oynuyordu. Konuşurken top oynamaya devam ettik. On dört-on beş yaşlarındaydı.

Adın ne?

Elvin.

Savaş zamanını biliyor musun sen?

Hayır.

Peki diğer insanlar aracılığıyla biliyor musun bu konuyu?

Evet.

Barış ne anlama geliyor?

Barış, bir insanın öbür insanı öldürmemesi. Bizim kardeşlerimizin gelecek için mücadele etmesi.

Gelecek için ne istiyorsun?

Barış istiyorum, şiddetin kullanılmamasını.

Şu anda ama bayağı bir şiddet var kadınlara karşı, buna ne diyorsun?

Şimdi kadınları öldürüp dağlara bırakıyorlar. Bu olamaz. Çünkü kadınların da hakları var ve bu haklar erkeklerden daha da fazla.

Kumandan Tomás'la konuşuyorum. Guatemala meclisi, URNG odasında.

Peki, sizce yeniden bir gerilla mücadelesi söz konusu olabilir mi?

Şu anda yani bilemiyorum –gülererek– ama böyle bir düşüncenin yaygın olmadığını düşünüyorum.

Guatemala Chipesta'da, Indian aileden, Mirella ile konuşuyordum. On dokuz yaşında. Tortilla için mısır haşlıyorduk.

Savaş zamanını hatırlıyor musun?

Ben hatırlamıyorum ama annemden dolayı biliyorum yani çok iyi bilmiyorum.

Senin için barış ne anlama geliyor?

Bence barış herkesin adalet içinde olması. Barış bana kalırsa ayrımcılığın, eşitsizliğin olmadığı, hep birlikte olduğumuz bir şey. Herkesin açıkça konuşabildiği ben hoşlandım ya da hoşlanmadım diye. Bence barış, sadece birisinin gidip başkasını öldürmemesi değil, insanın kendini ifade edebilmesi, kendini anlatabilmesi. Sadece askeri cuntanın sokakta birilerini öldürmemesi değil aynı zamanda insanın konuşabilmesi, anlayabilmesi, anlaşılabilmesi.

Gelecek için ne istiyorsun?

Ben benim için Guatemala'nın değişmesini istiyorum. Dışlanmanın, ölümlerin artık bitmesini istiyorum. Benim için iyi bir gelecek, aynı zamanda Guatemala için iyi bir gelecektir. Kendim için barış istiyorum ama aynı zamanda herkes için de.

MEKSİKA

Egemenler sıkıştıklarında sözler verdi, imzaladı, sonra vazgeçti. Sözler verdi, yasa çıkardı, sonra uygulamadı. Zapatistalar halka sordu. Birlikte yeniden yaptılar. Altıncı deklarasyonda sonrasını şöyle anlattılar:

LACANDONE ORMANI'NDAN ALTINCI DEKLARASYON ZAPATİSTA ULUSAL KURTULUŞ ORDUSU (EZLN) – MEKSİKA

İşte bizim gibi basit ve mütevazı aynı zamanda da bizim gibi isyankâr ve dürüst insanların yüreğine değmesini istediğimiz sade sözlerimiz. İşte bugüne kadar kat ettiğimiz yolu ve şimdi nerede olduğumuzu anlatan; dünyayı ve ülkemizi nasıl gördüğümüzü anlatan sözlerimiz. Meksika denen koca alanda ve dünya denen daha büyük alanda ne yapmak istediğimizi ve nasıl yapmak istediğimizi anlatarak başkalarını da bizimle birlikte yol yürümeye çağırdığımız sözlerimiz. İşte Meksika'da ve dünyada ne istediğimizi bütün dürüst ve asil yüreklere bildirmek isteyen sade sözlerimiz. İşte sade sözümüz; çünkü nerede yaşıyor ve mücadele ediyor olurlarsa olsunlar, bizim gibi ve bizden olanlara seslenmek ve onlarla bir araya gelmek istiyoruz.

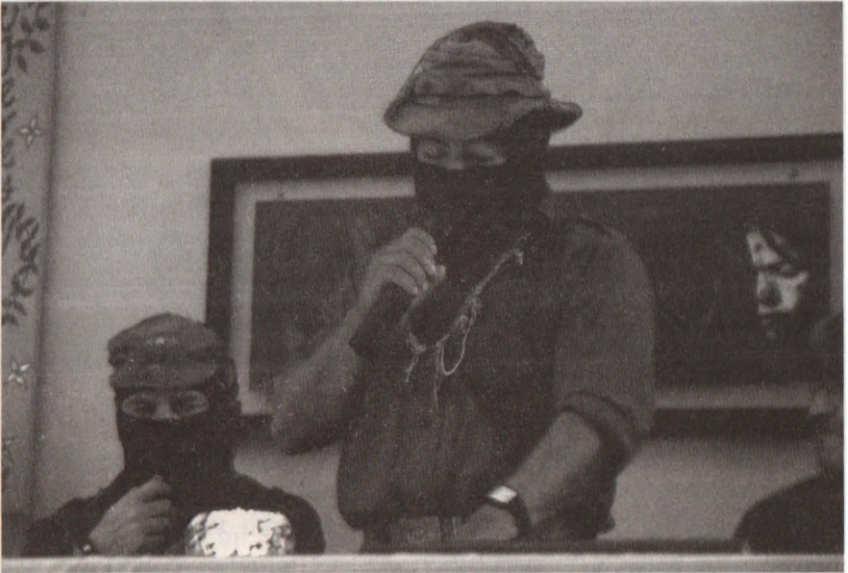
I. BİZ KİMİZ?

Biz EZLN'den Zapatacılarız. Bize “Neo-Zapatacı” da diyorlar. Neyse, biz yani EZLN'li Zapatacılar, 1994 kışında silaha sarıldık; çünkü bizi aşağılamaktan, soymaktan, hapse atıp öldürmekten başka bir şey yapmayan güçlülerin bize yaptıkları kötülüklerin, artık yettiğini ve sözün bir şeyi değiştirmedikçe gördük. Bu yüzden “Ya Basta! (Artık Yeter!)” dedik. Bizi aşağılamalarına ve hayvandan beter

muamele etmelerine artık izin vermeyeceğimizi söyledik. Her ne kadar daha çok yerli halklarla ilgileniyor olsak bile, bütün Meksikalılar için demokrasi, özgürlük ve adalet istediğimizi de o zaman söyledik. Doğrusu biz EZLN'liler neredeyse hepimiz buralı, yani Chiapaslı yerlileriz. Ama sadece kendimiz için, sadece Chiapas'ın yerlileri için

veya sadece Meksika'nın tüm yerlilerinin iyiliği için mücadele etmek istemiyoruz. Burada Meksika'da veya dünyanın başka ülkelerinde, bizim gibi sade, mütevazı ve muhtaç olan, bizim gibi, zenginler ve onların kötü hükümetleri tarafından sömürülen ve soyulan insanlarla hep birlikte mücadele etmek istiyoruz. Böylece bizim küçük hikâyemiz, güçlülerin bize dayattıkları sömürüden usanıp kendimizi savunmak için örgütlenerek, adalet için savaşmaya başlamamızdan ibarettir. Başlangıçta kalabalık değildik; bir uçtan bir uca gidip gelerek, bizim gibi olanlarla konuşup onları dinlemek isteyen birkaç kişiydik. Bunu yıllar boyunca yaptık ve gizlice, gürültü çıkarmadan yaptık. Yani güçlerimizi sükût içinde biriktirdik. Bunu on yıl boyunca sürdürdük ve sonra büyüdü ve çabucak binlerce olduk. Hem siyasi bakımdan hem de silahlanma bakımından iyi hazırlandık. Ve birden bire, zenginler yeni yıllarını kutlamaya hazırlandıkları bir zamanda, onların kentlerine baskın yaparak var olduğumuzu onlara açıkça gösterip bizi dikkate almaları gerektiğini bildirdik. O zaman zenginler büyük bir dehşete kapıldılar ve bizi bitirmek için üzerimize koca ordularını gönderdiler. Sömürülenler isyan ettiği za-

man daima yaptıklarını yaptılar yani. Ama bizi alt edemediler çünkü savaşa başlamadan iyi hazırlanmıştık ve dağlarda güçlü biçimde mevzilenmiştik. Askerleri bizi her yerde arıyor, bombalıyor, kurşun sıkıyordu. Sonra bütün yerlileri öldürmek gerektiğini, çünkü kimin Zapatist olup kimin olmadığını ayırt edemediklerini söylemeye başladılar. Biz ise bizden önceki atalarımızın yaptığı gibi hem koşturuyor hem savaşıyorduk. Teslim olmadan, pes etmeden, yenilmeden... Sonra kentlerdeki insanlar sokağa dökülüp savaşa son verilmesi için haykırmaya başladılar. O zaman biz de bir anlaşma yolu bulunmasını, yani kötü hükümet ile bir anlaşmaya varıp, katliamların durdurulmasını isteyen kentlerdeki bu kardeşlerimiz ve kız kardeşlerimizi dinledik ve savaşı durdurduk. Bu insanların bize söylediklerini dinleyip onların dediklerini yaptık; çünkü onlar bizim “halk” dediğimiz Meksika halkını temsil ediyorlardı. O zaman ateşi kesip sözü konuşturmaya başladık.

O zaman hükümetin temsilcileri onlara, bize düzgün davranacaklarını, diyalog kuraçaklarını, anlaşma yapıp saygı göstereceklerini söylediler. Biz de “bu iyi” dedik; ama aynı zamanda savaşı durdurmak için sokağa dökülen bu insanları da tanımak istedik. O zaman bir yandan kötü hükümetin temsilcileri ile görüşürken bir yandan da bu insanlarla temas ettik ve gördük ki, onların çoğu da bizim gibi sade ve mütevazı idiler ve onların da bizim de ne için mücadele ettiğimizi daha iyi gördük. O zaman onları “sivil toplum” diye tanımladık; çünkü onların çoğunluğu hiçbir siyasi partiye mensup değildi ve bizim gibi sıradan sade ve mütevazı insanlardı.

Ama kötü hükümetin temsilcileri iyi bir anlaşmaya varmaktan yana değillerdi; müzakere edip anlaşmaya varmak hakkında söyledikleri onların aldatmacalarından biriydi. Bu arada bize saldırıp imha etmek için hazırlanıyorlardı. O arada bize defalarca saldırdılar; ama bizi yenemediler. Zira biz iyi direnmesini bildik ve tüm dünyada pek çok insan bizi desteklemek için seferber oldu.

O zaman hükümet sorununun ne olduğunu kavradı; pek çok kimse EZLN ile ilgilenmeye başlamıştı; onlar da biz hiç yokmuşuz gibi davranmaya karar verdi. Bu esnada da bizi kuşatıyorlardı; bizi

abluka altına aldıktan sonra, dağlar tecrit edilmiş ve Zapatist bölgeler uzakta olduğu için insanların bizi unutmasını bekliyorlardı.

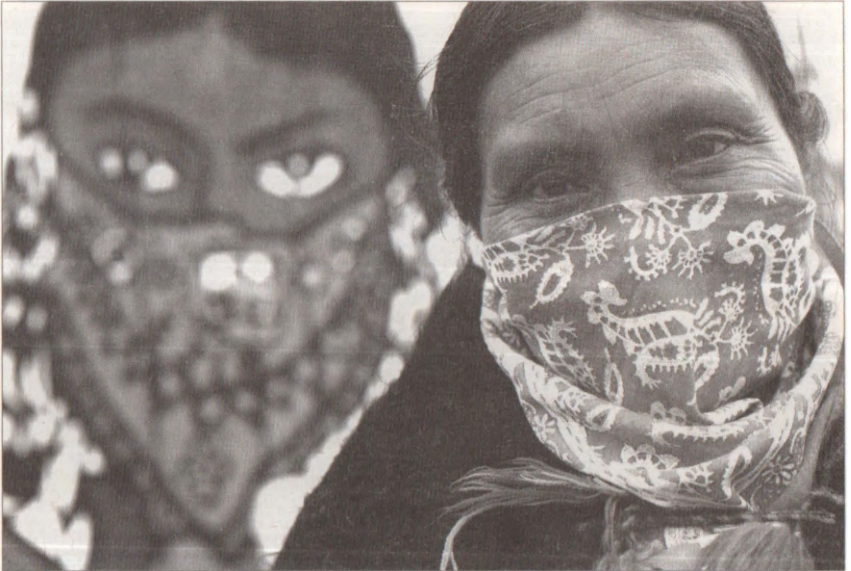
Kötü hükümetin yetkilileri kendi oyunlarını deniyorlar, bizi hem kandırmaya çalışıp hem de saldırmaya çalışıyorlardı. Bizi süpürmek için üzerimize büyük bir ordu ile saldırdıkları ama bizi yenmeyi beceremedikleri 1995 Şubatında olduğu gibi. Çünkü biz yalnız değildik; kendilerinin de sonradan itiraf ettikleri gibi pek çok insan bizimle dayanışma içindeydi ve biz de iyi direnmiştik.

Bunun üzerine kötü hükümetin temsilcileri EZLN ile bir anlaşma yapmak zorunda kaldılar; bu anlaşma "San Andre Anlaşması" idi; San Andre anlaşmanın imzalandığı beldenin adı idi. Bu görüşmeler sırasında kötü hükümetin karşısında yalnız değildik; Meksika'nın yerli halklarının mücadelesine katılmış olan ya da bu sayede katılacak olan kişi ve örgütleri de davet etmiştik. Onların her birinin de söyleyecek sözleri vardı ve kötü hükümetin sözcülerine ne söyleyeceğimizi hep birlikte tartışıp anlaşarak belirledik. Müzakereler böyle geçti. Bir taraftakiler kötü hükümetin temsilcileri öte taraftakiler ise tek başına Zapatistler değildi. Zapatistlerle birlikte Meksika'nın yerli halkları ve onları destekleyenler vardı. O zaman bu anlaşmalarda kötü hükümetin temsilcileri, Meksika'nın yerli halklarının haklarını tanıyacıklarını, onların kültürlerine saygı göstereceklerini ve bunu anayasaya da yansıtacaklarını taahhüt etmişlerdi.

Ama anlaşmayı imzaladıktan sonra kötü hükümetin adamları sanki unutmuş gibi yaptılar. Yıllar geçti ve bu anlaşmanın maddelerine hala uyulmadı. Tam tersine, hükümet 22 Aralık 1997'de olduğu gibi, mücadeleden vazgeçirmek için yerlilerin üzerine saldırdı. O gün Zedillo, Chiapas'ın Acteal mezrasında, kadın erkek yaşlı çocuk demeden kırk beş kişiyi öldürttü. Böyle bir cinayet kolay kolay unutulmaz; ama aynı zamanda da kötü hükümetin adaletsizliğe isyan edenlere saldırıp katletmek için tereddüt etmediğinin de kanıtı olur. Bu arada Zapatistler anlaşmaya uyulması için bütün yollardan ısrarlarını sürdürüp Meksika'nın güney doğusundaki dağlarda direnişlerini sürdürdüler. Ama bu arada biz, Meksika'nın diğer yerli halkları ve onların örgütleriyle temasa geçip, aynı amaç doğrultusunda, yani

yerlilerin kültürlerinin ve haklarının tanınması konusunda hep birlikte ortak bir mücadele yürütmek üzere bir anlaşmaya vardık. O zaman da bütün dünyadan pek çok kimse bizi destekledi; üstelik bunlar arasında çok saygı değer ve sözlerinin ağırlığı olan Meksika'nın ve dünyanın büyük aydınları, sanatçıları ve bilim adamları vardı. Bu arada uluslararası görüşmeler de yaptık. Yani Amerika'dan, Asya'dan, Avrupa'dan, Afrika'dan ve Okyanusya'dan gelen kimselerle bir araya gelip tartıştık. Onların mücadelelerini ve yöntemlerini öğrenme fırsatı bulduk. Bu görüşmeleri “gezegenler arası görüşmeler” diye adlandırıyorduk; sadece biraz eğlenceli olsun diye değil gerçekten bütün gezegenlerden insanlara çağrı yapmıştık ama anlaşılan gelmediler ya da geldiler ama kendilerini belli etmediler.

Ne yaparsak yapalım kötü hükümetin yetkilileri bir türlü anlaşmalara uymuyorlardı. O zaman desteklerini temin etmek üzere daha fazla Meksikalı ile temasa geçmeye karar verdik. Böylece evvela 1997'de Mexico kentine “1111'lerin Yürüyüşü” diye adlandırdığımız bir yürüyüş gerçekleştirdik. Bu yürüyüşe her Zapatist köyden bir kadın bir erkek yoldaş katılmıştı. Ama hükümet kıpırdamadı.

Sonra 1999'da bütün ülke çapında bir sondaj yaptık ve çoğunluğun yerli halkların istekleri ile hemfikir olduğu ortaya çıktı; ama hükümet gene bir tepki göstermedi. Son olarak da 2001'de "Yerlilerin Haysiyeti için Yürüyüş" diye adlandırılan yürüyüşü örgütledik. Bu yürüyüş de hem Meksika'dan hem de dünyadan milyonlarca insanın desteğine mazhar olup bütün vekil ve senatörlerin bulunduğu federal meclise kadar ulaşarak Meksika'nın yerlilerinin taleplerinin tanınmasını bildirdi.

Ama ne yapılırsa yapılsın PRI, PAN ve PRD partilerinin siyaset adamları, yerlilerin kültürünün ve haklarının tanınmaması konusunda kendi aralarında bir anlaşmaya vardılar. Bu 2001 Nisan'ında oldu. Bu vesileyle bu siyasetçilerin kötü yöneticiler olmanın yanı sıra dürüst olmayan yollardan servet yapmaktan başka bir şey düşünmeyen hayâsız ve alçak kimseler olduğu bir kez daha açıkça görüldü. Bunu unutmamak gerekir. Çünkü tekrar tekrar yerlilerin haklarını tanıyacaklarını söyleyebilirler; ama bu sadece oy almak için başvurdıkları yalanlardan biri olacaktır. Bu konuda samimiyetlerini göstermek için bir şansları oldu ama sözlerinde durmadılar.

Böylece Meksika'nın kötü hükümeti ile diyalog ve müzakerenin bir işe yaramadığını görmüş olduk. Yani sözleri de yürekleri de doğru olmayan bu siyasetçilerle tartışmanın bir yararı olmadığı, onların yamuk kimseler oldukları ve anlaşmalara uyacaklarını söylerken yalan söylediklerini görmüş olduk.

PRI, PAN ve PRD hiçbir işe yaramayacak olan bir yasayı onayladıkları zaman diyalog yolunu da kapamış oldular; onlarla anlaşma yapıp imzalamanın bir işe yaramayacağı çünkü sözlerinde durmadıkları açıkça görülmüş oldu. Böylece bir daha federal güçlerle temas kurmanın yolunu aramaktan vazgeçtik; çünkü diyalog ve müzakere yolunun bu siyasi partiler yüzünden kapalı olduğunu gördük. Anladık ki bunlar için kanın, ölümün, eziyetin, seferberliklerin, görüşmelerin, gayretlerin, ulusal veya uluslararası açıklamaların, görüşmelerin, anlaşmaların, imzaların ve taahhütlerin bir kıymeti yoktur. O halde siyasetçiler sınıfı kapıyı bir kez daha yerli halkların yüzüne kapamış olmakla kalmadı; savaşa diyalog ve müzakereye dayalı barışçıl bir çözüm bulma arayışına da ölümcül bir darbe indirmiş oldular. Bunların başka kimselerle yapacakları anlaşmalara da saygı göstermesini beklememek lazım. Bu dersi çıkarmak için bizim yaşadıklarımıza bakmak yeter.

Bütün bunlar olup bittikten sonra ne yapacağımızı düşünmek üzere yüreğimize kulak verdik. İlk fark ettiğimiz şey, yüreğimizin mücadeleye başladığımız zamanki ile aynı olmadığı oldu. Artık daha büyük bir yüreğimiz vardı, çünkü bu arada pek çok iyi insanın yüreğine girmiştik. Ama yüreğimizin aynı zamanda öncekine kıyasla daha örselenmiş ve aralanmış olduğunu da fark ettik. Bu kötü yönetimlerin aldatmacaları yüzünden değil. Başka insanların yüreklerine dokunurken aynı zamanda onların acılarına da dokunmuş olduk. Adeta kendimizi aynada görür gibi olduk.

II. ŞİMDİ NEREDE DURUYORUZ?

O halde biz Zapatistler hükümetle diyalogu kesmekle yetinmeyeceğimize ve siyaset adamı denen bu beş para etmez aşağılık asaklara rağmen mücadelemizi sürdürmemiz gerektiğine karar verdik. Bu durumda EZLN, yerlilerin hakları ve kültürleri konusunda San

Andre Anlaşması'nın gereklerinden kendi payına düşünlere tek başına uymaya (yani genellikle dendiği gibi "tek yanlı" olarak çünkü başka bir yan kalmamıştır) karar verdi. 2001 ortasından 2005 ortasına kadar buna ve ileride anlatacağımız başka işlere yoğunlaştık.

Peki, o halde önce asi Zapatist özerk bölgeler konusuna geelim; bu bölgeler yerli topluluklarının daha güçlü olabilmek için yönetmek ve kendi kendilerini yönetmek üzere buldukları örgütlenme biçimini ifade ediyor. Bu özerk yönetim biçimi EZLN tarafından mucizevi bir biçimde icat edilmedi; yerlilerin yüzlerce yıllık direniş geleneğinden ve Zapatistlerin deneyiminden çıkan ve biraz toplulukların öz-örgütlenmesini ifade eden bir biçimdir. Bir başka deyişle bu dışarıdan gelen birinin yönetmesi gibi değildir. Köylüler kendi aralarında kimin yöneteceğini ve nasıl yöneteceğini belirlerler ve buna uymayanlar da dışlanır. Eğer yöneten kişi topluluğa itaat etmezse de o zaman lanetlenir ve yöneticilik yetkisi elinden alınarak yerine başkası getirilir.

Ama zamanla fark ettik ki bu özerk komünlerin hepsi aynı düzlemde değillerdi. Bazıları sivil toplumun da desteğini alarak daha ileri giderken, bazıları da kendi hallerine terk edilmişti. Demek ki

daha fazla eşitlik sağlamak için örgütlenmek gerekiyordu. Öte yandan EZLN'nin de “sivil” denen demokratik otoritelerin kararlarına kendi askeri-siyasal yanıyla müdahale edebildiğini de gördük. Sorun şuradaydı ki EZLN'nin askeri siyasal yapısında bir ordu söz konusu olduğu için demokratik değildi ve biz askeri olanın yukarda, demokratik olanın aşağıda olmasını doğru bulmadık; çünkü demokratik olanın askeri olarak belirlenmemesi tam tersinin olması gerekiyordu. Yani yukarıda kumanda eden demokratik-siyasi yapı olmalı ve askeri olan da buna tabii olmalıydı. Aslında en iyisi yukarıda hiçbir şey olmaması ve her şeyin dümdüz aynı düzlemde olmasıydı ve askerlerin olmamasıydı; zaten Zapatistler askerliğin ortadan kalkması için asker olmuşlardı. Bu durumda bu sorunu çözebilmek için Zapatist toplulukların demokratik ve özerk örgütlenme biçimleri içinde siyasi-askeri olan yanları ayıklamaya başladık. Böylece eskiden EZLN aldığı ve uyguladığı kararların belirlenmesi, yavaş yavaş köylerde demokratik biçimde seçilen yetkililere geçmeye başladı. Böyle söylendiğinde basit gibi gelse de pratikte bu çok daha çetin bir işti. Çünkü biz yıllar boyunca savaşa hazırlanmıştık, sonra savaşın kendisi başlamıştı ve bu arada biz siyasi-askeri örgütlenmeye alışmıştık. Ama zor da olsa bunu aşmayı başardık, çünkü biz söyledığımızı yapmaya da alışkınız. Eğer yapılmayacak ise bir sözü söylemeye ne gerek olurdu?

Böylece 2003 Ağustosunda iyi hükümet konseylerini yaratıp kendi çiraklık eğitimimizi bu sayede sürdürdük ve “boyun eğerek komuta etmeyi” öğrendik.

O günden beri ve 2003 ortasına kadar EZLN yönetimi, sivillerin işlerine kendi emirleri ile müdahale etmedi. Toplulukların demokratik biçimde seçtiği yetkililere eşlik ve yardım etti. Bunu yaparken de aldığımız yardım ve destekler ve bunların ne işe yaradığı konusunda Meksika'nın ve uluslararası sivil toplumun doğru ve gerektiği gibi bilgilendirilmesini gözetmeyi unutmadık.

Şimdi de herkesin bu işleri öğrenip yapabilmelerini sağlamak için geçici ve dönüşümlü vekâletlerle sağlanan Zapatist destek üslerindeki iyi hükümeti denetim altında tutma çalışmalarına geelim. Zira biz yöneticilerini denetleyemeyen bir halkın onların kölesi haline gel-

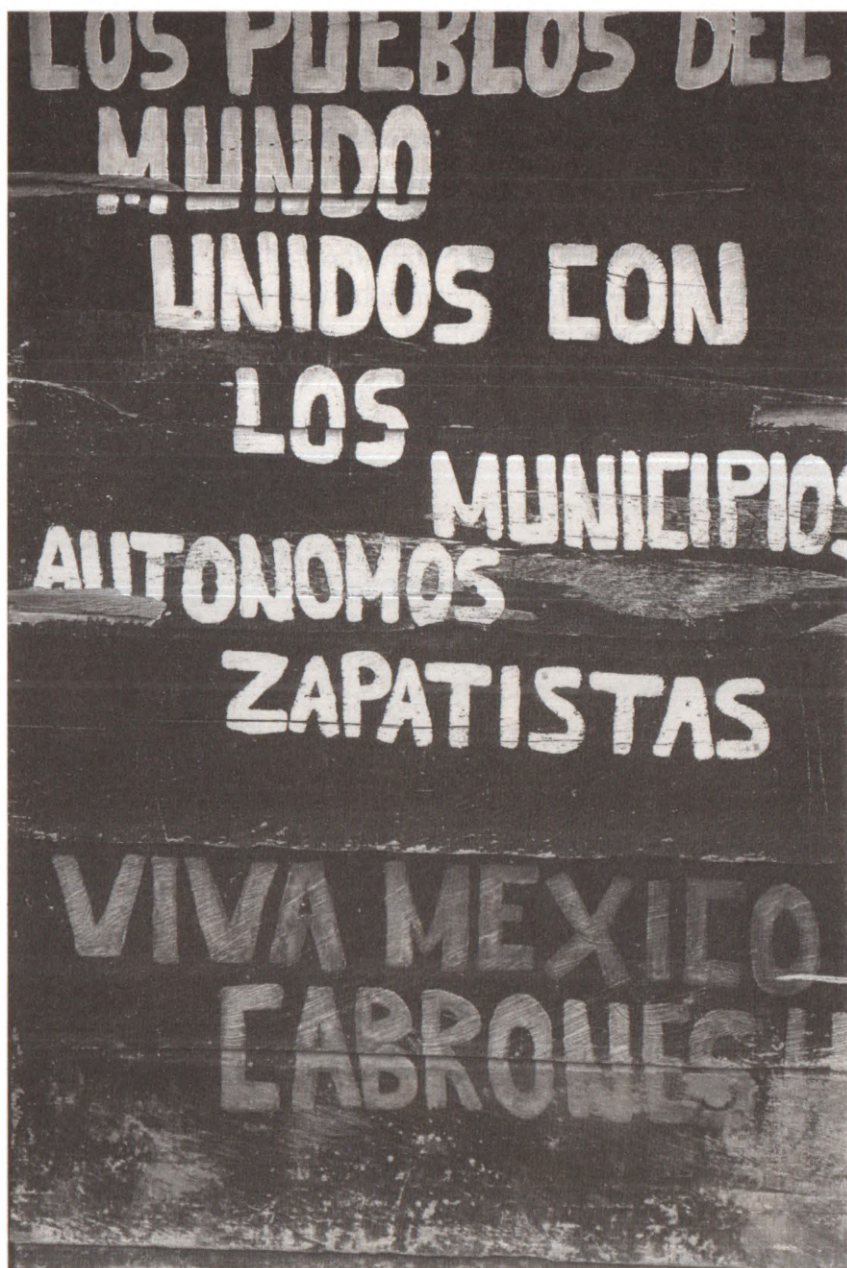
mekten kurtulamayacağını düşünüyoruz. Ve biz altı yılda bir efendilerimizi değiştirmek için değil, özgürleşmek için mücadele ediyoruz.

Bu son dört yıl boyunca EZLN, savaş ve direniş yılları boyunca hem Meksika'da hem de dünya çapında elde ettiği destek ilişkilerinin bilgilerini de iyi hükümet konseylerine ve özerk asi komünlerine aktardı. Bunun yanı sıra EZLN Zapatist toplulukların özerkliklerini sağlama yolunda daha rahat ilerleyebildikleri ve yaşam koşullarını düzeltebilmeleri için, siyasal ve ekonomik bir destek ağı da oluşturuldu. Bunlar henüz yeterli değildir ama Ocak 1994'te ilk kez ayaklandığımız zamana göre çok fazladır.

Hükümetlerin yaptıkları araştırmalardan birine bakıldığında görülecektir ki, yaşam koşullarını yani sağlık eğitim beslenme ve konut ihtiyaçlarını düzeltebilmiş olan yerli toplulukları yalnız bizim köylerimizin olduğu bölgeleri tarif ederken "Zapatist alanlar" dediğimiz alanlardaki topluluklardır. Bütün bunlar Zapatist topluluklar bünyesindeki ilerlemeyle ve dünyanın bizim "sivil toplumlar" dediğimiz iyi ve asil insanlarıyla onların örgütlerinin bize sağladıkları büyük destek sayesinde. Bu sanki bu insanların "başka bir dünya mümkün" sözünü laftan çıkararak olgularla gerçek haline getirmesi gibidir.

Böylece topluluklar çok ilerlemiştir. Şimdi hükümet olmayı öğrenen pek çok kadın ve erkek yoldaşlarımız vardır. Yavaş yavaş da olsa, bu sorumlulukları üstlenen kadınların sayısı da artmaktadır. Ama hala bu kadın yoldaşlara hak ettikleri saygıyı gösterme konusunda eksiklikler vardır ve kendilerinin de mücadelenin sorumluluklarına daha fazla sarılmaları gerekmektedir. Sonra, iyi hükümet konseyi ile özerk komünler arasındaki koordinasyon da epey düzelmiş durumdadır. "Resmi" yetkililerle diğer örgütler arasındaki sorunların çözülmesi yolunda da mesafe kat edilmiştir.

Öte yandan, topluluklar bünyesindeki tasarımlar da iyileşmiştir; tüm dünyanın sivil toplumundan gelen yardımların ve tasarımların dağılımı da iyileşmektedir: asıl varılması gereken noktaya gelinceye kadar daha kat edilecek çok mesafe olsa dahi sağlık ve eğitim de çok iyileşmiştir; aynı şey konut ve beslenme alanında da geçerlidir; bazı bölgelerde büyük toprak sahiplerinin el konulan arazileri dağıtıldığı

için toprak sorunu da oldukça düzelmektedir; ama hâlâ çok büyük bir ekilebilir alan sorunu olan bölgeler vardır. Sonra Meksika'nın ve uluslararası sivil toplumun desteği de çok iyi gelişmektedir; zira önceleri insanlar daha ziyade kendilerinin en çok hoşuna giden yerlere yönelmekteyken şimdi iyi hükümetin önerileriyle bunlar en çok ihtiyaç olan alanlara yönlendirilmektedirler. Aynı nedenlerle Meksika'nın başka yerlerinden veya dünyanın çeşitli yerlerinden gelen kimselerle temasa geçmeyi öğrenen kadın ve erkek yoldaşların sayısı da her yerde artmaktadır. Bunlar saygı duymayı ve saygı görmeyi öğrenmektedirler; zira pek çok ayrı dünyaların olduğunu ve her birinin kendine göre bir zaman kullanma ve eylem tarzı olduğunu ve

her birinin karşılıklı olarak birbirine saygı göstermesi gerektiğini öğrenmektedirler.

Böylece biz EZLN'nin Zapatistleri, bütün bu zamanımızı, temel gücümüzü oluşturan şeye yani bizi destekleyen topluluklara hasrettik. Söylemek gerekir ki durum az çok iyileşmiştir; öyle ki Zapatistlerin mücadelesi ve örgütlenmesinin bir işe yaramadığı söylenemez; tam tersine bir gün bizim işimizi bitirseler bile mücadelemiz şimdiden bir işe yaramış durumdadır. Ama gelişen ve düzelen sadece toplulukların durumu değildir; EZLN de gelişmiştir. Bütün bu zaman boyunca olup bitenler sırasında yeni nesiller, tüm örgütlenmemizin de gelişmesini sağlamıştır. Ona sanki yeni güçler aşlamışlardır. 1994'te ilk ayaklanmamız arasında zaten yetişkin olan kadın ve erkek komutanlar şimdi, on iki yıllık savaşın ve dünyanın çeşitli yerlerinden binlerce kadın ve erkeklerle yürüttükleri diyalogun içinde edindikleri bir bilgiğe sahiptirler. Zapatist siyasi-örgütsel yönetim organı olan CCRT üyeleri mücadelemize yeni katılan veya yönetim kademelerinde yer alacak olan kişileri önerileriyle yönlendirmektedirler. Çoktan beri, CCRI'deki bizlerin deyişiyle "komite"ler yepyeni bir kadın ve erkek kumandanlar kuşağını yönetim ve örgütlenme görevlerini öğrenmeleri ve belli bir eğitim devresinden sonra bu görevleri üstlenmeleri için yetiştirmektedirler. Böylece biz silaha sarıldığımız zaman birer çocuk olan bizim kadın ve erkek asilerimizle milislerimiz, hem yerel ve bölgesel sorumlularımız hem de destek üslerimizdekiler şimdi kendi birimlerinde ve toplulukları içinde kıdemli savaşçılar, doğal önderler haline gelmiş olan yetişkin kadın ve erkekler olmuşlardır. Bu on iki yıllık savaş boyunca, şu meşhur 1 Ocak 1994 günü sadece birer çocuk olanlar şimdi direniş içinde büyümüş ve büyüklerinin yürüttüğü onurlu bir savaş içinde yetişmiş gençlerdir. Bu gençler Zapatist hareketi başlatanların sahip olmadıkları bir siyasal teknik ve kültürel eğitime sahiptirler. Bugün birliklerimizin ve örgütümüzün yönetim kademesindeki mevkilerin sayısı kadar bu gençlerin sayıları da artmaktadır. Sonra, nihayet, bu süre boyunca, ülkemizi tahripkâr felaketlere maruz bırakan Meksika yönetici sınıfının

kandırmacalarına hepimiz tanık olduk. Neoliberal küreselleşmenin bütün dünyada yarattığı büyük adaletsizlik ve katliamlara da tanık olduk. Ama bundan daha sonra söz edeceğiz.

Demek ki EZLN on iki yıl boyunca savaşa, askeri siyasi ideolojik ve ekonomik saldırılara, on iki yıllık kuşatma taciz ve baskılara maruz kaldı. Ve bizi alt edemediler; teslim olmadık, satılmadık ve ilerledik. Başka yerlerden yoldaşlar mücadelemize katıldı ve bunlar bunca yıl içinde bizi zayıflatmak ne kelime, bilakis gücümüze güç kattı. Elbette sadece siyasi-askeri yanı ile sivil-demokratik yanı birbirinden ayırt etmekle çözülebilecek sorunlar vardır. Ama bizim uğruna mücadele ettiğimiz ve henüz tamamen tatminkâr bir sonuca ulaşmadığımız ihtiyaçlar gibi daha önemli şeyler de vardır.

Bizim düşüncemize göre ve ta yüreğimizde hissettiğimize göre, eğer durduğumuz yerde durur ve daha ileri gidemez isek şu anda sahip olduklarımızı da yitireceğimiz bir dönüm noktasına varmış bulunmaktayız. O halde şimdi yeniden riske atılmanın ve tehlikeli ama buna değecek olan bir adım atmanın zamanı gelmiştir. Belki de bizimle aynı şeylere ihtiyaç duyan başka toplumsal kesimlerle buluşursak, ihtiyaç duyduğumuz ve hak ettiğimiz şeyleri elde etmemiz mümkün olacaktır. Yerlilerin mücadelesinde ileri doğru yeni bir adım ancak işçilerle, köylülerle, öğrenciler, öğretmenler ve memurlarla yani kent ve kırların emekçileriyle buluştuğumuz takdirde mümkün olacaktır.

III. DÜNYAYI NASIL GÖRDÜĞÜMÜZ HAKKINDA

Şimdi biz Zapatistlerin dünyada olan bitenleri nasıl gördüğümüze gelelim. Doğrusu şu anda asıl güçlü olanın kapitalizm olduğunu görüyoruz. Kapitalizm bir toplumsal sistemdir; yani eşyaların ve insanların, yani mülk sahipleri ile mülksüzlerin, yönetenlerle yönetilenlerin belli bir biçimde örgütlendirildiği bir biçimdir. Kapitalizm altında bazıları paraya, yani sermayeye fabrika ve ticarethanelerle tarlalara ve başka pek çok şeye sahiptir, bazıları da çalışmak için gerekli bilgi ve güçten başka hiçbir şeye sahip değildir. Ve kapitalizm altında paraya ve diğer şeylere sahip olanlar yönetir ve çalışma yeteneğinden başka bir şeye sahip olmayanlar yönetilir.

Böylece kapitalizm altında, bazıları ikramiye kazandıkları, bir define buldukları veya mirasa kondukları için değil birçok insanın emeğini sömürdükleri için büyük servetlere sahip olan kimseler vardır. Bir başka deyişle kapitalizm emekçilerin sömürülmesine dayanır, yani insanların posasını çıkarıp onlardan alabileceği her şeyi alır. Bütün bunlar ancak adaletsizlikle olur zira kapitalizm ister kentlerde ister kırlarda olsun, emekçiye emeğinin karşılığını değil sadece ertesi gün yeniden çalışmaya ve sömürüye dönebilmesi için biraz yiyebileceği ve dinlenebileceği kadar bir ücret verir. Kapitalizm çalıp çırparak yani soygunla zenginleşir. Zira arzu ettiklerini mesela toprağı ve doğal zenginlikleri başkalarından alır. Bir başka deyişle kapitalizm soyguncuların özgür olduğu, gıpta edildiğı ve örnek alındığı bir sistemdir.

Ayrıca kapitalizm sömürmek ve soymaktan başka bir de baskı sistemidir; zira adaletsizliğe başkaldıranları hapse tıkar ve öldürür.

Kapitalizmi asıl ilgilendiren metallerdir; zira bunlar alınıp satılır ve bu sayede zenginleşilir. Bunun için kapitalizm her şeyi, insanları, doğayı, kültürü, tarihi, bilinci meta haline getirir. Kapitalizme göre her şey alınıp satılabilmelidir. Ve kapitalizm sömürüyü görmemiz için her şeyi metaların ardına saklar. Metalar pazarda alınıp satılır. Pazar da alım satım yapılan yer olmasından başka emekçilerin sömürüldüğünün gizlendiğı yerdir. Örneğin pazarda küçük bir kavanozda yahut hoş bir paket içinde ambalajlanmış kahveyi görürsünüz ama bu kahveyi toplamak için eziyet çeken köylüyü ve onun emeğinin karşılığını vermeyerek sömüren sömürücüyü ve durmaksızın kahveleri ambalajlayan büyük işletmelerdeki işçileri görmezsiniz. Orada herkesin zevkine göre *cumbia*, *ranchera* ve *corridoların* –Latin Amerika'nın geleneksel şarkı ve dansları– hoş müzik nağmelerini duyar-sınız; ama müzik aletlerinin tellerini takmak, çeşitli parçaları üretmek için saatlerce kan ter içinde çalışan ve sadece bir sefalet ücretini aldıktan sonra büyük paralar vererek ta uzaklardaki evine dönmek zorunda olan, üstelik evine dönerken Meksika'da Ciudad Juárez'de olduğu gibi kaçırılıp tecavüze uğramak, öldürölmek riskiyle yüz yüze olan işçi kadın göremezsiniz.

Bir başka deyişle pazarda sadece mallar görülür ama bu malların üretilmesi için yapılan sömürü görülmez. O halde kapitalizmin pek çok pazara, ya da çok büyük bir pazara yani dünya pazarına ihtiyacı vardır.

Böylece, sonuç olarak bugün kapitalizm önceki kapitalizm gibi zenginlerin sadece kendi ülkelerindeki işçileri sömürmekle yetindikleri bir kapitalizm değildir. Zira şimdi neoliberal küreselleşme denen bir aşamaya ulaşmıştır. Bu küreselleşme demektir ki, kapitalistler sadece bir ya da birkaç ülkedeki işçilere hükmetmekle yetinmeyip, tüm dünyaya hükmetmek istemektedirler. Dünyaya “yeryüzü” yahut “yer küresi” de denir onun için “küreselleşme”den yani tüm dünyadan söz edilmektedir.

Neoliberalizm ise kapitalizmin tüm dünyaya hükmetmesi fikrine dayanır; bu durumda, ne yapalım diye boyun eğip uyum sağlamaya çalışmak ve akıntıya karşı yüzmekten, yani ayaklanmaktan vazgeç-

mek gerektiğini vaaz etmektedir. Aslında neoliberalizm kapitalist küreselleşmenin teorisi ve planıdır. Neoliberalizmin de ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri planları vardır. Bütün bu planların özü ise dünyaya hükmetmektir; buna razı olmayanlar da asi fikirlerini başkalarına bulaştırmalarını önlemek üzere, bastırılmalı ve tecrit edilmelidir. O halde neoliberal küreselleşmede, ABD gibi güçlü ülkelerde yaşayan büyük kapitalistler, dünyanın metaların üretildiği büyük bir işletmeye ve bir tür büyük pazara dönüşmesini arzu etmektedir. Her şeyin alınıp satıldığı ve tüm dünyadaki sömürüyü gizleyen bir dünya pazarına... Böylece küreselleşen kapitalistler her şeye karşılar, yani büyük işlerini yürütmek için, yani büyük sömürülerini gerçekleştirmek için bütün ülkelere giderler. Hiçbir şeye saygı göstermezler ve istediklere yere istedikleri gibi yerleşirler. Aslında bir nevi diğer ülkeleri fethetmektedirler. Bunun için biz Zapatistler, neoliberal küreselleşmenin dünyayı fethetmek üzere yürütülen bir fetih savaşı, kapitalizmin dünya çapında egemen olmak için yürüttüğü bir dünya savaşı olduğunu söylüyoruz. Bu fetih bazen büyük kapitalistlerin bir ülkeyi ordularıyla işgal edip zor yoluyla onu fethetmesi biçiminde olur. Bazen de ekonomi yoluyla: Büyük kapitalistler başka ülkelere sözlerine itaat etmeleri karşılığında yatırım yapar yahut borç verirler. Fikirleri ile yani meta, kâr ve pazar kültüründen başka bir şey olmayan kapitalist kültürleriyle geldikleri de olur.

Demek ki fetihçi olan kapitalizm bunu canı istediği gibi yapar; hoşuna gitmeyen şeyleri yıkıp değiştirir, kendisini rahatsız eden şeyleri devre dışı bırakır. Örneğin bu modernitenin metalarını üretmeyenler, alıp satmayanlar, yahut bu düzene baş kaldıranlar onların hoşuna gitmez. Hiçbir işlerine yaramayan bu gibilerden nefret ederler. Yerliler de neoliberal küreselleşmeyi bu yüzden rahatsız etmektedir; bu yüzden hakir görülürler ve tasfiye edilmek istenmektedirler. Neoliberal kapitalizm sayısız sömürsünü gerçekleştirip çok büyük karlar etmesine müsaade etmeyen yasaları da ortadan kaldırır. Örneğin her şeyin alınıp satılabilir olmasını dayatır ve kapitalizmin çok parası olduğu için her şeyi satın alır. Böylece kapitalizm neoliberal küreselleşme sayesinde fethettiği ülkeleri yıkmak istiyor gibi görü-

nür; ama sanki her şeyi düzene sokmak istiyormuş gibi de görünür; tabii kendi meşrebine göre, yani rahatsız edilmeden bu işten en karlı çıkacak tarzda.

Yani neoliberal yahut kapitalist küreselleşme, bu ülkelerde ne varsa yok eder; kültürlerini, dillerini, ekonomik sistemlerini, politik sistemlerini ve hatta bu ülkelerde yaşayanların ilişki tarzlarını yok eder. Bir başka deyişle, bir ülkeyi ülke yapan ne varsa imha edilir. O halde neoliberal küreselleşme dünyanın tüm uluslarını yok etmek ve geriye bir tek paranın sermayenin ulusu ve ülkesinin kalmasını sağlamak istemektedir. Kapitalizm her şeyin kendisinin istediği gibi ve kendisine göre olmasını ister; farklı olan ve hoşuna gitmeyenleri de takip eder saldırır, yahut bir köşede tecrit halinde kalmasını sağlayarak sanki yokmuşlar gibi davranır.

Yani özetle neoliberal küreselleşmenin kapitalizmi hep dendiği gibi sömürü ve yakmaya, baş eğmeyenlerin hakir görünmesine ve ezilmesine dayanır. Yani tıpkı önceden olduğu gibidir; sadece bu kez küreselleşme dünya çapında olmuştur.

Ama işler neoliberal küreselleşme için o kadar da kolay değildir; zira her ülkenin ezilenleri boyun eğmemektedir, sadece itiraz etmekle de kalmayıp isyan etmektedir; fazla görünen ve rahatsız edici bulunanlar da tasfiye edilmeye karşı direnmekte ve isyan etmektedirler. Bu nedenle tüm dünyada, sadece bir ülkede değil her yerde mülksüzleştirilenlerin boyun eğmemek için direndikleri ve ayaklandıkları görülmektedir; böylece bir yanda neoliberal bir küreselleşme varsa diğer yanda da isyanın küreselleşmesi vardır.

Bu isyanın küreselleşmesinde yalnız kent ve kırların emekçileri değil, dünyanın her yerinde boyun eğmek istemedikleri için takip altına alınan ve aşağılanan gençler, kadınlar, yerliler, eşcinseller, lezbiyenler, transeksüeller, göçmenler ve pek çok başka gruptan insanlar da vardır. Lakin kendilerini aşağılayanlara yeter diye bağırıncaya kadar, ayaklanıncaya kadar onların varlıklarından haberdar olmayız. Onları ayaklandıkları zaman duyarız, görürüz, tanırız. Böylece görüyoruz ki, bütün bu insan grupları neoliberalizme yani kapitalist küreselleşme planına karşı ve insanlık için mücadele etmektedirler.

Bütün bunları, savaşları ve sömürüleri ile insanları yok etmek isteyen neoliberallerin budalalığını gördükçe büyük bir ürküntüye kapılırız; ama direnişleri ve isyanları görünce, ki bizimki biraz küçük olsa da bunların arasındadır, mutluluk duyuyoruz. Dünyanın her yerinde bütün bunların olduğunu görüyoruz ve kalplerimiz yalnız olmadığımıza tanık oluyor.

IV ÜLKEMİZ MEKSİKA'YI NASIL GÖRDÜĞÜMÜZ HAKKINDA

Şimdi de Meksika'mızda neler olup bittiğinden söz edeceğiz. Her şeyden önce ülkemizin neoliberalistleri tarafından yönetildiğini görüyoruz. Yani izah ettiğimiz gibi bizi yönetenler, ulusumuzu ve vatanımız Meksika'yı tahrip etmektedirler. Bu kötü yöneticilerin halkın iyiliği ile değil sadece kapitalistlerin çıkarları ile ilgilenmektedir. Örneğin serbest mübadele anlaşması gibi yasalar çıkarırlar; bu yasa büyük tarım sanayi işletmesi tarafından "yutuldukları için" ister köylü, ister küçük üretici olsun, pek çok Meksikalının sefalet

sürüklenmesine yol açmıştır; tıpkı kimsenin itiraz etmediği, hatta müteşekkirdiği büyük çok uluslu şirketlerin gelip düşük ücretlerini ve yüksek fiyatlarını dayatması yüzünden rekabet edemeyen işletmeler ve işçilere olduğu gibi. Doğrusu Meksika'mızın ekonomik temellerini oluşturulduğu söylenen ulusal tarım sanayi ve ticaret yıkıma uğramıştır ve hala mevcut olan tek tük kalıntılar da zamanla hiç kuşkusuz satılacaklardır.

Bunlar ülkemiz için büyük felaketlerdir. Çünkü kırlarda artık gıda maddeleri üretilmemektedir; sadece büyük kapitalistlerin sundukları mevcuttur; verimli topraklar da siyasetçilerin desteği ile hile hurda yoluyla çalınmıştır. Demek ki kırlarda Porfirio Díaz zamanında olanlar tekrarlanmaktadır; tek farkla ki o zamanın 'hacienda'larının (büyük tarım işletmeleri) yerinde şimdi kırsal alanı sefalet içinde tutan büyük yabancı şirketler vardır. Eski zamanın kredilerinin ve yerine destekleme alımlarının yerine de şimdi sadaka dağıtılmaktadır; hatta bazen o bile yoktur. Kentlerdeki işçiye gelince; fabrikalar kapanmakta ve işsizlikle yüz yüze kalmaktadır; yahut yabancıların sahip olduğu ve maquiladoras denen işlere mahkûm olmaktadır ki bunlar sefalet ücreti karşılığında çok fazla çalışmayı dayatmaktadır. Halkın ihtiyaç duyduğu malların fiyatlarına gelince, onların pahalı ya da ucuz olmasının bir anlamı kalmamıştır; zira kimse zaten bunları satın alacak durumda değildir. Eskiden küçük ya da orta işletmelerde çalışanlara gelince; artık bu tür işletmeler yoktur ya kapanmış yahut büyük çokuluslu firmalar tarafından satın alınmışlardır. Küçük ticarethanesi olanlar ise ya yok olmuştur ya da kendilerini zalimce sömüren, hatta çocukları bile çalıştıran büyük işletmeler için kaçak olarak çalışmak zorunda kalmışlardır. Ya işçi haklarına yasal yollardan sahip çıkmak için bir sendikaya girmiş ise? Şimdi sendika bile düşük ücretlere ve fazla çalışmaya, sosyal yardımların kesilmesine razı olmak gerektiğini aksi takdirde işletmenin kapanıp başka ülkelere kaçacağını söylemektedir. Sonra bir de kentlerdeki bütün çalışanların, boş zamanlarında köşe başlarında çiklet yahut telefon kartı satmasını sağlayan hükümetin ekonomi programının, "mikro-kredi" uygulamaları var. Bir başka deyişle kentlerde de yıkımdan başka bir şey yok.

Yani olup biten şudur ki, hem kentlerde hem de kırlarda halkın ekonomik durumu berbattır ve bu yüzden pek çok Meksikalı kadın ve erkek iş bulmak için vatanlarını, Meksika toprağını terk edip başka bir ülkeye, Amerika'ya gitmektedir. Orada da durumları daha iyi değildir; kötü muamele görmekte, aşağılanmakta, sömürülmekte ve baskıya maruz kalmaktadırlar hatta bazen öldürülmektedirler.

Kötü hükümetlerin bize dayattığı neoliberalizm ekonomiyi düzeltmiş değildir; aksine kırlar muhtaç durumdadır ve kentlerde de iş yoktur.

Meksika insanların doğduğu, bir zaman yabancıların özellikle zengin gringoların daha da zenginleşmesi için yaşayıp öldüğü bir yer haline gelmiştir. Bunun için Meksika'nın ABD'nin egemenliği altında olduğunu söylüyoruz.

İyi ama tüm olup bitenler bundan ibaret değil. Neoliberalizm, Meksika'nın siyasetçi sınıfını, siyasetçilerini de değiştirmiştir; hepsi her şeyi ucuza satmak için çalışan mağaza çalışanları haline gelmiştir. Nitekim belediye arazilerinin ve ejidales arazilerinin satılabilmesi için Anayasanın 27 maddesini de değiştirmişlerdir. Salinas Gortari ve çetesi demişlerdi ki, bu değişiklik köylüler ve kırsal alan için iyi bir uygulama olacaktı ve onlara refah getirecek daha iyi yaşama- larını sağlayacaktı. Öyle mi oldu? Meksika her zamankinden daha kötü durumdadır ve köylüler de Porfirio Díaz zamanından bile daha sefil durumdadır. Onlar ayrıca özelleştirme yapacaklarını da söylemişlerdi; yani halkın iyiliği için devlet işletmelerini yabancılara satacaklarını ilan etmişlerdi. Çünkü bu işletmeler iyi işlememekteydi, modernleştirilmeleri lazımdı ve bu nedenle satılmaları iyi olacaktı. Ama şimdi 1910 devriminde elde edilen sosyal kazanımlar gelişeceği yerde mumla aranacak durumdadır. Ayrıca Meksikalılar'ın, işletmelerinin rekabet sayesinde daha iyi çalışmasını sağlamak için sınırların yabancı yatırımcılara açılması gerektiğini de söylemişlerdi. Ama şimdi görüyoruz ki hiçbir ulusal işletme kalmamıştır; yabancılar hepsini yutmuştur ve yabancıların sattıkları mallar da eskiden Meksika'da üretilenlerden beterdır.

Şimdi de Meksikalı siyasetçiler, Pemex'i yani Meksikalılar'a alt

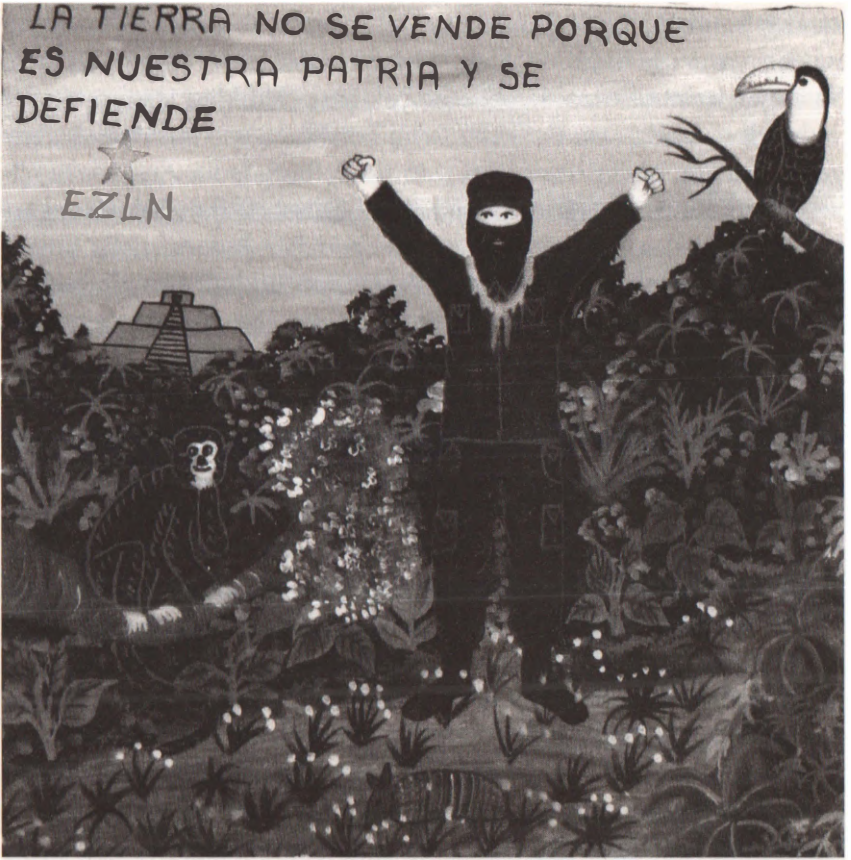
olan petrolü satmak istiyorlar. Bu konuda siyasetçiler arasındaki tek fark bazılarının tamamını diğerlerinin de bir kısmını satmak istemeleri. Ayrıca sosyal sigortaları, elektriği, suyu ormanları her şeyi özelleştirmek istiyorlar. Meksika'ya ait hiçbir şey kalmayınca ve ülkemiz dünyanın zenginleri için bir keyif yeri haline gelinceye kadar ve Meksika ve Meksikalılar başkalarına tamamen tabii hale gelinceye kadar, onlara nasıl hizmet edebileceğimizden başka bir şeyi düşünemez hale gelip, kötü yaşayan, köksüz, kültürsüz ve vatansız kalıncaya kadar her şeyi satmak istiyorlar. Bir başka deyişle neoliberalistler Meksika'yı, vatanımızı öldürmek istiyorlar. Siyasi partiler ise bırakalım vatani savunmayı, yabancılara özellikle de Amerikalılar'a hizmet için birbirleriyle yarışıyorlar. Bizi kandırma işini üstlenenler ve bir yandan da her şeyi satıp kendi çıkarlarını güdenler onlardır. Sadece bazı partiler değil seçimlere katılan partilerin hepsi böyledir. Bir düşünün iyi bir şey yapmışlar mıdır; görürsünüz ki soygun ve yolsuzluktan başka bir şey yapmamışlardır. Bir de seçimlere katılan siyasetçilerin nasıl en güzel evlere ve arabalara sahip olduklarına bakın. Bir de hala kendilerine şükran duymamızı ve yeniden onlara oy vermemizi istiyorlar. İşin doğrusu bazen kendilerinin de itiraf ettiği gibi utanmaları, arlanmaları yoktur. Utanmaları yoktur çünkü vatanları yoktur, sadece banka hesapları vardır.

Öte yandan bir de uyuşturucu ticaretinin ve suçların arttığını görüyoruz. Bazen suçluların *corridos*larda (şarkılarda) ve filmlerde gösterildikleri gibi olduğunu sanırsınız. Belki de öyledirler; ama bunların gerçek şefler olmadıkları kesindir. Asıl şefler iyi giyimli, eğitimlerini dış ülkelerde almış kibar kimseler arasındadır; onlar gizlenmezler, iyi restoranlarda yemek yer gazetelere yansıyan eğlencelerinde çok güzel görünürler. Bunlar "iyi insanlar" denen kimselerdir; bazen hatta yöneticiler, milletvekilleri, senatörler, bakanlar, büyük işadamları, polis şefleri, generaller arasındadırlar. Siyasetin bir işe yaramadığını mı söylemiş oluyoruz? Hayır, bu siyaset tarzının bir işe benzemediğini söylüyoruz. Bu tarz bir işe yaramaz çünkü halkı hesaba katmaz, ona kulak vermez, onunla ilgilenmez ve ona sadece seçim zamanlarında yanaşır. Hatta artık oya bile ihtiyaçları kalmamıştır; çünkü şimdi seçimleri kimin ka-

zandığı sondajlardan öğrenilmektedir. Sadece çok şeyler yapacaklarına dair vaatlerde bulunurlar ve sonra bir daha yüzlerini görmezsiniz. Ya da yüzlerini yalnızca haberlerde çok para çaldıkları için gösterirler ve kendi yaptıkları yasalar kendilerini koruduğu için başlarına bir şey gelmeyeceğini öğrenirsiniz. Zaten sorun da buradadır. Anayasa tamamen çarpıtılmış ve değiştirilmiştir. Artık çalışan halkın hak ve özgürlüklerini belirten bir anayasa değildir; neoliberalistlerin daha büyük kârlar elde etmeleri için onların hak ve özgürlüklerini kayda geçiren bir anayasa değildir. Hâkimler de sadece bu neoliberalistlere yaranmak ve daima onları savunmak için vardır; zengin olmayanların payına düşen tek hak ise hapse girmek, mezara girmekten ibarettir.

Ama ne olursa olsun bu neoliberalistlerin yaydıkları kafa karışıklıklarına rağmen örgütlenen, mücadele eden ve direnen kadın ve erkek Meksikalılar da var. Toprakları buradan uzaklarda, Chiapas'ta olan yerlilerin var olduğunu, özerk olduklarını, kültürlerine sahip çıktıklarını, topraklarına, ormanlarına, sularına sahip çıktıklarını da böyle öğrendik. Kırlarda örgütlenen, gösteriler düzenleyen, tarım için kredi ve destek elde etmek üzere seferber olan emekçiler, yani köylüler var. Kentlerde haklarının ellerinden alınmasına izin veremeyen işyerlerinin özelleştirilmesine karşı çıkan, ellerindeki kırıntıların alınmasına ve ülkeye ait olan elektrik, petrol, sosyal haklar ve eğitim gibi şeylerin alınmasına karşı çıkan emekçiler de var. Eğitimin özelleştirilmesine karşı çıkan, herkesin öğrenebilmesi için ve okullarda saçmalıkların anlatılmaması için parasız, hakçı ve bilimsel eğitim isteyen öğrenciler var. Kendilerine birer eşya gibi davranılmasına karşı çıkan, sırf kadın oldukları için aşağılanmalarına karşı çıkıp örgütlenen ve kadın olarak hak ettikleri saygıyı elde etmek için mücadele eden kadınlar var.

Uyuşturucu ile sersemleştirilmeye, tutum ve davranışları yüzünden hor görülmeyle itiraz eden ve müzikleri ile ve kültürleriyle daha doğrusu isyanları ile bilinçlenen gençler var. Kendileri ile alay edilmesine, hor görülmeyi ve itilip kakılmayı kabul etmeyen, farklı oldukları için anormal yahut suçlu muamelesi görmek ,hatta öldürülmek istemeyen ve bunun için farklı olma hakkını savunmak için

örgütlenen eşcinseller, lezbiyenler ve transseksüeller var. Zenginlerin hizmetinde ya da ibadetin tevekkülüne gömülü olmayan, dünyevi denen ve halkın mücadelesine katılmak için örgütlenen rahipler var.

Büyük grevlere ve işçi eylemlerine destek veren, büyük yurttaş seferberliklerine, büyük köylü hareketlerine *katılan*, sosyal savaşçılar diye adlandırılan ve hayatlarını sömürülen halk için mücadele etmekle geçirmiş büyük baskılara ve eziyetlere maruz kalmış ama ne olursa olsun bazıları yaşlanmış oldukları halde hâlâ vazgeçmeyen, mücadele, örgütlenme, adalet için dört bir yanda koşuşturmaya devam eden, sol kadın ve erkekler var. Bunlar sol örgütler, sivil toplum

örgütleri, insan hakları örgütleri kurar, siyasi tutsaklarla dayanışma örgütleri kurar, kayıpları bulmak için örgütler kurarlar, sol yayınlar çıkarırlar, öğrenci ve eğitimci örgütleri kurarlar, hatta bazen askeri-siyasi örgütler kurarlar, yani sosyal kavga örgütleri kurarlar ve hiç durmazlar. Çok gördükleri duydukları ve yaşayıp mücadele ettikleri için çok şey bilirler. Böylece görüyoruz ki Meksika denen ülkemizde, teslim olmayan kendini satmayan ve boyun eğmeyen insanlar var. Yani adına layık insanlar var. Ve bütün bunlar sayesinde neoliberalistlerin kolay kolay muzaffer olamayacaklarını ve belki de ülkemizi büyük soygunlardan ve yıkımlardan kurtarabileceğimizi görüp mutlu oluyoruz. Ve bizim “biz”imizin de bütün bu isyanlara karışacağını umuyoruz.

V NE YAPMAK İSTİYORUZ?

Peki, şimdi de size dünya ve Meksika için ne yapmak istediğimizi söyleyeceğiz; zira bu gezegende olup bitenlerin karşısında sanki bulduğumuz noktada sadece biz varmışız gibi, sessiz kalamayız. Dünya açısından, mücadele eden ve direnen sizlere Zapatistler olarak sizi desteklediğimizi ve çok küçük de olsak bir yolunu bulup mücadelenize destek sunmak, sizinle konuşmak ve sizden öğrenmek istediğimizi söylemek isteriz. Zira öğrendiğimiz bir şey varsa o da öğrenmesini bilmektir. Latin Amerika halklarına da küçük bir parçası da olsa onlardan biri olmaktan gurur duyduğumuzu söylemek isteriz. Bu kıtanın yıllar önce Che Guevara adlı ve daha önce Bolivar diye anılan bir ışık sayesinde nasıl parıldadığını çok iyi hatırlıyoruz. Bu halklar bazen bir isme sahip çıkıp onu bir bayrak haline getirirler. Çok zamandır kendi yolunda yürümekte direnen Küba halkına da yalnız olmadığını ve bizim kendilerine uygulanan ablukaya karşı olduğumuzu ve direnmelerine yardım etmek için sadece mısır bile olsa bir şeyler göndereceğimizi söylemek isteriz. Kuzey Amerika halkına da bizim saf olmadığımızı bilmesini istediğimizi ve onların kötü hükümeti ile kendi ülkelerinde mücadele eden ve başka ülkelerdeki mücadelelerle dayanışma içinde olanları birbirlerinden ayırt etmeyi bildiğimizi söylemek isteriz. Şili'deki

Mapuche kardeşlerimize de mücadelelerini bildiğimizi ve kendilerinden öğrenmekte olduğumuzu söylemek isteriz. Venezuelalı kadın ve erkeklere egemenliklerini savunmak ve uluslarının kendi yolunu seçmesi için benimsedikleri tarzı iyi bulduğumuzu söylemek isteriz. Ekvador ve Bolivya'daki kadın ve erkek yerli kardeşlerimize de bize ve tüm Latin Amerika'ya iyi bir tarih dersi vermekte olduklarını, çünkü ilk kez neoliberal küreselleşmeyi durdurmanın başarıldığını söylemek isteriz. Arjantinli gençlere ve piqueteroslara sadece kendilerini sevdiğimizi söylemek isteriz. Daha iyi bir ülke isteyen Uruguaylılar'a da kendilerine hayran olduğumuzu, Brezilya'daki topraksızlara kendilerine saygı duyduğumuzu, Latin Amerika'nın tüm gençlerine çok iyi şeyler yapmakta olduklarını ve bize çok ümit verdiklerini söylemek isteriz. Sosyal Avrupa'daki yani onurlu ve asi Avrupa'daki kardeşlerimize ve kız kardeşlerimize yalnız olmadıklarını ve neoliberal savaşılar karşı büyük eylemlerinden çok memnun olduğumuzu, onların örgütlenme ve mücadele biçimlerini bir şeyler öğrenebilmek üzere dikkatle gözlediğimizi söylemek isteriz. Bir yolunu bulup onları destekleyeceğiz; ama onlara AB'nin çökmesiyle devalüe olma riski taşıyan euro göndermeyeceğiz. Belki satıp da mücadelelerine katkı sağlar diye el işi ürünler ve kahve gönderebiliriz. Hatta *pozole* de gönderebiliriz; iyidir, direnmek için güç verir. Belki göndermesek daha iyi; zira bizim buralarda iyidir ve eksikliği hissedilmez; ama eksikliği hissedildiğinde karın ağrısı yapar ve o zaman neoliberalilere karşı mücadelede yenik düştükleri hissine kapılabilirler.

Afrika, Asya ve Okyanusya'daki kardeşlerimize ve kız kardeşlerimize onların da mücadele ettiklerinden haberdar olduğumuzu ve görüş ve eylemleri hakkında daha çok bilgilenmek istediğimizi söylemek isteriz. Dünyaya da dünyayı büyütme istediğimizi, direnen dünyaların hepsini içerecek kadar büyütme istediğimizi, neoliberaler kendisini yok etmek isterken boyun eğmeyip insanlık için mücadele etmesi gerektiğini söylemek isteriz.

Meksika'ya gelince, soldaki kişi ve örgütler arasında bir anlaşmanın sağlanması için uğraşmaktayız. Çünkü neoliberal küreselleşmeye

karşı direniş iradesinin yalnızca siyasal solun bağrından çıkabileceğini düşünüyoruz. Ve çünkü şimdi olduğu gibi adaletin yalnız zenginler için geçerli olduğu, özgürlüğün yalnız büyük tüccarlara nasip olduğu ve demokrasinin de sadece seçim propagandaları sırasında duvarların kaplanmasına yaradığı bir ülke değil, herkesin adalet, demokrasi ve özgürlükten yararlanabileceği bir ülkenin ancak bu irade ile kurulabileceğini düşünüyoruz. Çünkü vatanımız Meksika'nın yok olmasını sağlayacak bir planın sadece soldan çıkabileceğini düşünüyoruz.

Bunun için aklımıza gelen yol, soldaki bu kişi ve örgütlerle birlikte, bizim gibi sade ve mütevazı insanlarla temas etmek üzere, Meksika'nın her yerine gidebilmek için bir plan oluşturmaktır. Onlara ulaştığımızda kendilerine ne yapmaları gerektiğini söyleyecek değiliz; yani onlara emir vermeyeceğiz. Onlara şu ya da bu adaya oy vermelerini de salık vermeyeceğiz çünkü adayların hepsinin neoli-

beralizmin taraftarı olduklarını biliyoruz. Onlara bizim gibi yapıp silaha sarılmalarını da söylemeyeceğiz. Hayır, yapacağımız şey sadece nasıl yaşadıklarını, nasıl mücadele ettiklerini, ülkemiz hakkında ne düşündüklerini sorup öğrenmek ve yenik düşmemek için birlikte neler yapabileceğimizi bulmaktır. Yapacağımız şey bizim gibi sade ve mütevazı insanların düşüncelerini arayıp bulmaktır; belki bu arayış içinde bizim ülkemize karşı duyduğumuz sevginin aynısını da bulacağız. Belki tüm ülke çapındaki sade ve mütevazı insanlar olarak bir anlaşmaya varırsınız ve birbirlerinden kopuk mücadelelerimizi birleştiren bir tür programa ulaşırsınız. “Mücadele İçin Ulusal Program” diye adlandırabileceğimiz bu programın hedeflerine vardırılması için bir plan da yapabiliriz.

Böylece dinleyeceğimiz kişilerin çoğunluğu ile uyum içinde herkes için hep birlikte bir mücadeleye girişebiliriz: herkes için, yerliler, işçiler köylüler, öğrenciler, öğretmenler, memurlar, kadınlar, çocuklarla ve Pasifik’ten Atlantik Okyanusu’na, Rio Bravo’dan Rio Suchiate’ye uzanan bu Meksika denen ülkemizin yıkılıp satılmasına engel olmayı arzu eden iyi yürekli bütün insanlarla...

VI. NASIL YAPACAĞIMIZ HAKKINDA

İşte Meksika’nın ve dünyanın sade ve basit insanlarına hitap eden ve bu vesileyle Lacandone Ormanı’ndan Altıncı Deklarasyon diye adlandırdığımız sade sözlerimiz. Size gelip söylediğimiz sade sözcükler şudur: EZLN saldırı eylemleri bakımından ilan ettiği ateşkese bağlılığını yinelemektedir ve hükümet kuvvetlerine yönelik hiçbir saldırıda bulunmayacaktır ve saldırı birlikleriyle herhangi bir harekâta kalkışmayacaktır. EZLN faaliyetlerini siyasal mücadelenin çerçevesi dahilinde ve şu andaki barışçıl inisiyatiflerine bağlı kalarak sürdürme konusundaki taahhütlerini yinelemektedir.

Dolayısıyla EZLN, Meksika’daki yahut dünyanın başka ülkelerindeki askeri-siyasi örgütlerle hiçbir biçimde gizli ilişkilere girmeme konusundaki iradesine de bağlıdır. EZLN kendisini oluşturan yerli topluluklarını ve onların yüksek komutanlığını savunma, destekleme ve onlara bağlı olma konusundaki taahhütlerini yinelemektedir.

Bunu yaparken onların demokratik iç yöntemlerine karışmamaya özen gösterip, imkânları ölçüsünde onların özerkliklerinin artması bir iyi yönetime kavuşmaları ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için gayret edeceğini yineler. Bir başka deyişle, Meksika’da ve dünyada ne yapacaksak topluluklarımızı desteklemekten vazgeçmeksizin ve bunu ihmal etmeksizin, silahsız olarak, sivil ve barışçıl bir hareket çerçevesinde yapacağız.

Dünyada:

1. Neoliberalizme karşı ve insanlık için direnen ve mücadele eden kişi ve örgütlerle karşılıklı destek ve saygı ilişkilerini arttıracacağız.

2. Dünyanın her yerinde mücadele eden kardeşlerimize ve kız kardeşlerimize imkânlarımız ölçüsünde maddi yardım, yiyecek ve el işi ürünler sağlayacağız. Başlangıç olarak Realidad iyi hükümetinden, “Chompiras” diye adlandırılan 8 ton kapasiteli kamyonu bize ödünç vermesini isteyeceğiz. Bu kamyonu mısırla ve eğer mümkün olursa her biri 200 litrelik iki bidon dolusu benzin yahut ihtiyaca göre mazotla doldurup, Zapatistlerin Kuzey Amerika’nın ablukasına direnen Küba halkına bir desteği olarak ulaştırılmak üzere, Mexico’daki Küba büyükelçiliğine göndereceğiz. Eğer bunu teslim etmek için daha emin bir yer varsa iyi olur; zira Mexico’ya kadar yol çok uzun ve bu yolda “Chompiras”ın ruhunu teslim etmesi ihtimali doğru değil. Her halükarda bu hasat zamanından önce olmayacak; çünkü şimdi hepsi henüz yeşildir ve şimdi gönderirsek sadece “elote” –koçan ile birlikte kızarmış mısır– halinde veya en iyi ihtimalle iyi durumda yerine ulaşması şüpheli olan “tamales” –Azteklerden beri pişirilen bir mısır yemeği–olarak gönderilebilir. Ve tabi bu bir de bize yönelik bir saldırı olmamasına bağlıdır. En iyisi tercihe göre Ekim veya Kasım ayında gönderilmesidir. Öte yandan Avrupa’ya –ki belki de o zamana kadar AB olmaktan çıkmış olur– satılmak ve böylece direnişlerine katkı sunmak üzere işlemeli giysilerle dolu iyi bir kargo gönderebilmek için kadınların el işi kooperatifleriyle görüşeceğiz. Belki Zapatist kooperatiflerin ürünü olan ekolojik kahve de gönderebiliriz. Satılmasalar bile, her halükarda iyi bir kahve pişirip etrafında neoliberalizme karşı mücadele hakkında sohbet edilebilir. Yahut soğuk olduğunda

elde yıkamaya uygun dayanıklı ve üstelik solmayan işlemeli Zapatist örtülere sarınabilir. Bolivya'daki ve Ekvador'daki erkek kardeşlerimize ve kız kardeşlerimize genetik müdahalesiz mısır göndereceğiz. Yalnız bu küçük yardımın emin ellere ulaşması için nereye nasıl göndereceğimizi henüz bilemiyoruz.

3. Tüm dünyada mücadele eden kadın ve erkeklere diyoruz ki, sadece bir tane daha yapmış olmak için bile olsa, kıtalararası başka toplantılar da örgütlenmesi lazım. Önümüzdeki Aralık yahut Ocak ayları için belki bu düşünülebilir, şimdiden bir tarih belirtmek istemiyoruz çünkü önce nerede nasıl ve kimlerle sorularını cevaplamak lazım. Ama bu tür toplantıların öyle kürsülü, birinin konuşup herkesin dinlediği türden toplantılara benzememesi lazım. Herkesin aynı düzlemde durduğu ve herkesin konuşabildiği formalsiz toplantılar olması lazım. Tabii az çok bir düzenin de olması gerekiyor; zira aksi takdirde laf kalabalığı oluyor ve kimin ne dediği belli olmuyor. Biraz örgütlü olunursa o zaman herkes söz alabilir ve

dinleyebilir, başka direnişçilerin sözlerini not alıp kendi ülkelerindeki kadın ve erkek yoldaşlarına aktarabilir. Bir de bunun büyük bir hapishanenin olduğu bir yerde yapılmasının iyi olacağını düşündük. Çünkü eğer baskı gelir ve bizi hapse atarlarsa hiç değilse tıkiş tıkiş yatmak zorunda kalmayalım. Eğer iyi örgütlenirsek neoliberalizme karşı ve insanlık için kıtalararası toplantımıza hapishanede de devam edebiliriz. Birazdan size anlaşmaya varma yöntemi konusunda anlaşmak için ne yapmak gerektiğini de anlatacağız. Nihayet her durumda dünya için ne yapmak gerektiğı hakkındaki düşüncelerimiz bunlar. Ama önce...

Meksika'da:

Meksika'nın yerli halkları için mücadeleleyi sürdüreceğız. Ama artık yalnız onlar için ve sadece onlarla mücadele etmeyeceğız; Meksika'nın bütün sömürülenleri ve mülksüzleri için hep birlikte ve ülkenin her yerinde mücadele edeceğız. Meksika'nın tüm sömürülenleri dediğimizde, yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmak üzere ABD'ye gitmek zorunda kalan erkek kardeşlerimizi ve kız kardeşlerimizi de kast ediyoruz.

Meksika halkının bizim gibi basit ve sade olan insanlarına, araçsız ve dolambaçsız olarak dinlemeye ve onlarla konuşmaya gideceğız. Konuştuklarımıza ve işittiklerimize bağılı olarak, bizim gibi sade ve basit olan bu insanlarla birlikte ulusal bir mücadele planı hazırlayacağız. Ama bu program net bir biçimde sol bir program olacak yani antikapitalist ve neoliberalizm karşıtı olacak; bir başka deyişle Meksika halkına adalet, demokrasi ve özgürlük isteyen bir program olacak. Yerlileri, işçileri, köylüleri, öğretmenleri, öğrencileri, ev kadınlarını, *colonias*larda yaşayanları, küçük mülk sahiplerini, küçük esnafı, küçük işletme sahiplerini, emeklileri, özörlüleri, rahip ve rahibeleri, araştırmacıları, sanatçıları, aydınları, gençleri, kadınları, yaşlıları, eşcinselleri, lezbiyenleri ve çocukları, genç kızları ve delikanlıları, ister tek tek ister topluca ve dolaysız bir biçimde yeni bir siyaset tarzını yaratmak, ulusal çapta sol bir mücadele programını ortaya koymak ve yeni bir anayasayı hazırlamak için mücadele etmeye çağırıyoruz.

İşte ne yapacağımıza ve nasıl yapacağımıza dair sözümüz budur. Eğer sizi ilgilendiriyorsa ilginize amadedir. Yürelerinde iyi bir düşünce olan ve bizim verdiğimiz bu sözle hemfikir olan kadınlara ve erkeklere korkmamalarını öğütlemek istiyoruz. Eğer korkuyorlarsa, kendilerine hâkim olup ortaya attığımız bu fikirle hemfikir olduklarını açıkça duyurmalarını öğütlüyoruz. Böylece mücadeledeki bu yeni adımın nerede nasıl ve ne zaman atılacağını nihayet ve açık seçik görebileceğiz.

Bir yandan düşünmeye devam ederken, biliniz ki, 2005 yılının bu altıncı ayında biz, yani erkekler, kadınlar, çocuklar ve Zapatist ulusal kurtuluş ordusunun eskileri, Lacandone Ormanı'ndan Alıncı Deklarasyona imzamızı attık; imza atamayanlarımız parmak bastılar. Gerçi insanlık için ve neoliberalizme karşı isyanın yaşandığı bu topraklarda bir başka deyişle Zapatist göklerin altında, Zapatist toprakların üzerinde verilen eğitimler sayesinde artık okuma-yazma bilmeyen pek az insan kalmış bulunmaktadır. İşte tüm dünyada adaletsizliğe karşı isyan eden ve direnen asil yürekli, basit ve sade insanlara hitap eden yalın sözlerimiz bunlardır.

DEMOKRASİ!

ÖZGÜRLÜK!

ADALET!

*Güney Meksika'nın Dağları'ndan
2005 yılının Haziran Ayı Denen Altıncı Ayında*

*Gizli Devrimci Yerli Komitesi
Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu
Genel Komutanlığı*

GUATEMALA

URNG merkez ofisi. Gonzales'le konuşuyordum. Eski bir gerilla.

Senin ailen köylü müydü?

Evet.

Bariş imzalandıktan sonra köye döndün mü?

Sorun şu, biz köylüyüz ama toprağımız yok. Sadece birilerinin toprağında çalışıyorduk. Bu bir sefalet değil mi? Evet biz köylüyüz ama yeterince toprağımız yok çalışmak için. Küçük bir parça toprağımız vardı evimizin yanında. Yani evimizin yanında küçücük bir bahçe vardı ama çalışmak için yeterli değil. Zaten büyük ve güzel topraklar zenginlerin.

Bariş anlaşmasında toprak reformu yoktu değil mi?

Hayır yok. Bariş imzalandığında maddeler arasında yoktu.

Bir sürü eski paramiliter vardı, bunlar ne yapıyorlar şu anda?

Bariş imzalandığında hepsi kayboldu ama yapının içinde kaldılar ve paramiliter olarak organizasyonlarını sürdürdüler. Guatemala'da ordu, ülke içinde birçok paramiliter organizasyonuna devam etti gerilla riskine karşı. Ordu birçok zaman cepheden insanları öldürttü bu şekilde. Bazı yerlerde bu organizasyon çok güçlüdür. Tabii ki bariş imzalanmasından sonra başka bir biçimde sürüyor. Çünkü savaş sırasında gerillaya karşı her zaman daha iyi durumdaydılar, daha iyi silahları vardı, baş üstünde tutuluyorlardı. Yani belki şimdi hükümetten doğrudan silah almıyorlar ama bazı yerlerde çok güçlüler ve bütün ülkede örgütlüler.

Daha sonra paramiliterlerin size saldırdığı oldu mu?

Hayır. Biz barış imzalandıktan sonra bütün olarak dağıldık. Çoğumuz barış imzasından sonra legalleşen URNG içinde yer aldık. Biz askeri bir yapıda hiç olmadık. Sivil hayatın içinde yaşadık.

Bütün silahlarınızı barış anlaşmasından sonra verdiniz mi?

Evet, silahların hepsini Birleşmiş Milletler'in Guatemala bölümüne teslim ettik. Biz bu değişim sırasında hepsini verdik, hepsini.

O günü hatırlıyor musunuz? Çünkü on yedi yıl silahınızla birlikte yaşadınız.

Tabii ki çok etkileyici bir gündü. Bu kadar yıl yaşadık silahlarla, elbiselerimizle. Onları verince birden kendimi savunmasız

hissettim; sanki üstümde hiçbir şeyim kalmamış gibi. Tabii ki barış müzakereleri sonucu verdiğimiz sözü tuttuk. Dolayısıyla her şeye rağmen bunu gerçekleştirdik. Tabii ki sözümüz için.

Ciudad Guatemala. Bir gecekondu mahallesi. Birbirine sırtını dayamış briketlerden, ince tuğlalardan, tahta plakalardan ibaret ve açık kapılarındaki tül perdelerinden. Bir de her yerde çocuklar. Maç yapanlar, bizi seyredenler ve oyuncak tel arabalar. Mahalle komitesinin sorumlusuyla konuşuyordum:

Kaç kişi yaşıyor burada?

İki yüz elli aile yaşıyor.

İki yüz elli aile, 000 bayağı çok.

Biz burayı 3 Nisan 1996 yılında işgal ettik. On iki yıl oldu.

Tapunuz var mı şimdi?

**URNG
MAIZ**

Elektriğimiz ve suyumuz var. Hepsi var.

Siz mi inşa ettiniz.

Parça parça. Daha çok eksikliği var.

Kaç çocuğunuz var?

Üç.

Burada komite var mı?

Evet, üç grup var. Gençlerin, kadınların ve babaların. Biz burada ailelerle çalışıyoruz. Bu sokağı çalışarak daha iyi duruma sokmaya çalışıyoruz.

Son seçimde kaç oy vardı burada?

Üç yüz oy vardı.

Kaç tanesi Colom Hükümeti'ne kullandı?

İki yüz elli aile de ona kullandı, şu anki hükümete. Bir yıl sonra daha çok olacak. Çünkü bayağı bir genç yeni oy atacak. 400 oy olacak. Colom daha da fazla alır o zaman.

Burada oy satın alınıyor mu?

Evet.

Ne kadar para bir oy?

100-150 quetzal.

Peki, bunu nasıl anlıyorlar? Yani parayı aldım ve sonra oyu kullanmadım diyelim ki.

Yine de anlaşılır.

Burada bir grup mafya mı var yoksa farklı mı?

Burada mafya yok. Bizim burada bir armoni var. İşçiler, çalışanlar var, hiç mafya yok. Biz herkesi biliyoruz. Tanıyoruz. Burada topluluk için çalışıyoruz biz. Bu yüzden biz hiçbir yıl problem yaşamıyoruz.

Sokağın köşesinde tahta kalıplarla tutturulmuş bir ev duvarı. İnce tuğlalarla örülüyor.

Burayı yeni yapıyorlar değil mi?

Hayır. Önceden de vardı ama yeniliyorlar şimdi.

Herkes aynı yerden mi buraya göçtü?

Hayır. Herkes başka bir yerden. San Marcos, Qualtenengo, batıdan, Costa'dan...

Başka diliniz var mı sizin?

Her evde başka bir dil kullanılır. Tocuman, Chel'i...

Ama çocuklar konuşamıyor değil mi?

Evet, çocuklar sadece İspanyolca konuşabiliyorlar. Bazı evlerde konuşuluyor ama çocuklar sadece anlayabiliyor.

Ama sizin hakkınız var değil mi?

Evet, hakkımız var. Bir hak var ama ailenle yaşamayı sürdüremiyorsun ki. Böyle bir hakkımız yok.

URNG merkez ofisi. Rafael Chauca. Eski bir gerilla.

On iki-on üç yıldan sonra ne değişti?

Her şey –gülerek–, her şey değişti. Şimdi hiçbir şeyi karşılaştıramayız o günlerle. Biz o zaman gücü almaya çalışıyorduk. Ülkeyi değiştirmeye, eşitliği yaratmaya, şimdi çalındı bu.

Barış ne anlama geliyor senin için?

Burası Guatemala, burada barış var demek gerçek değil. Sadece evinden çıksan, sokağa çıksan zaten görüyorsun; cinayet, soygun... Gerçekte barış marış yok. Barış içinde yaşamın mümkün değil. Eğer açlık, yoksulluk varsa, Guatemala'da barış var diyemezsin. Barış sükûnet demektir, özgürlük demektir. Bir yerde işgal var, soygun varsa barış hiç yok demektir. Barış sadece bizim de topluluğa dahil olmamız, yoksa Guatemala'da barış filan yok.

Ciudad Guatemala. Gecekondu. Sosyal hareketlerden insanlar. Çok genç bir delikanlı.

Mafya var mı burada?

Var tabi mafya... Bizim ülkemiz ne çok güzel, ne çok kötü. Şöyle böyle. Bazen çok iyi. Eh, işte şimdi burada yaşıyoruz ama zor bir yandan da. Şimdi barış anlaşmasından bahsediyoruz ama ben anla-

mıyorum, çünkü benim için farklı bir anlamı var. Barış diyorlar ama ben anlamıyorum. Bir sürü aç var. Şiddet var. Çok fazla. Uyuşturucu ticareti tonla. Ohoo herkes yani. Ben değişik yaşıyorum, düşünmeden yaşıyorum. Biraz değişik algılıyorum. Bence hepsi bu kadar.

Orta yaştın üstünde. Karşımda oturuyor. Alaylı bir gülümsemeyle konuşuyordu hep. Şimdi yerini buldu gülümseme.

Uyuşturucu işi var burada. Biz iyi kokain üretemiyoruz, Kolombiya üretiyor. Biz ABD'ye geçişi sağlayan bir limanınız sadece. Burada gençler çok kullanılıyor. Birçok genç, bu ticaret sırasında katil oluyor. Buradaki en yaygın işlerden biri.

Bir güvenlik sorunu var. Peki, bunu daha çok polisle çözebilir miyiz?

İri sakal diyorum ona, hemen benim sağımda. Hızlı hızlı konuşuyor, kelimeleri yutuyor.

Şimdi barış imzalandı. Gerilla dağıldı ve bir sürü ordu mensubu boşa çıktı. Gerilla kumandanları imza attılar. Şimdi polis olmazsa biz, birbirimizin boğazına mı yapışacağız? Barış da var. Aslında çok daha az polis olması gerek ama öyle olmadı, özelleştirme başladı. İşçiler sadece sözleşmeyle çalışabilir oldu. Zenginler daha zengin, yoksullar daha yoksul oldu diyorum ben. Polis de özelleşti, özel polis oldu. Güya barış olunca daha az şiddet olacaktı, şimdi daha fazla oldu. Bütün eski ordu özelleşti.

Nelson'la konuşuyordum. URNG ofisi. Eski gerilla. Gerilla koordinatörü.

Siz de eski gerillaydınız değil mi? Kaç yıl?

Sekiz yıl.

Yaa, bayağı gençsin de. Ne değişik o günlerden bugüne?

Farklı tabii ki. Biz o zamanlar sürekli olarak dağda mücadele ediyorduk. Kendi ideallerimiz ve ilkelerimiz vardı. Barış sırasında her şey değişti. Her şey iş oldu, para oldu. Böyle yaşanır oldu. Yani yoksullara yardım etmek onlar için mücadele etmek geride kaldı; sa-

dece yaşamak kaygısı oldu. Şimdi kapitalist sistem içine dahil olduk. Büyük bir değişim bu... Bence orası bin kez daha iyiydi.

-Yaa...

Evet evet. Çünkü o zaman biz bir şey yapabilir durumdaydık, muktedirdik silahımızla. Şimdi sadece politika yapıyoruz. Bu çok zor.

Daha önce kolektif olarak yaşıyordunuz, şimdi kolektif olarak yaşamıyorsunuz değil mi?

Önce kolektif yaşıyorduk şimdi değil. Mesela biz şimdi ofiste kolektif yaşıyoruz, beraber yemek yiyoruz ama sadece burada. Bu çok değişik. Çok zor.

Sence bir kez daha gerilla mücadelesi olabilir mi?

Bunu düşündüğümde... Aynısı olmaz. Başka türlü bir yaşam var şimdi. Başka bir türlü düşünce hâkim. O zamanlar mücadelenin mantığı farklıydı halkın. Şu anda çok zor. Çok zor. Bu varılan son nokta. Çok zor.

Silahın var mı şu anda?

Evet...

Güvenlik için mi?

Evet URNG için. Burası ve arkadaşlar için.

Neden, bir tehlike mi var?

Yani bilgisayarlar var. Bilgiler var. Yani birisi bilgi toplamaya gelir bize ilişkin, içeri giremez.

Yani para militerler ya da başkalarının saldırısı olabilir mi?

Evet, olabilir.

Bir soyguncu grubu mu yoksa para militerler mi?

İkisi de olabilir.

Bir görebilir miyim, kaç kalibre?

Evet... Dokuz.

14'lük değil mi? Ne marka?

Evet. Lagant.

Bariş var ama silah taşıyorsunuz...

Evet, bu tip işlerde olması lazım. Birçok arkadaşın da hayatından sorumluyuz.

Legal mi bu?

Evet, legal. Bu çevredeyken hep taşıyoruz. Ne zaman ki buradan ayrılıyoruz, diğer arkadaşımıza bırakıyoruz.

Silahlarınızı teslim ettiğiniz zamanı hatırlıyor musun? Nasıl etkilendin?

Zordu. Birçok yıl yanında yaşamışsın. Yani bir an olsun bırakmamışsın. Teslim edince çok zor oldu. Sanki çıplakmış gibi... Savunmasız. İki yıl sonra filan alışabildim. Şimdi sorun değil ama başta sorun oldu.

Şu anda paramiliter tehlikesi devam ediyor mu?

Sürekli. Şu anda hepsi serbest ve biz onları biliyoruz, bir şeyin bittiği yok.

Diğer eski gerilla. Masanın başında oturuyor:

Sizin de tabancanız var değil mi, güvenlik için? Ne marka?

Evet. Makarov.

Dokuz milimetre değil mi?

Evet –gösterir– kişisel savunma için –güler–.

Gecekondu. Ciudad Guatemala. Sosyal hareketlerden. Mahalle sorumlusu anlatıyor:

“Eskiden gerilla sırasında herkesin silahı vardı ama bu silahlar beyaz silahlardı, mücadele ediyorlardı bunla. Şimdi gene herkesin silahı var ve bunlar uyuşturucu ticareti için kullanılıyor. Şimdi herkesin polisten daha güzel silahı var. Televizyonda seyrediyorum, hepsi diyor ki polis bir şey yapmıyor filan. Nasıl yapsın ki? Bariş imzalandı ya nerde şimdi bariş? Şimdi herkes kişisel çıkar peşinde, kimse ortak bir çıkar istemiyor ki! Herkesin evi, yeterli işi filan olsa zaten her şey sakın olur. Eğer bir sendika örgütlenirse iyi bir maaş alırlar ve kimse de suça bulaşmaz. Yok böyle bir şey. Kimse kendisiyle birlikte aynı durumda olan arkadaşla birlikte mücadele etmiyor. Bizim ülke zaten

yeterince kötü, bir de üstüne kriz geldi. Uluslararası kriz bizi etkiledi ama biz her geçen gün daha da kötüye gidiyoruz. Yani şimdi bir iş bul sonra ailene bak bu mümkün değil. Başka bir yerden anlaşılın diye belirtmeliyim; biz örgütlenmek zorundayız. Politik partiler ile filan olmaz sadece; zaten o zaman, hemen birincide kaybediyorsun. Evet barış güzel ama mantalite olarak hayır. Yani bir ülke aslında hiç değişmiyor ama barış imzalayalım güzel çünkü. Naranjo, Betel, Quetzaltenango... Onların hepsi geri döndüler ama kendi topraklarını alamadılar. Neden? Çünkü ordu işgal etmişti. Gerilla olunca objektif olun ama objektif düşününce kaybediyorsun. URNG ne oldu? İlk seçimde Poula Monsanto ayrıldı. Sonra diğerleri. Parti bölündü bir daha. Çünkü o vizyonları yoktu. O yüzden geçmişteki gibi değil hareket.”

İnsan hakları komisyonunda kilise adına çalışan adam. Briket duvarın dibinde oturarak:

“Barış anlaşmasını konuşurken biz hemen gözümüze gözbağı bağlıyoruz. Şimdi bakalım barış anlaşmasını yapan kim? Arsu, başkan Arsu. O adam ve barış anlaşması! Neden barış anlaşması yaptı? Çünkü bütün büyük şirketler barış istiyordu. Şimdi ortaya çıkan durum da zaten savaşın sona ermesinin ortaya çıkardığı bir durum. Bu hükümet de öyle. Buradaki barış imzası bugüne kadar gelen bir politikaydı. Şu andaki mantıktı. Neydi eskiden önemli olan; yoksulluktu. Önemli olan herkeşti. Ne dendi barış sırasında; kardeşler arasında kavga var. Bu gezegende hepimiz kardeşiz... Bir politikaydı. Büyük güçlerin politikası... Umarım Türkiye’deki barış da birden bir uyuşturucu savaşına dönmez ve bizim durumumuza benzemezler. Yoksa burada barış filan yok.”

Delikanlının söylediği var bir de, aklımda son söz olarak:

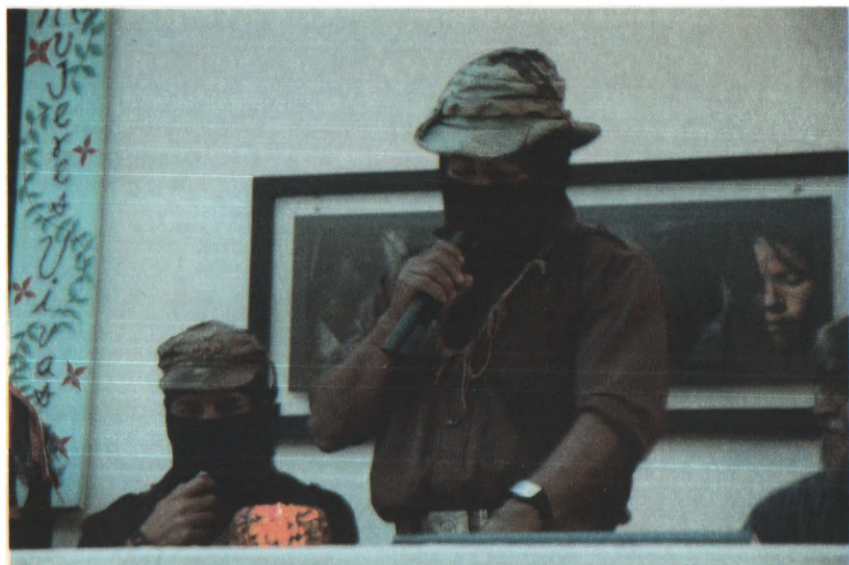
“Gerçeklik şu: Bir sokak var, bir de televizyon.”

FOTOĞRAF ALBÜMÜ

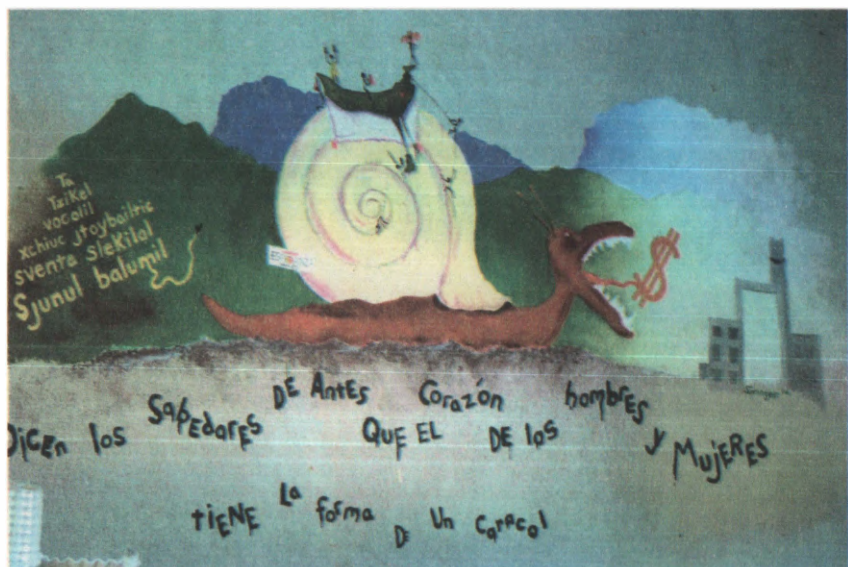
FOTOĞRAFLAR: SAMİ KIZILTAN

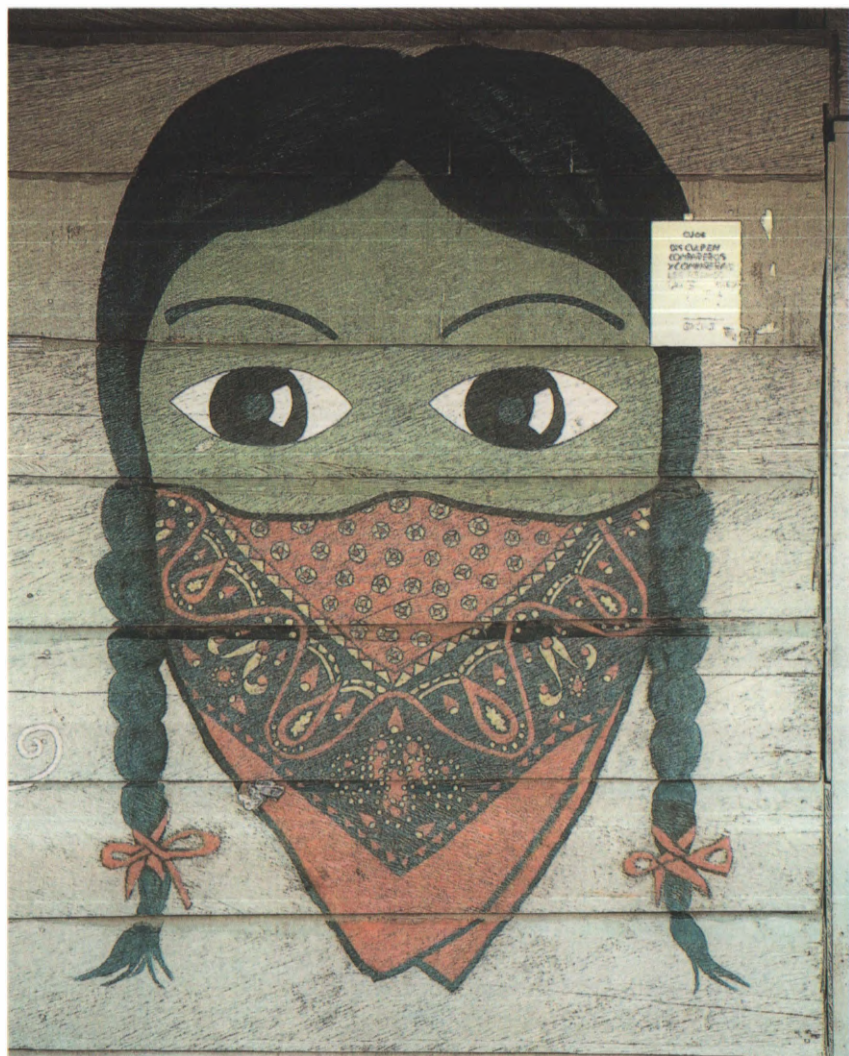

Oficina de la
Comisión de
Vigilancia

Bütün kalbimle diliyorum ki ülkeniz bir gün barışa kavuşsun. Kaos sona ersin. İnaniyorum ki bir gün kadınlar, erkekler ve gençler kol kola girip, ülkenizi yeniden inşa edeceksiniz. Her iç savaşın yarattığı türlü tahribatlar vardır; kayıplar, ölümler, ailelerin yaşadıkları felaketler... Bunların aşılabilmesi elbette kolay değildir. Barışın inşası uzundur ama gereklidir. Yoksa daha büyük kayıplar ve daha kötü sosyo-ekonomik koşullar yaşanacaktır. Bütün bunlara, kadınlar liderlik yapabilirler ve mücadeleyi bir başka biçimde sürdürerek her şeyi değiştirebilirler. Herkesi buradan selamlıyorum.

Kumandan Nidia Díaz (María Marta Valladares)

Türk halkı, Kürt halkı ve bütün dünya halkları hepimiz daha iyi bir yaşam için mücadele ediyoruz. Hepimiz onurlu bir yaşam için mücadele ediyoruz ve bu bizim en temel insani hakkımız. Kürt halkının durumu, muhtemel ki Guatemala'daki İndianlar ile çok benzer. Benim mesajım; mücadeleye devam etmek, direnmek! Biz barış isteriz ama müzakere süreci yaşamadan barışa ulaşamaz. Bu sadece halkın umudu değil aynı zamanda ihtiyacıdır. Barış yeni bir ülke inşa eder. Türk ve Kürt halklarına, buradan devrimci selamlarımı gönderiyorum.

Walter Félix (URNG Parleментарі)

ISBN: 978-975-584-231-8

